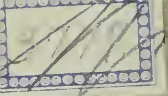

3 1761 07836383 5

GUNNI BUSCK,

et Levnetsløb

i en Landsby-Præstegaard.

Udgivet

af

Henr. Bech.

Kjøbenhavn.

Karl Schønbergs Forlag.

1869.

Bianco Lunos Bogtrykkeri ved F. S. Muhle.

«Es heiszt also: Willst Du mich lehren, was Geist ist und wo ich ihn finde, so muszt Du mich nicht ins Schlaraffenland weisen; sondern siehe nur nach Gottes Wort. Wo du das hast, darfst du nicht viel disputiren, noch weiter gaffen und suchen. Denn du wirst ihn doch auszer demselbigen nimmermehr finden, ob du dein Lebtage suchest, und dich zu tode träumest und denkest; sondern hier muszt du ihn suchen, dahin er ihn selbst gesteckt hat durch das Wort, dasz er die Taufe eingesetzt in seinem eigenen Namen.»

Dr. M. Luthers Prædiken om den hellige Daab paa Herrens Aabenbarelses-Fest Anno 1535.

Forord.

Gunni Busck var en Søn af Justitsraad, Bankdirektør Busck og Dorothea f. Ludvigsen. Han var fød i Kjøbenhavn den 11te Maj 1798 og døbt den 21de Juni i Nikolaj Kirke, der laa ligeoverfor hans Fødegaard i Vingaardstræde; Kirken er sunken i Grus og Kirkebogen brændt, men han glædedes altid ved at gjensee Nikolaj Taarn, og den 21de Juni var til det Sidste hans vigtigste personlige Højtidsdag. Hans Barndomshjem var et christent Hus, og hans Forældres Gudsfrygt hørte til hans Barndomsminder; selv var han en livlig Dreng og tidligt begejstret for Oehlenschlæger. Det hørte til hans Glæder i Drenge-Aarene at opføre Scener af hans Tragedier med sine Skole-Kamerater fra v. Westens Institut. Han blev Student 1815 og studerede først Lovkyndighed, vejledet af den endnu levende Gehejmeraad Koefoed. I sine første Studenter-Aar tog han livlig Del i selskabelige Fornøjelser og var gjerne den, der førte an i de Unges Kreds. En af hans afdøde Venner fortalte, at han første Gang saae Busck blandt «Løverne» i Parkettet, anden Gang paa en fyrig Hest i elegant Selskab i Dyrehaven, og tredie Gang paa Prædikestolen i Bjergby Kirke. En anden af hans Venner har fortalt, at han i Begyndelsen af sit Bekjendtskab med Busck følte sin Overlegenhed over ham, men snart blev slaaet af de forunderlige Lysglimt, der

brød frem hos Busck, naar der var Tale om at forstaae Skriften; hans første Tanke var: aa den Dreng! men den næste: det har den Helligaand selv indgivet ham! —

I Aaret 1818 blev han forlovet med Andrea Gutfeld, en Datter af Provst Gutfeld ved Holmens Kirke, og dette Aar blev Vendepunktet i hans Liv. I Gutfelds Hus lærte han flere af den Tids Mænd at kjende: Thomas Thaarup, «Høstgildets» Forfatter, yndede særligt Busck, til hvis kjæreste Ungdomsminder den gamle Thaarup ude i det dejlige Smidstrup hørte; ogsaa Gutfelds Fætter, Stiftsprovst Clausen og hans Søn H. N. Clausen lærte han der at kjende. Hans Hu vendte sig fra nu af til at blive Præst. Han tilbragte mange enlige Uger baade ved Vinter- og Sommertid i Vebæk, hvor hans Forældre ejede et lille Landsted, og der begyndte hans Granskning i Luthers Skrifter, og samtidig hermed den store Indflydelse, som den gamle Krokone, Mad. Greve, ved sin enfoldige, barnlige Tro udøvede paa ham, saa han til det Sidste mindedes og levende følte sig i Taknemmelighedsgjæld til hende. Da hans Fader imidlertid ikke vilde, at han skulde afbryde sin Examens-Læsning, tog han først den fuldstændige juridiske Examen med bedste Karakter i Foraaret 1820, men begyndte saa med det Samme paa Theologien. Sibbern opfordrede ham til at høre Forelæsninger i Berlin den første Vinter, men efter en stærk aandelig Kamp opgav han sin Rejse; Foraaret efter døde hans Fader, og han blev nu Hovedet for Familien, to yngre Brødre. Han tog, skjøndt han studerede langt flittigere i Luthers Skrifter end i Professorernes Kollegier, theologisk Examen med bedste Karakter i Efteraaret 1823 og blev Aaret efter kaldet til Præst i Stifts-Bjergby og Mørke ved Holbæk. Om den Vending, hans Udvikling tog i disse Aar, udtalte han selv kort før sin Død: «Den Mand, hvis

Ord bleve min Ledestjerne til Vorherre Jesus, skjondt de stode kun for mig i døde Bogstaver, men levede ved et Aandepust fra det høje op i mit Hjerte, det var Luther. — Han rev mig ved sin Udlægning af Galater-Brevet alle Lovens Mellemvægge ned, som holdt mig borte fra det umiddelbare Samfund med Vorherre; han gav mig Mod til at træde lige over paa Vejen og omgaaes, som om jeg saae ham, med Herren, der er Vejen og Sandheden og Livet. — Alle de kjonne Forberedelser ved Loven for at nærme mig ham — de vare ved Luthers Ord som bortblæste, jeg sank ned for Herrens Fødder som en arm Synder, men blev ogsaa strax hævet op i den Naadefavn, Vorherre altid har aaben for de Fattige i Aanden; og hvem er vel fattig som en Synder med en Gjæld, han aldrig kan betale. — At al vor Retfærdiggjørelse og Helliggjørelse ene spirer og voxer af den Grund i Hjertet, som er i Syndernes Forladelse af Guds Naade, og hvormed vi lægges som den forlorne Son i Faderens Arme, det blev Lyset paa min Vej, har været det snart gjennem halvhundrede Aar, og skal med Guds naadefulde Bistand være det til mit Sidste.»

I Stifts-Bjergby levede han sine otte forste Præste-Aar i et saare lykkeligt Samliv med sin Ungdoms Hustru, og oplevede der tillige den Kirkekamp, der blev Fødselsveerne for den nye Tid i den danske Kirke. Skjondt Busck, da han blev Præst, ikke var berørt af Grundtvig, maatte han dog, da denne Aaret efter skrev «Kirkens Gjenmæle», i Kampen stille sig paa hans Side. Han udgav i Aaret 1827 et lille Skrift: «De Christnes Troe som den var, som den er og til Dagenes Ende vil blive», et Stridskrift i luthersk Stil, forst et roligt Lys over Tingen og derpaa Hovedpunktet grebet med stor Sikkerhed og ufravigeligt fastholdt helt igjennem, men med Alt det en saa mild,

næsten blød Tone, uden et skarpt eller bittert Ord imod Modstanderne, at man undres over, at han endnu ikke var 30 Aar gammel. Samme Aar skrev han: «Christelig Opfordring til og Gjenmæle mod Dr. H. N. Clausen», 1828: «H. N. Clausens Forhold til Jesu Christi Kirke i Danmark», og 1829 en Opgjørelse mellem det Borgerlige og det Kirkelige i Kampen: »Danmark hvad Danmarks er, Herren hvad Herrens», tilligemed et Par Juleprædikener, og endeligt 1840 mod den paatænkte Ritual-Forandring: «Nødvendig Oplysning i Ritual-Sagen».

I Aaret 1835 ægtede han sin anden Hustru, Juliane Bech, Datter af Konferensraad, Toldkammer - Deputeret Bech; med hende var han endnu ung og blev gammel i 34 Aars lykkeligt Samliv. 1844 blev han kaldet til Præst i Brøndbyerne ved Kjøbenhavn, hvor han i sine ældre Aar plejede livligt Samkvem med Trosvenner, men lod, efter at Stormen havde lagt sig og Vandene delt sig hver i sit Leje, sjeldnere høre offentligt fra sig. Foruden Blad-Artikler, mest i Kirke-Tidenden, navnligt i Striden om Alterbogs-Daaben 1856 og om Afløsningen ved Skriftemaalet 1859, udgav han i de senere Aar kun et Par smaae Lejligheds-Skrifter, 1863 mod Biskop Martensen og 1867 mod Biskop Brammer.

Ved Siden af den kirkelige Kamp, der maatte føres, havde Busck ogsaa tidligt Øje for den folkelige Vækkelse, der maatte skee, hvis vi skulde see gode Dage i Danmark, og han prøvede alt i Bjergby — for over 30 Aar siden — at holde historiske Foredrag for Ungdommen i Sognet og at samle Menigmand til folkelige Møder der paa Egnen, oprettede en lille Friskole i Brøndbyvester og i Forening med andre af Grundtvigs Venner Højskolen paa Marielyst; men han følte dog altid, at han kun var hjemme i sin

Præste-Gjerning, og betragtede al anden Gjerning som en Lejligheds-Gjerning. — Busck havde arvet en Formue efter sin Fader, og fik Brug for den til at forsørge sine ti Børn, der alle vare voxne ved hans Død, men hans Hus var og blev et jevnt Præstehus, og han var godgjørende efter en stor Maalestok. En Ven af ham yttrede engang: «Han forstaaer saa godt at omgaaes Penge, for han agter dem ikke mere end de ere værd». Naar han mente, at en Mand eller en Familie burde hjælpes, saa tog han fat for Alvor og blev ved og trættedes ikke, om der gik 10 eller 20 Aar, hvad enten han fik Tak derfor eller ej, men han vidste at see med saa milde Øjne og hjælpe med saa blød en Haand, at neppe Nogen af alle dem, Busck har hjulpet, nogensinde har følt sig trykket som af en Almisse, hvad enten det var en Skjærv eller en Sum. — Efterstaaende Sang af Grundtvig aabenbarer ret, hvad der ellers ogsaa fremgaaer af Buscks Breve, hvorledes han dybt følte, at Alt, hvad han ejede, var Herrens, og han selv kun Husholder.

Nogen øjensynlig Frugt af sin Gjerning i sine 45 Præste-Aar, som den nu saa hyppigt falder i den yngre Præste-Slægts Lod i kjendelige Vækkelser eller aandeligt Røre i Menighederne, oplevede Busck hverken i Bjergby eller i Brøndby; det kunde stundum fremkalde nogen Vemod hos ham, men han blev aldrig mismodig, fordi han vidste, at «den, der troer, haster ikke». Den Kreds, han vandt i yngre og ældre Aar ved sit fuldtonende Vidnesbyrd om Guds frie Naade og ved den vidunderlige Gave, han havde, til at trøste Bedrøvede, var knyttet des fastere til ham. Skjøndt han ikke kunde lide, at Præster kaldes Sjælesørgere, har han dog sørget trofast for mange Sjæle. — Den Mand, Busck selv sit Liv igjennem satte højest af Alle efter Vorherres Apostle, var Morten Luther, og man fandt jævn-

ligt et eller andet Bind af Walchs store Udgave opslaaet paa hans Bord; men Buscks egen aandelige Natur var og saa beslægtet med Luthers, at han, som han gik og stod, i sin Kirke og sin Dagligstue, i sin Tale og sin Omgængelse maatte minde om Luther. Busck vilde kun Et, og han var sig selv i alle Forhold, Nidkjærhed for Herrens Hus kunde gribe ham, og hans Hjerte kunde brænde som af en fortærende Ild — men saa kunde det og smelte som Vox og udgyde sig i en saadan Strøm af Kjærlighed, at det blev en Velgjerning for Mennesker at dele deres Liv med ham; hans Hus var som bygget paa en solbar Plet af Jorden, men det var Himmeriges Glæde, der gjenlød derinde. — I hans sidste Aar tog hans Legemskræfter kjendeligt af, men det var dog først Aaret før sin Død, han lod sig formaae til at tage en Medhjælper i sit Embede, navnligt til Hjælp ved Eftermiddags-Gudstjenesten. Anden Søndag efter Hellig tre Konger dette Aar prædikede han sidste Gang; den Asthma, hvorunder han led, udtømte hans sidste Kraft, saa at han henimod Paasken dagligt ventede sin Hjemfærd; han kunde da sidde ved det aabne Vindue og see ud, langt ud over Alt hernede, som om hans Blik søgte Vorherre selv og bad ham komme snart. Den stille Uge igjennem fulgte hans Tanker Herren Dag efter Dag: «Som et stille Offerlam gik vor Drot i Døden», gjentog han for sig selv, og navnligt de Ord: «Vendte ej sit Ansigt bort!» men mest trøstede ham det lille Psalmevers: «Syndernes Forladelse Knuden overhugger!» Hans Aasyn var paa det Sidste saa forklaret, at hans Venner syntes at see Livet for deres Øjne sejre over Døden. En af dem sagde siden: «Nu forstaaer jeg først ret Kjødets Opstandelse; thi et saadant Udtryk maa de have, der opstaae til Livet!» Da han Paaskenat spurgte, hvad Tid det var, og hørte, at det var Midnat,

sagde han: «Gud skee Lov! saa har vi Paaskemorgen!» Om Morgenen bekjendte hans Hustru vor Tro og bad Fadervor, og da gjentog han med høj Røst: «Ja, Dit er Riget og Magten og Æren, Amen!» og lukkede saa sine Øjne. Paaskeaften Kl. 9 sov han hen. — Fredag efter Paaske blev han fulgt til Jorden af en talrig Skare Venner fra tidligere og senere Dage og af sine Sognefolk. Han hviler under en Birk paa Brøndbyvester Kirkegaard.

Det er Hensigten med dette Udvalg af Buscks Brevvexling og hans Skrift-Udlægning at give Venner og Ligesindede et Billede af hans indre Liv og dets Udvikling.

Det er Brevene fra hans yngre Aar, og da navnligt hans navnkundige Vens Breve, hvorved de fleste Læseres Interesse vil dvæle. Det har og kostet Udgiveren nogen Selvfornegtelse af det rige Materiale, der er stillet til hans Raadighed, kun at meddele, hvad der kaster Lys over Buscks Liv, thi det er kun dette, der her skal skildres; men netop det er et saare glædeligt Syn, at see et saa rigt Hjerteliv som Buscks og et saa mægtigt Aandsliv som Grundtvigs gaae Haand i Haand; den Ene raaber: «Kom ned i de dybe Dale!» den Anden svarer: «Nej op paa de høje Fjelde!» men deres Veje skilles ikke. — Brevene fra hans ældre Aar have engang trøstet Mange og ville nu opbygge Flere — som denne lille Bog da overhovedet kun skal være, hvad den er: en opbyggelig Bog.

Udlægningen af Johannes-Evangeliets 2det Kapitel «om Brylluppet i Kana» var hans sidste Prædiken. Han betragtede den under sin Sygdom som sit Testament til Menigheden; det var Maalet, der var blevet ham selv klarere og klarere gjennem et halvt Aarhundrede; at

det var Menneske-Livet, der skulde christnes, det pegede han paa til det Sidste. — Udlægningen af Johannes' almindelige Brev, der har været trykt i det norske «kirkeligt Folkeblad», er det Eneste, han har nedskrevet af sin Bibellæsning, som han paa sine gamle Dage holdt den for sit Hus hver Morgen efter Morgenbønnen; den var hans Troslivs fuldmodne Frugt. Hvor glædeligt det end er, at vor egen exegetiske Literatur nu søger at fortrænge den fremmede, vedkommer Buscks Skrift-Fortolkning ligesaalidt som Brauneisers samtidige Arbejde Theologien; det er i Menigheden, disse to Mænd i deres sidste Dage ere mødtes, hver fra sin Side, hos Apostelen Johannes.

Hvis det nu er lykkedes Udgiveren at fremdrage og bevare et sandt og fuldt Billede af Busck, som hans Venner ville vedkjendes og de, der ikke kjendte ham, kunne glædes ved, da maa han dele Takken derfor med de to Mænd, der have delt hans Arbejde, N. J. Termansen og Fr. Barfod.

Den 28de September 1869.

Udgiveren.

I.

Breve

fra

Buscks yngre Aar.

Hr. Gunni Busck i Brøndby-Vester,
Han var min eiegode Ven,
Som han imellem Sællands Præster
Jeg har kun meget faa igien,
Og det om ham skal mindes længe,
Han spared ei paa sine Penge,
Naar Herren havde dem behov.

To Snese Aar det er nu siden,
Da dødt der var i Aandens Huus,
Ja, med Lovsangen tav selv Kviden,
Knap hørdes Suk paa Kirkens Gruus,
Hvor før i Hjertets dybe Toner
Lovsang vor himmelske Forsoner
Det hele Land hver Herrens Dag.

Dog vilde mildt sig Gud forbarme,
Alt var Hans Aand paany udsendt
Med Livets Ord, med Lys og Varme,
Og Livets Lys var hos os tændt,
Nydannet var en Psalme-Tunge,
Som her en Opsang kunde sjunge
Til Skabningens Halleluja.

Men Sølv og Guld har Aanden ikke,
Og dog behøver Skjaldens Mund
Og Skjalde-Huset Mad og Drikke,
Saa Skjalden, som en Fugl i Lund,
Sig maatte med Guds-Ordet trøste,
At dem, som ikke saae og høste,
Dem føder Gud alligevel.

Det Ord fik Røst paa Præste-Tungen,
Som sig i Bjergby rørde da,
I Tusindtal af Præste-Pungen
Sølvdalere sprang ud derfra,
Derved vedligeholdtes Kraften
Fra Nytaarsdag til Juleaften
Hos Skjalden og hans ganske Huus.

Sangværket til den Danske Kirke
Saalunde frem for Lyset kom,
Og Menighedens Psalme-Virke
Skal minde Slægterne derom,
Saa glemmes mellem Sællands Præster
Skal aldrig han i Brøndby-Vester,
Som kiøbde Lovsang til Guds Huus!

September 1869.

N. F. S. Grundtvig.

Til Buscks Moder kort efter hans Faders Død.

Raadegaard*) den 4de August 1821.

Kjere Moder!

Egentlig burde jeg vel strax skreven Dig til, da jeg kom herud, men reent ud tilstaaet, skjøndt jeg vel tænkte paa Dig og min A., forglemte jeg dog at tænke paa, naar Posten afgik, hvorfor Du vel tilgiver mig, at dette mit Brev kommer saa silde til Dig. Vi naaede Raadegaard Kl. 10½, hvor vi efter en kort lille Samtale listede os tilsengs og sov, Gud være lovet! herligt. Om Torsdagen spadserede jeg en lille Tour med Carl og maa rigtignok tilstaae, at Egnen er smuk, vel ikke Vedbek**); men det kan jeg heller ei vente at finde endog i den smukkeste Egn; thi der hvor Barndommens Minder smiler om os, der er det ligesom Guds gode Engle tilhviskede os om den Himlens Uskyldighed, der hvilede over Mennesket, da han var skabt i Guds Billede og endnu ei havde fortørnet sin Skaber og Velgjører; men priset være gjennem Evighed den Barmhjertighed og Kjerlighed, som ikke vilde, at nogen Synder skulde fortabes,

*) Hans Ungdomsvens, Carl Muus's, Barndomshjem.
**) Buscks Barndomshjem, hvor hans Forældre havde et Landsted.

men efter en kort Troens Prove arve det evige Liv, som er Guds Naadegave i Christo Jesu. See gode Moder, at blive i den Tro, det Haab og den Kjerlighed skulde være alle Menneskers alvorlige Bestræbelse, og da vilde vistnok Ingen blive fortabt men Alle blive bevarede og saliggjorde ved Ham, som elskede os Alle, og gav sig selv hen for os; men fra denne Tro, dette Haab og den Kjerlighed soge da ogsaa vor Saligheds Fjender, Djævelen med de onde Aander, Verden og vort eget onde Kjod og Blod, at drage os, og efter Guds Raadslutning ere vi Alle, saalænge vi vandre herneden, udsatte for disse Fristelser; og derfor bor os vistnok ei at forsomme de Midler, hvormed vi kunne styrke os i den Kamp, som truer os Alle, og derfor ville vi, gode Moder, bede Gud om Naade til under hans faderlige Varetægt og Beskyttelse at annamme Nadverens hoiværdige Sakrament ved min Hjemkomst. Imorgen, Sondagen d. 5te, agte vi, om Gud vil, at tage over Præstoe, hvor vi hore Grundtvig, til Callehave og derfra til Moen. Holsteenborgstouren er forst berammet til vor Hjemkomst derfra. — — For Mandagen d. 13 August om Aftenen kan Du neppe vente os og maaskee ei for om Tirsdagen, dog vil vi gjore Alt hvad vi kan, for at komme om Mandagen. Til den Tid som stedse ville vi af Hjertet bede Gud at være med os Alle! Amen!

Din

Son Gunnii Busck.

S. T.

Herr J.*)

Lad mig see, at Du endelig, min kjere lille Ven, glæder Din Moder nu og stedse ved lydig at iagttage dine Pligter

---

*) Buscks lille Broder.

med et glad og lystigt Hjerte; lad os ret tænke paa det fjerde Bud, saa skulle vi vistnok erfare i Liv og Død, at vor himmelske Fader ei vil glemme den Velsignelse, han har lagt dertil. Amen!

Til Samme.

Bjergbye Præstegaard d. 21. Mai 1824.

Elskede gode Moder!

Sunde og inderlig glade ved Guds Faderhaand, der saa miskundeligen har ført os indtil denne Dag, kom vi dine Børn hertil i Mandags Aftes. Haven og det Hele, men især de gamle Præstefolks Godhed overtraf vore Forventninger. Vi har det saa herligt herude, vi mangle aldeles Intet, uden at vide, at I Kjære, som vi efterlode i Byen, ogsaa have det vel og tænke med Omhed og Bøn til Gud paa os, som nu Haand i Haand have begyndt Livets alvorlige Vandring. Ja Gud vaage over os, at den maa føres vel, endes vel, at hans Faderaasyn maa lyse Velsignelse over os i Livet, at hans Faderhjerte maa staae os aaben paa det Sidste. Kjære søde gode Moder! Gud være lovet! at jeg kan sige det med Sandhed: Han er min bedste Deel herneden; Livets herligste Vilkaar kan ei tilfredsstille min Sjels Længsel, naar ei naadefulde Blik af hans Faderøje hvile venligen over mig; o! beed Du daglig for mig, for os alle, at vi trofaste maa følge Jesu Røst, elske ham, som elskede os først, elske dem, der, som vi, ere Naadens Medarvinger i Jesu Christo vor Herre! Beed for min søde lille A.! hun har et eiegodt Hjerte og kan ved Guds Naade blive en deilig Plante i den store Gartners Haand. Nu maa jeg slutte og befale Dig, vor dyrebare Moder! og mine

Brødre og os alle i Guds faderlige Varetægt; hils dem alle i Byen, som ere mit Hjerte kjære, Du kjender dem uden at jeg behøver at opskrive dem; siig dem, at jeg tænker med Ømhed paa dem, hæver da i Jesu Navn min Tanke og min Bøn til Ham i Himlen, som er alle vores Fader, og er da saa sjeleglad, fordi jeg veed det. Han forlader aldrig dem, forlader aldrig nogen af os, som med trofast Hjerte haaber paa Ham. Nu Gud velsigne Dig, søde gode Moder! og Han føre Dig glad og sund ud til os idag otte Dage, at vi mundtlig kan sige Dig, hvormeget vi holde af Dig.

Din

G.

Til Busck.

Christianshavn 28 Jan. 1827.

Det var, som vi veed, god gammel Vane i vor Menighed, at Præsterne kaldte hinanden Brødre, men hvor slemt det dog er, naar de udtryksfuldeste Ord blive til Titler, har jeg ofte følt, naar vantroe Præster kaldte mig Broder, og jeg dog, fordi de ikke vidste hvad de sagde, maatte taale det, og lade dem ansee det for Uartighed eller Storagtighed, naar jeg ikke giengiældte Høfligheden; men hvilken inderlig Glæde det er at tiltales broderlig i Herren af en Medtjener i Ordet og Lærdommen, det følde jeg ret levende ved Deres Brev, som vederkvægede mit Hjerte. Sikkrere end Aandens Vidnesbyrd i Kirken for alle dem, der have Øren til at høre, hvad Han siger til Menigheden, og i mit eget Inderste, kan vistnok intet Samtykke giore mig paa den indlysende Sandhed om de Christnes Troes-Bekiendelse som deres uforanderlige Troes-Regel, der skal styre dem i deres hele Liv, altsaa ogsaa i deres Skrift-

Granskning; men oplive mit idelig fristede Haab om at Timen er kommet, da det kirkelige Chaos dog saavidt skal ordne sig ved Herrens Ord og Aand, at de som have een Herre, een Tro og een Daab føle deres Samfund i Aanden, kiende hinanden og kiende Fienden, om han end roser Bibelen, og frister Christus i os som Christus i Ørken med sit: der staaer skrevet, ja oplive det velsignede Haab, det kan og det maa en saadan broderlig Stemme fra Kirken, der altid er os som et Amen fra Hvælvingen, hvorefter vi nødvendig maa lytte. Ja, Broder i Christo! Kiød og Blod har ikke aabenbaret os det, men vor Fader, som er i Himmelen, og den Eenbaarne, som sørger for sin Menighed. og mest for de Smaa, hvis Engle see altid Faderens Ansigt, fordi de stedse ere, hvad vi maae daglig kæmpe for at blive, Græshopper for deres egne Øine; Kiød og Blod har ikke aabenbaret os det, men den Aand, som randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder, det er os en glædelig Vished, fordi Kiød og Blod hos enhver Skriftklog modsætter sig denne Erkiendelse, der forvandler dem fra Kæmper til Græshopper, og derfor, jo mere Modsigelse denne soleklare Sandhed vil finde i den lærde Verden, des vissere blive vi paa at det er den Aands Kraft-Ord, som Verden ei seer, ei kiender eller kan annamme.

Men, har Herren opladt vore Øine, da vogte vi os for Slangen, der altid frister ved Kundskabs-Træet, hvorved jeg ei forstaaer Oplysnings-Træet, som er en Green paa Livets Træ, men Speide-Træet af Critikens Rod, som altid bærer Dødens Frugt. Ogsaa mig har Slangen naturligviis fristet til at tænke: videnskabelig kan vi indrømme Critiken Hals og Haand over Troes-Bekiendelsen, og gierne tilstaae, at enkelte Ledd var senere Tilsætninger, da det jo i Grunden slet ikke kommer derpaa an, naar det først har

behaget den Hellig-Aand at lade en Deel af den Tro klart udtrykke, som vi maae være sikkre paa ligefuldt har været i Kirken fra Begyndelsen, ogsaa mig har Slangen saaledes fristet, som nu Dem, men, Gud skee Lov! jeg følde, det var en Fristelse til enten at nedrive med den ene Haand, hvad vi opbyggede med den anden, eller dog at forbinde vor egen Tro med en Tvivl, der maatte tage Livet af den, og nu indseer jeg, at dette er den papistiske Grund-Vildfarelse, hvoraf Overtroens vældige Stamme opvoxde paa Kirke-Gaarden; thi saasnart vi indrømme, at den Hellig-Aand har aabenbaret noget Almeengyldigt efter Apostlernes Dage, da staae vi midt i de oekumeniske Concilier og trættes om, hvem der skal være Pave: hvem der efter Apostlernes Dage er det rene Organ for den Hellig-Aand med det ufeilbare Udtryk af Hans hidtil skjulte, men nu aabenbarede Villie.

Alt hvad vi derfor kan indrømme Fienden er, at vi ikke veed, om Apostlerne i Jerusalem, før de skildtes ad, have opsat Troes-Bekiendelsen, som den nu er, eller de først siden have fundet det nødvendigt, men vi kan naturligviis ikke baade kalde den apostolisk og indrømme, den er det ikke, ei baade erklære den for Fælles-Udtrykket af hele Menighedens Tro, og indrømme, at en Deel deraf kun udtrykker nogle Skrift-Kloges Tanker, ei baade indskrænke Inspirationen til Apostlerne, og udvide den i det Ubestemte, ei baade trodse paa vor til Bekiendelsen svarende Tro som den urokkelige Grundvold Christus ved sine Apostlers Hænder har lagt til sin Kirke, og indrømme, at der i denne Grundvold findes det mindste Upaalidelige, ei baade paastaae, at ved denne Tro have vi det sikkre Samfund med Herrens Apostler og giennem dem med Ham og Faderen, som Johannes melder, og dog indrømme, det er usikkert,

om Apostlerne gjorde netop denne Tro til Vilkaar for Samfundet.

Lad kun Fienden komme med sine historiske Indvendinger mod vor Troes-Bekiendelses apostoliske Ægthed, vi frygte dem ligesaalidt som hans philosophiske Indvendinger mod vor Troes Sandhed, men bortvifte dem med et Aandepust; thi hvilket historisk Vidnesbyrd af Bøger (hvis Ægthed allerede er en bestandig Tvistepunkt) kan paa mindste Maade sammenlignes med det levende, tusindtungede, til Dommedag uigiendrivelige af Kirken og Menigheden, hvorpaa vi bygge vor Tro, at vor Tro er i Eet og Alt apostolisk.

Saaledes skal vi — afvise de historiske Indvendinger paa en for hele Menigheden, ja selv for Verden indlysende Maade, da selv den klareste Giendrivelse af Indvendingerne paa den videnskabelige Vei er Menigheden dunkel, og avler Tvivlraadighed, da den Mulighed lades tilbage, at Fienden enten kunde finde nye Vidnesbyrd eller lære bedre at benytte de gamle. At vi ligefuldt, som i Forbigaaende, skal besvare Indvendingerne saa godt vi kan, følger af sig selv, og, saavidt jeg kiender Sagen, kan enhver af os besvare de hidtil brugte paa den mest tilfredsstillende Maade, men det er en Bisag og skal behandles saa. Det lade Herren Dem forstaae; thi det har jeg, Gud skee Lov! lært, vi kan slet ikke vicariere for Ham, det kan kun den Hellig-Aand, Hans guddommelige Statholder, høilovet i Evighed!

Broderlig Hilsen

fra

Grundtvig.

Til Buscks Moder.

Bjergbye d. 13 Marts 1827.

Nu min egen dyrebare Mutter! hvorledes har Du det? Sidder Du ved det gamle Vindue og glæder Dig over dine, eller, rettere talt, vor Herres Spurve, som sidde paa Karnissen? Eller sidder Du og seer hen paa din Præst og din Herremand og beder Gud om Velsignelse for Dem og Junker J.? Nu hvor og hvorledes Du end sidder, saa kommer jeg hurtig ind i Stuen og giver Dig et Kys. Ja sandelig et Kys er en deilig Ting, skabt af vor Herre, hvor det er Hjertet, som kysser, og Sjelene, som mødes i Kjerlighed, og derfor skulle vi ogsaa kysse og omfavne hverandre hisset, naar vi komme hjem til den gode Gud. Ja Moder, kjere Moder! der er Hjemmet oppe over Skyerne bag den blaae venlige Himmel, hvor den venlige gode Gud Fader boer, der er Hjemmet, og der blive vi ikke miskjendte og forhadte ved at prædike Jesum Christum, saaledes som vi blive det i denne onde Verden, om hvilken Jesus siger: «Den hader Eder, fordi I ere ikke af Verden.» Ja Du min egen kjere Mutter! lad det ikke nedslaae eller forurolige Dig, naar Verden hader ogsaa Din Gunnii: men beed Gud, at Han vil give mig Naade til for Jesu Skyld, at elske Dem, som mig hade, og velsigne Dem, som mig forbande, og gjøre Dem godt, som mig forfølge, saa kan Du trøstig med inderlig moderlig Glæde see op i Guds blaae Himmel og sige: Min Gunnii er dog Hans Barn, der lader sin Sol opgaae over Onde og Gode og lader det regne over Retfærdige og Uretfærdige — ja søde Moder! saa kan Verden kun skade sig selv med sit Had, men din Gunnii kan den ikke fordærve! Amen!

Din G.

Til Busck.

Christianshavn 28. April 1827.

Tak, kiære Busck! for den gode Bekiendelse af den fælles Tro, som Herren velsigne! *) Gid den maa komme i mange Tusindes Hænder af Almuen, som her anderledes vil gienkiende sin Børne-Lærdom end i den med Flid fortydskede Cathechismus, og den meget forfeilede Lære-Bog!

Vel ønskede jeg, at De havde talt i det Embeds Navn, der giør os til de egenlige Vidner om Troens Sandhed, og ei, som hvad De ikke er, som læg Mand; men det giælder dog mest Udtrykket, da De jo kun har meent, det ei var som lærd Theolog De her vilde vidne og protestere.

Derimod, veed De, jeg alvorlig misbilliger den Indskrænkning ved Troes-Bekiendelsens Troværdighed, at det ei skal være sagt, den ordret har været saaledes fra Apostlernes Dage; thi enten menes herved blot, hvad der følger af sig selv, at det ligesaalidt kommer an paa, med hvormange Ord den har været udtrykt, som paa hvilket Tungemaal, eller ogsaa tilintetgiøres hele den Sikkerhed, Bekiendelsen skulde give os og hele Menigheden! Betænk dog, kiære Ven! at saasnart vi indrømme, at Troes-Bekiendelsen kan fra Begyndelsen have havt enten flere eller færre Ledd (thi derom ene giælder det), da indrømme vi en Forskiellighed i den tilsvarende Tro, som hverken lader sig forene med den Fordring paa Eenhed i Troen, vi maae giøre til ethvert Kirke-Samfund, eller med Aandens uafladelige Nærværelse og uforanderlige Viisdom. Desuden er det jo soleklart, at saasnart vi indrømme Tilsætninger i Troes-Bekiendelsen, da kan vi vel trættes med andre Bog-

*) «De Christnes Troe, som den var, som den er og til Dagenes Ende vil blive.» Kbhvn 1827.

lærde om hvilke disse ere, men Menigheden er udsat for al muelig Tvivlraadighed, thi paastaaer Nogen dristig, at det netop er Ordene «eenbaarne Søn» eller «vor Herre» eller «Syndernes Forladelse» eller «det evige Liv», som er en senere Tilsætning, da kan Menigheden, naar den ei tør hvile uindskrænket i det kirkelige Vidnesbyrd, umuelig undgaae en Tvivlraadighed, vi da uden Grund havde foraarsaget.

Dog, Deres Feiltagelse i dette Stykke synes at hænge sammen med en Dunkelhed i Forestillingen om Vidnesbyrdet for den christelige Troes Sandhed. Det synes mig nemlig, som De ikke ret har gjort Dem det klart, at forend vi kan giøre den indvortes Erfaring, som guddommelig beseigler vor Tro paa Christum, maae vi allerede baade kiende denne Tro og have den, hvortil unægtelig udfordres en udvortes Sikkerhed om Troens Bestand-Dele, og et menneskeligt Vidnesbyrd om dens Sandhed, hvorved vi vistnok maae forudsætte Guds hemmelige Medvirkning (Faderen drager), men ingenlunde antecipere det Vidnesbyrd af den Hellig-Aand med vor Aand, som ei kan finde Sted, for vi have ladet os overtale til at troe. Et mærkeligt Exempel er Cornelius, hvem Gud end ikke ved sin Engel lader undervise om Troen, men henvise til Ordets Tiener. I Grunden er Kirkens (Præstens og Menighedens) Vidnesbyrd saavel om Troens Indhold som om dens Sandhed, ingenlunde et blot menneskeligt, skiondt det kun staaer som saadant for dem der endnu ere udenfor, thi have vi den Hellig-Aand, da vidner jo Han med os, og vi med Ham, og uden den Hellig-Aand er der jo ligesaalidt nogen christelig Præst som nogen christelig Kirke og Menighed, thi hvo som ikke haver Christi Aand, er ikke hans.

Vredes ikke, kiære Ven! thi Sagen er vigtig, om aldrig for Andet, saa for at vi ikke under en god Sags Forsvar skal indvikle os i Modsigelse, eller dog i Vidtløftigheder, som fordunkle det Lys, der oprandt for os. Herren befalet!

venligst

Grundtvig.

Til Busck.

Tak, hjertelig Tak, ædle Ven! for Skriftet: «Christelig Opfordring»!*) Jeg har læst det med megen Tilfredshed, jeg rakte Dem i Aanden Broderhaand og vilde skriftlig bevidne Dem det, blev hindret, kom i nogen Adspredelse og — glemte det. Nu bragte vor fælleds Ven Muus mig Deres Skrift: «De Christnes Troe», jeg har læst det, og nu skal intet hindre mig fra venligst at takke Dem for disse Gaver. De har visselig glædet Mange, især ved det første, visselig og ved det andet Skrift. Lignelsen om Vejlederen igjennem Skoven, den kritiske Sigte, den vittige Citation af Clausens Bog o. m. og for Alt den kjerlige Tone fra pag. 41 af til Enden. Kun maae jeg bede Dem, at De ikke af Glæde over den Apostoliske Troesbekjendelse lader Dem forlede til at tale usømmelig om vore hellige Skrifter. Det er dog en underlig Sammenligning, den med Salomons Tempel, pag. 55: «Den, som grundede denne Menighed, grundede den ikke paa et Ord, som skulde ligge dødt og ufrugtbart i en Bog (Det N. Test.), indtil et fiint og lyst Hoved af Vanvare kom til at læse deri og ved sin Kløgt blæste sit aandelige Liv i de døde Bogstaver o. s. v.», pag. 20. Er det N. T. dødt, eller er det Læserne, som ere døde? Overalt,

---

*) «Christelig Opfordring til og Gjenmæle mod Dr. H. N. Clausen.» Kbhvn 1827.

min christelige Broder! lader os være varsomme, forsigtige i Skrift og Tale, især om det Hellige, at vi ikke give Forargelse.

Gud, vor Gud, Fader, Søn og Aand velsigne Dem, elskede Broder i Herren! Den Aand, som tidlig aabnede Deres Øine for Sandhed, som ledte Dem til Fredens Evangelium, som kaldte Dem til dette salige Evangeliums Forkynder, Han lede og styrke Dem fremdeles og velsigne Deres Bestræbelser. Det ønsker

Deres

Dem hjerteligt elskende Broder

Hornsyld.

Kjøbenh. d. 1. May 1827.

Til Busck.

D. Epiph. 1. 1828.

Kiære Christen Ven og Broder!

Hjertelig Tak for Deres christelige, præstelige Nyaars-Ønske i Eet og Alt! Det har vederkvæget mig, og Herren velsigne Dem, ja Han som har begyndt den gode Gierning, Han fuldføre den i Dem og os alle til vor Herres Jesu Christi Dag! Og visselig, det har ingen Nød, at Han skulde svigte, ingen Nød, at han skulde tabe Slaget, Han som siger: kan I rokke min Pagt med Dagen og med Natten, saa det ei bliver Dag og Nat i deres Tid! Men, kiære Ven! derfor er dog Nøden stor nok, naar Børnene ere komne til Fødselens Sted, og der er ingen Kraft til at føde, er ingen nærværende, fordi den ikke savnes og søges rettelig. Visselig skal ogsaa denne Nød afhjelpes af Ham, der virker i os baade at ville og udrette efter hans Velbehagelighed, men den er dog ikke endnu afhjulpet, og det er en bange Advents-Tid, til det skeer, blandt Andet,

fordi vi med alt vort gode Haab dog ei kan sige, hvor det skeer, før vi see det, men især, fordi det giælder for os derom, at vi, med Aanden i Herren, giøre vor beskikkede Deel, som altid er langt meer end vi, uden lidt af Urtegaards-Kampen, rettelig faae Sind til, og deri stikker da den egenlige Nød; thi Miraklerne for Christi Kirke, skiøndt de ogsaa skee udenfor den, skee dog fornemmelig i den, og hvo er dygtig til alt dette, som lader selv Apostelen sukke! Gierne indrømmer jeg, at var min Tro mere barnlig, da pønsede jeg langt mindre, og gjorde langt mere, ladende Guds Naade giøre det i mig, men det var kun den Største i Himmeriges Rige, der, uden at krympe sig, fornedrede sig som det lille Barn, Han tog paa sine Arme og velsignede; det er naragtigt, at vi, som Ingenting er, krympe os for at antage den tilsvarende Skikkelse, hvori vi maae findes for at voxe i Ham og vorde Alt med Ham, i Hvem al Fylde boer, men saadanne Narre ere vi dog, og det er sorgeligt!

I Øvrigt, min Ven! er dette Præste-Sorgen hos os, at da Sacramenterne paa mange Steder forvaltes uchristelig, og Ungdommen endnu paa langt flere afvendes fra Troen, saa er der daglig Fare for at de Smaa i Menigheden, naar de vaagne, enten synke under Byrden, eller lade sig forvilde fra den Christelige Enfoldighed; thi vi ere dertil kaldte, at bære Menighedens Byrde, ved Aanden i Herren, og sandelig her har vi Grund til baade at sørge over vor indskrænkede Villighed dertil, og til at være tvivlraadige om, hvad der for Oieblikket skal giøres eller undlades. Sandelig, jeg troer, at naar vi kun ere paa vor Vagt, da kan vi trøstig vente paa Herren, og være sikkre paa klare Tegn, naar vi skal støde i Basunen, men det er netop om Aarvaagenheden det giælder, og om den dybe

Rolighed, der hverken lader os oversee Tegnet, eller tage Veir-Lys derfor, og Saadant kan i det Mindste jeg ikke kæmpe for uden Uro, skiondt jeg, Gud være lovet, trænges uden at dø, tvivler uden at fortvivle. — — — Hilsen med Gud i den Velsignedes Navn

fra Deres Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Ved Deres Velærværdigheds Svoger Gutfeld har jeg modtaget Deres Skrivt mod Præstelæreren Clausens uchristelige Bog.

Den Opbyggelse og Glæde, jeg forud lovede mig af dette Deres Skrivt, har jeg ved dets Læsning opnaaet; og derfor har jeg, som Deres Medchristen, herved hierteligst og kiærligst at takke Dem. Velsignet være De og hver den Mand, der hæver sig ud over ethvert Forhold for at yde Sandheden sin Tieneste, uagtet mange desværre vige for Forhold, som man i ligegyldige og mindre vigtige Ting vel kan forsvare at tage Hensyn til, men ingensinde naar Talen er, som i nærværende Sag, om Menneskets allervigtigste Anliggende. — — —

Kbhvn. d. 22. Marts 1828.

Med Hoiagtelse Deres

ærbødige

Holm.*)

Til Busck.

Thorslunde d. 29. Marts 1828.

Jeg iler med af mit fulde Hjerte at takke Dem, kjære, ret christelige Ven! for det mig tilsendte Gjenmæle. Det

*) Provst ved Holmens Kirke.

er som havde en høiere Aand svævet over Dem til med Klarhed at fatte og med Kraft at imodsige. Skriftet er Dem til Ære, vor Stand til Hæder, og vil i den Velsignelse det under Guds Bistand maa stifte, bringe Deres Hjerte den skjønneste Løn, det ene attraaer. Endnu har intet Skrift udbredt en saadan Klarhed over det egentlige Stridspunct, eller saa advarende fremstillet Clausens Indflydelse som theologisk Docent. Ville end Deres Ord ikke formaae at omvende de gamle rationalistiske Syndere, f. Ex. de kjøbenhavnske Provster: visselig ville de dog gjøre dem mindre høirøstede, og ligesom de ville beskjæmme ikke faa vantroende Præster, saaledes maa ufeilbarligt ved dem de yngre Theologer vækkes til. kun med Indskrænkning «jurare in verba magistri» og skille Hveden fra Klinten. Dertil er især den jævne, hjertelige og dog med kraftfuld Alvor talende Tone i Bogen fortrinligen skikket. — Han, som De saa frimodigt og varmt har bekjendt for Menneskene, bekjende Dem igjen for sin Fader!! — — —

Gud velsigne Dem fremdeles med Kraft i Sjælen til at gjøre hans Gjerning!

De kjerligste Hilsener til Deres gode A. fra mig og Hustru.

Vedbliver stedse at være Deres altid hengivne

J. N. Schow.

Til Busck.

Idet ieg imodtager Deres ærede Skrivt, som De saa venskabelig tilstiller mig, udstædt i en ædel Hensigt, af christelig, opbyggelig, undervisende og belærende Indhold, foreenet med vægtige Argumenter til Forsvar for den gode Sags Fremme, kan ieg ikke andet end takke paa det forbindtligste, og ønske: at Gud vil give Dem Aand og Gave,

Sundhed og Alder, til at være Sandhedens Tolk, og fremme Guds Riges Udbredelse, til manges Bestyrkelse, og Vildfarelsens Undertrykkelse. En gammel og skrøbelig Mand hilser fra sin eensomme Egn venskabeligst, og undertegner sig med megen Høyagtelse.

Udbye d. 20. May 1828.

Joh. Kattrup.

Til N. F. S. Grundtvig.

Bjergbye d. 17. December
Aar efter vor Herres Fødsel 1828.

Hvad man har sagt den Høieste i sine Bonner, fordi man, dreven af den Hellige Aand, følte inderlig Trang til at sige Ham det, ikke alene i Hjertets Tanker, men med lydelige Ord, med Graad og ydmyg Formaning, det, kjære Ven! skal man ikke undsee sig for at sige igjen til Støv og Aske, og saa vil jeg da heller ikke lade Undseelsen dennegang faae Magt over mig; men jeg vil sige reent ud til Nicolai Frederik Severin Grundtvig, hvad jeg saaledes har bedet og beder: «Gud velsigne Grundtvig! Gud velsigne ham! Den Hellig Aand bevare ham, at han ret hjertelig og inderlig maa elske Mynster og tilgive denne al den Miskjendelse, hvormed han saarer Gr., fordi han forstaaer ikke Herrens Vei med Gr.!»

Ja kjære, inderlig kjære Gr.! for vor Herres Ansigt vidner jeg det — disse mine Bonner ere ikke i mit Hjerte og de staae eiheller her, til at jeg vilde domme over Deres Hjerte; men jeg har bedet det til Gud og jeg skriver det saaledes, fordi jeg kan ei andet. Jeg miskjender Dem ikke; thi — vor Herre veed det og jeg veed det ogsaa; thi min Samvittighed giver mig Vidnesbyrd derom i den Hellig Aand — at jeg elsker Dem af Hjertet, og den, man inderligen elsker, den miskjender man jo ikke; nei jeg kjender

det jo af egen Erfaring (og De kjender det vist endnu bedre end jeg), at naar man staaer i det levende Samfund med vor Herre, da svinder af Hjertet alle de Skillerum, som Kjodet opstiller imellem vore og Andres Hjerter, og i Bønnen har man ingen Fjende og Uven uden Herrens, intet Had uden Hadet til ham, om hvilket man beder Gud af Hjertet: «Ja lad mig, ligesom jeg elsker Dig, hade ham med et fuldkomment Had, ham, som hadede Dig forst, endog Du havde elsket ham og vilde, at ogsaa han skulde have leget i Uskyld og Kjerlighed, som en god Engel, for Dit Aasyn!» Nei det er ingenlunde mit Hjertes Tanke (hvad saa end den Sorte siger), at der boer lonligt Nag eller Bitterhed imod M. i Deres Hjerte; men slet og ret er vel min Tanke den: «Saa hoit elsker ikke Grundtvig Mynster, at han jo kan elske ham hoiere, saa snart og let kan han ikke optage den uforskyldte Miskjendelse og bære sin Broders Brøst hen i den Kjerlighed, som skjuler Syndernes Mangfoldighed, at han jo kan lære det bedre, og det give Du ham, Naadens Gud og Kjerlighedens Fader, det give Du ham altid for Jesu Skyld, ja det gjore Du, saa veed jeg: han har altid salig Fred i sit Hjerte, og jeg veed det ogsaa, at jo villigere han tilgiver og jo kjerligere han fordrager Andre, desto inderligere trykker Du, Herre Jesu, ham til dit Bryst og siger til ham: «Min Ven! jeg kalder Dig ikke meer Tjener; men Ven kalder jeg Dig: thi Du veed hvad der er i mit Hjerte, og Du bevarer mit første og sidste Bud til Eder Alle: Born! elsker hverandre!» — Saa fordrag nu ogsaa mig, kjere Grundtvig! og hold mig denne min Hjertes Udgydelse tilgode. Gud veed, jeg meente og mener det ikke slemt; men det er dog saadan en egen Sag for mig, at skrive Dem saadanne Ting til, og jeg har virkelig været i Knibe derved, omtrent i

samme Knibe, som salig Skoleholder Rost var i med mig i Aaret 1820. Hør kun Historien derom, den vil, haaber jeg, interessere Dem og stadfæste Dem i den Tro, at ligesaalidt som Spurven falder til Jorden, ligesaalidt reise theologiske Studenter udenlands — uden Guds vor Faders Villie, som er i Himmelen.

Efteraaret 1820 var bestemt til, at jeg i det skulde reise (efter Sibberns Tilskyndelse) til Berlin, for der at studere Theologi. Min salig Fader havde været om sig efter Anbefalingsbreve for mig til de fremmede Lande, og jeg tilbragte Sommeren for største Tid i Vedbek, hvor jeg egentlig ikke studerede til min Udenlandsreise, uden det skulde være det Tyske, jeg lærte af Luther (men Gud være lovet! Han lærte mig meer end Tysk af denne Mand). En Fjerdingvei fra Vedbek boede en gammel pensioneret Skoleholder, hvis Bekjendtskab jeg gjorde, og da jeg først havde gjort det, kunde jeg ei trække mig tilbage; thi det blev mig en Samvittighedssag, at trække ham ud af Jacob Böhmes og Gichtels Læsning, hvortil han havde længe været og endnu var forfalden; saa at han derved fyldtes med en mørk Hovmod og mistede, som naturligt var, den barnlige Fred, der boer aldrig under eet Tag med Hovmods Djævelen. Ved Guds naadige Bistand, fornemlig ved Luthers Authoritet, fik jeg den Gamle fra alt det theosophiske Vrøvl, saa at jeg havde den Glæde at see en ganske anden Aand over ham og et ganske andet venligt og kjerligt Smiil opklare hans Ansigt end den forrige mørke Hellighed, førend han gik til Hvile.

Det nærmede sig imod Efteraaret, imod min Reises Begyndelse, om hvilken han længe havde havt Kundskab, da jeg en Dag besøgte ham og fandt ham øiensynlig forlegen ved min Ankomst. Noget, som han havde at sige

mig, kæmpede i ham, og den Ærbodighed, han havde for mig, stod dette imod. Endelig kom han under Graad og hjertelig Veemod frem med det og bad mig dog ikke at blive vred; men han turde ikke tie med det. Gud havde saa tydelig givet ham det tilkjende, at min Reise var ikke efter Hans Villie; og skjøndt han havde søgt mange Udveie for ikke at sige mig det, saa turde han dog nu ikke tie dermed. Han talede ikke et Ord mere til mig derom; men da han havde faaet det over Læben, var han øiensynlig lettet. Desto tungere faldt det paa mig. Da jeg havde talet lidt med ham endnu, trak jeg mig tilbage: thi jeg følte det tydelig, at indeni mig var Nogen, som vilde tale med mig. Tvivlraadig var jeg bleven med mig selv om min Reise. I Skriften stod det ikke, at jeg skulde studere Theologi i Berlin, og naar det nu ikke var Guds Villie, saa var det jo galt at jeg reiste, hvor godt end jeg meente det med Troen og med mit Forsæt at ville bevare Troen. Jeg vil ikke trætte Dem med Beskrivelsen af hvad der foregik, inden jeg ved Guds Naade og Bønnen kom til den Beslutning: «Nei, hvad man saa end siger om dit Vendekaaberi, du skal dog ikke reise!» men dette vil jeg sige Dem: Den samme Vinter blev min Fader syg til Døden, han leed af Asthma og jeg var hos ham, ham min Fader til Trøst, og hos min bedrøvede Moder til nogen hendes Lettelse i hendes store Sorrig. Jeg hørte hans Hjertes Udbrud i hans store Elendighed til Gud og Jesus Christus, fornam med hvilken Inderlighed han lagde mig min Moder og mine yngre Brødre paa Hjerte, at jeg skulde svare ham til mine Brødres Sjele paa hiin Dag. Jeg saae hans Dødsdag eller meget mere den Dag, da han traadte Døden under Fod og vidnede saa klarlig for os, at vor Frelsers Kjerlighed har i hans Troende overvundet Døden.

Det var d. 11te Mai 1821. Om Morgenen fik han en saa stor Forlængsel efter at nyde Nadverens Sacramente, hvilket Provst Holm rakte ham henad Formiddagen, og efter den Tid var det øiensynligt, at han mere tilhørte Himmelen end Jorden. Et saa vennesaligt Smiil var udbredt over hans Ansigt, og alle hans Formaninger vare saa inderlige og saa levende. Under Sygdommens Anfald syntes han ikke mere at lide; thi Den var traadt i Skibet hos ham, som har Magt over alt Veir og alle Bølger. Derimod formanede han os med den største Inderlighed og under mange milde Taarer, at vi skulde elske hverandre. Han trykkede saa ofte Moder til sig og os Andre, og altid saae han saa ubeskriveligt kjerligt paa os og sagde: «Elsker hverandre!» —

Kjere Gr.! hav nu Medlidenhed med mig og bliv ikke vred paa mig, som jeg ikke blev vred paa Skolemesteren. Nu, da jeg har skrevet Dem dette til, nu synes det mig næsten overflødigt at sende Dem det; dog skal De have det, om ikke af anden Grund, saa dog af denne, at det bestyrker min Fortrolighed og min Kjerlighed til Dem, at jeg tør skrive Dem saa ærligt og oprigtigt til. Jeg vil ikke, at Satan skal kaste mig i Næsen hvad jeg af ham har hørt: «at vi (ɔ: jeg og andre Smaafolk), som omgaaes Dem, smigre for Dem og tør ikke tale reent ud af Hjertet!» Jeg vil tale reent ud af Hjertet. Gud er mit Vidne — jeg vil ikke herske, jeg vil ikke dømme over et eneste af de Hjerter, som ere i Herrens Haand; men forresten vil jeg heller ikke, at der maae Nogen herske og dømme over mit Hjerte uden alene Han, som sagde til mig i min Daab: «Gunnii, giv mig Dit Hjerte; jeg gav mit Liv for Dig.» Hvad jeg skal modtage af Andre, det maa jeg modtage i Jesu Navn, og jeg lyder kun Andres Raad og Formaninger i Salighedens Sag, naar jeg kan sige med

Mændene i Sichar: «Nu troer jeg ei for din Tales Skyld; men Jesus har selv sagt det.» Ja jeg er overbeviist om, at al Kjerlighed mellem Menneskene (og det er dog denne Alt kommer an paa) er alene ægte og duer Noget i Guds Øine, naar den udspringer af en levende Kjerlighed til Herren — saa at vi kunne kun elske hverandre i Sandhed i Ham og for Hans Skyld, som elskede os først.

Det er derfor fjernt fra mig — og Gud lade det altid for Jesu Skyld blive langt fra mig — at man maatte vige M. eller Nogen af denne (i Lærdom fornemmere) theologiske Skole et Haarsbred i den Paastand, at ikke Bibelen, men Daaben gjør os til Christne, og at de Christne ikke skal prøve Troen, paa hvilken de døbtes, efter Skriften; men kunne de læse, da skulle de læse Skriften efter den Tro, der er og har været og vil blive de Christnes Tro. Det er sandeligen langt fra mig, og dette er meget mere min Begjering til Gud, at Hans Sandhed maatte eengang skrive paa min Gravsteen: «Som Barn blev han christnet ved Daaben, og da han siden i Hovmod og Vellyst og anden Verdens Ureenhed havde lært at kjende, at Verden har ingen Fred, saa blev han atter ved Guds Naade christnet — men, som et Barn — og endelig døde han Aar — Gud veed det — som et christnet Barn!» Ja kjere Gr.! saa langt er det fra mig, at man maa vige M. og de bibelske ɔ: de skriftkloge Christne det allermindste i denne Sag, at jeg meget mere takker Gud, fordi jeg først, som læg Mand, og siden, som slet og ret Landsbye- ɔ: Bondepræst optraadte imod Clausen og forfægtede ikke af Skriften, men af Troen Jesu Christi Sag. Det er ogsaa det jeg for Fremtiden vil gjøre; thi her har jeg — Gud og min Frelser være evig lovet! — fast Fodfæste og ændser ikke en halvsnees Theologer mere eller mindre imod mig; thi den Sætning skal

de gode Herrer vel lade være at afbevise mig, «at jeg for at være en Christen ikke maa følge min christne Tro, paa hvilken jeg er døbt,» og denne Sandhed haaber jeg og til Gud skal staae fast, «at jeg behøver hverken Lærdom eller Humanitet, hverken deres fine Smag eller deres udsøgte Dannelse for at være en dygtig Præst for Bønder.» Meer har vor Herre ikke gjort mig til, og meer vil jeg ikke være — og skulde Han, Herren, gjøre mig til Bisp eller Pave, saa haaber jeg dog, at de skriftkloge Theologer troe vor Herre til, at Han veed hvad Han gjør. — Nei sandelig — ikke for al den Herlighed Fristeren kan byde — ikke for den skjønneste, almindeligste, kjerligste!!! Fred, som nogen Aand eller noget Menneske kan aabne os Udsigt til i Christenhed ved at samle os med Lærdom og Sindighed og sund Fornuftighed om Bibelen — ikke for det Altsammen og endnu meget meer af Guld og grønne Skove — vil jeg (og hertil lægge Herren sit Amen!) forlade den Plads ved Daaben, hvor Aanden har lært mig med en levende Glæde, at træde Satan under Fod, og har overbeviist mig om, at en liden Draabe Vand paa vort Hoved, forbundet med det Navn, som Gud bar fra Evighed og vil — trods Djævel og hele Helvede — bære i al Evighed, og udgydet efter Hans Befaling, som sagde: «Døber, døber! hvo som troer og bliver døbt (om han saa aldrig har læst et Skriftsprog), skal blive salig, men hvo som ikke troer, han skal fordømmes!» — at en saadan liden Draabe Vand, forbunden med den Lap, som høiærværdige og grundlærde Hr. Professor Twesten kaldte den Troesbekjendelse, paa hvilken det har behaget den Evige at lade mig døbe (dog hvad siger jeg — mig, nei ogsaa alle, alle Christne, Professoren ikke undtagen), at en saadan liden Draabe Vand og en saadan lille Lap kan gjøre og vil gjøre mig evig salig, naar jeg (det

give Gud for Jesu Skyld!) troer derpaa. Men hvad jeg vil, endog jeg ikke vil vige et Haarsbred fra denne Tro, det er dette: «Jeg vil stræbe altid inderligere og med een ved den Hellig Aands Naade altid voxende Kjerlighed at fordrage og behandle med Hjertets uskromtede Venlighed alle dem, om hvilke jeg for Guds Ansigt kan troe, at de paakalde Herren af et oprigtigt Hjerte, uagtet jeg maa og skal bevidne, at deres Fremgangsmaade til Christendommens Forsvar er i Grunden reent bagvendt og udretter ikke synderligt imod Fjendens nuværende Krigskunst. Som man da nok kan begribe, at Djævelen er Mand for i 300 Aar efter Luther saaledes at studere sig ind i, hvorledes Bibelen, som Bolværk for Christendommen, skal angribes, at Mennesker nok lade være med Bibelen at forsvare sig, naar Aanden ikke er over dem, som den var over Luther; men Aanden er det netop, som kalder os (neppe M.) til Daaben.» Det er falden mig saa levende paa Hjerte herovenfra, kjere Gr.: «Elsk M., men følg ikke hans Fremgangsmaade! Hvad om jeg nu ikke vilde vise ham den apostoliske Troesbekjendelse i dens rette Lys, førend jeg løser op for ham? hvad om jeg da lader ham see, hvor lidt i de kommende Vildfarelser mine Christne kunne beskyttes formedelst Bibelen og de Skriftkloge — mener Du da, at han vil ikke tilbede min Vei, eller troer Du det ikke meget mere, at han vil prise min Viisdom, der aabenbarer for de Umyndige hvad der er skjult for de Skriftkloge, og at han vil bede for Eder, som jeg har samlet om Daaben, at min Naade maatte gjøre Eders Vidnesbyrd stærkere og stærkere, og at I maatte ikke aflade at prædike den apostoliske Troesbekjendelse, ligesaalidet som Luther aflod at prædike det apostolisk skrevne Ord, uden dog derfor at nedsætte hiin; thi herom vidner og skal paa Dommens Dag hans lille Catechismus vidne.»

Nu da kjere Gr.! — ikke paa Papiret og ikke med Læben alene; men i Sandhed, fordi Sandheds Aand tvinger mig til at sige det — min Broder i Herren! Lad os elske hverandre, det er det gamle og dog altid nye Bud! Det er Buddet, som er Lyset og Livet for alle de Forklarede histoppe; det er og skal med Herrens Bistand ogsaa altid for os herneden være Morgenrøden, i hvis Lys og Glands vi ville arbeide om Dagen, som det skal være Aftenens venlige Smiil, i hvilket vi finde Fred og Hvile! Ja Gud, Gud lade det lykkes for Hans Skyld, som elskte os! Amen.

Naar Riimkroniken er færdig, saa lad os arbeide paa Psalmerne, det vil sige: «Gr. skal gjøre dem istand; men vi Andre ville med ham bede, at Herrens Aand maa blive mægtig over Kongen og Folket, saa fører nok vor Fader i Himmelen den Dag frem, da Helved skal skjælve ved vor Julesang at høre!»

Glædelig Juul ønsker
G. Busck.

Til Buscks Moder.

Bjergbye d. 19 December 1828.

Til Lykke og Velsignelse, kjære Moder og kjære J.! med Eders Høitidsgang til Herrens Alter. Jeg vilde ønske, at jeg kunde have vandret med hen, som i gamle Dage, til Holmens Kirke. Det forstaaer sig, søde Moder! saa skulde ei alene Du men ogsaa salig Fader have været med og vel ei alene han men ogsaa A. Ja kommer vi nogentid sammen, vi 4, hvor der er Leilighed til at gaae til Alters, da ville vi gaae derhen i Jesu Navn, Du og dine tre Sønner. Maaskee forunder da den Evige vor salige Fader i Aanden at see os Alle for Forsonerens Alter, og han vil bede for os, at Gud vil bevare os i Jesu Christi Tro indtil vor sidste

salige Ende, og hans sidste, den 11te Mai 1821 saa ofte gjentagne, Formaning: «Elsker hverandre!» den vil da ved Guds Naade levende opfylde vore Hjerter, saa at de ei alene med nogen Velvillie nærme sig hinanden, men at de med uskrømtet inderlig Kjerlighed elske hinanden og bede hjerteligen til Gud for hverandre om en Samling i Jesu Navn der, hvor salig Fader vil see os igjen, og hvor Ingen skal tage Glæden fra os eller os fra hverandre eller fra Ham, der af Kjerlighed lod sit Liv for os, for at hvor Han er, der skulle og vi være! Nu — Du gjore det Herre Jesus Christus! Du, som var vor salige Faders trofaste Ven i hans Nød og hans Forloser i hiin Time, Du være og altid hans Børns Ven og Deres Befrier paa den onde Dag og i Dødens Time! Amen!

Her er Alt — Gud skee Lov! — vel søde Moder! og er der Noget, som er tilbage, da er det i Sandhed mine Juleprædikener. Dog er jeg rolig derfor; thi Han, som gik til Golgatha gjennem Gethsemanes Lidelser for at vi skulde kunne holde Juul her og hisset, Han vil ikke lade det Ord mangle eller den Velsignelse fattes, som skal lære os at synge med Glæde af Hjertens Grund: «Ære være Dig Gud i det Hoie; thi nu have vi din Fred paa Jorden, og Du har for Jesu Skyld Velbehag i os skrøbelige syndige Mennesker!»

Huh! hvor var det et Veir igaar! Jeg tænkte: Vil vor Herre saaledes lade det blæse og regne, saa kommer J. ikke til mig; men idag, da Regnen er afstillet og Blæsten tier, saa tænker jeg: «Nu kommer J. nok!» Ja kan han komme uden Skade for sin Sundhed, og kan det glæde ham at tilbringe nogle Dage i vort stille Landsbyeliv om Vinteren, saa lad ham komme i Guds Navn. Huusrum er her nok af; men her er ogsaa, Gud være lovet! et Hjerterum,

som han ikke skal rose sig af at finde mange Steder i Verden, naar jeg undtager i den røde Gaard paa Hjørnet.

Nu Gud velsigne Ham og Dig lille Mutter og os Alle, det ønsker af Hjertet

din Søn
Gunnilil.

Vore Venner, som vide hvad Juul er, ønske Du fra mig en glædelig Fest, og Han, som har budet os, at elske vor Næste ligesom os selv, Han lære os at bede hjerteligen for den lidende O. og den ulykkelige M.

Til Busck.

Christianshavn 20de Decbr. 1828.

Kiære Ven og Broder i Herren!

Tak for Deres kiærlige Brev, som jeg først i Aften fik, og som jeg strax begynder at svare paa, fordi jeg ei har Lyst til at giøre Andet, før det er skedt, og føler, at jeg aldrig kunde være i en roligere Stemning, den Sag angaaende!

Det faldt mig strax ind efter vor Samtale om Mynster forleden, at De, efter som Ordene faldt, og som de tit falde lidt skiødesløs og skurrende hos mig, rimeligviis maatte tiltroe mig et Horn i Siden paa ham, og, for Sagens Skyld, tænkde jeg, hvis det vilde træffe sig, at forebygge den Tanke, eller, saavidt det stod til mig, kvæle den i Fødselen. Det traf sig imidlertid ikke, og det skulde sagtens ikke, fordi De skulde vinde Seier over den besynderlige Tanke, at jeg kunde krympe mig ved at høre en Formaning af en Med-Christen og Embeds-Broder, som det var min Pligt at give ham, naar jeg troede, det kunde behøves. Tanken var jo

urimelig, men tænk kun ikke, den falder mig fremmed, thi jeg formaner aldrig nogen af mine Venner, uden at krympe mig derved, og uden at høre af Fristeren det altfor sande Ordsprog: «en Ven er snarere tabt end vundet,» med tilføiet Spørgsmaal: «hvormange har Du at tabe?»

Altsaa, Gud skee Lov! at De ærlig, om end vel lidt for læmpelig sagde mig, De ikke skiønnede rettere, end at jeg forvexlede det personlige Forhold hvori M. har sat sig til mig, med det hvori han staaer til vor Herre og vor Tro: thi behøvedes det maaskee end ikke i dette Tilfælde, kan det dog lettelig behøves i et Andet, og det følger af sig selv, at jo mere Ondt vi maae døie af Fiender, des nænsommere er vore Christne Venner over os, saa det skeer let, at vi i en vanskelig Stilling savne Formaning af de Eneste paa Jorden, der ret kunne give den, som jo er christelige Venner! Vistnok siger jeg ogsaa: Gud skee Lov! fordi jeg netop i denne Tid har gaaet stærkt i Beraad med Gud og mig selv, om jeg ikke skulde tage M. til min Skriftefader, thi, alt Andet fraregnet, vilde det være mig overvættes tungt, om jeg paa mit nærværende Stade maatte bebreide mig Miskiendelse af en Medtjener i Ordet; men naar saa var, hvad kunde da bedre times mig end en broderlig Formaning til at komme ihu hvad vi, selv paa Himmel-Bjergenes Top i aandelig Forstand, var uden Kiærlighed, og Fiendernes haarde Svøbe havde været aldeles spildt paa mig, hvis jeg ikke havde lært mig under den til at sukke med David: «lad en Retfærdig banke mig, det skal være mig en Hoved-Olie, lad mit Hoved ikke vægre sig derfor!»

Vil jeg nu imidlertid hermed sige, at jeg elsker M. som jeg burde ɔ: som mig selv? Nei, det være langt fra, men det er jo heller ikke Deres Mening, da vi maatte have grebet det og være fuldkomne, naar vi virkelig elskede selv

vore bedste Venner saaledes i Herren ɔ: ved Ham, med Ham, og for Hans Skyld alene, og hvorledes skulde da jeg syndige Mand saaledes elske et Menneske, der slet ikke vil være min Ven, men opsiger mig hoirøstet Broderskabet, og i Forholdet til hvem vi da umuelig kan skuffe os selv, som i Forholdet til dem, vi elske fordi de elske os, ligesom Toldere og Syndere giøre! Vilde derfor vor Herre gaae i Rette med mig om min Kjærlighed til M., da var det vel ligesaagodt strax at sige: «Herre! Du veed, jeg hader ham ikke saaledes, at jeg jo haver det evige Liv af din Naade blivende i mig, som din Aand vidner, det egenlige Had udelukker; men kald i Øvrigt mit Sindelag imod ham hvad Du vil, og jeg tør ikke kalde det Kiærlighed, naar jeg staaer for Dit Ansigt, som sagde: elsker som jeg elskede, og gik saa til Gethsemane og Golgatha, forlad mig kun min Skyld i dette Stykke og i Alt, jeg skal jo sige, som jeg forlader mine Skyldnere, thi ellers vilde jeg kun sige, som jeg ønsker, jeg kunde forlade mine Skyldnere!»

Saaledes for Herren, men ikke for Menneskene, thi jeg kan sige uden Svig: det er er gammelt Ønske og et gammelt Haab hos mig, at M. dog engang broderlig vilde række mig Haand, og jeg vil gaae til ham i Morgen og række ham min, naar han vil modtage den i vor Herres Navn; — og naar han blot vil sige: jeg overilede mig, da jeg talde, som om jeg var mere Broder med Clausen end med Dig, da vil jeg svare: ja, det tilgive Herren Dig, vi kan ikke gaae i Rette med hverandre, Gud forlade os i Jesu Navn vor Skyld paa begge Sider, og forene vore Hjerter trods Alt hvad vore Hoveder giensidig støde sig over! See, det er mit Sindelag mod M., og jeg stræber endnu idelig hos de Yngre at undskylde ham, saavidt jeg tør, og saa godt jeg

kan, men skiøndt jeg ikke kan indestaae for, at min dybe Græmmelse over at sættes offenlig mellem Christi Korses Fiender af ham, medens Herrens Fiender stenede mig, jo kan giennem min Egenkiærlighed virke til, at jeg undskylder ham koldere og dadler ham varmere end før, saa har Sligt dog neppe nogen Deel i min Betragtning af ham som Ordets Tjener. Det er nemlig langt fra mig at opsige Nogen Broderskabet (end sige da at vrage Nogens Christendom), fordi han mener at kunne udlede den Christne Tro enten heelt af Bibelen, eller halvveis af den og halvveis af Fornuften; thi det faaer at blive Enhvers egen Sag, som det er hans Skade, om han staaer hardt paa det Løse, uagtet han advares; men hvem der vil ansees for at have den Christne Tro, vi alle bekiende, tilfælles med mig, maa ikke fornægte mig som Med-Christen, eller, har han gjort det, skal han igien vedkiende sig mig, ellers maa jeg antage, vi har ikke Tro tilfælles, og kan hverken indrømme at der er fleer end een sand Christen Tro, eller at det ikke netop er min. Om jeg vilde slutte ligesaa strængt, dersom jeg ikke selv var iblandt de Christne, M. har opsagt Samfundet, vil jeg gierne lade være tvivlsomt, men det er mig klart, jeg skulde slutte saaledes, og jeg er mig bevidst først at have opfattet Sagen saa skarpt, efterat jeg havde beraadt mig paa at tage M. til Skriftefader, og fandt da, det maatte ei saa være. Kun da havde jeg Lov, og med det Samme kiærlig Forpligtelse til at agte (om mueligt) de forfløine Ord for usagte, naar De eller en anden alvorlig Christen turde forsikkre mig, at M. aabenbar og uforbeholden vedkiendte sig den Tro, vi skal have tilfælles. Jeg siger om mueligt, thi jeg veed endnu ikke, om jeg turde lægge Vægt selv paa hans egen Forsikkring i dette Stykke, naar han ikke

tilbagekaldte, hvad hele Danmark har seet beskrevet*), og hvad hans Tilhorere maa lyve slemt, hvis han ikke idelig gientager det, protesterende ivrig imod nogensinde at række de blinde Ivrere Haand, om hvilke dog han saavelsom vi veed, at alle de Tilhørere som kiende mig, maae troe, han i det Mindste regner mig til dem!

Det er saaledes, menneskelig talt, slet ingen Kiærligheds- men kun en Troes-Sag, der for Øieblikket fjerner mig længere fra M., end jeg i femten Aar forud maatte være fra en Mand, der, da jeg i mit Hjertes Oprigtighed bad ham om Forklaring over hvad der i hans Prækemaade syndes mig tvivlsomt, stødte mig fornærmet og koldt fra sig. Længe efter den Tid faldt jeg engang (Gud veed under hvilken Tankegang) paa mine Knæ og fældte Glædes-Taarer ved det levende Haab, at M. dog engang vilde venlig række mig Haand i Jesu Navn, og skiøndt det vel aldrig mindre end nu har tegnet til, det Haab skal gaae i Opfyldelse herneden, saa er det dog heri som i Alt mit Valgsprog: saalænge der er Liv, er der Haab, og hvilken Christen haaber ikke hist at samles gladelig med mangen En, som Bjerge (de være af hvad Slags de vil) har adskilt ham fra. Jeg er desuden af Natur et hidsigt, men hvad man kalder godmodigt Menneske, som let, naar jeg turde, kunde give Folk Ørefigen, men ligesaa let, for ramt Alvor, bede dem tusinde Gange om Forladelse, og det Slags Naturer, veed man nok, vil nødig have Folks Vrede, og kan ikke være vrede ret længe, fordi de har selv værst af det.

Det er omtrent den Oplysning jeg kan give om mit Forhold til M., men nu maa De ærlig sige mig, om den har tilfredsstillet Dem, thi baade var det mueligt, jeg kunde

---

*) J. P. Mynster, «Den christelige Viisdom,» Kbhvn 1825.

give det Manglende, og, skiøndt jeg ikke er mig det bevidst, kunde dog ogsaa muelig den Omstændighed, at de fleste alvorlige Christne, jeg talde med om M., havde mere imod ham end jeg, have gjort mig saa sikker paa min Billighed, at jeg tabde den, og da lade Gud mig finde den igien heller i Dag end i Morgen, ja, jeg maatte besynderlig være hildet, dersom det ikke blev mig en glad Dag, naar Nogen kunde vise mig, at M. uden alle gnostiske Glosser og Undtagelser vedkiender sig vor Christne Tro, hvorfra han saa end mener at have faaet den, og hvor daarlig han saa end kunde forsvare den.

Rudelbach er (efter Brev til hans Kone) udnævnt til Superintendent i Glaucha, syv Mile fra Leipzig, udentvivl i det preusiske Sachsen.

Med min lille Universal-Rimkronike*) er jeg nu, Gud skee Lov! færdig, men Psalmerne bliver der vel neppe noget af for det Første, thi tredie Deel af mine Præken-Breve maa jeg nok see til at faae færdig, da der er adskillige vigtige Ting, jeg endnu ikke har skrevet reent ud af Posen om, og bør da nok giøre det, forend Foraaret rimeligviis giver mig andre Ærender at rygte, og Skoe at sye. — Vilde ellers Tiden strække til, var vistnok en lille Urtekost fra Kirkegaarden Noget, jeg gierne gav mine Børn, og hvem der vilde, at lugte til, medens jeg læste Angel-Sachsisk og prøvede engelske Penne, hvad dog vel sagtens bliver min Lodd en Stund. Dog, Herren raade for Alt, alle Hans Veie gaae ovenom! Tak for Deres gavmilde Understøttelse, og lad os altid takke Herren, fordi Han er god, og Hans

*) «Krønike-Riim til Skølebrug», Kbhvn 1829.

Miskundhed varer evindelig! En glædelig Juul i Jesu Navn, og et lyksaligt Nyaar i det Samme!

Deres Ven i Herren
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Bjergbye d. 23 Martz 1829.

Kjære Gr.!

. . . Guds Villie skee!*) men dette er ogsaa Guds Villie, at vi skulle bede for hverandre, og derfor skriver jeg til Dig, hvad jeg og skriver til Muus: «Beed, beed for mig, at jeg maa være stærk til at udholde, hvad muligt vil følge, at jeg ved Guds Naade maa være villig til at lide og at gjøre med Lyst, hvad Verdens og vor Herre vil.» Kjære Gr.! beed ogsaa for min Kone og min Moder og de Flere, der ville bedroves i min Kreds, naar det gaaer mig borgerligt ilde, som de elske. O beed Du med mig, at Gud vil give dem Naade til at troe fast og med hjertelig Tillid: «at det gaaer os aldrig ilde, men at Alting, ja sandelig Alting, maa tjene os tilgode, naar vi elske Gud.» Beed da flittig for mig og mine, lille Gr.! efter den Naade, Herren giver Dig; naar jeg da seer, at jeg og mine Kjære med et muntert gudhengivent Sind bære hvad der skal bæres, saa tænker jeg: «Nu beder mine Venner retskaffens, nu ere deres Bonner, som Moses's i Slaget mod Amalakiterne — see! Fjenden flyer, Djævlene vige tilbage i Afgrunden; de kunne, lovet været Jesus Christus, ikke staae sig for svage, skrøbelige, men oprigtige Christnes barnlige Bonner! Amen.» Ja det give Gud! Fred, ja Fred i Ham, som er vor Fred.

Din Broder og Ven
G. Busck.

---

*) Busck havde nyligt udgivet: «H. N. Clausens Forhold til Jesu Christi Kirke i Danmark», Kbhvn 1828.

Til Grundtvig.

Bjergbye d. 30 Martz 1829.

Kjære Grundtvig! jeg havde haabet, at Du skulde hverken seet eller hørt mit Kirkens Gjenmæle*), førend det raabtes derude fra Gader og Stræder til Dig om Fanatikeren Nr. 2; men da dette mit Haab ikke gaaer i Opfyldelse, saa vil jeg bede Gud, at det dog maa glæde din Sjel og dit Hjerte saaledes, som dit glædede mig, skjøndt jeg naturligviis ikke syntes lige godt om Alt i det, hvad Du neppe heller vil ved mit; — ja derom vil jeg bede, skjøndt Du er dømt til at læse det i — Manuscript; og det gik saaledes til. I Torsdags var jeg med Mine ved Hans Bord, der dyrekjøbte os, og, for den Stund, holdt jeg i mit Studerekammer en Art af Skriftemaal for min Skriftefader, min Ven Præsten Basse i Hjembek. Det tyktes mig nemlig ret og tilbørligt, nu da mit Skrift: «Jeg vil give Danm. etc.» var færdigt, at oplæse det for ham, før jeg gik til Herrens Bord. Man er jo dog aldrig bedre stemt til ikke at gjøre Uret eller lade sig vildlede af onde Aander, der paa saa mange Maader omringe os, end naar man i ærlig Bodfærdighed fremstiller sig for Guds og Menneskenes Aasyn, som den, der lever alene af Naade og Barmhjertighed og kan med sine bedste Bestræbelser ikke fortjene et Straaes Bredde af det Land, som er kjøbt os til en evig Arv og Eiendom ved Guds Søns hellige og dyrebare Blod. Der prøvede jeg da ogsaa mig selv saa godt, som jeg kortsynede og i mange Maader forblindede Menneske kunde gjøre det, og jeg fandt mig ved denne Prøve saa rolig for Guds Ansigt, som jeg vil ønske at kunne være det i min Dødsstund, naar jeg siger: «Fader! tag nu min Aand, som Du kjøbte

---

*) «Danmark hvad Danmarks er, Herren hvad Herrens.» Kbhvn 1829.

Dig ved Jesu Blod!» — Mon jeg da mener, at der er Intet af mig, Intet af Kjødet i dette mit Skrift, og at vi tryggeligen kunne lade Bogbinderen hefte det til de Bøger, der ere af Guds Aand? Nei dette mener jeg, dette veed jeg, at om den, der er mere oplyst af Guds Aand end jeg, fandt det galt fra Begyndelsen til Enden, saa vidner og vil dog Guds Aand vidne for mig: «Busck meente det ærligen, og han gjorde dette Skridt, fordi han troede, at det var saa min Villie!»

Men er jeg da saa overbeviist om min Fremgangsmaades Rigtighed ved dette Skrift, hvorfor sender jeg det da til Gr.s Gjennemlæsning, ja beder ham udtrykkelig om hans Dom over dette Skrift? Sandelig — det er ikke mig, men Præsten Basse, der sender dette mit Skrift til Dig med denne Begjering. Han har bedet mig derom, og jeg har lovet ham det. Altsaa, kjære Gr., finder Du Dig opfordret til paa det Bestemteste at fraraade mig det (som B. meente, at Du gjorde), saa tilbagehold dets Trykning, indtil jeg har læst dit Brev og har raadført mig med Ham, som jeg dog ene kan følge. Ja Han skal hjelpe mig og vil hjelpe mig, Han, som hører mit Hjertes stille Bønner, at jeg maa elske Gr. og Muus og hver Christensjel, ligesom Christus har elsket og elsker os Alle; men at jeg dog heller aldrig, aldrig maa glemme det, at over Samvittigheden staaer hverken Peder eller Povel, men alene Han, vor milde velsignede Herre Jesus Christus. Han skal hjelpe mig, og som Han den Trofaste og Miskundelige har gjort mig stærk til dette Skridt imod B.s Fraraaden og imod mange mørke Skyer, som have villet undertrykke mit usle Mod, saa vil Han og gjøre mig stærk imod din bestemteste Fraraaden, ifald det dog bliver Hans Villie, hvad der nu er Hans Villie i mig. Har B. derimod taget feil, og Du ikke tør fraraade

mig det, da behover Du ikke at skrive for at tilraade mig det; thi det behoves, Gud skee Lov! ikke; men Du maa lade Muus faae det strax til Trykning. — Vil Gud, kommer jeg ind til Kjøbenhavn den 11te April for at give Kongen det den 13de og reise hjem den 14de. At jeg saa ogsaa glæder mig til den 12te, at tale med Dig, ikke med Pen og med Blæk, men med et levende Ord af Guds Naade, Ansigt til Ansigt, det behøver jeg da vel ikke at forsikre min kjære N. F. S. Gr. om? Ja med ham, med Barnet i Daaben er det jeg vil tale. Hvad har jeg med den poetiske Gr. at gjøre — jeg forstaaer mig maaskee slet ikke paa hans Poesier; hvad har jeg med Historikeren at gjøre — jeg kan neppe Munthes Fædrenelands- og Kofoeds Verdenshistorie (hvad jeg saa end kan lære, thi jeg har nok Lyst dertil, naar Gud vil give Tiid og Fliid); nei med Barnet Gr. vil jeg sætte mig ned paa Børneskammelen ved den store Børnevens Fødder, og naar Hans Aand saa vil være over os, saa leger den alt sødt i det barnlige Sind den Lovsang, som vi hist med Engle-Klarhed og Engle-Dybde skal udføre for Hans Ansigt, der vil gjøre det Smaae til Stort og det Store til Smaat paa hiin Dag, naar Herren alene skal være stor og herlig. — Har Du da Barnet hjemme den 12te, saa vil jeg see til, at jeg ved Guds Naade kan komme til Dig i Jesu Navn — og kommer jeg i Hans Navn, saa ere Velærværdighederne borte; men Gunnii Busck besøger sin Ven Nicolai Frederik Severin Grundtvig.

G. B.

Til Busck.

Christianshavn d. 3—4 April 1829.

Kiære Ven!

Lidt vreed har jeg været paa Dig, fordi jeg ikke kunde skiønne rettere, end at Du i Henseende til hiin Prædiken

spurgde om Raad, med den Beslutning ei at følge det, naar det streed mod din forudfattede Mening, og under saadanne Omstændigheder maae vi slet ikke sporge vore Venner om deres Mening, og allermindst tvinge dem til at behandle Spørgsmaalet med den strængeste christelige Alvorlighed. At Vreden er ovre, seer Du heraf, thi den bestod egenlig deri, at jeg vilde tie bomstille, og lade Dig tænke derom, hvad der kunde træffe, men dog maa jeg erindre, at det er en skiæv og i sin videre Udvikling farlig Tanke om det Barnlige i os, at det enten skulde udelukke mandig Betænksomhed og Sindighed, eller ligge i Strid med nogen Guds Gave til os; thi Apostelen maa ikke forgiæves have advaret os mod den Indbildning, at de Christne skulde være Børn i Forstand, og det giælder sandelig i alle Maader, at hvad Gud haver sammenføiet, skal Mennesket ikke adskille! At jeg ikke er mere, men kanskee meget mindre værd i Herrens Oine, end min lille J., indrømmer jeg baade nodvendig og frivillig, og at baade min Poesi, Logik og Historie, med Alt hvad hos mig findes eller nævnes kan, var Christne ei blot uvedkommende, men ærgerligt, naar det ophoiede sig over Barne-Troen, og ei, med Guds Hjelp, vilde lade sig bære og bruge af Barne-Haanden, hvormed Sønnen griber ind i sine Gienfodte, det er en følgelig Sag, men naar jeg raadsporges af en christelig Broder, da maa jeg svare som den Christen jeg er, og ei udelukkende efter noget aandeligt Element i mig, om det end er Grund-Elementet, om hvilket jeg jo desuden maa sige til min Med-Christen: er det dig Nok i denne Sag, da har Du det jo i dig selv, og hvi spørger Du da mig?

Saameget herom, ikke for det Tilfældes Skyld, som er forbi, men fordi jeg baade af Menighedens og min egen Erfaring veed, at vi, naar det Barnliges Herlighed har skinnet i

vore Hjerter, fristes til at ringeagte den christelige Udvikling og Oplysning, uagtet Herren sikkert vilde hjemkalde alle sine Børn i Barndommen, hvis den ikke var Hans Villie, og uagtet vi inderlig ønske, at vore Børn maae opnaae deres Manddoms-Alder, hvormange Fristelser der end paa Veien did omringe dem, og true med at ødelægge det Paradis, vi saa dybt bevægede skimte i deres troende Barne-Øies Himmel-Glands.

Og nu til det nærværende Spørgsmaal! Langt er jeg fra at betragte dit Seneste som et Sidestykke til hvad jeg forkastede; thi det er i mine Øine og Øren en Dansk Troes-Bekiendelse og Præste-Stemme, som jeg ønskede, de i Grunden eenslydende maatte høres fra alle christelige Præster i Fædernelandet, og naar Du føler Tillid til Herren, at Han vil give Dig som Mod til at giøre det eensomme Skridt, saa Taalmodighed til at bære dets muelige Følger, da maatte jeg, ved det Lys Herren lod opgaae hos mig, være en Forræder mod Hans Menighed, om jeg fraraadte Dig det, eller ei gierne, som Herren vil give Naade til, forenede mine Bønner med dine, om Lykke og Velsignelse fra Ham, som kan og vil giøre langt over hvad vi enten bede eller forstaae!

Men, det er i mine Øine saa vigtigt et Skridt, og, efter min Erfaring, saa vanskeligt at skue rolig paa, under Fienders Fnysen, og Venners Suk eller Bebreidelser, at Betænknings-Tid aldrig kan skade, hvor ikke de udvortes Omstændigheder øiensynlig kræve Hastværk, og det turde være een af Feilene ved Kirkens Gienmæle, at det kom saa hovedkulds. En Mangel var det i alt Fald derved, som Præste-Stemme betragtet, at deri var formeget særeget til, at det kunde være et Udtryk for alle christelige Præsters Votum. Maaskee skulde det have denne Mangel, og i alt

Fald var det mig en subjectiv Nødvendighed at gribe denne Leilighed til Udraab af den forglemde Sandhed om Troes-Bekiendelsen; men den anden Recensjon eller Udgave af Præste-Stemmen burde vistnok være saaledes affattet og indrettet, at alle christelige Præster herinde ei alene med god Samvittighed kunde, men maatte i Tidens Løb føle sig nødte til i alt Væsenligt at tilegne sig den. Nu finder jeg, at dit Udkast i det Hele er dertil ypperlig skikket, og hvad jeg fra denne Synspunkt kunde ønske ændret eller afskaaret er saa lidet, og for Sammenhængen saa ligegyldigt, at vi, ved Samtale derom, neppe vilde være uenige om, at det gierne, for at give Stemmen et almindeligere Præg, burde ændres. Hertil kommer endelig, at jeg, med Hensyn paa min Stilling (og saavidt jeg har kunnet prøve mig, ikke kiødelig talt), ønsker Udgivelsen opsat, til jeg enten er reist, eller dog staaer med den ene Fod ombord; thi skeer det før, da drages jeg med Nødvendighed der ind i, hvad efter al Rimelighed, da jeg dog nu skal bort, kun vilde giøre mig min Stilling tungere, og min Reises Øiemed vanskeligere at opnaae. Det Sidste er saa subjectivt, at jeg ikke maa blive vreed, om Du end troer, det blot er en Svaghed hos mig, men selv efter en Medchristens Skrøbelighed veed jeg, vi baade kan og skal læmpe os, naar det lader sig forene med vor Pligt mod Sandheden. Havde Du, efter dit Forsæt, ladet mig være uvidende om Sagen, da vilde jeg sagt: nu i Guds Navn! men da Herren har villet, jeg skulde være Medvider, og Du har givet mig Lov til at standse Trykningen, til Du saae min Mening, saa standser jeg den paa mit Ansvar, og, føler Du, efter at have læst dette, at Du tør give efter for en Medchristens Venne-Bøn, da opsætter Du Udgivelsen til denne Maaned èr ude. Finder Du fremdeles Synspunkten rigtig, at give ved

en uskyldig Snildhed den enkelte Præste-Stemme en almindelig Grund-Charakteer, da finder Du vel ogsaa et Par Dages Tid, til at vi kunne mundtlig afhandle denne i mine Øine vigtige Sag. Endelig maa jeg sige Dig, at jeg længe hemmelig har besluttet for min Afreise, om mueligt, mundtlig at forelægge Kirkens Stilling paa et vist Sted, hvad udentvivl vilde være en god Forberedelse til Læsningen af det Samme.

Herren være med Dig.

Din christne Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Bjergbye d. 6te April 1829.

Kjære Ven!

Er der noget levende og inderligt Samfund mellem vore Hjerter og Ham, som vi kalde vor Herre, da maae vi jo nodvendigen være og ere i Grunden enige, skjondt maaskee vor Tankegang i Meget kan være saare forskjellig. Hvorledes vi da nu end, kjære Gr.! skulde divergere i mange Ting, saa lad os aldrig divergere i Kjærligheden; thi det er Hans Bud, at deri skulle vi, som have Tro og Daab og Haab tilfælleds med hverandre, hjerteligen enes og hjerteligen styrkes ved Bevidstheden om, at vi elske hverandre. Har Du da virkelig været vred paa mig, som Du siger, saa skal Du tilgive mig og for Fremtiden ikke «ville tie bomstille og lade mig om Noget tænke, hvad der kunde træffe;» thi dertil har Du med din megen Erfaring og Indsigt fremfor mig slet ingen Ret, saavist som de ældre Brodre ikkun dertil have deres Erfaring af Herren, nemlig til de Yngres Veiledelse! — Du seer heraf, kjære Ven! at min Forstand ypperlig veed, hvad den har at fordre i et christeligt

Venskab — give nu Gud kun altid mit Hjerte for Jesu Skyld at kunne og at ville give, hvad det skal efter Hans Villie yde Dig og Enhver, som det kalder sin Ven. Som det Første heraf sætter jeg — Fortrolighed; og den vil jeg efter bedste Evne vise Dig, idet jeg nu fremsætter min Overbeviisning om Barnetroens Forhold til Kunster og Videnskaber i vore Dage.

Skjønt vi ikke skulle anfore Herrens Førelser med os som Regel for Andre, saa skulle vi dog naturligviis dybt, dybt ihukomme dem som Forelser med os. Jesu Christi Evangelium det har jeg naturligviis alt smagt i min Barndom og siden i min Opvext, hvorsomhelst den Hellig Aand gjorde Indtryk paa mig ved den lydelige Ordets Rost; men Jesu Christi Evangelium, det vil sige: den fulde Forvisning om min Fred med Gud, om min Arveret til Hans Salighed, ja den klare levende Bevidsthed af Ham, paa hvem jeg troer, har jeg først fundet i — Luthers Catechismus. Som da Sproget: «Den Retfærdige ved Troen skal leve!» blev for Luther ligesom Ordet iblandt Ordene, saa er vor Kirkes Børnelærdom i Catechismus mit *α* og *ω*, ja Sjelen i mit hele Liv. Det er Evangelisten, ved hvis Haand jeg staaer, og har lovet og lover i min Samvittighed: «Dig slipper jeg ikke, før jeg seer Ham klarligen i Skyen eller i min Dødsstund (om den kommer før), ved Faderens høire Haand! Efter Dig prøver jeg alle Aander, og alle Aander, som ikke ville bøie sig for Kjærlighedsloven i de 10 Bud, for Troen i de 3 Artikle, for Bønnen i Fadervor, for Daabens og Nadverens Sacramente, dem støder jeg fra mig og vil intet kirkeligt Samfund have med dem. «Du sætter Catechismus over Bibelen,» siger den christelige Verden; Nei jeg gjør ikke, svarer jeg. Jeg staaer ved Døbefonten, hvor jeg blev døbt den 21de Juni 1798 (efter min

Tantes Ord af en Grundtvig), og læser i min Bornelærdom og vidner: Den Kirke, som lærer Bornene en Sandhed til Salighed, som den vil imodsige for dem, naar de blive Voxne, den er en Satans Synagoge; men det har Gud skee Tak! vor Kirke endnu ikke gjort. — Ved Dobefonten i Kirken examinerer jeg da, som min Herre i Jerusalems Tempel, de Vise og Skriftkloge, og Kunstnere og Videnskabsmænd, og om disse ikke forundre sig over mine vise, men ærgre sig over mine dumme, Sporgsmaal og Svar — det bekymrer jeg mig i Jesu Navn ikke om, saalænge Vandet ikkun straaler klart, som et Igjenfodelsens og Fornyelsens Bad i den Hellig Aand, fra Døbefonten, og Vinen rødmer skjont, som min Herres Blod, fra Alteret. Jeg lader dem kalde mig en Fjende af Kunster og Videnskaber, saalænge jeg kun veed i mit Hjerte og seer i min Tale og mit Levnet, at jeg er en Ven af vor Herre; thi da veed jeg med Tryghed, at jeg er ogsaa en Ven af de sande Kunster og Videnskaber. «Du vil da ikke gaae ud af Kirken og ind i deres Bygninger og der med en dannet Smag og oplyst Forstand skille det Christelige fra det Uchristelige?» — Svar: Nei saamæn vil jeg ei; thi dertil har jeg hverken Tid og føler ei heller Kald. Jeg har nok i Kirken at gjore. Gud hjelpe mig kun at faae det gjort, før Natten kommer, da Ingen kan arbeide. Kunster og Videnskaber, skal jeg nemlig sige Jer Bornlille! de hore for mig under den 4de Bon i Fadervor, hvilken jeg vel er langtfra at udslette, men hvilken jeg dog heller ikke kan beqvemme mig til at bede, forend jeg har ret bedet de 3 forste Bonner. Ville I da have Samfund med mig i Christo Jesu, saa maae I finde Eder i, at jeg beder forst med Eder og I med mig: «Helliget vorde dit Navn ɔ: dit Ord» og «Tilkomme dit Rige ɔ: see Catechismus: Giv os din Hellig Aand!» Naar

vi da have bedet disse Bønner sammen og ere komne til: «Skee din Villie, som i Himmelen, saa og paa Jorden», saa tage hver fat paa det, der er Guds Villie med ham! Videnskabsmanden og Kunstneren gaaer, understøttet af Ordet og besjelet af Aanden, over til sin Gjerning og jeg til min, der, forsaavidt jeg kan forstaae det, er i det praktiske Læreembede med at prædike, formane, advare og trøste. I ville da ikke oversee min Gjerning i Jesu Navn og jeg sandelig heller ikke Eders i Videnskabernes og Kunsternes Rige, hvor jeg ikke kommer som Eders Collega, men kommer kun for at vederqvæge mig ved Eders christelige Bestræbelser, som ved en Aftenvandring ude i min Guds Natur, naar jeg er træt af Dagens Byrde og Hede. Men ville Videnskabsmændene og Kunstnerne ikke saaledes enes med mig i Guds Naades Huusholdning, ville de mene, at deres Gjerning, endogsaa om den ikke skeer i Jesu Navn, er til mere sand Nytte og til mere gavnlig Oplysning end Skarnagerens, der holder vore Gader rene, eller Vægterens, der pudser vore Lygter, da gjør jeg Korset for mig og synger: «I Jesu Navn skal al vor Gjerning skee, Om den skal vorde os til Held og Gavn, Og ei til Fordærvelse!» Troe de da ikke min Røst i den gamle Psalmes Ord, da — dixi et servavi. De faae da vistnok Troen i Hænde, naar Mephistopheles afhenter den lærde Doctor Faust, at han kan formærke, hvor stort hans indbildte Lys er i det yderste Mørke, hvor der er Graad og Tænders Gnidsel. Om nu Paven vilde falde tilføie og give Herrens Ord Magt — det vidste Ingen 1517; og om Videnskaber og Kunster i vore Dage ville lade sig sige af Herrens Ord i Barnetroen og Bibelen, det veed Ingen af os; men dette vide vi: I Jesu Navn skulle de nedfalde og gjøre Bod for al den skamløse Daarlighed, hvortil de have ladet sig bruge imod Troen.

Og ville de ikke det, da skal Tiden udvise, at Kirken trænger ligesaalidt til dem, som til Staten eller Paven for at staae igjenfødt og straale i fornyet Glands til Velsignelse og til Jubel for alle Sandheds Venner!

Mere mundtlig, vil Gud, paa Søndag.

Din Ven
G. Busck.

Til Buscks Moder.

Bjergbye d. 12te Mai 1829.

Inderlig være Du, kjære Moder og J. og Tante L., takket for Eders kjærlige Lykønskninger til d. 11te Mai. Ja Gud høre Eders Bønner for mit sande Vel, at jeg dog altid maa blive mere og mere skikket til at gjøre Faderens Villie, som er i Himmelen; thi dette er dog Grundønsket i min Sjel, at de, som efterleve mig, maa eengang kunne vidne ved min Grav med Sandhed: «Han meente det dog ærligt med sin Gudsfrygt og sin Kamp for Sandhed.» Denne er Bønnen, som jeg ønsker og haaber at holde til Afskeed paa det Sidste: «Herre Jesu! har jeg fundet Naade for Dit Aasyn, da lad mig nu see Dig Ansigt til Ansigt! Amen!» — —

Gunnii.

Til Busck.

Kjære Ven og Broder i Christo!

Det er jo vistnok saa, kjære Busck, at hvad vi bede Herren om, det faaer vi ogsaa, og det har ogsaa nu stadfæstet sig for mig; thi som her alt var saa dødt, da der hverken hørtes en christelig Alvorsstemme, og Fjenderne enten sov, eller meente, at de nu kunde hvile paa deres

Laurbær, saa var det dog ret min inderlige Bøn, at en mægtig Stemme atter vilde løfte sig, og skjøndt jeg ikke vidste, hvorfra jeg skulde vente den, haabede jeg dog den vilde komme. Dobbelt glædelig, kjære Ven, var da Deres Bog mig, og for ret hjertelig at takke Dem for Deres mandige Stemme, skriver jeg Dem nu til; og jeg kan takke Dem i mange Venners Navn, som have læst Deres Bog med samme inderlige Glæde som jeg. Jeg veed, at vi gjøre i denne Sag Intet forgjæves i Herrens Navn, men om Deres Bog haaber jeg, at den mægtig skal bidrage til at løse den Knude, som vi med vore tidligere Skrifter synes kun mere at have faaet forviklet; thi nu seer jeg ikke let, hvorledes der denne Gang skal blive en Udvei at finde til at gaae udenom Sagen, og jeg har det Haab, at nogle Mænd, der som Conf. Mynster har staaet saa keitet og forkeert under hele Sagen, skulle faae Øinene op, og naar de mærke, at det er umueligt ved at gaae udenom at faae Sagen neddæmpet og Christne og Christendommens Fjender rolig forenede i samme Kirke, da vil det vel ikke feile, at de jo hellere give Slip paa et Par falske Lærere end paa een af Herrens nidkjære Tjenere; og dette gjør de dog ikke paa anden Maade, end at de skaffe Religionsfrihed og give de falske Lærere Amnestie, som vi ønske; thi det er jeg vis paa, at dem gjør de ingen Fortred, eftersom de saa venlig har beskyttet dem der, hvor de ikke burde taales. Dersom dette skeer, da bliver Statskirken vist taalelig uden stor Besvær, og en christelig Menighed vil da atter fremvoxe under Herrens Velsignelse i vort kjære Fædreland. Men skulde det, hvad Gud forbyde, saaledes vende sig, at Statskirken virkelig bliver en Vikinge-Fælled for falske Lærere, og altsaa de Christne maa træde ud, da blive, kjære Ven, Tiderne haarde, og Forfølgelsen svær. Dog

dermed ville vi trøste os, at Herren ikke vil paaføre os større Fristelse, end han vil give os Kraft til at bære, og at, skal Menigheden gjennemgaae en Forfølgelse, da udgaaer den renset og luttret som Guldet af Smelteovnen. Herren bevare os alle og give Dem sin Kraft til at fuldende den Gjerning, De som en Mand, ærlig, aaben, djærv, har begyndt i hans Navn og til hans Ære.

Jeg havde ønsket at udgive et lille Hefteskrift paa 4 Ark maanedlig til Christendommens Forsvar og til deels at kunne møde de falske Lærere, deels til at bringe Læg-Mand Sagen nærmere og nærmere paa Hjerte. Grundtvig meente, at det var kun Tidsspilde, og at der neppe var Andet tilbage end at udtræde af Kirken efter kortelig at have erklæret Grunden dertil. Imidlertid kunde der dog være enkelte Punkter, som endnu Menigmand kunde behøve at bringes i Erindring om, og som jeg derfor havde tænkt paa at udgive og gjøre saa godt jeg kunde. Saavidt var jeg da kommen, at jeg havde begyndt paa en Afhandling om Religionsfrihed; thi at Grundtvig havde skrevet derom, og jeg maatte komme til at gjentage i Hovedsagen hvad han allerede havde sagt, det brød jeg mig ikke om; thi man er nødt til at gjentage Meget mange Gange, før det hænger ved, og mange Ting, som i og for sig selv ere klare, maa dog gives mange Læsere med en vis Vidtløftighed, før det hænger ved. Nogle af de Punkter, som jeg især vilde stræbe efter at udvikle, vare disse: 1. om den store Trang, som nu er til Religionsfrihed, baade for Kirken, for Menigheden, for de sande, ærlige Præster saavelsom for de falske Lærere; 2. at denne Religionsfrihed vilde hæve den kirkelige Strid for største Delen; 3. at fuldkommen Religionsfrihed — thi den halve, som den norske, er endnu kun et Surrogat — fuldkommen vel kan bestaae med Konge-L. 1,

ja at man ikke nu engang kan begribe, paa hvad anden Maade Majestæten kan haandhæve Statskirken, end just paa denne; 4. at de Uleiligheder for Staten, som Religionsfriehed maatte medføre, ikke kunne være betydelige, at de aldrig kunne komme i Sammenligning med hvad der vandtes, eller mod den nærværende Nød; 5. at vi bestemt faae Religionsfriehed, men at kun Spørgsmaalet kan være, om Staten vil give den, saa at alt kan gaae lempeligt, som det pleier her til Lands, eller om de Christne skulle nødes til at udtræde, og da dyrke Gud og opbygge hverandre, eftersom de kunne forsvare det for deres Gud og Samvittighed o. s. v. — — —

— — Det vilde glæde mig, om De vilde betænke den Plan med et lille christeligt Maanedsskrift, om det finder Deres Bifald, og om De vil deeltage deri som Medarbeider. Af Dr. Rudelbach har jeg allerede nogle Bidrag.

Endnu engang, kjære Busck, min hjertelige Tak for Deres kjære Bog! Herren styrke og bevare Dem paa alle Deres Veie, og opholde Deres Mod uforsagt i den Kamp, som mueligt endnu forestaaer!

Kjøbenhavn d. 11. Juli 1829.

Deres hengivne Ven
Jac. Chr. Lindberg.

Til Busck!

Chrhvn d. 10. April 1830.

Kiære Ven!

Ligesiden vi saaes har den samme Forkiølelse under afvexlende Skikkelser vedvaret, men deri ligger dog ikke Hoved-Grunden til den lange Udeblivelse af et Svar, Du havde Ret til at vente. Saavidt jeg veed, er det den egenlige Grund, at dit Spørgsmaal forekom mig noget vanskeligt at besvare, saa jeg helst vilde bie lidt, før jeg sagde

min Mening derom. — Befalingen om Sammenblandelse af Døbe-Navne og Bi-Navne *) har nemlig lige fra Begyndelsen stødt min Følelse, og jeg kan endnu ikke ret betragte den uden som et nyt Aag lagt paa Disciplernes Halse, men da jeg hverken siden den Tid har døbt Børn eller havt Barn i Kirke, er jeg blevet staaende omtrent ved det første Indtryk, og efter det turde jeg ikke svare en Præst, der saa at sige daglig skal afgiøre med sig selv, hvad han i denne Henseende bør og tør. — Naar jeg nu saa upartisk som mig er muligt overveier Sagen, da seer jeg intet deri, som christelige Fædre eller Præster kan føle sig forpligtede til at forkaste, skiøndt din Med-Følelse bestyrker mig i, at min Uvillie mod det ny og sære Indfald er christelig. Vel følger det nemlig af sig selv, at ingen Christen maa aflægge Lidt eller Meget af sit Døbe-Navn, men der er heller ikke nogen Punkt i vore Indretninger, hvor en Aflæggelse af Binavnet kræves; thi det er blot tilsyneladende, at Kvindens Binavn taber sig i Mandens. At Kvinden efter den giængse Skik kaldes i de høiere Stænder blot med sin Mands Navn, fratager hende ligesaalidt sit Binavn som sit Døbenavn, og der er ingen væsenlig Forskiel imellem denne Fortielse og den Fortielse af det Halve eller de tre Fjerde-Dele af Døbe-Navnet, som er blevet nødvendig, siden Døbe-Navnet hos Mange kom til at udgiøre en heel Navne-Række. Det Eneste jeg skiønner maa flyde deraf, at Kvinden døbes med Binavn, er, at hun, som gift, ved Underskrifter og andre Leiligheder maa vedblive at tilegne sig det, men det har ogsaa, til for kort siden, været Skik, at Konerne, til det Binavn de laande af Manden, føiede: født ...., og Forskiellen blev da kun, at de her-

*) Anordningen af 30te Mai 1828.

efter maa lade deres hele Navn følges ad foran Mandens Binavn. — En anden Sag er det, at herefter ingen Christen, som hidtil stundum er skedt, kan aflægge sit Binavn, enten for Æres eller Skams Skyld, men deri maa man finde sig, naar den verdslige Magt vil paalægge Sligt. For Resten, saa hvis vor Følelse ikke skuffer os, hvad ved saa tilvante Ting let kan skee, vil Herren ved den store Emancipation, Han har for og ei lader fare, ogsaa befrie os fra dette sære Baand, som vel synes mig fiendtligt, men hvormed Fiendens Hensigt dog er mig en Gaade.

Du vil med denne Post høre, at Münter pludselig er bortkaldt fra Stolen paa Lang-Fredag, og skiøndt jeg ikke har nogen Mening om hvad deraf vil følge, er det mig dog et Pant paa at Herren vil haste med sit Værk, at Han har hørt de Bundnes Suk og vil løse Dødens Fanger! Lad os bede Ham derom og barnlig lægge i Hans Haand, hvorledes det bedst kan skee i Jesu Navn, Ham til Ære og os til Gavn!

Vil Gud, da giver jeg mig først i Mai igien paa Reisen til den besynderlige Øe, i det Haab at Herren vil være med mig og giøre langt over hvad jeg kan enten bede eller forstaae, saa Tiden ei skal være spildt, eller Møien forgiæves, eller Fienden pege Fingre.

Om det Vigtigste i dit Brev falder Tale bedre end Skrift, men lovet være Herren, som ikke forlod os faderløse, men sendte os Ham, der kan og vil baade i enhver af os og i den ganske Menighed fuldføre den gode Gierning, Han har begyndt, saa den kan straale fuldendt paa vor Herres Jesu Christi Dag. Amen.

Med venligst Hilsen til Dig og Dine
med Guds Hjælp altid Din trofaste Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhvn, Morten Luthers Fødsels-Dag 30.

Kiære Busck!

Beskrivelsen af Elementerne i en Prædiken om Verdens Undergang fandt jeg strax, da jeg kom hvor den var, og sender den, efter Aftale, til Giennemsyn. Ved selv at giennemsee den, fandt jeg vel, at Anordningen ei længer var ganske efter mit Hoved, da Vinket til Slutning om den verdslige Sikkerhed, der er det tydeligste af alle Varslerne hidindtil, nu vist vilde været min Indledning, men dog fandt jeg Intet glemt af Hoved-Sagen.

Ret inderlig Tak for al din kiærlige Omhu, og for Saameget som vilde være meget for meget, naar det ei var for Herrens Skyld, Hvem vi naturligviis aldrig kan giøre formeget af i Hans ringeste Tjenere, da Han er saa forunderlig uegennyttig og livsalig, at Han vil sige paa sin Dag: hvad I have gjort imod den mindste af disse mine Brødre, sandelig, det har I gjort imod mig! Sagen er kun, at vi, naar os vederfares Godt for Herrens Skyld, kan være ligesaa villige til at tilregne og tilegne Ham det altsammen, som vi ere, naar det Onde rammer, og at vi, istedenfor da at spille den Herre Christus, omhyggelig giøre Plads for Ham, saa Han kan faae sin Skikkelse i os. Her, hvor fremfor Alt Flittighed udkræves, at være lade, er tilvisse baade Synd og Skam, men vil vi deraf slutte at vi er ei lade, da glemme vi, at hvad vi har Skam af, er sædvanlig det sandeste der kan siges om os.

Dersom det nu ellers var Herrens Villie, da vilde jeg ønske, at Du, selv med S k i n n e t af at være lad, hvor Flid udkræves, en Tidlang vilde lade Herren sørge for det Hele, og slet ikke gruble over, hvordan Han vil komme ud af det; thi Du er mat, og at forandre det staaer i den

Høiestes høire Haand; men just derfor vil Han ikke, at vi anstrænge os over Kræfterne. Han give Dig derfor baade Mod og Kraft til at sove sødt og trøste Dig hver Aften, naar Ladefogden vil have Regnskab for Dag-Værket, med Herrens Ord om den Sædemand, der sover sig til Lykken, saa Sæden bliver høi, før han drømmer om det! — Vi veed det, at for vort Legem og dets Sundhed skal vi ikke sørge som Hedninger, der ei have Haab, men saaledes skal vi ikke sørge for nogen Ting, altsaa eiheller for Herrens Gierning og for vores, men være visse paa, at naar Han lader os fornemme, at Stilhed og Rolighed indtil videre tjener os bedst, da er Han og vor beskikkede Gierning ogsaa bedst tjent med, at vi ubekymrede overlade os dertil!

Vist nok. naar jeg betænker mig, da er dette netop Noget, der meget bedre kan tales end skrives om, og jeg griber mig da selv i en Ladhed, hvor Flid udkræves, som jeg kun har Skam af: men derfor kunde og maatte jeg dog ikke undlade at giøre det Samme maadelig, som jeg for Øieblikket ei kan giøre godt, og den Herre, hvis evige Roes det er, at have gjort det Altsammen godt hvad vi gjorde galt, Han vil ogsaa her komme til Hjælp, og tale bedre til Dig derom end jeg, naar jeg endog var bedst i Aande, det formaaede! Han vil lære Dig, hvad Han lærer alle sine Tjenere, at vel er Uroen og Krampe-Trækningerne i Sindet Noget, hvormed Han stundum, naar vi er kiødelig trykkede, maae vække os, men at det ogsaa stundum er kun en fiendlig Magt, Han lader os see, for at vi skal flye ind under Hans Vinger, og smile ad Fienden. Og naar, hvad Verden i vort Ord og vor Handlemaade udleder af den største Uro og vildeste Affect, dog er avlet hos os under en himmelsk blid og rolig Stemning, under Kiærligheds milde Drift, da først nedsmiler Han sin bedste Velsignelse

derover; thi da først ligner Fosteret Ham, der saaledes undfangedes og voxde i sin Moders Liv, skiøndt Verden ei kan tænke sig et vildere Sværmerie og en meer flyvende Storm end der, efter dens Begreb, maatte være i en Kvindes Hjerte, der virkelig troede hun var frugtsommelig med et Barn af Kiød og Been ved den Hellig-Aand! Forstaae mig ret, thi Herren vil nok give Dig Forstand derpaa!

Alle Mine fandt jeg Gud skee Lov! vel, kun mit Blækhorn fandt jeg væltet og dog ei stort forgaaet i den Syndflod. — Hils Din Kone venligst, og beed hende tilgive Uleiligheden, jeg gjorde, og Natteravneriet, som i det mindste Du ei har godt af! Din

Ven og Broder i Herren
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Bjergbye d. 15. November 30.

Tak, Hjertets inderlige Tak, kjære Gr.! for dine kjærlige Ønsker, at jeg maa sove sødt og endda sove mig som Sædemanden den store Velsignelse til, at Sæden bliver høi, endog han ikke mærker det. Ja det er sandeligen derefter jeg stræber og griber, ligesom og jeg er greben af Christo, at jeg maatte overlade Alt, Alt med den inderligste barnlige Tillid i den himmelske Faders Haand og være trods al Verdens Modstand og trods al tilsyneladende Undergang for Christi Kirke overbeviist om, at den dog gaaer frem fra Styrke og til Styrke, fra Klarhed og til Klarhed, om end ad de forunderligste og ofte for mit Blik urimelige og ufornuftige Veie. — Jeg tænker paa hvad jeg har læst eller hørt om Napoleon i et Feltslag, der stod ved en By, fra hvis Volde Keiseren saae ud over Slaget, mens Kuglerne peeb ham og Officererne om Ørene. Det var

langt oppe paa Dagen, og man havde endnu Intet nydt; thi Ingen turde tale derom til Keiseren. Paa engang hørte man en forfærdelig stærk Kanonade fra den ene Side til stor Forfærdelse for Generalerne, som vare om ham; men da opklaredes pludselig Keiserens spændte Aasyn, han sagde: «Allons messieurs! j'écoute Vandamme et mes canons», og gik ned at spise og var rolig, indtil man forkyndte, hvad han vidste, at Slaget var vundet.

Gjør det os nu saa godt paa en vis Maade, at see en saadan Mand saa udmærket sikker og fast i sin Taktik, o! hvor godt skulde det da ikke gjore os, at staae for vor trofaste Herres Aasyn, der lyste af den største Fred og Ro, kort før det store Slag skulde staae i Gethsemane og paa Golgatha. Hvor dybt burde de da ikke trænge sig i vore Hjerter til Trøst, til Fred og til Glæde, alle de velsignede Ord, hvormed Han indtil Dagenes Ende vilde og vil berolige sin Menighed! Kjære Ven! den Indvending, som de Vantro gjore os: «Ja skulde det ogsaa være nok til Salighed alene at tro paa Jesum Christum?» den Indvending er dybt rodfæstet i vore Hjerters vantro Suurdeig, og den vil altid arbeide sig op hos os igjen; og før faaer den ikke hos mig sit fuldkomne Banesaar, før dette mit forkrænkelige Legeme synker i Støvet hvoraf det er taget. — — — — — —

Amen!

G. B.

Til Busck.

Chrhvn 22. Jan. 1831.

Kiære, christne Broder!

Det være Dig en Stadfæstelse paa, hvor lidt Bogstaver enten røre Hjerter, eller klare nye Ideer, naar Du betænker, at selv Venner kan stode sig over hinandens Bogstaver, og i dem miskiende en Tankegang, de dog er inde i; thi

under saadanne Omstændigheder bør det Ingen forundre, at en Christen, selv naar han ikke tor nægte at have Kald til at skrive, dog vil skrive saa lidt som muueligt, for store Folk, end sige da, at han fraraader Andre, som han troer, har Lov til at være fri, det utaknemmelige Arbeide. — Seer Du, min Ven! dette er Traaden i min Tanke-Gang, efterat have læst dit Brev, og Du veed jo, det har været min Tanke-Gang længe før, især siden jeg opdagede den himmelhoie Forskiel mellem det levende Ord og den døde Skrift, selv naar den samme Guds almægtige Aand er baade Taleren og Skribenten, og derfor burde Du næsten ligesaalidt misforstaaet og stødt Dig over mit Brev, som vi Christne, naar vi have hørt Ordet og derved troet og kiendt, at Jesus er den Christus, den levende Guds Søn, maae støde os over eller misforstaae Skrifterne. Det er nu imidlertid vederfaret Dig at misforstaae og støde Dig over mit Brev, som jeg, efter en Følelse, jeg kun har, naar jeg skriver til Christne Venner, skrev i en fri poetisk Form, med det Haab, at skiøndt Sligt altid er udsat for en skiæv Udlæggelse, havde det dog ingen Nød med en Christen Broder, som altid vilde under Læsningen have mit Ord for Øre, og mit Ansigt for Øie. Deri seer jeg nu, jeg har taget feil, og jeg vilde gierne bede Dig om Forladelse derfor, naar jeg kunde giøre det uden Skromt, men det kan jeg endnu i Dag ikke, thi mine Tale-Tegn maae have været saa skiødesløs henkastede og saa utydelig forbundne, som de i saadanne Breve altid synes at være, og fra Penne som vore stundum virkelig vil være, saa veed jeg dog med mig selv, at Tanke-Gangen jeg fulgde, og Udtrykket af min Hjertens-Mening jeg stræbde at betegne, de var christelige og broderlige, saa jeg veed endnu i dette Øieblik ikke, hvorledes jeg kiærligere og mere ind-

trængende (i Skrift) skulde fraraadt Dig, hvad, efter min fuldeste Overbeviisning, og min inderligste Følelse, var ikke blot unyttigt, men skadeligt baade for Dig selv, og, saavidt det med Tro paa Herren lader sig sige, ogsaa for Menigheden.

Vistnok kunde jeg udviklet dette langt tydeligere, og skrevet ganske tørt: min Ven! vi veed, at Guds Ord fra vore Præste-Læber og et lysende Exempel, det er det rette og virkelige Kirkens Gienmæle, hvoraf vor bedste Skrift er kun en Skygge, Verden enten leer ad eller ærgrer sig over, men sjelden forstaaer noget af. Desuagtet kan man tit være i Tvivl om Brugen af sin Pen, naar Gud gav os en, vi har mærket, baade Venner og Fiender ændse, men det har Du ikke mærket om din, saa, da Du baade i din lille Bog mod Clausen, og i den om Gud og Danmark, har gjort, hvad alle christne Præster i vore Dage opfordres til: offenlig vedkiendt Dig de Christnes uforanderlige Tro, og dit Hjertes Forsæt at blive ved den urokkelig, saa kan Du med rolig Samvittighed lade Pennen hvile, og arbeide i en langt bedre Sphære, hvortil Du har Kald: i Ordet og Lærdommen. — Og det bor Du aabenbar, da Du veed, at Du saaledes ved Guds Naade kan blive en langt dygtigere Præst end Du er, medens dine Forsøg paa at tiltvinge din Skrift Opmærksomhed, aldrig kan nytte, men maae nødvendig, om ikke afbryde, saa dog forstyrre og forsinke din Embeds-Gierning.

Dette, som jeg nu maa sige, og meget Mere kunde jeg strax have sagt, men hvorfor skulde jeg det, naar jeg tænkde det var Nok, hvad i saa Fald var meget bedre og christeligere, i en munter, livlig og billedlig Stil at lade Dig forstaae min Mening og vise, jeg ikke fraraadte Dig Skribentskabet, fordi jeg var forgabet i mit eget.

Endelig, en af Delene maatte jeg giøre: thi naar en Broder i Fortrolighed siger mig, hvad han har isinde, og jeg ikke finder Handlingen ligegyldig, da ligger der Ansvar paa mig, hvis jeg ikke aabenhjertig siger ham min Mening. At der ogsaa ligger Ansvar paa mig, naar jeg bestemt fraraader, og, saavidt det under et frit Broderskab kan finde Sted, forbyder ham en Handling, han tænker, kunde være til Gavn for Herrens Menighed, det siger mit Brev, jeg ingenlunde glemde, og har Du af den lette Stiil sluttet, jeg dermed tog mig det let, da har Du miskiendt din Ven, der netop snarere er for seen end for snar til bestemt enten at tilraade eller fraraade sine Venner Noget, og som, med yderst faa Undtagelser, naar han ikke tør Andet, aldrig bruger den christelige Myndighed, en ældre Broder og Medtjener i Herren har, men skal kun i Nødsfald betjene sig af, da den, som Alt hos os, skal være til Opbyggelse, ei til Nedbrydelse!

Nu, Herren være med Dig ved sin Aand! da veed jeg, Du forstaaer alt bedre, og miskiender ikke din

christne Ven og Broder

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Bjergbye d. 23. Januar 1831.

— — — — Og nu nok om det min Faer! thi jeg sidder alt saa smaat og ærgrer mig over, at det er blevet til to Sider, hvad jeg vilde gjøre af med et Par Linier, men dog kan det vist ellers ikke skade, at jeg fik Dig alt dette sagt. Thi Du maa tro mig, kjære Ven! at jeg bliver slet ikke fortrydelig paa Dig, naar Du, som Du nogle Gange har gjort, bestemt fraraader mig det Ene eller Andet. Nei sandeligen, jeg er tvertimod saa inderlig glad derover og

rigtig taknemlig mod Gud derfor, at Han har i Dig givet mig en saadan ældre og forstandigere og ærlig og oprigtig Ven. Herre Gud! det er jo dog saa sødt og velsignet, at jeg veed, naar jeg vender mig til Dig, som til Muus og til nogle Andre Faae, der elske mig til det evige Liv, elske det ny Menneske i mig og vil saa gjerne at det skal voxe Guds Navn til Ære og mig til evig Gavn og Glæde — at jeg da hos Eder kan faae et ret oprigtigt Raad, en alvorlig og bestemt og dog hjertensvenlig og kjærlig Advarsel — sandelig jeg vilde ikke for alt hvad Verden har i Eie undvære en Eneste af Jer, og derfor skal I ogsaa kjønt sige mig det Rette, og naar jeg da bliver vred eller fortrydelig paa Eder derfor, da skal jeg bekjende min Storsnudenhed, men — for ikke. — Dine politiske Betragtninger har ret glædet mig, og jeg kunde ret have Lyst at fortsætte dem staaende hos Dig ved din Kakkelovn, medens Du tyve Gange tænder Piben og tyve Gange lader den gaae ud, idet Du glemmer Rogningen over Talen. Men jeg kommer neppe til Kbh. paa denne Side Paasken, da jeg inderligen ønsker at udstyre de Unge, som vor Herre har betroet mig, med al den Kundskab om og Velsignelse af Ordet, som Herren ved mig vil forunde disse Smaa, som tro paa ham. Nu — Han lade det lykkes, at jeg maa samle dem til Ham, som Han af sin Naade har bestemt for mig i mit Arbeide i Viingaarden — o hvor skal der da blive en Glæde, naar jeg seer dem hisset, der hvor Synd og Ondskab er ikke mere, men Glæden er stor, som over en evig velsignet Høst! Du vil vist ogsaa der finde Mange, som Du ikke herneden drømmer om bleve af Herrens Naade vundne ved din Tale og dit Exempel, og det tør jeg forsikre Dig om i Herrens Navn — var Du miskjendt her, der skal Du være kjendt og elsket i det Herrens venlige Naades og Kjærligheds

Lys, som opklarer alle deres Ansigter, som ere af Sandheden! Nu — Gud være med Dig og alle Dine! jeg ønsker inderligen, at det maa gaae Eder vel — hvad troer Du da Gud og vor Herre Jesus ønsker?

Din Ven
G. Busck.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 14 Februar 31.

Kjære Ven!

Iforgaars da vor Herre ved sin gode Aand næsten havde givet mig min Prædiken til igaar om Daaben, fik jeg fra Kbhvn Mynsters Bog ihænde*) og læste da iblandt Andet ogsaa den forskrækkelige 24 §, der dog ærlig talt ikke forskrækkede mig, men bestyrkede min Tro til vor Herres glade Lovsang: «Jeg priser Dig Fader!» (hos Math. 11, 25). Ja, hvor maae vi dog bede Gud, kjære Ven! at holde os — og var det end ved Næveslag af en Satans Engel — ret i Ydmyghed, saa vi aldrig med fornem Kjendermine læser i den Bog, der gjor de Forstandige til Daarer og Daarerne forstandige. Jeg er næsten nu paa Veie til — med ærlig Skam over al min Dovenskab i min Ungdom — dog at takke Gud, fordi jeg er saa ulærd; thi Guds store Fadernavn være for Jesu Christi og alle de hellige Engles Aasyn ret priset og takket af mig! — jeg kan dog staae i vor Herres deilige Kirke ved Døbefonten og høre og annamme, som et Barn, de Christnes Troesbekjendelse, og fristes ikke til fornemt at gaae ovenpaa paa de Lærdes Universitets Bibliothek for mellem Rotter og Bøger og Muus at søge Vidnesbyrd for den Tro, som

*) «Om Begrebet af den christelige Dogmatik.» Kbhvn 1831.

Aanden besegler i mit Bryst; thi det er Aanden, som vidner, at Aanden er Sandhed. — Kjære Ven! hvor vilde jeg dog ønske, at jeg havde vor gode Jakob Mynster blot i en mundtlig Samtale med Johannes og Peter og Paulus, om disse saa ikke nævnede eet Ord mere end der staaer i Skriften og høres i det apostoliske Symbolum. Du kan troe, det vilde hjelpe, naar han blot kom ud af Bogstav-Graven og saae Deres Ansigters Lys og hørte Ordet, som han nu læser med Lærdommens Briller, af Fiskernes ulærde Munde. Og dette skjænke Han af Naade, vor eiegode Herre, som lod Thomas stikke sine Fingre i Naglegabene og Haanden i Siden. Men Du kan dog vist neppe tie til den forvirrede Tale, at man skal søge den Levende i Skriftgraven, for hvilken de Lærde have væltet store Stene og sat Seglet, som dog maa have været snavs gjort, siden vi see vor Herre staae lyslevende ved Døbefonten med den venlige Røst: «Kommer hid til mig alle I, som arbeide og ere besværede; jeg vil give Eder Hvile for Eders Sjele. Her ved Daaben er min Barndoms og min Ungdoms Galilæa, hvor I skal finde mig og blive Børn igjen og indgaae udi Guds Rige!» — Nei Du maa vist tage til Gjenmæle, og dertil ville vi Andre, som ogsaa tage til Gjenmæle i vort stille Sind og med vore inderlige Bønner til den almægtige Gud om at Han vil bevare Aandens Enighed i Fredens Baand, vi ville bede for Dig om den Aand, som sikkert snart, ja ret snart vil hjelpe sin christne Kirke langt over det, vi enten kunne bede eller forstaae. Ja, vor Faders og vor Herres lyse, fromme, venlige Hellig-Aand være ret hos Dig, kjære Broder, at Du maa ikke give en Tøddel til Priis af den Tro, paa hvilken Aanden saa almindeligen har døbt sin almindelige Kirke, og dog derhos maa see saa kjærligt til Mynster og saa ømt og venligt række og tilbyde ham Broderhaand,

som Christen, ved Daaben, at han ikke maa kunne nægte Dig sin Haand! Du kan tro, kjære Ven! det er godt, at han har brudt sin Taushed, og lad end være, at det duer ei synderlig, hvad han har sagt, saa, naar vi ønske Udsoning og rigtigt Samfund med et Menneske — og det gjør vi dog med den kjære M., saa er det jo dog bedre, at han kommer frem med hvad han har paa Hjertet, og vi komme frem med hvad vi have i Hjertet, saa vi kunne tale os tilrette med hinanden. Det give Gud, og Han give Dig ogsaa et Broderkys fra mig og ei at misforstaae mig, naar jeg her ender med hvad vor søde, velsignede Herre Jesus endte med: «Derpaa skal hver Mand kjende, at I ere mine Disciple, om I have indbyrdes Kjærlighed!»

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

(Chrhvn) 1831.

Kiære Ven!

Skiøndt jeg har travlt med Søndagsbogen, som nu er givet under Trykken, men dog langt fra at være færdig, maa jeg strax takke Dig for Brevet, og om dets Indhold sige hvad jeg for Øieblikket kan.

Da jeg altid har ønsket at undgaae en Dag, naar Mynster og jeg skulde træde op mod hinanden, til Vennernes Sorg og Fiendernes Glæde, kunde vel ogsaa M.'s Bog om Dogmatikens Begreb været længe ude, før jeg saae den, hvis den ikke saa at sige var faret mig i Hænderne, men det gjorde den, og bedrøvede mig inderlig.

Du kan nok vide, Man har spurgt, om jeg vilde skrive derimod, og jeg har svaret hvad sandt er, det var, hvad jeg nødig gjorde, skiøndt det maaskee var nødvendigt. — Du forstaaer mig nok, at skrive er her at lade trykke, thi skrive

maatte jeg om den Sag, før jeg kunde skrive om noget Andet, men, uagtet jeg skrev med al den Venlighed, jeg kunde, og med den udtrykkelige Bekiendelse, at jeg betragtede M. som en Broder og Medtjener, med hvem jeg hverken maatte eller vilde kives om dogmatiske Anskuelser, og af hvem jeg ikke vilde eller maatte kræve meer end Indrømmelsen af, at hvordan saa end vor Troes-Bekiendelse forholder sig til Skriften, er den dog almeen gyldig, uforanderlig og uimodsigelig i Kirken; uagtet alt dette, og uagtet jeg udtrykkelig forudsatte, at M. aldrig havde læst mine Udviklinger, men efter et løseligt Blik tænkt de løb ud paa det Samme som Delbrücks, og at han bestandig havde stirret paa Symbolet med Varianter i Bøgerne. og glemt at Troes-Bekiendelsen er virkelig Hoved-Stykket i hans og hele Menighedens Daabs-Pagt, trods alt dette forekom det mig dog vist, at M. vilde føle sig ikke overbeviist, men uhyre krænket og forkiættret, fordi han virkelig har modsagt et Ledd i Troes-Bekiendelsen, og nægtet dens Gyldighed og Uforanderlighed. Jeg tænkde derfor paa, heller at tale med ham, eller skrive til ham, eller tale med [B.] Münter, men kom ikke til nogen Beslutning.

Forleden Dag sendte Man mig Anmeldelsen af Bogen i Literatur-Tidenden, nemlig af J. Møller, hvor det reent ud siges, at jeg og Delbrück have foreslaaet Et og det Samme. Her syndes jeg at øine en Udvei, ved at skrive herimod, og giennemgaae M.'s Indvendinger med det mindst muelige Skin af personlig Modsætning, og et saadant Svar er nu ogsaa skrevet; men immer maa jeg sige: Gud veed, hvad der er bedst, men jeg veed det ikke! Da jeg imidlertid stræber at ville hvad Gud vil, altsaa det Bedste, saa vil Han vist ogsaa virke i mig baade at ville og at fuldføre efter Hans Velbehagelighed, saa jeg, hvad end Udfaldet bliver,

kan sige frit for Gud og Verden: jeg vilde inderlig gierne enes med M. og gjorde kun ellers hvad jeg umuelig kunde lade. For vore Oine staae vi her paa en afgiorende Vende-Punkt i vort Kirke-Samfunds Historie, og naar skulde vi da ivrigere forene vore Bonner: «helliget vorde dit Navn! tilkomme dit Rige! skee din Villie som i Himmelen saa og paa Jorden! tænk paa Pagten, kom Menigheden ihu, som Du fordum kiøbde, Arve-Plantningen som Du gienloste!» Ja, Christne Ven og Broder! lader os alle bede til Ham som vidner, at To er Nok i Nodsfald, at Han vil styre vore Hjerter og Tanker, og styre denne Sag til den bedste Udgang, den kan faae; saa har Han jo lovet, at hvad To i hans Apostlers Samfund enes om at begiære, det vil Han give og giore til sin Faders Ære!

Vel skriver jeg nødig Brev til M., fordi jeg engang skrev et i venlig og god Hensigt, som han tog meget ilde op, men kan Du desuagtet komme til at tænke, det ved denne Leilighed burde skee, da gior jeg det udentvivl, og beder ham deri blot om en Samtale angaaende Troes-Bekiendelsen, for, om muligt, at undgaae al ubehagelig Penne-Strid!

Nu Herren være med Dig og med os paa begge Sider, og med sin arme Menighed, den liden adspredte Hjord, der gaaer som Faar uden Hyrde, og røre deres Hjerter, som ere af Sandhed, til at høre Hans Rost, saa der igien maa blive af dem een Hjord med een Hyrde!

Din Ven og Broder i Herren
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 25 April 1831.

Kjære Ven!

Du vil maaskee kunne erindre, at i vor sidste Samtale hjemme hos Dig faldt Talen ogsaa paa vort Embede

med Løse- og Bindenøglen, og jeg yttrede for Dig, at jeg var ei fuldkommen paa det Rene, da jeg ikke fandt mig fyldestgjort ved at betragte vor Tilsigelse af Syndernes Forladelse i den levende Guds Navn blot som en menneskelig Gjentagelse af hvad der var tilsagt ved Daaben. Nu — uden at kunne egentlig gjøre Dig det klart med et skrivtligt Ord — er jeg saavidt paa det Rene, at jeg har nægtet et Medlem af vor Menighed Haandspaalæggelsen til Syndernes Forladelse, og er saa rolig for, som et stridende Medlem af Kirken kan være (thi den fuldkomne Ro er jo kun i Seierskirken hisset), at jeg kunde og kan ei gjøre det anderledes, men maa — hvad saa end Følgerne blive i borgerlig Henseende — vidne for den Guds og Herres Aasyn, til Hvis Naade og Barmhjertighed alt mit Haab om Frelse staaer, «Jeg kan ikke anderledes — Gud hjælpe mig!»

Jeg vil fremsætte Dig historisk hvad der er foregaaet, og Du maa da efter din Indsigt og den Naade, Gud forunder Dig, dømme om det, som Du bedst kan. — En Gaardmand, hvis Drukkenskab har foraarsaget mig en Deel Bekymring, fordi jeg altid har haabet, at Grundlaget i ham skulde være godt ɔ: af Sandhed, har nu saa ofte lovet mig Forbedring, uden at holde det, at jeg ansaae det rigtigst nu at kalde mine Medhjælpere til Hjælp for, om muligt, at bevirke, under Guds medarbeidende Naade, en Forandring hos ham. Først henvendte jeg mig da til Gud med min dorske, lunkne og døde, men saavidt jeg i min Samvittighed kan skjønne, ærlige Bøn, og Han styrede det da af sin faderlige Miskundhed som følger. Aftenen før jeg vilde kalde Medhjælperne tilsammen, stod jeg ved min lille Datters Grav, og mit Blik og min Tanke faldt derved paa tvende ligetæt op til liggende Gaardfolks Grave, der vare denne fordrukne Gaardmands kjærlige, trofaste Pleieforældre. Og

den Beslutning opstod hos mig: «Du skal endnu engang forsøge det med denne Synder i Eenrum!» Den næste Dag reed jeg ud til ham, og efter at have talet med ham i hans velsignede Kones Nærværelse og Hans, den kjærlige, barmhjertige og trofaste Faders Tilstedeværelse, reed jeg med et glad og lettet Hjerte hjem; thi det var mig klart og vist for Herrens Ansigt, at efter den Bodfærdighed, han udviiste, turde jeg lægge min Haand paa hans Hoved med Tilsigelse af hans Synders Forladelse og med Bøn til Gud, at det Gode maatte faae Overhaand fremdeles i hans Sjel. — O, hvor lettet var jeg ikke; thi jeg var nu saa glad i det Haab, at den værste Anstodssteen for mit Embede med Løse- og Bindenøglen var nu for dennegang — dette Foraars Altergang — ryddet af Veien, saa jeg med frelst Samvittighed kunde, i vor Herres Navn, annamme al min Menighed og haabe det Bedste til Livets og Troens Opvækkelse af den Gud, hvis Hu staaer ei til nogen Synders Død. — Men saaledes skulde det ei være; thi der var af Herren lagt en anden Prøvelse, i hvilken jeg nu er indgangen og af hvilken Han vel fører mig ud til Sit Navns Ære og min Sjels Salighed, Han, som den 21de Juni 1798 tog mig paa sine Arme med Velsignelse i Daaben og lovede, naar jeg ikke vilde være djævlegjenstridig, da at føre mig store Synder frelst hjem for sin Faders Ansigt. Ved vore Catechisationer i Fasten, af hvilke jeg afholder tre med hvert Sogns Ungdom, udeblev en ung 18aarig Gaardmandsson, som jeg for 4 Aar siden confirmerede, de tvende Gange, og jeg spurgte da den 2den Gang hans Søster, som var tilstede: hvorfor han ikke kom, om hendes Fader ei vilde tillade det? hvorpaa hun svarede høit, saa det hørtes af de Fleste: at H. maatte nok; men han vilde ikke! Jeg sagde da, at naar han ikke kom og ingen skjellig Grund havde til Udeblivelse fra disse vore

Andagtstimer (i hvilke, kjære Ven! Gud sandeligen har beviist os megen Naade og, saavidt jeg kan skjønne, har grebet mange unge Hjerter med en levende Erkjendelse af, hvor høit den sagtmodige, kjærlige Frelser har elsket os), da kunde jeg ikke tilstæde ham Adgang til Herrens Bord og skulde derom siden tale med ham. Den 3die Gang kom han da, og jeg talte dengang slet Intet til ham derom; men besluttede hos mig selv, naar han vilde gaae til Alters da under Guds Naade at bringe det i Rigtighed. Og da han nu til igaar havde ladet sig tegne paa den forrige Søndag ved sin Broder, som var i Kirken, og jeg først i Ugen, som jeg reed ud af Byen, mødte denne H., sagde jeg til ham, sandelig mildt og venligt: «Hør H.! Du maa komme hen til mig enten en Aften eller Morgenstund, da jeg har Noget at tale med Dig om!» hvortil han svarede Ja. Men jeg ventede alle disse Aftener og Morgener; men der kom ingen H. Fredag-Aften før Skriftemaalet skulde være om Løverdagen sendte jeg min Karl op for at bede H. komme ned til mig; men han var gaaet i Seng, da han kom, og Faderen svarede ham studs: at han vidste ikke hvad Præsten havde at tale med Drengen om! og tilbød aldeles ei, at han skulde komme om Morgenen. Jeg skrev derfor næste Morgen et Par Ord paa en Seddel, at da jeg havde, som Præst, noget at tale med H. om, før Skriftemaalet Kl. 10, maatte han komme hen til mig Kl. 9. Herpaa svarede Faderen, at hans Dreng kjørte Harve og havde ikke Tid saaledes at rende til Præsten; men han skulde nok komme hen lige før Skriftemaalet; Præsten havde vel ikke Saameget at tale med ham om. — Saa sad jeg da, kjære Ven! med Bøn til Gud og vor Herre Jesus Christus og ventede paa Drengens Komme og tænkte og bad: Kommer han nu ikke inden lige i det sidste Øieblik, hvad skal Du

da gjøre? og tog den Beslutning i mit Hjerte, at dersom han kom før Skrifteklokken ringede, da vilde jeg tale med ham og see, om et godt Ord af et kjærligt Hjerte kunde finde et godt Sted; men — var det begyndt at ringe, da vilde jeg sige til ham: H., Du er kommen saa silde, saa jeg kan ei faae talt med Dig uden at opholde de Andre. Men kom enten igjen siden idag, saa vil jeg skrifte Dig imorgen før Tjenesten, eller opsæt det til næste Altergang. Men H. kom ikke, derimod kom Kirkesangeren og fortalte mig, at H. havde allerede længe været derovre ved Kirken, men vilde ikke gaae til mig; hans Brødre havde forsøgt at bevæge ham, men han vilde ikke. Og nu, kjære Ven! tog jeg i Guds Navn efter min Samvittigheds Tilskyndelse, med hjertelig og smertelig Bedrøvelse over H.'s Trods, den Beslutning ei at tilsige ham Syndernes Forladelse. Da jeg kom over til Kirken, udenfor hvilken han stod iblandt Mængden, sagde jeg til ham roligt og med ganske stille Røst: «Du vilde ikke komme over til mig, H.!» hvortil han høit og rask svarede: «Nei jeg vil ikke.» «Saa kan jeg heller ikke lægge min Haand paa dit Hoved til Syndsforladelse eller meddele Dig Sacramentet!» Dermed gik jeg ind i Kirken, men hørte da jeg gik gjennem Vaabenhuset, at han tog de Andre til Vidne paa mine Ord, som han sandeligen ingen Vidnesbyrd behøver paa, da jeg er rede og skal med Guds Hjelp altid være rede til at vedstaae dem baade for Gud og Mennesker. — Dette er Historien, og til nærmere Oplysning vil jeg kun meddele Dig dette, at H.'s Fader er en særdeles trættekjær og stridbar Mand, vant til Processer med sit Herskab og kjendt med Procuratorer, og at han allerede har været efter Stempelpapir for at gjøre Alvor af denne Sag. For Sagen er jeg nu slet ikke bange; thi da jeg derover kan stille mit Hjerte tilfreds for Guds

Ansigt, som er dog meget større end mit Hjerte og kjender alle Ting, saa veed jeg, at det skal ikke lykkes Djævelen at faae Løse- og Bindenøglen i sin Magt, men dette Embede skal blive under den Hellig Aands Bestyrelse, indtil vi see Ham Ansigt til Ansigt i Skyen, Ham, som har Helvedes og Dødens Nøgler og vil lukke eengang til for sine og vore Fjender, saa ingen Djævel skal i alle Evigheders Evighed smutte ud af sit Helvede. For mig selv derimod har jeg jo i denne Sag, som i al min Handel, grundet Aarsag til at frygte, at jeg svage, skrøbelige og syndige Mand skal enten ved Overmod i de lyse eller ved Forsagthed i de mørke Øieblikke gjøre Noget, som geraader det store Christennavn, som jeg bærer, til Skam, og jeg siger derfor til Dig, min kjære christelige Broder, som til hver den, der elsker mig: Efter den Kjærlighed Du har til mig, saa godt Du kan, beed Gud om Naade og Styrke herovenfra, at hele Helvede og hele Verden maa see det til Deres Harm, men Guds Engle og min Salige Fader og mit Barn deroppe til Deres Glæde, at jeg gaaer ved Jesu Haand tryg i Ørkenen uden Brød og paa Tempeltinden uden Fald og paa Verdens Herlighedsbjerget uden at yde Djævelen anden Tilbedelse end denne et ærligt Hjertes oprigtige: Pak Dig Satan! — Maaskee vi snart, om Gud vil, sees i Kbh. Ansigt til Ansigt, indtil da, som stedse: Lev saa vel, som Jesus beder ogsaa for Dig, at Du maa leve!

Din Ven

G. Busck.

Til Busck.

Chrhvn d. 26 April 1831.

Kiære Ven!

Det glæder mig af dit Brev at see, der har fulgt Velsignelse med dine Faste-Cathechisationer, og jeg tvivler ikke

paa, det Samme jo har været Tilfældet med Confirmationen, skiøndt du ikke nævner den, thi naar vi tage os af Børnene i Jesu Navn, da tage vi os af ham selv, siger Herren, og det betaler sig godt baade tidlig og silde.

Gid Du nu ogsaa maa have den Glæde at see Drankeren blive ædru af Djævelens Snare, thi skiøndt jeg er sikker paa, at vi ikke blot have Lov men ogsaa Kald til i mange Stykker at oversee (see igiennem Fingre med) Vanvittigheds-Tiden, naar vi giør det kun for at arbeide paa dens Ophor, saa veed jeg dog godt, der gives Tilfælde, som føles bedre end beskrives, da vor Samvittighed byder os giøre en Undtagelse, hvordan det saa end skal gaae.

Den unge Lømmel har Du behandlet aldeles rigtig, og jeg er vis paa, der selv mellem de ikke troende Præster, som har nogen Alvor, gives dem, der vilde gjort og giør det Samme, saa, hvad end Procuratoren giør, vil din Adfærd sikkert billiges af alle Vedkommende, naar Du blot bruger den christelige Klogskab i din Erklæring ei at kaste Helligdommen for Hunde, men tørt og tydeligt fremstiller Sagen, med kort Beraabelse paa den os indskiærpede Pligt at cathechisere Ungdommen før Alter-Gangen, hvad saadan Trods, taalt hos En, maatte giøre unyttigt, og paa den indlysende Sandhed, at hvem der yttrer sig som Lømmelen den Dag Man skrifter, umuelig uden aabenbar Forargelse Dagen efter kunde tages til Alters. — Saalænge vi nemlig skal arbeide under Aaget, maae vi giøre Forskiel mellem hvad der driver os, og hvad Verden kalder gyldig Grund, og være glade til, naar vor Gierning har en verdslig klar Side at betragtes fra. — Kun maae vi naturligviis ved ethvert saadant Tilfælde dobbelt sukke efter vort Legems (Christi Legemes) Forløsning ud af Forkrænkeligheds Baand til Guds Børns herlige Frihed, og vi

tør haabe, Dagen nærmer sig, da vor stærke Løser paa en eller anden Maade vil slaae sine Fiender bagfra, og vise Verden, at Han lever og vil, at vi skal leve!

Du seer vel i disse Dage Slutningen om Reformationens Fortsættelse, som endelig er udkommet, og, vil Gud, kommer den Anmeldelse af Mynsters Bog, Du saae hos mig, i næste Hefte, thi hvad jeg kalder et aabenbart Freds-Brudd fra hans Side, har hævet enhver Betænkelighed hos mig, ved Kundgiorelsen, og nu takker jeg Gud, Anmeldelsen var skrevet, da jeg endnu ærlig kunde skrive saa venlig, som det for Øieblikket vilde være mig umueligt, og hvorved der dog bør sankes gloende Kul paa hans Hoved, om han kunde lære at skamme sig ved Venskabet med Herrens Fiender og Fiendskabet med Hans Venner.

Mine Prædiken-Studier vedblive at omkredse Troen og Daaben i større og mindre Cirkler, og naar jeg ogsaa har faaet dem for Lyset, vil vel Timen til at giøre et afgiørende Skridt i den virkelige Verden være kommet, enten Skridtet saa skal giøres fra Oven eller fra Neden.

Christelig Hilsen og Venskab for Dig og Dine

fra

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhvn d. 6te Septbr. 1831.

Kiære Busck!

Hvor hovedkulds jeg kom afsted ad London til, det saae Du selv, og uden Ærgrelse kan man ei have stort at giøre med Kræmmer-Sjæle, men jeg kan ei noksom takke Gud baade for et godt Udfald og for Udbyttet paa den i det Hele høist interessante Reise. Lidt sørgeligt var det mig vel ved min Hjemkomst at finde min J. i Sengen og

de andre Smaa nys blege krøbne op af den; men de synes nu alle betydelig bedre, og naar Herren, under de nærværende Omstændigheder, vil forskaane os, saa vi kun mindes om, at Kiødet hos vore Kiære er ogsaa som Græssets Blomst, da har vi jo Intet at klage over, men meget at takke for. — Jammerligt er det jo i Grunden kun, at Menneskene ei vil kiende Herrens Haand i alt Dette, saa det gaaer som Propheten siger: jeg slog dem men de følde det ikke, de var syge men det hjalp dem ikke! Gid vi dog spørge bedre Tidender i Hjemmet, saa det dog maa gaae her som i Israel, hvor de dog, naar Herren slog dem ihjel, raabde til ham i deres Angest, saa Han kunde redde dem!

Saavidt jeg hører, er eders Egn en af de stærkest hjemsøgte, derfor længes jeg efter at høre hvordan Du har det, og vil bede Gud i Jesu Navn tage Dig og Dine i sin faderlige Varetægt, og ret velsigne sit Ord i dit Hjerte og paa dine Læber til Aandens Priis og Sjæle-Glæde!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 8. Septbr. 1831.

Gud være lovet! som var med Dig kjære Ven paa Reisen til London og fra London og er nu, som jeg haaber, hos Dig paa Christianshavn, saa det har med Hans Bistand, som reiste Petri Svigermoder op af Koldesygen, ingen Fare med dine kjære Børn, dem Gud bevare Dig ilive, om det ellers saa er Hans naadige og gode Villie! Tak for din kjærlige Tilspørgsel, hvordan jeg har det i denne store Sygdoms og Dødeligheds Tid. Ja kjære Ven! om os er megen Elendighed; men jeg tør dog ikke sige Andet end at jeg har det godt; thi jeg strider Dag og Nat om end i megen Skrøbelighed, saa dog ærligen for at bevare min Daabes

Pagt med Gud, og den, der gjør det, han har jo en Fred med Guds Fred, som overgaaer al Forstand, altsaa ogsaa baade din og min. Ja her er megen Nød og især førend disse unge Læger, hvoraf Een ligger her i Bjergbye, kom ud fra Kbh., var Byrden tung paa mine Skuldre, idet jeg baade maatte være Præst paa de arme Sjeles Vegne, som vor Herre er død for, og ogsaa Læge paa Menneskelighedens Vegne, at de dog kunde blive lettede og qvægede lidt, de som laae bespændte af megen Pine. Men naar jeg var eller bliver afmægtig under min Gjerning, saa hjelper mig — Gud skee evig Tak! — den første Troesartikel, idet mit Hjerte haster ud af min Afmagt og kaster sig i den Almægtige Faders Arme, og da vender det altid tilbage med Lovsang og synger, som jeg haaber til Helvedes Harm, men til Himmelens Glæde:

«Den Gud vil bevare
Er uden al Fare!» —

Men ligesom Gud Fader trøster mig over min Afmagt, saa trøster Guds Søn mig over min og Menighedens Syndighed og den Hellig Aand over vor store Ufuldkommenhed og Skrøbelighed i det Gode — saa, skjøndt de ere trende Personer, saa gjøre de dog eenhaande Gjerning imod os Syndere, det er Faderlighedens og Barmhjertighedens milde veldædige Gjerning. Men mærker jeg da Guds gode Gjerning imod mig, da vil og maa jeg tro, at Han er virksom ogsaa i Menigheden, i Christi Menighed; thi til den har jeg jo sluttet mig og med den og for den ønsker jeg kun at leve, saa jeg haaber sikkert at Han velsigner min Gjerning iblandt dem, og at vore Hjerter under denne Trængsel skal beredes til Hans Navns taknemlige Ihukommelse og til en brændende Kjærlighed mellem os selv indbyrdes! Amen!

G. B.

Til Busck.

Chrhvn d. 21 Jan. 1832.

Kiære Ven!

Skiøndt jeg naturligviis for længe siden har ønsket Dig et lyksaligt Ny-Aar, og Du ikke hører det bedre, fordi jeg giver Dig Sort paa Hvidt derfor, saa baade skulde og vilde jeg dog ogsaa gjort det strax, naar jeg ikke havde staaet over den bevidste Indledning*) det gamle Aar ud og det Ny ind, og maatte da vel finde, Pennen havde sit Læs, saalænge det varede. Nu haaber jeg dog endelig at være fri for den, thi vel har jeg makket om paa Noget endnu i Dag, men jeg venter med Føie Boghandleren hver Dag, og naar han kommer, saa veed jeg da, jeg er færdig. I Øvrigt veed Du nok, jeg har Intet at klage, da jeg har selv vundet meer ved Arbeidet end mine Læsere, men Sagen er, at de burde heller ikke tabe ved, at det har varet saa længe, hvad let kan skee, og vanskelig undgaaes, da Ideerne i vort Hoved og især i vore Hænder er herskesyge og ærgierrige Krabater, som ingen Samvittighed giør sig over at fortrænge og ødelægge hinanden, naar de derved kan faae mere Raade-Rum. Indledningen bliver vel omtrent 12 Ark, og jeg har sagtens skrevet 40, saa der gaaer Meget i Skudder-Mudder, men hvad der er godt, kommer vel igien, det er Danmarks gamle Trøst og min!

Lidt Græsk har jeg imidlertid, meest om Natten, dog stjaalet mig til at lære, og haaber nok, det lykkes, naar blot Munden kan komme paa Gang.

— — — — — — — — — — — —

Om Kirken har jeg længe Intet hørt, men har dog det Haab, at Herren, der, saavidt jeg veed, har befalet mig at

---

*) Til »Nordens Mythologi«.

slutte Fred med Pennen, vil sætte mig i Stand til at føre Hans Sag med Munden, og være med, hvor han føder Børn og skaber Folk til at love sit Navn og den Hellige Faders, som bærer med Rette den tredobbelte Krone, fordi Han er Alt i Alt end sige da i sin Aand og sin Eenbaarne Søn!

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 23. Januar 1832.

Kjære Ven!

Du havde — efter min Bestemmelse idetmindste — faaet Brev denne Postdag fra mig, om jeg end ikke havde seet, hvad jeg nu af din Skrivelse iforgaars har med Glæde seet, at Du er færdig til igjen at forlade Nordens Mythologi og overgive den Sag til Bogtrykkeren og os ɔ: det læsende Publicum. Ja, kjære Ven! endskjøndt Du ved Hans Naades Hjelp, som arbeider indtil nu, er intet mindre end doven, saa kan jeg dog neppe lade Dig blive færdig med eet Arbeide, førend jeg maa raabe: «Glem ikke det Andet, glem ikke vore gamle Psalmer!» Jeg veed ikke, om jeg feiler deri — vor kjære Herre Han veed det! — men jeg synes vi maa have de gamle Psalmer frem i den danske Statskirke, om den skal komme til at due til Noget; thi det Ypperlige, som man enten har vraget eller dog letsindigen bortkastet, det maa man, idetmindste med en stiltiende Syndernes Erkjendelse, sætte paa sin Plads og i sin forrige Værdighed igjen. Og da jeg nu Ingen veed af Hans Redskaber, som vil selv være Alt i Alle, der saagodt duer til den Sag at ryste Støvet af de gamle Psalmer og affile og stundom omstøbe det, der kun er Form og skal og kan borttages uden at gaae Aanden for nær, saa kommer jeg til Dig i Jesu Navn og siger og beder: «Kjære Broder!

hjelp os nu, idet Du lader Gud hjelpe Dig, at vi maa kunne komme til om Søndagen med hverandre at synge i vore Fædres gamle trohjertige Toner om vor Frelser, at

Vi kan tro og sjunge og saa stige
Sjungende i Himmerige! Amen!

Hvad Du skriver om de 12 Ark i Indledningen istedetfor de 40, Du næsten har skrevet, da overlader jeg naturligviis det til Dig selv, som bedre end jeg maa vide, hvad derved er rettest at gjøre; men jeg formener dog, at Du Intet kan have imod, og at det muligt kunde gavne, naar Du tillod en god Ven, som exempli gratia Præsten i Bjergbye, at læse i Manuscriptet de 40 ÷ 12, siger (?) nei skriver otte og tyve, Ark, som ei kommer i Trykken. Idetmindste kan jeg sige Dig det forud, at jeg vil kalde din Indledning daarlig og qvindecimere den, naar jeg deri ei kan læse om Alt det, jeg hørte hos Dig sidst.

Nu — Gud være med Dig! og det vil Han, naar Du af al din (lille) Magt vil være med Ham og lade Ham raade, som uden dit Raad skabte Dig og igjenløste Dig og vil ogsaa helliggjøre Dig, at

Du Hans Ansigt blid
Til evig Tid
Skal skue aabenbare!

Hils nu din Kone og dine Børn, der jo Gud skee Lov! ere raske, venligst fra din unge, men med hver Dag ældre og ældre Ven

G. Busck.

Til Grundtvig.

Text: 2 Mosebog 14, 14 *). Stiftsbjergbye d. 1. Februar 1832.

Kjære Ven!

Saa har da vor Herre Jesus ikke nu villet tilstæde vor

---

*) »Herren vil kjæmpe for Eder, men I skal være stille!«

Begjering om en frie christelig Menighed *), saaledes som vi havde udkastet den i vore Forhaabninger, og det er derfor vor Sag at overveie, hvad vi nu har at gjøre. Dog dette vide vi, at vi altid skulle hjerteligen ihukomme og skamme os, naar vi ei gjøre det, dette: «Guds Timer og Dage Gaae frem og tilbage, Gak aldrig irette med Ham!» Vore Hænder ville vi derfor folde og barnligt med vore Børn slutte os fast til Gud i vort Fadervor og — trods alt Mørket fra Helvedes Porte — vælte al vor Sorg paa Ham, som har Omsorg for os, og lukker kun den Vei, ad hvilken vi vilde vandre, for at aabne i dens Sted en langt herligere og bedre Vei for os sine Børn, sine Igjenløste, paa hvilke Han ikke kan tænke uden at det staaer Ham lyslevende for Øie, at for os faldt Jesu Sveed som Blodsdraaber i Gethsemane, for os opgav den Uskyldige og Hellige sin rene Aand i Døden paa Golgathas Kors. Altsaa kjære Ven! Du tager i Aften det Troens Ord, paa hvilket Du døbtes, i din Mund og i dit Hjerte, og dermed er Verden overvunden, thi vor Tro hun er Seieren, som har overvundet den, og jeg skriver Dig kun dette for at minde Dig om hvad Du veed, at vi Børn, som Johannes siger, har overvundet dem; thi den, som er i os, Han er større end den, som er i Verden. Derfor beder jeg Gud i denne Stund jeg skriver dette, hvad Du vist beder med mig, naar Du læser dette, beder Gud, «at Han ei vil forsmaae min ringe, men uskromtede Tak, fordi jeg veed og er overbeviist om, at Han vil slaae vore Fjender bagfra og vil herlig føre den Stund frem, da vi i Forsamlingen skulle love Hans hellige

*) Ansøgning til Kongen fra 160 «gammeldags Christne» om at maatte danne en fri Menighed med N. F. S. Grundtvig og L. Siemonsen til Præster og Frederiks-Kirken til Afbenyttelse blev afslaaet den 2. Febr. 1832.

Navn og takke Ham for Hans Hjelp og den underlige Redning, Han beredte.» — — —

Din ved Christi Trøst glade Ven
G. Busck.

Til Busck.

Chrhn. 28. Febr. 1832.

Kiære Busck!

Et Par Ord maa jeg dog see at melde Dig idag, thi vel staaer det endnu som mellem begge, men jeg har dog al Grund til at troe, at Herren har hjulpet os, som ikke vil Andet end Ham i Ordet, som er det Selv, over Bjerget.

Neppe var det ringe Herberg færdigt *), og Leien for et halvt Aar betalt forud, som det bagefter forsigtig fordredes, før det syndes, som Alt var gjort forgiæves, thi jeg blev igaar opkaldt paa Politikammeret og betydet, at Forsamlingen paa «Rolighed» **) var ophævet, hvad naturligviis skulde betyde, at jeg ingen maatte holde, da det netop var paa Grund af min Deeltagelse, Man havde fundet Tingen værd at forbyde. Gud skee Lov! det forknyttede mig ingenlunde, og efter en lang Samtale med Biskoppen ***) i Aftes, blev vi omsider enige om, at naar jeg vilde kalde Forsamlingerne Bede-Timer, hvad jeg umuelig kunde vægre mig ved, da vilde han giore Alt hvad der stod i hans Magt for at jeg kunde holde dem ubehindret, og han haabede vist, det skulde lykkes ham. — Det haaber jeg ogsaa ganske vist for Herrens Skyld, og haaber meer end det, thi, efter Alt at slutte, vil Kirken ogsaa blive S. og mig overladt paa taalelige Vilkaar, og da er sikkert det Bedste

---

*) En Bedesal paa Christianshavn.

**) J. C. Lindbergs Bolig ved Kalkbrænderiet.

***) P. E. Müller.

skedt, som under nærværende Omstændigheder var muligt, ja, selv ønskeligt; thi Du veed, og Herren veed det endnu bedre, at jeg ønsker ikke at komme et Haarsbred længere fra Stats-Kirken end Troens Sikkerhed og Ordets Virksomhed kræver. — — —

Du kan nok slutte, at jeg under Skrivningen har læst Dit Venne-Brev, af 26de, og jeg behøver neppe at sige Dig, at det om Sagerne herinde bliver mellem os til videre. Saasnart jeg kan sige noget Bestemtere om hvad der ligger os begge paa Hjerte, skal Du høre fra mig. — Vil Gud, da prædiker jeg paa Søndag med Esaias 62 om Ordet og Daaben. — — —

Hils venligst

fra din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 5. Marts 1832.

Nu kjære Ven! vor Herre Jesus være lovet! baade for hvad Han har gjort og for hvad Han vil gjøre; thi Han, som nu har lagt et sødt og inderligt Hallelujah paa vore Læber, Han vil lægge et endnu større, naar vi med Ham og Han med os faaer det bragt saa vidt i Kirkesamfundet, at vi kunne sige til vore Børn, naar vi gaae herfra: «Børnlille! hold nu fast paa hvad I har, saa er Gud med Eder og I komme til os igjen om en liden Stund!» O Gud skee evig Lov og Tak! at han, som «Kirkens Gjenmæle» blev lagt i Hjerte og Mund herovenfra, er kommen til Orde saa nær vor danske Statskirke og paa en saa god og venlig Maade for vort elskede, dyrebare Fædreneland. Nu maae vi troe — Gud hjelpe os! — at vi med vort Ord og vort Levnet i hjertelig Samklang ville i Kjærlighed kunne overtyde vor Konge og vore Medborgere om, at vi

ville i Sandhed intet Andet end hvad vore christne Fædre bade Gud om, naar de i deres Bønner sagde: «Lad dit hellige Ord boe altid rigelig iblandt os med de høiværdige Sacramenters rette og salige Brug, og vær dog aldrig saa vred paa os, at Du nogensinde enten forvender, eller aldeles bortvender disse dine hellige Ting fra os indtil Verdens Ende!» — Ja kjære Ven! naar vi kun har den Steen lettet fra vore Hjerter (og den er i Haabet lettet fra mit i dette Øieblik), saa troer jeg næsten jeg kan, hvad Gud vil, enten jeg saa skal blive herhjemme og passe paa i Kirken indtil min sidste salige Ende, eller jeg skal ud til Hedningerne at forkynde dem, at der er en Fader og en Søn og en Helligaand og disse tre ere Eet og vi skal blive Eet med Sønnen, som Han er Eet med Faderen; jeg troer næsten da, at jeg kan, hvad Gud vil, glædende mig med Johannes derover, at Verden med dens Lyst forgaaer, men den som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid!

— — — — —

Nu nok om det; thi jeg tænker ei mere paa den Sag; men jeg gaaer frem og tilbage imellem din Bolig og Frederiks Kirken og takker Gud og er saa glad, som om jeg havde faaet et Kongerige — og jeg har faaet Eet; thi min Jesus har et Kongerige og det har jeg med Ham! Hils nu venligst din kjære Kone (hun er da ret glad, hendes lille M. har mistet Feberen og Manden har faaet sig en Kirke!) og dine øvrige Omgivelser fra

din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Hvide Tirsdag 1832.

Kiære Ven og Broder i Herren!

Vi er jo i ingen Henseende ved Maalet, men vi er i

alle Maader paa gode banede Veie *), og have een god Ledsager, som vi veed, vil ikke forlade os paa Halv-Veien, og vil ikke lade os fare vild eller forsmægte paa Veien, men har sørget Faderlig og Guddommelig for os, da Han lærde os at kiende sig paa Røsten, og lærde os at føle, at Mennesket lever af hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund! Ja jeg har grædt af Glæde og er rede dertil hvergang det falder mig ind, hvad Gud har gjort, hvor stærk og blid vor Gienløser har viist sig, hvorledes Han ombandt sit Sværd og foer frem for Sandheds Skyld med Sagtmodighed, og hvor herlig Han bar Seier hjem uden anden Blods-Udgydelse end den Gamle, den Store, den evig Gyldige, hvormed Han kiøbde os af Hedninger, Stammer og Tungemaal til Konger og Præster for Gud og sin Fader! Ja, Broder i Christo, vor Glæde skal være som Glæden om Høsten, thi Gud, der Han havde gjort Jorden torstig, glædede den med Velsignelses Regn, snart skal vi see Høiene skjulte med Faar og Dalene bølge med Korn, de skal raabe, de skal sjunge i Chor med Skovens Fugle: Du kroner Aaret med Grøde, Gud vor Gud skal velsigne os!

Jeg var i Gaar hos Majestæten og takkede Ham, og jeg fik ikke engang lidt Utak, som jeg var beredt paa at tage uden Knur, og selv den Faderlige Formaning at benytte Tilladelsen godt fik jeg kun med allernaadigste Erklæring, at det vidste Majestæten, jeg vilde. Ikke turde jeg dølge, at Sacramenterne hørde nødvendig til min Præste-Stilling, naar den skulde blive velsignet frugtbar paa Fred

---

*) Frederiks-Kirken blev den 1. Marts 1832 indrømmet Grundtvig som fri Prædikant for frie Tilhørere, dog uden Tilladelse til at udføre de øvrige præstelige Forretninger.

og Glæde, thi det maatte ikke siden siges, at jeg havde vakt Forventninger som maatte skuffe, men jeg var og skulde være vel tilfreds med hverken at faae Ja eller Nei for Øieblikket. Ogsaa med Biskoppen maatte jeg tale derom, og der lod det til at holde haardt (dog især med Hensyn paa de andre Præster), men den Gud som gjorde, at Biskoppen, uden at bryde sig om disse, gjorde den Indstilling, vi nu glæde os ved, hvad kan og vil Han ikke giøre, naar vi kun troe Ham dertil og bie efter Ham, thi den som troer, forhaster sig ikke!

Saa prædikede jeg da i Søndags for en uhyre Vrimmel, altsaa mat, bespændt og daarlig, men mine Studier var velsignede, det maatte trøste mig, og for mine Christelige Tilhøreres Glæde baade havde Herren jo forud sørget og vil fremdeles sørge overordenlig, til vi komme i Orden med Ordet og Sacramenterne. — Man vilde have mig til Sogne-Præst ved vor Frelsers Kirke, og jeg er glad ved, at V. staaer der som en god Afviser, ellers lod jeg mig maaskee, for Sacramenternes Skyld, endnu overtale, og det bør dog vist ikke saa at være; thi her staaer jeg, vel med Savn, men uden Byrder, fri med Ordet, kun under Gud og Kongen, og Udsigten til at kunne staae saaledes engang med Sacramenterne og en Menighed, kun Disse, kun Gud binder til mig, som Hans Ords Tjener, den er vel værd at bie paa og arbeide for!

Nu, det er sandt, Tak for dit Brev, som jeg fik nu nys, og glædede mig ved, og sagde: nu, i Jesu Navn, nu skal vor Glæde være som Glæden er om Høsten, og Gud vil give godt Veir til Kornet er i Laden, naar vi kun smukt arbeide for Ham om Søndagen, og takke Ham alle Dage, fordi Han er god og Hans Miskundhed varer evindelig, og

fordi den er Intet, som planter, og den er Intet, som vander, men Han er Alt, som giver Vext!

Hilsen og Venskab med Herren
din
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 6te Juli 1832.

Kjære Ven!

Det var min Bestemmelse med Dagsposten at tilskrive Dig, at den R. O.'ske Sag har faaet et Udfald efter Cancelliets Resolution, ganske som vi ønskede. — Jeg kunde have skrevet Dig det med forrige Postdag, men da vi hver Dag ventede min Kones Nedkomst, saa vilde jeg med det Samme forkynde Dig Juleglæden, som jo holdes bedst festlig ved Vuggen, som Du skriver. Men — Gud forlade mig det og Gud bedre mig! thi jeg kan endnu kun daarlig glæde mig ved mine tvende Smaadrenges Vugge; thi min kjære, kjære A. ligger kun et Værelse derfra, rigtignok med Englesmiil, som den der har fundet Herren paa den mørke Dødsens Vei, men dog som den, der ikke hører sine Børns Røst eller min Stemme! saa Du vil føle det min Ven! jeg er høilig trængende til ret at kunne troe alle mine Synders Forladelse, Kjødets Opstandelse og et evigt Liv. Jeg tænker paa vor Herres Bøn for Sine paa det Sidste: «Jeg beder ikke, at Du skal borttage dem af Verden, men at Du skal bevare dem fra det Onde!» thi jeg føler, at det er ret en Bøn for mig, som jeg vilde ønske, at hvert Menneske, der kan bede til Faderen i Jesu Navn, vilde bede for mig og mine Børn, at jeg daglig maatte finde Trøst, Guds Trøst til at overvinde alt Ondt i det Haab, at jeg engang kan føre mine Børn til A. og sige Sandhed, at jeg var dem ved Guds Naade baade Moder og Fader. Nu ikke

mere for dennegang; thi Du har nok for paa din bedrøvede Vens Vegne at søge Ham op, som Ene kan trøste med den Trøst, der aldrig svigter.

Hils din Kone og Dine og vær Selv hilset i vor Herre fra din

Ven
G. Busck.

Til Busck.

Chrhn. 7de Juli 1832.

Ja, kiære Christne Ven og Broder! det skal jo stadfæstes paa os og vore Kiære, ligesom paa de Andre, at Menneskets Herlighed er som Græssets Blomst, kiendes paa os, hvad Verden ei forstaaer, at Guds Ord varer evindelig, og at det levende Guds Ord, som vi har i vor Mund og i vort Hjerte, er mægtigt til at opvække Døde, ja, til at tage Brodden fra Døden før den endnu er afskaffet, og Seieren fra Helvede mens det endnu gaber imod os! Ja, vel os, at vi ikke staae ved Baarer og Grave, som Hedninger uden Haab, og jo ømmere vort Hjerte, jo heftigere vore Følelser af Naturen er, des lykkeligere maae vi prise os i Sorgens Dage, fordi de ikke mødte os i vort Hedenskab, og des kiendeligere bliver det paa os, til Jesu Navns Ære, at der er Kraft til Lægedom, hvor Han oplader sin Mund, og at Han er ingenlunde forstummet iblandt os, men at vi kun have faaet en Skade paa Hørelsen, der helbredes, naar Han lægger sine Fingre i vore Øren! Gud være lovet! jeg seer af dit Brev, at Du kommer disse Ting ihu, ikke som døde Bogstaver, men som Liv og Aand, og Han som kan giøre langt over hvad vi enten bede eller forstaae, og af Hvem al Faderlighed har Navn baade i Himlen og paa Jorden, Han vil ogsaa fremdeles aabenbare det for Dig og paa Dig, at «Lægedom har Han for alle Saar», og Han «er Fader for

de Moderløse». Ham har jeg ogsaa bedt derom, saagodt jeg kunde, hvad vel kun er lidet sagt, men, som al Sandhed om de Christnes Bønner, dog langt meer end vi kan sige, fordi vi have en Talsmand hos Faderen, der, naar Faderens Talsmand hos os kun udtrykker vor Mening i sit Suk, strax oplader sine veltalende Læber for os, med den velsignede Indledning: «Fader! jeg veed, at Du hører mig altid!»

Det skulde nemlig træffe sig saaledes, at skiøndt Muus ikke er i Byen, hørde jeg dog alt i Aftes om Sorgen, som hjemsøgde min Ven, men Intet om Smilet giennem Taarerne, om den Glæde at to Mennesker er født til Verden, at to smaae Barne-Engle, som altid see Faderens Ansigt, sidde i Huset, der synes øde og tomt, og sige til den Bedrøvede: Du Galilæiske Mand, hvi staaer Du og stirrer paa Jorden, denne din Elskeliges Skikkelse, som Jorden vil borttage og opløse, skal stige fra Jorden igien, som Han har sagt, der er Opstandelsen og Livet, vel ikke som den nedsænkes deri, men anderledes deilig, elskelig og varig; thi det er Velsignelsen over Kirke-Marken, at hvad der saaes i Vanære, opstaaer i Herlighed, hvad der saaes i Skrøbelighed, opstaaer i Kraft, hvad der saaes et naturligt Legeme, opstaaer et aandeligt! Ja, Christne Ven! det veed jeg, er den uforanderlige Indhold af Englenes Sang, som man ligesaalidt bliver kied af at høre gientaget, som af at see paa hvad Man elsker, fordi Man ei kan tænke sig en klarere Umuelighed end at blive kied af at være glad. Ja, min Broder! det er jo ingenlunde som Verden mener: i alt Fald kun den yderste Dag, der giør Forskiel mellem vore Døde og de Andres; thi vel kan intet Mindre end Kiødets Opstandelse stille vort Hjerte tilfreds, men da vi have Hans Ord paa den, som er Opstandelsen og Livet, saa har vi den

alt i Aanden, og Hjertet føler godt, at skiøndt der, udenfor os, saavelsom indeni os, er noget Dødt, der maa giøres Levende, før vor Glæde kan blive fuldkommen, saa er det dog langtfra at være Lidet, men er i Grunden Alt, at have den Aand, som giør levende, og opvækker daglig Alt hvad vi elske i Herren, ikke som vi fandt og mistede det paa Jorden i Forkrænkeligheds Baand, men som vi skal finde det i de Levendes Land om en liden Stund, hvor det, der glæder os, saalidt som Glæden selv borttages. Naar derfor Hedningernes Afdøde staae meest levende for dem, da gaae de dog kun igien i Jorde-Livet, men vore Døde opstaae, endnu før vi begrave dem, i en forklaret Skikkelse, og flygte ei for Morgen-Røden, men gløde i den, ved det levende Ord: de skal skinne som Solen i min Faders Rige! —

Gud skee Lov! at den fortrædelige Sag med Bengelen fik et langt smukkere Udfald, end man skulde formodet, og Gud skee Lov! saameget desmere, som dette føier sig til flere gode Varsler om, at Stormen vil lægge sig saa blidt i Danmark som vel ellers ingensteds paa Jorden! Dog, herom, naar vi sees, og naar den store Israels Læge har ladt Olie og Viin i Saaret og forbundet det, som Han alene kan! Ja, som der med Guds Velsignelse kan blive muntre Svende af de grædende Drenge i Vuggen, saaledes gaaer det med vore bedste Glæder, de komme hulkende til Verden, men lære snart at smile, og skiøndt de græde tit i Barndommen, smile de dog og, som Børn pleie, saa sødt mellem Ilingerne, at Mage dertil naae vi ikke Synet af paa Jorden, før vi see Herren komme, eller høre Ham dog lydelig kalde os ved Navn til sin Herlighed! Amen!

Nu i Hans Fader-Haand, som ikke blot er bedre end vi, men er ene god, med Børne-Ret i den Eenbaarnes Navn,

lev vel, og vær inderlig takket, fordi Du midt i Sorgen tænkte paa din deeltagende Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig. *)

(1835.)

Kjære Ven!

At Sorgen og Glæden de vandre tilhobe — det baade siger den christelige Digter og Gud har jo altid og paa saamange Maader stadfæstet det, saa det hverken tør eller vil jeg gjøre nogen Indvending imod eller søge at forhindre. Men at jeg ikke gjerne vil være den, der fører Sorgen over mine Venner, det kan Du nok vide, og dette er vist ikke imod vor Herres Villie! Og derfor, Du kjære Ven! for om muligt at bortjage det Mørke, som min Pen har fremkaldt, griber jeg Pennen: thi for min egen Skyld griber jeg ikke Pennen nu, da jeg veed det — Gud skee Lov! — at som jeg har indrettet det, baade med mine Tilbud til Dig og hvad jeg har flyet Dig af det, som hører Husets Herre til — har jeg gjort det i al Eenfoldighed og med saa inderlig hjertelig Bøn til Gud, som jeg Synder har kunnet bede derom i den Velsignedes Navn, saa jeg tør virkelig møde Dig angaaende den Sag for vor Herre Jesus! — Hermed burde jo vel egentlig Sagen kunne være afgjort; men da jeg anseer det bedre at give Dig en omstændelig Forklaring, saa forsøger jeg nu paa den og beder Gud og Dig, at Du maatte ikke misforstaae min Hjertensmening ved dette arithmetiske Brev.

— — — Du vil indsee, at min Stilling var saaledes,

*) Paa Omslaget om dette og det følgende Brev havde Busck skrevet: «Heri 2de Breve ei til at forstaae af Andre og derfor at brændes ulæste.» — Det er paa den efterlevende Brevskrivers Opfordring, de nu meddeles, og den Afdødes Venner ville være de sidste til at forarges derover.

at jeg kunde gjøre Dig de Tilbud, jeg har gjort, men heller ikke efter min Overbeviisning andre eller paa anden Maade. Vi maae jo nemlig ikke gjøre Andet end hvad vi efter redelig Selvprøvelse finde at vi har Sind til i Guds Navn og, saaledes som Hospitalslemmerne i de grønne Kitler ikke maa gaae længere end de har Evne til som Reconvalescenter, maae vi jo ikke strække os videre ud end hvortil vi ere komne, ikke bilde os selv eller Andre ind, at vi kunne gaae som de Karske, men krybe, naar vi ei kan gaae, imod Maalet og forarbeide vor Saliggjørelse med Frygt og Bæven. Altsaa — hvad jeg kunde gjøre efter min Overbeviisning, det gjorde jeg og det gjør jeg. Jeg aftalte med Dig de 100 aarlig ved Nytaarstid, og jeg bad og jeg beder Dig, naar Du er i Forlegenhed at henvende Dig til mig, som da har Lyst og Sind til i Jesu Navn at ville dele med Dig, det er: ønsker ikke i nogen Maade at leve anderledes end Du med Dine kan leve, og har virkelig mere Lyst til naar det saa skal være — at indskrænke mig, om det ogsaa skulde være i Meget, end vide Dig besværet af det Slags Tryk, da jo vor Herre har sat det i min Magt at hindre det, idet Han har givet mig Evne og Sind til af et ærligt Hjerte at gjøre Dig hine Tilbud. — Dog er der indtraadt en Omstændighed . . ., som vel ikke har forringet min pecuniaire Forfatning, men gjort mig Omsættelsen af denne Jords Mammon noget vanskeligere. — — — Hidindtil havde jeg da . . . disponible Kapitaler og betragtede det altid saaledes, naar jeg tog nogle hundrede Rigsdaler eller som til Eusebius 1000 Rd. op af Kapitalen, som Noget, der hørte lige saagodt mine Venner til som mig, naar jeg virkelig fandt efter ærlig Selvprøvelse, at jeg betragtede det som Husets Herres og flyede det fra mig, ikke i mit, men i Hans Navn; men Mere, end jeg saaledes havde Sind

til at byde eller give, bød jeg ikke og gav jeg ikke, fordi Lydighed er bedre end Offer og vi skal, som sagt, ikke gaae længere end vi har Kraft til, men naturligviis skamme os over vor Svaghed og altid med Guds Naades Hjelp komme lidt længere og længere frem imod det store Maal, Herren satte os Joh. 15, 12 og 13. — Nu er det lidt vanskeligere for mig, da Kapitalerne ei ere disponible, at forskaffe større Summer, men Gud være lovet! jeg frygter ikke for at gjøre det Spørgsmaal, som jeg her gjør ikke i mit Navn, men i vor Herres Navn: «hvormeget behøves der kjære Ven! for at Du i et Aars Tid, om Gud vil give Dig Sind dertil, kan passe Din Dont som Psalmist?» — Tro Du mig, Du kjære Ven! og svar mig ikke førend Du virkelig troer, hvad der er Sandhed, at jeg gjør Dig dette Spørgsmaal virkeligen i Guds og vor Herres Jesu Navn: «Hvormeget?» — Til Andre har jeg aldrig kunnet nævne det Mindste om dette Forhold, hvori vor Herre har sat mig til Dig: thi jeg kan jo ikke give Nogen at see det paa den Maade, som det er fra vor Herre baade hos Dig og mig, og sees det ikke paa den Maade, saa miskjendes let Een af os; men vor Herre misforstaaer os ikke, og ved Hjelp af hans Kjærlighed i vore Hjerter misforstaae vi heller ikke hinanden i Grunden, om vi end ikke kan klare det som en Begrebs-Sag for hinanden. — — — Nu har jeg talt, nei kun skrevet (og jeg skriver daarligt) saa ligefremt, som jeg har kunnet om den Sag, og beder Dig inderligen i Guds Navn at tro det, at hvad jeg skrev om Rapsen, det kom saaledes af sig selv, fordi jeg syntes, det var som vor Herre havde ladet det voxe der for Dig, saa der gik slet ikke det Mindste fra mig, ja at det ikke engang var ved mig, Han rakte Dig det! Guds Fred!

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Christianshavn, Løverdag.

Kiære Ven!

Tidlig har jeg gjort mig det til en Regel ikke at blande mig i mine Venners oekonomiske Forfatning, end sige derpaa at grunde nogen Udsigt, og jeg tilskriver derfor nu mig selv den Utilfredshed, jeg følde ved, det med Psalme-Sagen ikke gik efter mit Hoved, men er naturligviis saameget længere fra nu at ville sætte min Synsmaade for Andres Stilling igiennem. Den Undtagelse jeg derimod gjorde fra min Regel ved at spørge: om dine Omstændigheder havde forandret sig, var nødvendig, da dit Brev ikke sagde mig det, men forudsatte paa en Maade, jeg vidste, hvad der aldrig var faldet mig ind, at Du nu fandt Dig næsten indskrænket til dit Kalds saare tarvelige Indtægter. Nu derimod er Gaaden løst, og der kan under disse Omstændigheder aldrig være Talen om at foraarsage Dig nye Udgifter, men kun om, at jeg naturligviis ikke længer maa modtage den venlige Understottelse Du saa kiærlig har rakt mig; thi langt være det fra os at lægge svare Byrder paa Menneskene som vi ei selv med en Finger kan røre, og det er aldeles vist, at vi langt hellere maae have Lidt af L e g e m e t, var det og kun saameget som en Negl, end h e l e dets S k y g g e.

Forandring af Omstændighederne faldt mig imidlertid, som sagt, slet ikke ind, saa jeg betragtede dine Betænkeligheder kun som en Sky for Solen, et lille Vind-Pust kunde henveire, og derfor tog jeg bagvendt paa Tingen, som Du ikke vil regne mig til Onde. Nu derimod siger jeg: Enhver er behagelig, ikke efter hvad han ikke har, men efter hvad han har, og Herren elsker en glad Giver, Han lønne Dig med Velsignelse for alle dine Velgierninger mod mig og i

det Hele for den uskatterlige Trøst og Opmuntring, der i mørke Tider timedes mig ved din broderlige Røst, og saasandt jeg er en Discipel, vil Herren heller ikke ved denne Leilighed glemme hvad Han har sagt om det Bæger kolde Vand, der staaer i Hans Bog!

Lad det nu kun slet ikke bekymre Dig, hvad jeg skal æde og drikke og klæde mig med herefter; thi den himmelske Fader veed, jeg har alt Dette behov, og Han som klæder Lilierne paa Marken glemmer vist ikke sit Ords Tjenere, og uformodenligere kan Hans Hjælp neppe nogensinde komme, end da den kom ved Dig. Lad os nu blot ikke tale eller skrive meer om Penge, thi det er noget forhexet Tøi, som hvem der er klog skal have saa lidt med at bestille som mueligt.

Jeg veed, det vil fornøie Dig at høre, at nu er det dog paa en Maade kommet i Orden med Middel-Alderens Historie, saa, vil Gud, i næste Uge begynder Trykningen, og jeg glæder mig ret til at see Skygge-Ridset af den nye Folke-Verdens Skabelse paa Papiret; thi skiøndt jeg let kan faae mere Skam derfor, end jeg ønskede, skal det dog med Guds Hjælp bidrage til at Herren faaer lidt mere Ære for sit Storværk, og at vore Børn faae lidt bedre Syn for Hans Veie, der ere over vore som Himlen over Jorden.

Endnu engang broderlig Tak for din sidste Gave, der lige saavel som den Første bidrog mere end jeg kan beskrive til min Styrkelse i det levende Haab, og i den faste Forvisning, at hvor ringe en Ting end Jord-Klimpen er for Ham, ei Himlene rumme, saa kommer Han den dog bestandig ihu og besøger de Menneske-Børn, som vente paa Ham! Gud velsigne Dig og dit Huus, og troe ikke, fordi jeg, ubekiendt med Omstændighederne, fandt det Broder-

Pligt at advare Dig, Du derfor har en mindre nøisom og taknemmelig Ven i

Din
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye, Mandag. (1835.)

Kjære Ven!

Tak for din lille Epistel, thi den giver mig jo Sort paa Hvidt for, hvad jeg, Gud skee Tak! rigtignok ogsaa troer uden skriftlige Beviser — at vi ere Venner i Hans Navn, som er den rette Ven og er og maa være med i al den Venlighed, der skal være ægte og bestaae Proven. — At Penge ere nogle forhexede Ting giver jeg Dig Ret i, men Du giver mig vist ogsaa Ret i, at Hexen deri kan ei staae sig imod det Navn, der driver Djævle ud og lader Guds Rige komme til os, saa at vi i dette velsignede Jesu Navn kan bruge Penge og Alt, saa at alle Ting maa tjene os tilgode, naar vi elske Gud. Nu sidder jeg her med flere Penge om Aaret, end jeg efter min Samvittighed kan forbruge for mit Huses Deel. Lægge Penge op om Aaret har jeg slet ikke Sind til, da jeg jo kun kan faae 4 p. C., det er fire Rigsbankdaler af hundrede. Derfor har jeg hidindtil laant vor Herre Lidt, og det har glædet og glæder mig saa inderlig, at jeg har kunnet det og kan det; thi det er ganske ubetalelige Renter, som Du jo ogsaa veed, at Han giver, naar vi stræbe efter at aagre med vort Pund, med det Pund, Han har givet os. Og hor, Du kjære Ven! og mærk paa hvad jeg skriver; thi det er Sandhed. Han har styret det saa, at jeg aldrig har kunnet tænke: see naar G. nu ei fik disse, saa kunde Du hjælpe denne eller den. Nei vor Herre har hjulpet mig med at hjælpe, saa det er

gaaet saa godt, ja saa velsignet, at jeg med Hans Naades Hjælp aldrig skal glemme at prise Ham min Velgjører, der har lært mig at gjøre vel med hvad der er Hans, for at jeg skulde smage Velsignelsen af Hans Ord: «Det er saligere at give end at tage!» See, kjære Ven! Du kjender og forstaaer det; thi Du er selv en Fattig, en af vor Herres Fattige, som har gjort Mange rige — ja jeg veed det vel, Grundtvig, Du er en Synder for Guds Ansigt, en stor Synder, og al Velsignelsen som er i Dig, og som har trøstet og husvalet og glædet Mangfoldige, den er ikke af Dig, men af Gud, saa ikke dit Navn skal æres, men Hans den Barmhjertiges — men see i Naadens Tjeneste har Du dog været en tro Tjener, og Du har ikke taget Guds Naade forgjæves, men Du har virkelig ved Hans Kraft, som fuldkommes i vor Skrøbelighed, opoffret Dig med Hensyn til den jordiske Ære og Jordens Mammon, saa, skulde det gaae Dig efter Verdens Dom, da vilde den vist anvende sit skjønne Ord paa Dig: «Den som gier til han tigger, han skal slaaes til han ligger!» — Men Herren vor Herre, som gav sig selv hen og alt Sit bort, Han denne store Misgjerningsmand i den Verdens Øine, som elsker kun sig selv — Han vil lønne Dig anderledes, og Han kan det ogsaa uden at min Skjerv blander sig med deri, saa Du maa tro mig, jeg er virkelig, naar jeg seer op til Ham, rolig for dit Udkomme. Gjør Han det altsaa, at det slaaer ikke til for mig, som hidindtil, eller anviser Han mit Hjerte en anden Vei for det Forhexede, da i Hans Navn Hans Villie skee! — Men staaer det for mig som nu, og har jeg for Hans Ansigt ikke Besvær med, men inderlig Glæde af, hvad jeg kommer med — Gud er mit Vidne! — ikke som mit, men som Hans den Algodes, see da har Du dog vist ikke Hjertelag til at forstyrre min Glæde, men vil dog vel — om end Herren

havde hjulpet Dig og Dine — dog tage det til Anvendelse i Hans Navn, i hvis Navn jeg kommer med det. Det om hvad der, vil Gud, skal skee i December Maaned; men nu om Psalmesagen, og gid jeg kunde det mundtlig, thi Du vilde da mærke en Alvor, en hellig Alvor i mig, der vilde tale anderledes end Skriften — dog Gud kan gjøre det, for Han veed, at jeg reiser gjerne ind til Dig blot for at tale om hvad jeg nu skriver. At H. efter det Passerede vilde tage sig af den Sag og paa een eller anden Maade aabne en Udvei til det Fornødne, hvorimellem da mit nu Indsendte blandede sig, som et lille Bidrag gjennem mig fra Høstens rige Herre — det var min Tankegang i det sidste Brev. Men da det ikke lader, at den Sag er faldet ham paa Hjerte, saa maa jeg vidne Sandhed, at den ligger mig meget paa Hjerte, og Du maa for Guds Skyld ikke lade Dig bedrage af Sjelefjenden, som om det var dine Ord, der havde lagt mig den paa Hjerte; thi det er Løgn og ikke Sandhed. Nei dine Ord har kun givet Anledningen, men som Sagen ligger mig paa Hjerte kan hverken Du eller nogen Skabning lægge mig en Sag paa Hjertet — det kan kun Han, som vil af sin Miskundhed fuldende den gode Gjerning i mig, som Han har begyndt, indtil paa Jesu Christi Dag. — Om hvad jeg har frygtet for Sotofts og Andres Indblanding i Psalmesagen, kan jeg Intet skrive, thi det forekom mig ikke at have Nød; men nu frygter jeg, og jeg beder til Gud, at hvis det er Hans Villie, at Du skal udføre den Sag, at Han da vil lede og styrke Dig dertil og dagligen velsigne din Dont for sin Barmhjertigheds Skyld, og jeg tilbyder Dig for Hans Aasyn i vor Herres Navn 1000 Rbd., dersom det kan slaae til, og mere, hvis det ei tilstrækker. Kjære Ven! Jesus har sagt: «Beed til din Fader i Løndom, og din Fader, som seer i Løndom, skal

betale Dig aabenbare!» saa boie Du dine Knæ og dit Hoved, som begynder at vorde graat og gammelt, og spørg Ham — spørg Ham i Jesu Navn — om Du tør afslaae mit Tilbud! Gud veilede Dig, jeg troer ikke Du tør afslaae det, men haaber at Gud vil bøie dit Hjerte til Psalmesagen, ja jeg haaber for Hans Aasyn, at naar vi med Jesu Hjælp staae engang deroppe, hvor vi see ned paa denne Jord, da skal vi føle det, at vi kunde Intet Bedre gjøre med disse forhexede 1000, og jeg er vis paa at min velsignede christelige Salige Fader, fra hvem jeg jo — næst Gud — har dette, vil sige: «Nei hvad kunde I bedre gjøre end med Herrens Hjælp forskaffe vore Born og Børnebørn at synge de gamle Psalmer, som styrkede og husvalede og glædede os, saa vi glemte ikke Gud under Verdens Fristelselser og Jordens Møie!»

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Chrhn. 30 Juni 1835.

Kiære Ven!

«Min Fader arbeider indtil nu og jeg arbeider» siger Herren, og det maa vel falde mig paa Sinde i disse Dage, da det er saa aabenbart, det er den, hvis Hoire-Haand er en rigtig Høire Haand, der for Alvor arbeider paa at berede sig Priis af de Smaaes Munde; thi i Gaar sagde en Udlænding, som ellers godt veed hvad Penge duer til i Verden: hvad Psalmerne angaaer, da kommer det ikke an paa Summen, den svarer jeg og min Kone til, og i Dag faaer jeg Brev fra min gode Ven og Medarbeider i Herren, hvis Hænder det virkelig for mine Øine var lykkedes de Snilde indtil videre at binde, som lydelig forkynder, at «vor Løser» ei for Intet hed «den Stærke.» Det har derfor

neppe nogen Nød, jeg skal tænke, mine Krage-Tæer har gjort saadanne Mirakler, som det maa være deres største Ære at tabe sig i. Jeg vil paa den anden Side heller ikke spørge om, hvordan det dog har været vor Herre muelig at giøre hvad der for mine Øine var umueligt, men saa inderlig, som jeg kan bevæges til, takke Ham i Jesu Navn, som giør alene underlige Ting, og af Hvis Ære derfor Jorden skal opfyldes. Ja, min kiære, christne Ven, enten Du har seet det eller ikke, saa var min Sorg større og bittrere, da jeg stræbde at dølge, end da jeg med Flid beskrev den, og det ikke Sorg for Mad og Drikke eller noget Sligt, thi den havde Herren sørget for at slukke, men for ham, jeg følde mig inderligst forenet med i Tro og Kiærlighed, og som syndes dog slet ikke at forstaae hvad der er «saligt» baade i Himlen og paa Jorden, baade hos Gud og Mennesker, baade i Tid og Evighed, men vilde skille sig selv ved Evnen til at giøre godt, for at hans Børn muelig kunde arve nogle Skillinger meer. Ja, nu kan jeg sige det, hvad der med Ret eller Uret — her ligemeget — piinde mig, da jeg for Resten ikke tænker meer paa Sorgen, for den Glædes Skyld, der for Øieblikket heel uventet, er dobbelt sød og overvældende. — Det er nu Hoved-Sagen, at Gud har gjort Tilbudet mueligt og virkeligt paa en Maade der ikke blot tillader men nøder mig til at modtage det i Herrens Navn, og hvormeget der af det Tilbudte ved denne Leilighed skal bruges, det er en Biting. Mit første Ønske om Psalme-Sagen var, at jeg dertil kunde see Udveie, der gav mig baade Tid og Mag; det er nu opfyldt fra to Sider og bliver det kanskee endnu fra en Tredie. Mit andet Ønske var, at Du maatte have Sind og Leilighed til at sætte Dig i Baghaanden, saa jeg kunde være beskeden eller, om det behøvedes, stolt mod de Andre, jeg ikke kiender saa godt;

det er nu ogsaa opfyldt, og er nu kun mit tredie Ønske blot ligesaa godt om at Gud vil give mig Sind og Kraft og Viisdom til, som en Skrift-Klog oplært til Guds Rige at drage frem af Skatkammeret «baade Gammelt og Nyt», da kan der jo ikke være mindste Tvivl om, at jo ogsaa det Ønske vil blive opfyldt og retfærdiggiore begge de Andre, som Viisdommen altid vil retfærdiggiores «af sine Børn».

Eet lille Ønske har jeg vel endnu ved denne Leilighed, som det pleier at gaae, og da det ikke er egennyttigt, kan jeg jo nok være det bekiendt, og det er, at da Du veed med en god Samvittighed, Du lader ikke blæse i Basun for Dig, Du heller ikke vilde være bange for, at Verden skulde opdage, Du understøttede mig enten til Psalme-Bogens Tarv eller i det Hele; thi vi Præster har fremfor Alt Kald til at «lade vore Gaver see» for Verden, hvad enten den saa, ved at see vore gode Gierninger, vil prise os eller vor Fader i Himlen (hvem vi stræbe at giøre Eet med) eller støde sig over os. Hvad jeg tager af Christne, betynger mig aldrig, saa det seer jeg gierne, hele Verden veed, kun af Hedningerne vilde jeg nødig tage meer, end de selv maatte finde, jeg gjorde overflødig Fyldest for, som den gamle Teltmager.

Dog, Dette være med Alt Herren anbefalet som siger: «glæder eder og atter glæder eder, fordi eders Navne ere skrevne i Himmelen, og Evigheden skal lære, at en himmelsk Navnkundighed er noget ganske Andet end den Jordiske, som I dog imidlertid ogsaa i Forbigaaende skal opmuntre dem til at stræbe efter, som ingen Himmel har, da der ikke trives saameget Godt i nogen anden verdslig Skygge som i Skyggen af et «udødeligt Navn.»

Nu Gud velsigne og bevare Dig i Jesu Navn, Amen!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhn. d. 28 Juli 1835.

Kiære Ven!

I Henseende til hvad Du sporger om *), da kan os ikke raades noget Bedre end hvad Apostelen, og igiennem ham Herrens Aand, har raadt os fra Begyndelsen: hvad der er sandt, hvad der er sommeligt, hvad der er rigtigt, hvad der er reent, hvad der er elskeligt, hvad der er berommeligt, dydigt og priseligt, det skal I betænke, og deraf følger, at vi altid skal stræbe at giøre vort Bedste, hvor daarligt det end er i Sammenligning med det Daarligste af vor Herre, om Man saa maa sige. Uagtet derfor ingen Ting egenlig duer, uden forsaavidt den tilbunds giores i vor Herres Jesu Navn, altsaa med Hans Tanker, Sind og Hu, saa er dog en ærlig Fortælling af sommelige og priselige Ting meget bedre end en skrømtet Bøn eller en virkelig Orkesloshed. Saaledes i Henseende til os, som vor Herre, naar Han seer, vi giør vort Bedste, endnu langt mindre vil gaae i Rette med om Reenheden og Dygtigheden, end vi bruge saadan Rettergang med vore flittige Børn; og i Henseende til dem, vi stræbe at gavne, da bestaaer Konsten blot i, at vi lade Herren raade for det; thi i samme Grad som vi giør det, kan vi være visse paa, det bliver Hans Gierning, som aldrig er forgiæves.

Det om Sagen i sig selv, og nu om Maaden at gribe den an paa, da kan derom intet Klogt siges i Almindelighed, thi det beroer paa tusinde indvortes og udvortes Omstændigheder, der ei engang hos det samme Menneske (end sige da hos Alle) er altid de samme. Saavidt jeg imidlertid kan skionne, vil Du formodenlig giøre bedst i, at be-

*) Historiske Foredrag for Ungdommen.

gynde med Udførelsen, og saa efterhaanden see til at rette de Misgreb og udfylde de Huller, Du bemærker. Paa en fortløbende og sammenhængende Historie kommer det slet ikke an, thi al vor Kundskab er stykkeviis, og naar det synes anderledes, er det kun Øien-Forblindelse, saa vi ikke skielne det Levende fra det Døde, thi alle levende Indtryk paa hvilkensomhelst af vore Sjæle-Evner er en Enkelthed, der for Øieblikket udelukker Resten, om det end snart indeholder den i sig, snart avler Trang til den, og saaledes efterhaanden foraarsager en levende Sammenhæng i vor Kundskab og Tanke-Gang. Alt vort Arbeide paa at bringe Ungdom og Almue til at tænke og vide Noget strængt sammenhængende er derfor Daarskab: thi vi skulle blot stræbe at meddele dem hvad der for Øieblikket har Liv i os, og overlade det til Tiden og Fordøielsen at ordne det Aandelige, ligesom de ordne den legemlige Føde, forsaavidt Føden passer og Redskaberne giør deres Pligt, og videre skeer det dog aldrig, hvormegen Anledning end det Aandeliges Usynlighed giver til at skuffe baade sig selv og Andre!

Dette Raisonnement er maaskee ogsaa paa urette Sted, men det skader ikke, da det kun skal vise, jeg trøster mig til at forsvare det for Fornuften, at jeg giver din Følelse mit fulde Bifald og beder Dig giøre hvad Du har isinde uden alle Skrupler, som det vil falde bedst for Dig og, saavidt Du kan skiønne, for dem, Du taler til; thi i disse Ting, som ikke egenlig høre til Guds Rige, men har kun lidt meer eller mindre, Ingen af os veed hvormeget, at betyde paa Veien dertil, sømmer det sig slet ikke at være ængstelig, men at snakke og læse eller lade de Andre giøre det, eftersom vi i Dag finde en Time bedst kan fordrives med uskyldig Morskab, som er aldrig uden Nytte. At det er det Rette, staaer saameget klarere for mig, som jeg,

under Skribent-Livet vant til noget ganske Andet, i Livet med Børnene daglig synder derimod og bruger en Strænghed, jeg selv nødes til at fordømme, som aldeles ufornuftig, da den med Nødvendighed virker tvertimod min Hensigt, eftersom det ikke er min Hensigt at afrette Drage-Dukker til et Marionet-Spil kaldet Examen, men at danne Menneske-Børn, eftersom de kan modtage det, til at udvikle og bruge de Kræfter sommelig, Gud har forlenet dem!

Nu, min Ven! styre Han, som veed Beskeed, Dig ogsaa i dette Stykke langt bedre end jeg kan skrive derom; thi vist er det vigtigt og betinget nødvendigt, at baade de der kan og de der ikke kan blive Christne, faae andre og bedre Ting at tænke paa og more sig med, end de nu har, da skiden Lyst og dito Profit næsten optage alle deres Tanker, der ei gaae aldeles tankeløse fra og til Aaget, Krybben og Sengen.

Den deilige Sommer blomstre for Dig og dit Huus, og den bedre Vaar skinne tit igiennem til Glæde, som den er om Høsten!

Din

N. F. S. Grundtvig.

Jeg har faaet en Huus-Ende til min Kone og M. ude ved Emilies Kilde, og mellem den og dette vandrer jeg nu med Drengene, som vi med Guds Hjælp kan have godt af. Derude nynner jeg paa de gamle Psalmer, og de klinge deilig i mit Øre med det blaa Hav og den blaa Himmel for Øie!

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 17de Aug. 1835.

Kjære Ven!

Vil Gud kommer jeg nok til Kbhvn engang først i September Maaned og haaber blandt andet Godt, som vor Herre der af sin Miskundhed vil unde mig, ogsaa at tilbringe en Andagtsstund paa Hans Dag i Hans Huus paa

Christianshavn. Dog vil jeg foreløbigen skriftligen tale med Dig om, hvad jeg mundtligen agter at fortsætte. — Jeg har i den senere Tid ofte følt mig saare trykket ved min Embedsgjerning hos disse Menigheder, da det saae og tildeels seer ud for mine Øine, som om Menigheden vilde aldeles vende op og ned paa Herrens Ord og tragte først ret for Alvor efter det Timelige og dernæst efter Guds Rige og Hans Retfærdighed. Nu veed jeg nok, at jeg ikke maa spørge hvad Mængden i den saakaldte, ved Sognebaand sammenlænkede Menighed gjør, men skal og kan være fornøiet, naar vi kun ere To eller Tre, der virkeligen voxe i Jesu Navn i Hans Naade og Kundskab ved vore Forsamlinger og Naade-Midlernes Brug, men jeg nægter ikke, at det har seet ud og stundom kan see ud for mig, som maatte jeg tale Ordet til Vækkelse hos en anden Menighed, og som om det da skulde vaagne ved Guds Naade, hvad jeg ved Hans Kraft og i Hans Navn har arbeidet hos disse Menigheder. Dog — vi ere let bedragne, og Fjenden kan forvilde os, og jeg vilde dog saa nødig lade mig lokke eller skrække bort fra min Gjerning paa dette Sted, dersom dette dog var Guds gode og naadige Villie, at jeg skulde forblive her, og derfor, Du kjære Ven! trøster jeg mig til at Herren vil gjøre imod mig efter sit Ord, «at hvad Sag, Tvende enes at bede om i Hans Navn, det vil Han gjøre!» og jeg trøster mig til at ogsaa Du vil bede med mig i denne Sag, at Hans vor Herres Villie maa faae Fremgang, og ikke min egen! Gud give det! — Maaskee er det, som trykker mig, i Grunden kun Sognebaandet, som jeg af Hjertet ønsker løst, naar Gud vil; men maaskee skal jeg ogsaa arbeide mig træt hos en anden Menighed, før det kan skee. Gud raade! — —

Nu — vor Herre styrke og veilede os. Din Ven

G. Busck.

Til Busck.

Chrhn 21 Novbr. 1835.

Kiære Busck!

Det glædede mig ret af dit Brev, som kun ved et Tilfælde besvares saa seent, at see. Du har taget Mod til Dig og begyndt at henvende dine Sognemænds Opmærksomhed paa hvad et «Fæderne-Land» vil sige, thi i vore Dage og hos os er det ret egenlig det første Skridt der koster. Denne Fristelse til at lade det Gode og Gavnlige, vi ønske iværksat, beroe med at tænke paa det og snakke om det, er nemlig aabenbar saa stærk blandt os, at de fleste ædlere Mennesker opsætte, saavidt muеligt, deres hele nyttige Virksomhed til de døe, oprette saa at sige et Fideicommis eller en gudelig Stiftelse af deres «Midler», under den urimelige Forudsætning, at Børn og Efter-Slægt skal af deres slette Exempel anspores til at anvende dem godt. Derfor, min Ven, lad os see, vi kan overtale os selv til at giore lidt Gavn, mens vi har Tid, og spørge saa lidt som mueligt, hvad det nytter til; thi det er i alt Fald til vor egen Nytte og et godt Exempel, der umuelig kan blive ganske ufrugtbart. At vi bære os lidt keitet ad, er, som ved Hænder, der længe har været bundne eller ligget i Skiodet, en Natur-Feil, som vi kun kan vente nogenlunde at skjule for Verden, naar vi bemærke den selv og i al Stilhed søge efterhaanden at rette den, saa naar vi selv er de Første, der opdage den, skal det, langt fra at giore os modfaldne, netop giore os dristige, saa vi lade som ingen Ting, undtagen imellem gode Venner, som forstaaer os; thi ved at stakle os selv for Verden, høste vi kun Ringe-Agt og forhindre selv vor Virksomhed.

Nu angaaende den bedste Maade for Dig at vække og nære hvad der i din Kreds maatte findes af Mindelighed og Deeltagelse i Fædernelandets Vee og Vel, da er Du selv den

eneste rette Dommer over det og maa slet ikke opgive Souverainiteten, skiøndt Du maa betragte Forsamlingen som raadgivende Stænder, fordi hvad der ikke vil smage dem, nytter ikke, medens de paa den anden Side, ligesom i Roskilde*), endnu slet ikke selv veed, hvad der vil smage dem, hvad de først faae at vide, naar der bydes dem Noget og de lukke Munden op.

Vi troende Præster har vistnok mange baade indvortes og udvortes Hindringer i vort verdslige Mund-Værk, som Andre er frie for, men vi har det Vigtigste til Virksomhed, som de Andre enten heel eller dog halv fattes: en opladt Mund og vor Herre i Baghaanden, som gierne seer, vi, til Tid og Sted, tage en lille Haand i med i det «fremmede Arbeide», som Han ogsaa besørger, kun under et andet Navn, blot som det Bedste for Øieblikket; thi hvad er vel «Guds Forsyn» i sin hele Almindelighed, uden Guds Aand, altsaa i Grunden den Hellig-Aand, kun ikke som Han er udsendt til Herrens Disciplер, men som han svævede over Vandene i Begyndelsen og vil blæse paa Ilden til Beslutning.

Vi maae vistnok aldrig glemme, at vort Borgerskab er i Himlene, saavidt vi høre Herren til, men den Hukommelse er blevet splittergalt anvendt, fordi den ikke sammensmeltede med den Følelse, at «indtil videre» er vi paa Jorden, er fremmede fra Herren i Legemet, og blive det ingenlunde mindre ved ikke at være hjemme i den timelige Stilling Gud har givet os. Paa denne Maade har de Christne, uden derved at komme det himmelske Fædernеland et Haarsbred nærmere, opgivet det Jordiske eller dog

---

*) Stænderne vare første Gang traadte sammen i Roskilde den 1 Oktb. 1835.

deres naturlige Virksomhed til dets Bedste, hvorved ikke blot deres Fæderne-Land, men de selv har tabt usigelig meget. En virkelig Christen opgiver nemlig ikke det Mindste af hvad der, menneskelig og timelig talt, er ædelt og godt, thi han finder det Altsammen hos Herren i sit rette «billedlige underordnede» Forhold, men hvem der ved christelig Skrift-Klogskab vil hexe sig til meer end han virkelig har, opgiver kun det Bedre for det Slettere, Fædernelands-Kiærlighed for Egenkiærlighed o. s. v., thi Ingen kan sætte en Alen til sin Vext, men vel tage En derfra. — Altsaa, Lykke og Held til det Begyndte, og jo meer vi stræbe at give Himlen hvad Dens er, virkelig at sige, desbedre vil Danmark faae Sit, og ligeledes omvendt, thi Jorden med dens Fylde er Herrens, og den gav Han Menneskens Børn, saa det giælder kun om at «Jordens Skikkelse» efterhaanden fornyes i os efter Billedet heroventil ved Aanden, Han udsender!

I al Hast, mellem «Kors-Togene» og Evangeliet: giver Keiseren hvad Keiserens er og Gud hvad Guds er.

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhn d. 19 Jan. 1836.

Kiære Ven!

Tak for god Underretning! Det er en stor Fornoielse at skrive Bogstaver om Livs-Tegn, thi da blive de det selv og udrette, billedlig talt, det, hvortil de udsendes. — Derom er vi naturligviis strax enige, baade at Man skal noies med at tale varmt for, hvad der ligger En paa Hjertet, og at hvem der ikke vil takke vor Herre for Lidt, faaer aldrig Meget af Ham. — Saa nodvendig derfor end Daaben som

Fødselen er mig Hoved-Sagen, uden hvis Frigivelse alt Andet er mest Skin, og i det Høieste Natte-Frist, saa glæder jeg mig dog inderlig ved hver en Røst for aandelig Frihed og vil stræbe at takke Gud af Hjertet, selv for det Mindste, vis paa at Han giver altid hvad der er nyttigt og giver aldrig Lidt af Karrighed.

Efter nogen Betænkelighed skrev jeg Grev Holstein*) til, mindede ham om, at han skrev i Sommer: «med Guds Hjælp» vil Sogne-Baandets Løsning opnaaes, og tilføiede, at naar jeg hørde, han nu vilde tale derimod, sagde jeg: «det forbyde Gud!» og sagde det meget meer for hans egen end for Sagens Skyld. — Jeg fik strax et meget venligt og udførligt Svar, hvoraf Meningen da, Gud skee Lov! ingenlunde var, at han vilde fraraade Friheden, som han tvertimod fremdeles ønskede, men stod fast i den Tro, at Øvrigheden ei maatte giøre meer end formane Præsterne til godvillig at give dem af Menigheden, der ønskede det, Frihed til at søge den Præst, de ønskede. De Betænkeligheder, han nu yttrede ved Baandets befalede Opløsning, udsprang alle af Stats-Kirkens Forvexling med Christi Kirke, altsaa ogsaa Sogne-Præstens Forhold til sine Sogne-Folk med Herrens Tjeners til hans virkelige Menighed, og det vilde altsaa været unyttigt at prøve paa nogen Giendrivelse. Kun Dette sagde jeg ham da, erindrede ham om, at baade han og jeg og Saamange, som her ellers kan skaffe os den Christne uundværlige Frihed, skal giøre Herren Regnskab for, om vi egenkiærlige kun tænkde paa os selv eller arbeidede for de «Smaa» og ønskede ham for Resten al Lykke til at udvirke den omtalte Formaning, der vel ikke vilde giøre Sagen klar, men dog Stillingen taaleligere. — F. Fenger talde her-

*) Stænder-Deputeret i Roskilde

inde med hvem han kunde træffe, men fandt kun Een (Vhdlr. Hansen) velstemt for Friheden, Prof. Bang næsten lige imod den. — I Roskilde vilde han tale med Schouw og Flere, men derom har jeg Intet hørt. To Skomagere var i Søndags oppe og talde med Bispen*) derom, og skal have faaet temmelig drøi Beskeed, men da det kun er paa anden Haand jeg har hort om dette, i mine Oine unyttige Besog, lader jeg Beretningen staae ved sit Værd, mens jeg, desværre, ei tor tvivle om, at H. H. vil giøre Alt hvad han kan og faaer Lov til mod denne ventelig af ham aldeles miskiendte Sag. — Men vort «Lidt», hvormed vi skal hjælpe Herren, som de bitte smaa Rollinger hjælpe os at bære Stole, Borde o. s. v., er, som Du rigtig siger, vor Bon, saa hjertelig som mueligt, at hans Bundnes Suk maa komme ind for Hans Ansigt, og at Han vil omvende Zions Fængsel, som Han bedst veed og kan, saa vi maae blive som Drømmende, der vaagne og see mere Glæde end de drømde om. Det Sidste var, som Du nok slutter, Haabet i min Prædiken om deres Død, som staae Barnet efter Livet.

At det gaaer godt med Historien glæder mig ret, og det gaaer godt, naar Du og dine Tilhorere ei blive kiede derad, men lære daglig mere, at ogsaa i det Timelige er en Torn paa Livets Vei langt at foretrække for alle Blomsterne paa Dodens. Liv kan vi jo ikke blæse i Nogen, men det vil dog tit lade saa, uden at være Blændværk; thi der er vist mange smaa Livs-Lys omkring os, slukt uforvarende af Dodsluften, men ulmende i Gnister ved Hans Omhu, der ogsaa freder om den rygende Tande, og saadanne Smaa-Lys kan vi, med Guds Hjelp, godt blæse op, uden at blive opblæste af det Mester-Stykke. — Det er sagtens Tilfældet

*) J. P. Mynster.

med Skolelæreren, Du skriver om, og i saa Fald vil det lysne smukt i hans Skole, og kan han blot lære at puste lidt, da skal Man see, de Smaa komme snart i lys Lue! — og om alt det Liv, der vaagner indtil videre uskyldigt, ligesom vi see paa de spæde Born, om hvem vi nok kan vide, de blive ikke alle Christne, men en Deel store Gavtyve, men fornoie os dog over dem, mens de er smaa og milde og gior ingen Fortræd.

Nu, lev vel med alle Dine, og gid det lykkes immer bedre baade i og uden «Huset» med Gierningen og Glæden deraf!

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhn, d. 2den Febr. 1836.

Kiære Ven!

— — — — Sagen er nu, Gud skee Lov! kommet saa vidt, at naar Friheden gives, vil Man skamme sig ved at laste den. Med dette Haab vil vi i Jesu Navn trøste hverandre. — Du skal see det bliver et stort Aar! Kierkegaard disputerede da i Fredags for Licentiat-Graden og Sligt er jo kun Spilfægteri; men at Man maatte døie en Disputats om at bygge hele Theologien paa Kirke-Ordet og see Kirkens Gienmæle citeret, at Regents-Kirken var propfuld fra Morgen til Aften for at høre, hvad det blev til, er, om jeg seer ret, et af de store Tidens Tegn i vor lille Kreds, der sikkert har langt meer at betyde, end det selv er.

Saxe og Snorre har holdt deres Indtog paa Falster, hvor jeg næsten havde mistvivlet om, de vilde faaet Indpas, og de hviske sikkert denne Vinter mangensteds Folk i Øret, hvad de ei længe har hørt, men bie ikke længe med at sige efter.

Mine Hefter af Middel-Alderens Historie, hører jeg fra flere Sider, er nærved at forsone selv Philologer med Oldtidens, og saaledes rykke vi da fra alle Sider Punkten nærmere, hvor vi i Skolen kan tale skikkelig med hinanden, og lade hver om, hvor han vil gaae i Kirke, og Gud give, den var naaet, ikke for at vi kunde undgaae Trængsel, thi vi ere dertil satte, men for at vi kunde blive skikkede og dygtige til den, under Vext af Liv og Klarhed, istedenfor det udmattende, aandsfortærende Slagsmaal med den døde Sø. —

Velan, Herren vil mindes sin Menighed, som Han erhvervede fra Begyndelsen, lad os kun stole paa Hannem alene!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Paaske Lørdag 1836.

Kiære Ven!

Tak for Skiærthorsdags-Brevet, det var meget bedre end Skiærthorsdags-Slaget i sig selv, skiøndt det vistnok i Guds Haand udrettede langt meer til en glædelig Opstandelse, end alle vore Penne mægte. Ja, min Ven! jeg troer virkelig, at mens vi tale og skrive om, hvem der skal vælte os Stenen fra Graven, som er meget stor, da er den allerede afvæltet og Engelen sidder paa den, saa Romer-Vagten lader nok være at vælte den for Mundingen igien. Ja, ligesom det gik mig i kirkelig og christelig Henseende, da jeg saae, at det sikkre Vidnesbyrd om den oprindelige Christendom og det levendegiørende Kirke-Ord, som jeg ledte om i Skriften og i Hjerte-Kulen, var opstanden, saaledes har det i den sidste Tid ogsaa slaaet mig, at den

oprindelige Danskhed og den alt Dansk oplivende Folke-Stemme, som jeg ledte efter i de gamle Bøger og hos mig selv, de er ogsaa virkelig opstandne med det Folkelige Stats-Raad, saa, naar vi kun give Tid, som vi maae, da vil i Danmark Alt efterhaanden gestalte sig Dansk, ligesom Alt med Guds Hjælp i Kirken vil gestalte sig christelig. Jeg staaer nu alt i hele to Maaneder, som naglet til Pulten, for at pege paa det Underværk og paa de naturlige eller historiske, altsaa de naturhistoriske Følger deraf, og skiøndt jeg endnu ikke veed, naar eller hvordan jeg skal blive færdig med hvad jeg sædvanlig ender om Lordagen og begynder paany om Mandagen, langt mindre veed, hvad Censoren vil synes derom, kan jeg dog ikke komme fra det, men seer det bestandig vidunderligere klare og afrunde sig for mine Oine, saa hvad der end bliver af Opskriften, af Sagen bliver der sikkert ikke blot Noget men Meget at forundres og i Danmark at glæde sig over. Ved opmærksom at følge Forhandlingerne i Danmarks gamle Hovedstad, som Du veed, jeg var ingenlunde forud indtaget for, fandt jeg efterhaanden, at trods al den noksom kiendelige Svaghed, Ukyndighed og Følelse af Juraens Overlegenhed var dog Alt i Grunden saa ægte Dansk og saa vidunderlig danneligt, at selv vor latinske Jura var nær ved at lade sig fordanske, og da herved Fordommen mod det Hele som en farlig Efterligning eller Efterabelse af det Fremmede var overvundet, saae jeg pludselig, at Danmark netop herved havde tilbagevundet sin oprindelige Forfatning og det paa den ubeskrivelig deilige, magelose Maade, at det uindskrænkede Ene-Herredømme er Folkets og den offenlige Stemme-Frihed Kongens Gave, saa den Vædde-Strid om at ramme Rigets Bedste, her med Guds Hjælp skal føres, vil netop have de modsatte Følger af Spliden

andensteds, hvor baade Magten og Friheden er og maa betragtes og forsvares som et Rov.

Dog, lad mig nu ikke begynde forfra om Lørdagen! — Sibberns Angreb paa Lindberg var jo grovt nok, men da han dog ikke mener noget Ondt med det, var det mig, efter Omstændighederne, ordenlig kiært, deels fordi jeg fik en god Leilighed til at sige min Mening med det Gode, baade om L. og Sagen, og deels fordi jeg saae, at vor Herre havde opladt Sibberns Øine baade for Sogne-Baandets Løsning og for andet Godt. Hans Pen er ikke den bedste, men hans Hjerte er ærligt og hans Mund kan maaskee giøre mere end mange Andres.

Tak kiære Ven! for din gode Betænksomhed, som skikkede Hansgaard til mig, men da jeg, som Du seer, staaer op over Ørene i ganske andre Ting end gamle Psalmer, om end ikke langt fra dem, saa tog jeg naturligviis Intet af ham, og, naar vi sees, kan vi tale nærmere om den Sag, der vist ei hos vor Herre er glemt, om den end skulde være giemt til lidt bedre hen. — Paa Strand-Veien kommer det mig for, min Gang bliver ikke i Sommer, skiøndt jeg gierne, om det var Guds Villie, vilde lidt ud i det Grønne; men der kan skee meget i mindre end et Aar, og, skiøndt der allerede er skeet Meget hos os siden Aaret gik ind, troer jeg dog, der vil skee endnu meget Mere glædeligt, inden det gaaer ud, og dertil kan maaskee ogsaa høre, at jeg kom ensteds ud, hvor mine Drenge kunde komme til at bruge deres Næver lidt og blive mere Danske, end det her med alle Danske Bøger er mueligt at giøre dem. — Nu, skee Guds Villie! En glædelig Fest for Dig og alle Dine.

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 10de Juli 1837.

Hjemkommen nu fra en Jyllandsreise, som har varet 6 Uger, iler jeg, kjære Ven! at lade Dig vide, at Alt er nu beredet til din og dine Kjæres Modtagelse her i Præstegaarden, naar I nu kjønt ville gjøre os den Fornøielse at komme, som Du veed vi talede om i Vinter, da vor Reise ind i Odsherred til Odden ogsaa blev omtalt. Jeg veed vel, at Skoleferierne begynde ei før d. 22. dennes, men, da Du Selv er Skolemester for Dine, holder jo Skolen op, naar Du vil. Skriv mig nu til hvad Du tænker paa i denne Henseende, og dersom, som jeg haaber, dine Tanker due Noget, da lader Du mig vide Dagen, naar min Vogn maatte afhente Eder — ikke sandt, kjære Grundtvig?

En Deel havde jeg at sige Dig angaaende min Jyllands-Reise, om Lyngen og om de store Vesterhavs-Bølger, der udraabe vor Guds og Skabers Storhed, og om hvad det er at synge de gamle Psalmer: «O Hellig Aand kom til os ned etc., Gud Hellig Aand i Tro os lær etc., Nu bede vi den Hellig Aand etc.!» i en Menighed, hvis Gudstjeneste er en smuk lille Levning fra den Tid, da hele den danske Kirke gjenlød af saadanne Toner — men da jeg virkelig haaber mundtligen at tale med Dig, saa vil alt Saadant falde bedre i Traad, naar Du sidder med din Pibe under mine Lindetræer og jeg, uindviet i denne Dampekunst, med min Tales Strøm gjennembryder Skyen, Du omgiver Dig med. Dog ikke alene en venlig Tobaks-Passiar glæder jeg mig til, om Du kommer, men jeg haaber og at Du paa en Søndag herude tager Piben af Munden og kjønt og hjerteligt fortæller os fra Prædikestolen om Ham, hvis Naade og Miskundhed er α og ω i det salige evige Liv, til hvilket Han har kaldet os! — Hold da nu, kjære Ven, et kjønt

lille Familieraad om alt Dette, og skriv snart derom til din Ven

G. Busck.

Til Busck.

Sommerhuset i Dalen med Redskaber til «Skindødes Oplivelse», Østerbro 108, Løverdag (1837).

Kiære Ven!

Siden Sidst har jeg da faaet Troen paa min Kones gode Smag i Hænderne, og rører nu Pennen saa sagte i Nattergalens (dog kun den Tydskes) Lovhytte, eller, reent ud sagt, i et meget pænt Lukaf for mig selv, der vender ud til Hr. Oberstlieutnant Nachtegalls store og pyntelige Have med Abekat for Døren og Svaner i Parken, som hele den græske Dannelses, baade «Musikkens og Gymnastikkens» levende Symboler, og — Et Spog, et Andet Alvor, jeg fristes virkelig til at flytte min Pult og mine Boghylder fra Christianshavn til Osterbro, hvor de stod meget smukkere om Sommeren og kanskee ei slettere om Vinteren, da Alt er indrettet til saa bekvem en Bolig som efter den Maalestok er mueligt, medens det vilde være en Hjertensglæde og udentvivl, med Guds Hjelp, en sand Vinding for mine Drenge, der har en lille Have at pusle i, Soen og det Gronne at see paa og Veien saavelsom Tiden for dem. Det gaaer jeg nu i disse Dage og grunder paa og skriver derfor naturligviis ogsaa derom, da jeg faaer Brevpennen i Haanden, uden at tænke paa, det havde her lidt eller intet at giøre, forend det alt staaer paa Papiret og trodser paa det Latinske: Litera scripta manet.

Men for nu, uden videre Omsvøb, at komme til Texten, da aabnede Familieraadet sig omtrent, som jeg formodede, det vilde sluttet, med en varm Opmuntring til at unde mig

selv og mine Drenge den Fornøielse at tumle lidt om i det Fri, men lade «det skrøbelige Redskab», der ikke duede til at færdes, kukelure ved Siden ad det Grønne. Da jeg nu deels veed, det er sandt, at min L. trænger til Stilhed, deels nok kan skiønne, at Drengene og jeg, naar vi skal ud, skaffe hende alt endeel at tage vare, som meer end fordobbledes, naar hun selv og Smaapigen skulde med, og at endelig vore Koner er hinanden ubekiendte, hvad jo immer gior dem ved slige Leiligheder lidt skye, saa maatte jeg tilstaae, at hendes Grunde, om de end ikke var urokkelige, dog let kunde findes uigiendrivelige, og maatte altsaa helst kiendes gyldige af Mænd, der skal boe hos deres Hustruer med Forstand.

Hvad nu os Andre angaaer, da kan Du, om Gud vil, faae os ud, naar Du behager, enten i den første Uge eller den Næste, alt som din Leilighed bedst kan falde, saa, hvis Du helst vil have os strax, behøves der intet Forvarsel, men vil Du lade den forste Uge gaae over, da venter jeg i dens Løb et Par Ord fra Dig, som jeg beder adresserede hertil, for at de ikke muelig skulde forfeile mig, som kun om Søndagen er en vis Mand paa Christianshavn.

Med venligst Hilsen fra min Kone og venligst Tak fra os Begge

Din

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Østerbro 108, d. 8de August 1837.

Kiære Busck!

I Løverdags blev jeg saaledes holdt varm baade Formiddag og Eftermiddag, at jeg slet ikke kunde komme til Pennen, saa det er først nu, jeg paa egne og Drengeskabets Vegne kan takke Dig og gode Kone baade for alt andet

Godt i den sidste Tid, som for en god Taalmodighed med de ufornuftige Knegte. Du har da alt for længe siden hørt, at Regnen ikke vilde naae os Fredag-Aften, saa kun dine Heste bleve vaskede paa Indkiørselen fra Østerbro, og i Huset forefandt jeg, Gud skee Lov, Alting vel, saa Udflugten løb i alle Maader lykkelig af: thi at Drengene gabe og kiede dem lidt ved Græsken og Stilheden, er, efter et saa virksomt Herreliv i Drengestil, den naturlige Følge, der maa overlades Tiden at berigtige, og de har jo Tiden for dem!

Hvad Skiæbne min lille Bog om en Norsk Høiskole *) har havt eller kan faae i Norge, veed jeg ikke, men hernede har den gjort en forskrækkelig Forstyrrelse i Censors og Cancelliets Begreber, som aldrig synes at have ahnet den Mulighed, at en Forfatter under Censur kunde faae isinde at lade en Bog trykke i Christiania. Dette syndes dem derfor et Uvæsen til Censurens Beskæmmelse, som maatte styres itide, og da Forordningen af 27de Septbr. lod dem i Stikken, gjorde de selv den Forordning, at der skulde trykkes en heel Klamamus paa den lille Bog, før den maatte sælges, hvorved Censor og Cancelliet i slige Tilfælde forbeholdt sig at løse og binde efter Tykke. Vel vilde Censor smøre mig om Munden med den Forsikkring, at det var ingenlunde for min, men kun for Peders og Povels Skyld, og syndes slet ikke at kunne begribe, hvi jeg vilde vægre mig ved at spændes for Skubkarren, Andre til et godt Exempel, eller hvor jeg kunde troe, at nogen Censor vilde misbruge den, som han tilstod, grændselose Magt, han derved fik over Forfatterne under Censur; men derom kunde vi naturligviis ikke enes, da han og Cancelliet ei vil

*) Juli 1837.

troe, at en stakkels lænket Skribent ei engang kan have den Smule Frihed, der næsten kun bestaaer i Indbildningen, uden at misbruge den. Jeg giør altsaa, hvad jeg kan, oplyser Omstændighederne, peger paa Følgerne og beder om at blive fri for det ny Brændemærke, Man vil paatrykke mig i al Høflighed, som en udbrudt Slave, og Tiden vil nu vise, om jeg kan derved formaae dem til at tage det aldeles lovstridige Forbud tilbage. Hvis ikke, da har jeg sagt dem, at jeg herefter neppe vil giøre mig nogen Samvittighed over virkelig at eludere Censuren, giøre hvad man nu sigter og uskyldig vil vanære mig for.

— — — — — —

Din

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

22de Septbr. 1837.

Kiære, gode Ven!

Først nu kan jeg sende Dig et fuldstændigt Expl. af Sangværkets første Bind *), da Milo ei blot har bundet længe paa det, men havde forsømt at lade trykke de første Hefter af paa Skrivpapir, saa det maatte giøres bagefter. Gid Du nu, kiære Ven! mange Gange maa frydes i Sjælen ved de samme svævende Toner til vor Herres Priis fra alle Tider og Himmelegne, thi i denne Forening bestaaer den «ny Sang, Gud nu lægger os i Munden,» til at ophøie Hans underlige Gierninger med Menneskens Børn!

Alt er her ved det Gamle og jeg loier endnu paa Østerbro, men længes dog lidt efter min gamle Rede paa Christianshavn og ordenlig Sysselsættelse, som her ikke kan trives.

*) Første Udgave tilegnet Busck.

Muus, hører jeg, er endnu i Byen og har altsaa neppe besøgt Dig, uden maaskee i en Fart. Jeg bad ham bringe Dig dit Uhr, om hvis Helbredelse jeg har god Formodning, men dog ingen Vished, da der ingen Nogel var, ved hvis Hjelp jeg kunde sætte dets Ordenlighed paa Prove.

Fra Norge har jeg hort, at min lille Bog har gjort endeel Opsigt, og at der virkelig tænkes paa privat at oprette en folkelig Hoiskole, men om Tanken bærer Frugt er et andet Sporgsmaal, som kun Tiden kan vise. Hos os synes ogsaa i denne Henseende den frygtelige Hex «Ligegyldighed» at sidde urokket paa sin veludstoppede Throne, uden at vi engang kan see, hvordan det er mueligt at overvinde hende; men Herrens Tanker og Veie er ligesaa meget bedre som de er hoiere end vore, og det er en klækkelig Trost, thi at Han hader den Hex endnu langt meer end vi og vil blæse hende bort i sin Time, er vist nok, som Han har sagt ved Propheten: Jeg vil forstyrre den falske Tilflugt, saa eders Pagt med Doden og Forbund med Helvede skal blive til Intet.

Hos Kongen har jeg været, uden at tale noget Mærkeligt med Ham, men jeg fandt Ham ganske ved det Gamle og venter paa hvad Gud vil skyde Ham i Sinde, thi siden Han mod Forventning vandt Helbreden tilbage, vil vor Herre sikkert hjelpe Ham til ret at grundfæste den hoilovlige Ihukommelse fra Slægt til Slægt, hvorpaa Ingen af vor Tids Konger enten sætter saa hoi Priis eller har modtaget saa stærke Løfter, men hvortil Udsigten dog endnu synes tvivlsom, da, efter det verdslig Rimelige, Andre maatte komme til at hoste hvad Han har saaet.

Guds Velsignelse med Dig og Dine!

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d 4de Januar 1838.

Ja, Gud give os et glædeligt og velsignet Nytaar! — og det vil Han vist; thi ellers havde Han jo ei vakt den Længsel i os efter at see de gode Dage i de Levendes Lande, som nu lever i os og gjør os Døden i os og om os i dens mange Skikkelser saa haard og utaalelig. Vi vide det jo, kjære Ven! at naar Han, den Rene, tager Bolig i os, da er det jo med det fuldkomne Had til al den Ureenhed i os, som Han aldrig aflægger, og saa vil Han jo have vor Villie og vort Minde til, efterhaanden som vi kunne taale det, at nedbryde og tilintetgjøre den gamle urene Adam i os, indtil der er Intet mere tilbage af dette forvendte Menneske. Men mon den Levende i os ikke ligesaa meget hader Døden, som den Rene Ureenhed, og mon Han da ikke vil gjøre det Samme med Døden og dens ufrugtsommelige Gjerninger? Og naar han gjør det, da stiger jo det glædelige Nytaar op for os som en deilig Dag, hvis lyse Skjær skal aldrig forsvinde i Natten, men dens venlige Aftenrøde skal forklare sig i Evighedens Morgenrøde for Hans, den Levendes, Aasyn, som seer os og lever i os! Som en venlig Lysning fra det Dagskjær være Dig da de venlige Linier, der forkyndte Dig, at Censurbaandet var brudt, og lod Dig haabe, at saa skal alle Baand brydes, som ville hindre os at følge Veien og Sandheden og Livet, den Eneste, som fører til Faderen; thi naar det er den rette Time — hvorfor skulde Gud da ikke ligesaa godt og meget snarere løse Sognebaandet som Censurbaandet? Naar det er den rette Time — hvorfor skulde Han da ikke aabne den folkelige Høiskole og lukke de latinske Stilebøger og hvad Andet der er at gjøre? Lad os tro vor himmelske Fader det til, Du kjære Ven! og lad os saa see, om Han

endda ikke gjør mere, langt over det vi kunne bede og forstaae! — Hvad Du faaer at høre til Oplysning om det borgerlige Forhold, Du staaer i, som Præst, med Hensyn til Cancellie etc., det lader Du mig da vide lidt om? thi det ligger mig paa Hjerte. Ja jeg haaber, at Du, kjære Grundtvig! er overbeviist derom, at jeg med hjertelig Redebonhed indretter det Bevidste til Efteraaret, naar det saa maa være;*) men saalænge Gud ei har afgjort det endnu, haaber jeg forinden at see Dig i vort Kirkesamfund som Præst, som den, der aabenbare i Hovedstaden bekræfter dine Børn i den atten Aarhundreder gamle Pagt. Det er mig en saadan underlig Følelse at tænke, at Du af en gammel Præsteslægt, af Balles Æt, skal ligesom maatte gaae i Landflygtighed herud med dine Børn for at gjøre det, som Du saa aabenbar af Gud og Mennesker er kaldet til at gjøre. — Nu ogsaa det være i den Faderhaand, som veier Alt; men saalænge Han deroppe ikke har sagt, hvorledes det skal være, saalænge har jeg jo baade Ret og Lov i Jesu Navn til at haabe og bede, at det maa skee paa den Maade, der synes mig den deiligste for Hans Faderhjerte deroppe og dit herneden!

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Kiøbenhavn 29/12 38.

De maa ingenlunde deraf, at Deres Skr. af 10. Oct. hidtil er blevet ubesvaret, slutte, at det intet Indtryk gjorde paa mig. Nei, jeg blev i Sandhed dybt bevæget baade ved den Alvor og Hjertets Oprigtighed, der gaaer igjennem

*) G.s Sønners paatænkte Konfirmation i Bjergby.

Brevet, og ved det venlige tillidsfulde Sind, hvormed De tiltalte mig; jeg overveiede og Indholdet i mit Indre, og, da jeg dog ikke kunde komme til en anden Beslutning, end at jeg maatte være Deres (og flere retsindige Præsters Ønsker imod,*) saa var det min Agt strax at udvikle Dem mine Grunde. Jeg følte imidlertid Vanskeligheden af i denne Sag, der i en saa lang Række af Aar har beskjæftiget Deres Tanker, og hvori disse forlængst have antaget en saa bestemt Retning, at sige noget, der for Dem kunde have noget Slags Gyldighed. Dette og de mange andre Fordringer, som der vare paa min Tid, gjorde, at det gik i Langdrag med Forsættets Opfyldelse. Naar jeg nu omsider skriver Dem til, saa har jeg hermed ingen anden Hensigt end at forvisse Dem om, at det er efter samvittighedsfuld Overlæg og ikke uden Følelse for dem, der dele Forestillinger med Dem, at jeg er blevet ved den Mening, at de indgivne Petitioner om Sognebaandets Løsning ei burde understøttes, hvorhos jeg dog maa bemærke, at jeg liden eller ingen Indflydelse har havt paa Forsamlingens Beslutning og først har yttret mig efter at Sagen fuldstændig var uddiscuteret, for en stor Deel endog har grundet mine Yttringer paa den Stemning, som derved havde viist sig, og at jeg, dersom denne havde været en anden, ikke vilde have havt meget imod hvad der var foreslaaet af den nedsatte Committees Pluralitet (hvis Betænkning vist ikke er Dem ubekjendt).

Den dogmatiske og lithurgiske Frihed for Præsterne, der i Lindbergs Petition stod i Spidsen, og som vist og ligger i Baggrunden af de 9 Præsters Petition, fandt aldeles ingen Understøttelse i Committeen, og ligesaa lidet af Nogen i Forsamlingen.

---

*) Ørsted var kgl. Commissarius ved Stænderne.

Jeg skal blot til de i Com. Betænkn. anførte Grunde føie den, at, efter den Grundsætning, hvorfra dette Petitum gaaer ud, maatte og enhver Præst have det i sin Magt. efter sin individuelle Overbevisning, at nægte Vielse, fordi han fandt, at det lovtilladte Ægteskab ikke efter den christelige Dom kunde billiges, at nægte Sacramentet til hvem han fandt uværdig, og ligeledes Begravelseshøitidelighederne: hvilket alt vilde føre til de ulykkelige Forviklinger, som man lider under i de Lande, hvor den catholske Religion har Overhaand. Det forekommer mig og, at det hele System forudsætter og hjemler en Indifferentisme fra det geistlige Tilsyns Side, der, om den end tildels finder Sted, dog ved den Hjemmel, som derved gaves den, vilde kunne stige til Fordærvelse for Religion og Moralitet. Er end Tilsynet slapt, saa vover dog ingen Præst enten at give Gudstjenesten en aldeles catholsk Skikkelse eller reent at afklæde den sit positiv christelige Præg: men under det nye System vilde der ingen Dæmning være imod nogen af disse eller andre Yderligheder, og Sognefolket maatte, hvis Præsten ei drog dem med sig, lade sig nøie med, at de kunde søge den Opbyggelse hos en fremmed Præst, som ikke var at finde hos den, der var dem givet og som de havde at lønne, forudsat at der blandt andre Præster, som de locale Forhold tillod dem at søge, var nogen, hos hvem de kunde finde det, som de burde finde hos deres egen. Jeg har allerede tilstaaet, at Tilsynet med Præstens Lære og Embedsførelse saavelsom med hans Levnet er slapt, men det burde og kunde vel skjærpes; dog vilde jeg paa ingen Maade, at en Præst, der lærte det christelige Evangelium, skulde være Forfølgelse undergivet, fordi der fremskinnede en mindre fuldstændig Gjennemtrængen af de Dogmer, vor Kirke har antaget; det er ikke saa sjeldent, at den, hvis Troe har,

om jeg maa bruge dette Udtryk, mindre Extension, igjen ved intensiv Styrke og Inderlighed erstatter dette, og at han derved og ved sin retsindige Vandel bidrager meget til sand Christendoms Udbredelse i sin Menighed; at han ved den fuldstændigere og tillige levende og oprigtige Opfatning af Troens Sandheder kunde virke end mere for sin Menigheds christelige Dannelse, nægtes ikke.

Uden hiin Frihed for Præsterne vilde den for Menighederne reclamerede Frihed ikke have sin Betydning. Navnlig maatte Daaben blive den samme, enten man fik den hos den eene Præst eller hos den anden; selv om alt det maatte indrømmes, som er blevet paastaaet om Indholdet af en paa apostolisk Autoritet hvilende Daabspagt og den frelsende Kraft, som knytter sig til dette Indhold, saa vil man neppe nu i nogen Kirke finde en Afvigelse herfra: og paa Præstens Personlighed kan dog Sacramentets Virksomhed ikke beroe. Nadverens Sacramente administreres ogsaa overalt paa ritualmessig Maade, og saaledes kan den troende Christen ikke være i Tvivl om, at han jo ved dets Nydelse annammer det himmelske Gode, som i Brødet og Vinen meddeles, om end den administrerende Præstes Troe og Levnet ikke er ham utvetydigt. At han kunde finde sig mere tilfredsstillet ved at modtage Sacramentet og dertil forberedes i Skriftestolen af en Præst, hvis Troe, Levnet og Gaver vare mere skikkede til at opbygge, kan vel ikke nægtes. Men det har, under de nærværende Forhold, heller ikke saa stor Vanskelighed at kunne søge Sacramentet hos en fremmed Præst; og det er i Stænderforsamlingen næsten almindelig udtalt, at der ingen Trang føles til større Frihed. Under disse Omstændigheder at gjøre en almindelig Foranstaltning, der let vilde blive optaget som om det var forskjellige Religioner, der lærtes, og forskjellige Sacramenter, der

uddeltes af Landets forskjellige Præster, forekommer mig at have meget mere imod end for sig.

Men Deres Skrivelse har mere Hensyn til den Tilstand, der kunde fremkomme ved et forandret Ritual. Jeg maa forelobig bemærke, at jeg ingenlunde anseer det for afgjort, at der virkelig ville skee saadanne Forandringer, som de jeg nævnte for Dem. Men forudsat at det maatte skee, saa kan jeg ikke begribe, at dette kunde sætte Dem eller nogen anden retsindig Præst, der deler Deres Forestillingsmaade, i nogen Forlegenhed. Saafremt Ordet «sande» blev udeladt af Distributionsordene, saa vilde De vist handle meget vel i, saaledes som De skriver, at forestille Deres Menighed, at denne Udeladelse aldeles ikke havde til Hensigt at forringe Forestillingen om den Gave, man modtager ved Sacramentet. Men det er mig uforklarligt, hvorfor De tillige skulde forudsætte, at Nogen kunde finde Anstød ved at nyde Sacramentet uddelt med disse Ord, og erkjende, at en Saadan vilde synde ved saaledes at annamme det. Det forekommer mig, at De af al Magt burde modsætte Dem en saadan ugrundet Mening. Hvorledes kan det være Synd at annamme Sacramentet netop med de Uddelingsord, som Frelseren selv brugte? De siger, at der vilde mangle den, som fandt det ret, at hiint Ord blev udeladt, Troen, og at alt det, som ikke er af Troen, er Synd; men, om end Troen manglede hos dem, der saaledes indrettede det nye Ritual (hvilket dog vilde være en grundløs Forudsætning), saa vilde den jo dog, i sin hele Fylde, være tilstede hos den, der er i det forudsatte Tilfælde; han kunde misbillige Udeladelsen af et Ord, der stærkere forkyndte Troen, men da den dog ingenlunde blev fornægtet ved de forandrede Distributionsord, saa kan jeg ikke finde nogen tænkelig Grund til at han derved skulde gjøre sig nogen

Scrupel. Men jeg er overbeviist om, at der, naar De blot bestemt vidnede for Menigheden, at Sacramentets Væsen og Kraft intet kunde lide derved, at man var vendt tilbage til den guddommelige Stifters egne Ord, ikke vilde være Nogen i Deres Menighed, som jo fulgte Dem; kun at De ikke selv gav Tvivlen Næring. Iovrigt skulde Udeladelsens Hensigt være at give enhver Christen Frihed til at forestille sig det Samfund med Gud og Frelseren, hvori han kommer ved Sacramentets Nydelse, saaledes som han bedst formaaede; om det, saaledes som den strenge lutherske Orthodoxie synes at antage, er en legemlig Nærværelse, eller en aandelig af Troen betinget Nærværelse (efter Calvin, der ingenlunde, som Zwingli, vil, at Brødet og Vinen skulle være blotte Symboler), er dog vel kun en Skolestrid, hvori man ei behøver at tage Partie, for med Troens Liv at nyde Sacramentet.

Den Forestilling om et Indhold af Daabspagten, der skal skrive sig fra den første apostoliske Tid, stedse være vedligeholdt og være den uomgjængelige Betingelse for den Velsignelse, Daaben fører med sig, har jeg aldrig kunnet følge. Den forekommer mig baade historisk og dogmatisk at staae blot for Beviser, og det synes, at (De tilgive mig dette Udtryk, hvorved jeg slet ikke sigter til Dem) dristige og evig gjentagne Paastande skulle træde i Bevisets Sted. Jeg skal kun bemærke, at saavel vort Kirkeritual, som, om jeg ikke feiler, al anden protestantisk Kirkeret, ja selv den catholske, erkjender, at en i Navnet Faderens, Sønnens og den Hellig Aands ved Overøselse med Vand selv af en uordineret Person foretaget Daab er en fuldstændig virksom Daab, hvis senere Stadfæstelse i Kirken ingenlunde er Sacramentet selv men kun en kirkelig Ritus (der navnlig i Hertugdømmerne lige fra 1771 har været ufornøden); og at det vilde see meget misligt ud med dette Naademiddels

Virksomhed, dersom denne var betinget enten af at Pagtens Ord rettelig bleve brugte (i Slutningen af forrige Seculum var det sjeldent i Kiøbenhavn; i Holmens Kirke var, som bekjendt, med Balles Samtykke et Ritual indført, hvorefter Pagtens Form bortfaldt; dette er og Tilfældet i Hertugdømmerne, i vore tydske Kirker og nu i de fleste protestantiske Lande, og, saavidt vides, har denne Form ikke været brugt i den reformerte Kirke, uden at man har anseet dette som en væsentlig Forskjel), eller af Forældrenes eller Faddernes Troe.

Jeg har allerede forhen udtrykt min Hensigt med disse Linier; dersom denne er opnaaet, saa haaber jeg at vedligeholde det personlige venlige Forhold, hvori vi hidtil have staaet; og videre vover jeg ikke at vente. Jeg slutter nu med at ønske Dem og Deres et lyksaligt nyt Aar og anbefaler mig som

Deres hengivne

Ørsted.

Til Busck.

Chrhn d. 19. Januar 39.

Kiære Ven!

Førend jeg endnu modtog dit Brev, havde jeg besluttet dog i Dag at sende Dig et Par Linier, skiøndt kun Lidt af hvad jeg ønskede at sige egner sig til at skrives. Paa min Ansøgning fik jeg et blot og bart Afslag fra Cancelliet, som om den aldrig havde været i Kongens Hænder, skiøndt jeg paa Hans egen Opfordring lagde den deri, og af Hans egen Mund hørde Løftet, at Han vilde tage Sagen under Overveielse. Hvordan dette egenlig kan være gaaet til, veed jeg ikke, men at Biskoppen har gjort dertil hvad han kunde, derpaa blev jeg kun alt for sikker ved en lang og ufor-

glemmelig Samtale, jeg havde med ham mellem Juul og Nyaar. — Med Bornene bliver det da vel efter vor Aftale. — Naturligviis har jeg tænkt endeel over den Vacance her er og den, der let kan blive, og hvad Verden i den Henseende vil domme, er mig aldeles ligegyldigt, men jeg er derfor endnu lige tvivlraadig; thi jeg vilde jo inderlig gierne confirmere baade mine egne og Endeel af mine Venners Børn, men jeg vilde saare nodig i nærmere Forbindelse med Biskoppen, som er mig saa gram, og indtil videre rører jeg mig da ikke, men bier, til vor Herre giør mig sikker paa hvad jeg skal giøre. Endeel har jeg jo doiet under alt Dette, men Gud være lovet, som ei lader os prøves over Evne og vil giore Udfaldet taaleligt, og har jeg end ikke havt Sind til noget bogligt Arbeide, har vor Herre dog alt imellem givet mig en Sang at more og trøste mig med, og jeg tvivler slet ikke paa, at vi skal leve og see gode Dage, som de kan falde herneden, saa det giælder kun om at holde Pinen ud og bie efter Herren, om Han end synes langsom. Skulde jeg ellers komme til Vartou, hvad jeg anseer for ganske rimeligt, da er jeg meget glad over, at vor Herre i den sidste Time drev mig til at soge om den fri Præste-Stilling, thi bliver den Tvungne mig for tung, da vilde jeg ellers have bebreidet mig Forsømmelsen og tænkt, det var min egen Skyld, jeg fik det saa trangt. Sætter jeg mig nu i den, veed jeg derimod, det er for vor Herres Skyld, og kan ikke tvivle om, Han jo vil giore den taalelig, saalænge den skal vare, og bliver den for slem, hjelpe mig godt udaf den igien. I Hans Haand stræber jeg nu saa godt jeg kan at lægge den Stilling og Alt hvad der bekymrer mig, og det maa jo lykkes, da Hans fuldmægtige Sendebud har bedt os kaste Alting paa Ham og være visse paa, Han sorger for os. — Til vi, om Gud vil, sees i Februar,

vil det Hele formodenlig have udviklet sig, og jeg haaber vist, klaret sig saaledes, at vi see ikke blot hvor vor Herre vil hen, men ogsaa at Hans Vei er den bedste.

Nu, Lykke og Velsignelse fra Ham, som giver Nyaar bedst, og Tak for din Kiærlighed!

Din

N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Chrhn d. 26de Marts 1839.

Kiære Ven!

Siden jeg sidst skrev, er der skedt Endeel, thi Wolf er kaldet til Helliggeist-Kirke, og jeg har indgivet en Ansogning om Vartou, som Majestæten*) udtrykkelig har paataget sig at besorge, saa nu faaer jeg vist, med Guds Hjelp, paa en eller anden Maade, Lov til at forrette Confirmation og Sacramenter, skiondt det staaer for mig, at Vedkommende nu maaskee helst tilstaae, hvad de afslog mig sidst, og det skulde være mig en stor Glæde; thi — fik end derved det udvortes Menneske lidt mere Trængsel, vilde sikkert det Indvortes voxe i langt hoiere Grad. Til denne Formodning har jeg imidlertid slet ikke andre end indvortes Grunde, thi da jeg igaar var hos Majestæten, var Talen ene om Vartou, som Han vilde jeg skulde soge paa Lykke og Fromme, mens jeg bestemt erklærede, jeg ikke vilde eller kunde soge, naar jeg skulde være udsat for et Afslag, hvorpaa M. sagde: ja, saa kan De jo sende Mig Ansogningen! hvad jeg maatte antage for Ord nok, da Han forud havde sagt mig, at udtrykkeligt Haab gav Han aldrig. Da jeg nu skulde skrive Ansogningen, fandt jeg mig

*) Frederik den 6te.

imidlertid drevet til med Flid at anmærke, at min Stilling med Menighed uden Kirke nemmest og for mig behageligst kunde forandres ved at tillade mig at forrette Sacramenterne og Confirmationen her, saa det var kun Cancelliets rene Afslag i Januar, der forhindrede mig fra at gientage Bonnen derom. Jeg vidste dengang ingen anden Grund til den Bemærkning, end at jeg skulde fralægge mig Lysten til Kiodgryderne, men idag falder det mig ind, at Bispen, naar han seer, jeg alligevel faaer Lov til at forrette Sacramenterne, lettelig kan finde det bedst, jeg faaer det paa den loseste Maade, og da vil min Bemærkning udrette meer hos M. end hans Veltalenhed. Dog, det er kun Tanker eller maaskee Griller, Sagen staaer i Guds Haand; Han har aabnet glade Udsigter og Hans Navn være evindelig priset, Halleluja!

Under disse Omstændigheder skionner jeg ikke rettere, end at Drengenes Confirmation bør opsættes, da den, om end nok saa ordenlig foretaget udenbyes, vilde vække ubehagelig Opsigt, og Man vil formodenlig ikke nægte mig Tilladelse til at forrette den paa hvilkensomhelst Tid, naar jeg er ansat. Med inderligst Tak til Dig og din gode Kone for Udveien, eders Kiærlighed aabnede os under tilsyneladende fortvivlede Omstændigheder, har jeg da opgivet Reisen, men haaber, at Du ligefuldt i sin Tid vil tage mig til Alters med Kone og Born efter Confirmationen, da Altergangen jo kan opsættes efter din Leilighed!

Nærmere om Guds underlige Tanker og Veie ogsaa ved denne Leilighed, naar vi sees.

Med de Historiske Samtaler*) gaaer det vel ikke slet saa gladelig, som den forste Aften, men dog meget

*) Hos Prindsesse Caroline Amalie.

bedre og livligere end nogen Forelæsning, eller end Man havde mindste Grund til at vente; de Tydske Damer lære sig smukt til at forstaae Dansk og taale godt, at jeg foretrækker Danmark, da jeg ikke stræber at oppuste det.

Nu en glædelig og velsignet Paaskefest i Opstandelsens og Forklarelsens frydefulde Haab! Herren er nær!

Med kiærligst Hilsen fra os alle til Dig og Dine

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 17de Januar 1840.

Guds Fred og Tak, kjære Ven! for de herlige Sange til Sørgehoitiden over vor gamle Konge*). De bleve afsungne vist til stor Glæde i Hjembek og Svinninge, Skamstrup og Frydendal, Jyderup og Holmstrup, Vallekilde og Hørve, Kundbye og mine Kirker. Efter endt Høitidelighed gjorde jeg da en Indbydelse til hvem, der havde Lyst at møde hos mig den 28de Januar**) i Præstegaarden, for at tale videre om vor kjære Konge og hvad vi, som Dannemænd, maatte føle os opfordrede til at virke for og maaskee bedst i Samfund kunde virke for. (Du kan vel mærke Lysten til at faae et dansk Samfund herude.) Nu vilde jeg gjerne til Afsyngelse den Dag og videre Udbredelse have en 50 af dine Sange om Kongen, «som gjorde ingen Kat Fortred» (thi hvo der ei kan lide Katten, kan jo sætte «en Sjel» i hans Sted, da Du jo ikke har været saa urimelig, at rime paa den Kat og derved gjore ham uundværlig), og jeg gad ogsaa gjerne have til Gjennemlæsning dit Foredrag

---

*) Frederik den 6te blev bisat den 16de Jan. 1840.

**) Frederik den 6tes Fødselsdag.

i danske Samfund, da den (Sangen) blev afsungen, ikke for at være din Copieremaskine, som Anonymus 42 i Fædrelandet udtrykker sig om os, der have stemt for Sognebaandssagen, men fordi det rimeligviis kunde virke godt og opvækkende paa mig, der — uden at svare for det arithmetiskrigtige — dog noget nær er en Otting af hvad Du er en Tønde eller Foustage af. — Min Broder er inde hos Moder og kunde da faae begge Dele ud med, men kom han ikke herud forinden d. 28de Januar, da maatte Sangene sendes med Pakkeposten næste Fredag. I har da vel til Salg af dem i det danske Samfund? — Hvad jeg nu blandt Andet vilde virke for i disse Samlinger, om jeg kan faae dem igang, er at vor Bondestand maatte komme ret levende til at føle og klart til at indsee, at den for at udfylde sin Plads i Staten, baade i Folkeraadet og ellers i Livet, maae faae Munden igang, og kan neppe heldigt vente den Opgave løst, medmindre vi (Præst og Degn) i Skolen og de selv hjemme tager sig for Alvor for at virke til at fremme den danske Histories Kundskab hos den opvoxende Slægt, og at dernæst, naar Savnet føles i en udbredt Kreds af Bondestanden (thi her holder jeg mig ikke til Sogneskjel) af en hensigtssvarende Dannelsesanstalt for deres vittige og letnemme Børn, at man da gaaer ind med en Begjering til Regjeringen om en Saadan, enten i Sorøe eller i Bjergbye eller hvor det nu bedst kan blive. — Forresten længes jeg meget efter at tale med Dig om vor kirkelige Stilling, om der hos den ny Konge er Udsigter til at vi kunne blive i Statskirken, saaledes som vi kan, med gammel Alterbog og Sognebaands Løsning, eller om vi maae tænke paa, hvorledes der udenfor den kan blive en Plads for os til at voxe i vor Herres Jesu Christi Naade og Kundskab. — —

Nu — Gud befalet med Dine — venter jeg snart at høre et Par Ord fra Dig.

Din Ven
G. Busck.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 23 Martz 1840.

Kjære Ven!

— — — —

Moder skriver mig ud igaar, at Du skulde have meldt Dig ud af danske Samfund — det er da i al Fald kun af det Lille og ikke af vort Store. Her er en Opvakthed paa Landet, som er stor, men hvo vil tvivle paa, at naar de gode Kræfter efter den lange Dvale røre sig, saa kommer Bærmen med, men Gud skee Lov! som har ogsaa her sagt: «Hertil og ikke længer.» Ja vi christne Danske, vi har det deiligt; thi vi har jo stedse en Tilflugt, hvor vi kunne redde de ædle Spirer og see dem trives, indtil de kan faae Rum og Velsignelse til Vext iblandt Folket. — Nu kom da Mynster*) — og hvad han personlig tager fat paa Dig, derom vil jeg ikke sige Andet end hvad jeg mener, at dermed staaer og falder ikke vor Herres Huus, efter hvorledes I vurdere eller behandle hinanden; men det gjør mig ondt for Mynster, at han kan tage saa forkeert fat paa Sagen, at han bekjender ikke at vide hvor Grændsen skal trækkes mellem papistisk Suurdei og apostolisk Overlevering, men sammenblander Ordet paa Herrens Tjeneres og hele Menighedens Læber ved Daaben og Pagten gjennem atten Aarhundreder — med den catholske Præstes Spyt og Aande og Salt og Næsekniben etc.; thi den Maade at behandle en saadan Sag (ikke Dig og mig) paa, kan dog ikke be-

*) Oplysninger ang. Udkastet til en Alterbog og et Kirke-Ritual for Danmark af Dr. J. P. Mynster. Kbhvn 1840.

undres af Nogen uden hans afgjorte Abekatte. Dog vi kunne — Gud og vor Herre Jesus være lovet! — være rolige og saare sagtmodige i den Sag; thi vi ere her de saa langt stærkere, som vi staae paa Grundvolden, lagt af Herren Selv og hidtil ei rokket et Haarsbred af al Stormen fra Helvedes Porte.

At Du prædiker ogsaa om Onsdagen, og at I har det deiligt der, hører jeg fra Moder, og det glæder mig. Gud velsigne Eder og os fremdeles i sin Søns Samfund, at Hans den grundgode og barmhjertige Villie maa lykkes med os! — — —

Din Ven
G. Busck.

Til Buscks Hustru.

Kjøbenhavn 5te Decemb. 1840.

Nu fik jeg Dit Brev, kjære J., og seer deraf, at Du ikke har det saa godt med de søde Smaae, som jeg undte Eder det efter mit indskrænkede Begreb: thi da skulde der ikke være Blegner paa A.'s Tunge, eiheller J. have Sorg over Malurten eller Du, min Kjære, en søvnløs Nat; men hvad jeg siger til mig selv, naar jeg lider, det siger jeg ogsaa til Eder mine Kjære og Elskede: Det er Gud, som gjør det Altsammen og gjør det af idel guddommelig, faderlig Godhed og Barmhjertighed, hvadenten vi sukke eller juble — og med denne Sandhed ville vi i Troen stille vore Hjerter tilfreds, og naar vore Kræfter synes os for ringe til at bære Korset, sukke og bede til Ham, hvis Kræfter ligesaalidet udtømmes, som Hans Kjærligheds og Barmhjertigheds Dyb imod os kan udtømmes i al Evighed. Ham, Du kjære J.! være Ære og Priis i al Evighed! ikke sandt, min Sjæl?

— — — Mit lille Skrift er i Trykken*); Grundtvig har ikke seet det, da jeg maa have det frem enten Gr. vil eller ikke; dog haaber jeg, at han i det Væsentlige er enig med mig; men i al Fald — Gud er enig med mig, det er: efter min Samvittighed maa jeg gjore det og saa skal jeg jo, og saa vil Gud give Kræfter til at bære, hvad der følger paa. Netop Noget af det, som for mig er et Guds Ord ved Daaben, og som har været ved den fra Begyndelsen — skal Liturgi-Commissionen have forandret. Nu, Sagen er Hans — Han udføre den, sit Navn til Ære, os til evig Gavn og Glæde! Amen! —

Din
Gunnii.

Til Busck.

Kiobenhavn d. 19 Marts 1841.

Kiære Ven!

— — — — —

Skyerne vil endnu ikke rigtig skille sig ad, eller rettere, Taagen staaer endnu, saa man kan ikke see, hvor vi for Oieblikket er; men paa en god Vei maa man ikke lægge sig syg for det; især naar man veed, «Ledsageren» raader ogsaa for Taagen og seer ligesaagodt igiennem den som i Solskin. — Cabinets-Secretariatet, som kan være en meget vigtig Post, synes endnu ikke besat; man talde nogle Dage stærkt om Ussing som den visse Mand, men det synes nu glemt. Det og Alt i Herrens Haand! Den Lehmannske Sag**) er fortrædelig nok, men man veed jo paa ingen af Siderne at skielne mellem Mundens og Haandens Virke-Kreds, hvad dog i vore Dage er Betingelsen baade for en god Stats-Forfatning og en klog Styrelse.

*) Nødvendig Oplysning i Ritual-Sagen. Kbhvn 1840.
**) For Højesteret.

Fred i Grunden og Lykke til alt Forestaaende ønskes Dig med kiærlig Hilsen af

din Ven
Grundtvig.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 8de Mai 1841.

Kiære Ven!

— — — — — —

Gid nu eders Maigilde ei maa tabe noget ved det meer end tossede Forbud mod Samlingen paa Værhøi, som jeg hører, er udgaaet fra Adlersborg, men blive dobbelt fornøieligt til Udbredelsen af den ægte Danskhed, der vel ogsaa er giennemskaaret af haarde Veie og er hverken fri for Steen i Bunden eller Tornekrat, men er dog en Mark, vor Herre finder det Umagen værd at pløie og besaae, aabenbar fordi Han forudseer, den, med Hans Velsignelse, kan og vil give en god Høst.

Kiærlig Hilsen fra os alle til din Kone og alle Dine ved

din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Dagen før Pintse 1841.

Kjære Ven!

Skjøndt Tiden er knap og jeg, vil Gud, først i Juni kommer til Kbh., saa skulde Du dog have et Par Ord om vor Maifest igaar. Den Aand, som herskede der, var af den gode Slags, som gjør Menneskene muntre, milde, velvillige indbyrdes. Taler bleve ikke holdte; Mange vare ifærd med mig derom, men jeg vilde ikke, og dette var ei af Egensindighed, men jeg troer af det Gode, at jeg tav.

Da «Maitræet» var sjunget, forlangte en Deel «Kong Frederiks Vise», det er den med Katten, og den kan i Sandhed Mange udenad, alle Versene. Efter den foreslog jeg et Hurra 3 Gange for den gamle Konges Minde, at det maatte ikke uddoe iblandt os, og det blev optaget med levende Bifald. Dernæst da Sangen med Omkvædet: Mens Lærken er graa og Bølgen blaa, mens Bogen er grøn, skal Danmark staae! var tilende, sagde jeg: At da Flere tidligere paa Dagen havde begyndt et Hurra for vor Konge, ønskede nu jeg og Andre, som vare komne siden, ogsaa at deeltage deri, og jeg foreslog derfor et 3 Gange gjentaget Hurra for Kong Christian den 8de, som havde lovet os at ville vandre i vor gamle Konges Fodspor! Gud velsigne Kongen! og saa svingede jeg min Hat og de Andre (Landalmuen) kan jeg tro Deres med, og der lød et Hurra 3 Gange for Christian den 8de, ikke mindre levende end det for den gamle Konges Minde — og Gud velsigne vor Konge, at han maa svare til de gode Forventninger, som vi sætte til ham! — Nu lev vel! nu vende vi os fra Maitræet til det deilige Træ, i hvis Grene Guds Engle saa gjerne ville boe, for at lære at kjende, hvor høit Gud Fader har elsket os syndige Mennesker. See nu til, at Du ogsaa kommer op paa din Green og qvidrer saa godt Du kan om Ham, som har elsket Dig først, og elsker os ogsaa sidst, ja Gud skee Lov! dybt ind i Evigheders Evighed, saa det faaer aldrig Ende, som de Gamle sang: Alle Ting en Ende faaer,

Men Guds Kjærlighed bestaaer!

Hils Dine! lidt ere de jo ogsaa mine!

Din Ven
G. Busck.

E. Sk.: Nogle anslog Menneskenes Tal ved Festen til 3 à 4000, Andre til 2000 — ja Gud glæder Mange! Af Sangbøgerne blev ikke et Hefte tilbage, og der var Spørgsmaal om Flere. Deraf blev sunget «Kongehaand og Folkestemme», «Er Lyset for de Lærde blot» og «Vift stolt paa Codans Bølge». Et Selskab havde leiret sig længere inde i Skoven og sang af Bøgerne, og en stor Kreds om dem hørte til.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 14de August 1841.

Det glædede os kjære Ven! af dit Brev at erfare, at I vare slupne vel til Staden og befandt Eder vel efter Reisen. Ja Gud skee Lov! ogsaa for de Dage, I vare her, som for al sin store faderlige Godhed imod os syndefulde Mennesker. Vi har, som Fader og Broder Luther siger i Kattegissemann (saaledes kaldte hans Kone Catechismus), ikke fortjent Hans Velgjerninger, men snarere Straf; men saa ville vi ogsaa af Hjertet tilgive dem, som fornærme os. Ja det maa dog være deiligt, naar vi paa Vor Herres Dag ret kunne see os omkring, forvissede af den Hellig Aand om, at der er ikke eet Menneske, som vi ei tor see lige ind i Øinene, fordi vi i Hjertet har Noget imod ham, som vi ikke har tilgivet! — Men det var nu egentligen ikke det jeg vilde skrive, skjøndt det løb med; men jeg vilde tale med Dig om vor Bøn til Gud for hverandre og saa lægge Dig Noget paa Hjerte; dog ikke mere end Gud af sin Naade giver Dig at kunne tage til og paa Hjerte. — Alle disse Bønnepaalæg for den eller den Mission eller dette eller hiint gudelige Forehavende har jeg aldrig kunnet komme ud af at bede, saa jeg er meget bange for at blive bebyrdet

med saadanne Bønner og vil heller ei bebyrde Dig med nogen Enkelt for mig. Men jeg vil dog skrive til Dig derom, for saa kan Gud gjøre med Dig hvad Han vil i den Henseende, og jeg synes dog, at jeg er roligere, naar jeg har fortroet Sagen til en christen Broder og Medtjener, der jo ogsaa søger Vor Herres Ære og min Sjels Frelse. — Det er om min Forflyttelse herfra, som mere og mere begynder at ligge mig paa Hjerte. I sytten Aar har jeg nu arbeidet ved disse Menigheder, og det forekommer mig, som om det, der ved Guds Naade kan være udrettet, først rigtig vil komme til Bevidsthed og vinde Fasthed i Hjerterne, naar jeg er borte herfra. Men hvor let kan jeg ikke blive bedraget ved hvad der synes og forekommer mig, og jeg vilde dog saa nødig herfra, naar det ikke er Guds Villie, jeg vil saa inderlig gjerne holde ud, ja gjerne prædike for 2 og 3, naar Gud vil have det; thi det veed jeg i Sandhed, og Guds Barmhjertighed være stor over mig, saa jeg maa aldrig, aldrig glemme det, at jeg er det ikke værd, at jeg skulde prædike det Ord, som Engle forlystes ved, for noget Menneske. Derfor naar jeg blot vidste, at det var Guds Villie, at jeg skal blive, saa kan jeg godt blive; men det er det, der forekommer mig, at det var bedre for Embedets Gjerning her, om jeg søgte et andet Kald. — See, kjære Ven hvad der her er Guds Villie, det vilde jeg saa inderlig gjerne faae Vished om, og kan Du hjelpe mig til den ved din Bøn til Gud eller ved Raad efter bedste Indsigt, saa hjelp mig i Jesu Navn, thi Verden med dens Begjæringer forgaaer, men den, siger vor elskede Broder Johannes, som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid. O, der er jo en saadan Fasthed ved dette, at blive til evig Tid, det er jo som at staae saa sikkert og sødt ovenpaa Helvedes Afgrund, forvisset om, at alle dets Planer og Anslag maa bringe os Fred og

Frelse, fordi Han lever, hvis Tanker er at vende Alt til det Gode for dem, som Ham elske og sukke og bede af Hjertet: «Skee din Villie, som i Himmelen saa og paa Jorden!» See, kjære Ven! at nu ogsaa jeg maatte være blandt dem, der i det Hele gjør Guds Villie med at tro paa Hans eenbaarne Søns Navn og elske hverandre og ogsaa, saavidt muligt, i det Enkelte, til Exempel med at blive her i Bjergbye, naar Gud vil det, det er hvad Du maa bede om, kjære Ven! saavidt Gud giver Dig at kunne, og raade mig i, saavidt Du efter din bedste Indsigt i et kjærligt Hjerte tør det! —

Fra Fenger i Slotsbjergbye havde jeg da Brev. Mit havde han faaet saa sildigt, at han kunde ikke komme før Du var reist; ellers var han vist kommet; thi som jeg seer af hans Brev og ellers jo ogsaa godt veed: han holder saameget af Dig. Dine Sønner, med hvilke jeg afrundede og udfyldte et Kornlæs til Holbek paa Dagvogns-Dagen, haaber jeg ere vel ankomne til Faderhuset. Gid nu Reisen ret maa have forfrisket og muntret dem til at tage fat igjen. — Med Veiret seer det daarligt ud. Imorgen er det Salig Faders Fødselsdag. Gid nu det gode Veir kunde begynde med den, som det daarlige begyndte Syvsoverdagen, min Salige A.'s Fødselsdag, — i al Fald give Gud, hvad der tjener til vor Fred!

Hils nu Dine og vær kjærlig hilset fra os ved

din Ven

G. Busck.

J. var da i Kirke, og det var da en deilig Daabsbekræftelse. Hans Naade faldt som en Velsignelsernes Regn paa vore Hjerter, og Hans Barmhjertighed, som er hver Morgen ny, give at det maa være som en mild Grødes Regn til Vext og Frugtbarhed!

Til Busck.

Kiøbenhavn, d. 21. August 1841

Kiære Ven!

Ja, mine Sønner kom velbeholdne ind og takke, som jeg haaber, skiøndt de tie, for god Omgængelse. Gud skee Lov for det yndige Veir i hele denne Uge! jeg kan forestille mig, hvilken glædelig Travlhed det har fremkaldt over hele Landet, og ønsker ret at det maa vare, til Alt er kommet vel i Huus, og at Folk saa dog vilde tiende lidt ordenlig af Hjertet baade med Haand og Mund, saa det kunde blive dem til Velsignelse!

Med Bønner og Forbønner staaer det sig kun maadelig her i Huset, men lidt tænker jeg dog paa gode Venner, naar jeg vender mig til Herren, og mindst kan jeg da glemme Dig, min trofaste Broder i Herren, den mest ligesindede, jeg har mødt i Verden. Hvad jeg svarede, da Du engang før spurgde om mit Raad i Henseende til Flytning, husker jeg ikke ret, men ved mit seneste Ophold i Bjergbye og Giæsteri i dine Kirker, næsten tomme paa en Regndag i en ængstelig Tid, tænkde jeg tit paa, at vor Herre dog neppe vilde, Du skulde blive her ret længe, hvor der for Øieblikket kun synes lidt Andet at giøre end at øve sig i Taalmodighed, hvad vi vist nok alle trænge til, men ikke mindre til lidt Opmuntring. Mod din Flytning har jeg altsaa ikke det mindste, men ønsker den meget mere, naar den kun, som Gud give, maa være til det Bedre for Dig og din Virksomhed! At vi ogsaa i denne Henseende tildels maae gaae iblinde, er vist nok, da alle de Tegn og Mærker, vi kan faae Øie paa, lettelig skuffe, men dog maae vi, som Lysets Børn, gaae med aabne Øine, og medens det er Konsten at følge Herren blindt, hvor Han leder, maae vi dog, før vi eftertragte og

efterjage Noget, have en Grund, der lader sig nævne for Ham. Naar man nu skal flytte, da er Spørgsmaalet, hvorpaa man skal see, for man søger, og at det ikke er Indtægterne, skiøndt Herren, saavidt det kan synes nødvendigt, ogsaa tillader et Sideblik paa dem, det er ligefrem, men Formodningerne om dette eller hiint Sted, som den bedste Virkekreds, er sædvanlig saa luftige, at vi ei, uden at narre os selv, kan lægge synderlig Vægt derpaa. Omstændigheder kan støde saa underlig sammen, at vi deri maae see et Vink af Forsynet, og da er Sagen afgjort, men naar det ikke skeer, da vidste jeg ikke Andet end med det mindst mulige Hensyn paa Indtægterne at komme i en Egn og til en Side, som jeg fandt mest opmuntrende, altsaa især gode Venner og deres Virkekreds nærmere end før. — Saaledes synes mig, det maatte være nærmere Sorø eller nærmere Kiøbenhavn, Du maatte flytte, og dertil vil jeg ønske Lykke, bedende Gud styre, som ene Han veed og kan, bedst for Dig og os alle!

Rørdam er til Bispe-Examen idag og skal, om Gud vil, ordineres paa Onsdag. Det glæder mig, at han dog nu synes ret vel tilfreds, thi kun naar han er det, vil Andre vinde ved ham hvad vi tabe.

Hils venligst alle Dine fra os!

Din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 27de August 1841.

Tak kjære Ven! for dit raadende Brev; det var mig saameget kjært, og det gjør Een saa godt, naar vore Tanker træde ud af vore Venner os imøde, for saa ere vi ei saa bange for at de ere af den gamle Suurdeigs Tanker,

der ikke due, men snarere fra Ham, hvis Tanker ere alle gode og hvis Veie alle rette og sande! Ja dette at komme nærmere «gode Venner og deres Virkekreds», det drager mig først og fremmest ad Kjøbenhavn til, men dog ogsaa ad Sorø, skjøndt dette Sidste kun i Forbindelse med den smukke Natur, som naar et Tystrup Kald var ledigt. Ja det er en underlig Magt, Søer og især Stranden har over mig. I de første af mine Aar herude snappede jeg ordentlig efter Strand, som en Bjergbeboer efter sin Bjergluft; og, naar jeg kom hen, hvor Havet laa for mig, udvidedes altid mit Hjerte, og med et lille Perlehav i Øiet maatte jeg altid love og prise Ham, der, som Paulus sagde i Lycaonien, har skabt Himmel og Jord og Havet. Derfor tiltaler et Kald som Søeborg og Gilleleie, Søllerød (hvortil Vedbek hører), ja endogsaa Høielse og Greve paa den stygge Kjøgevei mig; dog da jeg — Gud være evig lovet! — kjender lidt til Hans Tale gjennem Ordet, ved hvilket Himmel og Jord og Hav er gjort, og hvorved det bæres, saa haaber jeg ogsaa at Han, hvis Villie jeg ønsker at følge, vil lede mig ved sit Ord paa de gode Græsgange og til de levende Vandstrømme, hvor saa mit Fremtids Kald bliver; thi dette at vi — vanartede og syndefulde som vi ere — kunne elske Gud af Hjertet og ærlig foretrække Hans Villie for alle Ting, det er for os en Forsmag paa Himmerige, hvor der er alene Guds Villie, og det er for Englene et Barmhjertighedens og Viisdommens Underværk til at prise Ham, som blev ophøiet paa Korset for at drage Alle, der ere af Sandheden, til Sig. Han drage os, saa Han ret maa faae Ære og vi og Englene Glæde deraf baade her og hisset!

Din Ven

G. Busck.

Til Buscks Hustru.

Mandag Morgen $^{29}/_{11}$ 41.

Ja er det dog ikke noget Hexeri med den Skrift, min søde J.! Du syntes at der vel var intet Slemt i mit forrige Brev, men dog heller intet rigtigt Godt. Jeg derimod havde meent at det var ret et rart Brev, der udsagde at vi havde det godt. Nu Gud skee Lov! der oppe i Himmelen skrives ikke mere, saa naar vi har hjulpet os med vor Brevstiil gjennem denne Verden, kan vi gjerne brænde Stilebogen. Igaar begyndte vi da et nyt Kirkeaar — Gud veed, om vi ende det her i Bjergbye. Da jeg kom hjem fra Kirken, saae jeg af Avisen at Faxøe Kald er ledigt, og jeg troer, at jeg bør søge det, ikke fordi der er synderlig Udsigt til at faae det, men saa kommer jeg igang med at søge, faaer Øvelse baade deri og i at faae Afslag, og Du veed nok, det er Øvelsen, der gjør Mesteren. Ja Gud Fader, være Dit Navn Ære! man kan sagtens spøge baade med Ansøgninger og hvad der er under Solen, naar man ved Guds Naade har et godt og fast Haab til Ham, som er over Solen, og veed det med barnlig Tryghed i sit Hjerte, at Han har sat sit guddommelige, barmhjertige og trofaste Amen paa den Bøn inden i os, som beder om en Himmel fuld af Glæde, hvor Guds Engle og Hans Børn, som Luther siger, vide ikke, hvor de skulle putte sig hen for lutter Fryd og Salighed. Maa den Himmel kun altid staae mig aaben (Døren paa Klem, som Holger Danske siger), saa maa de gjerne lukke alle andre Døre i Verden for mig, ja lade mig sidde i Bjergbye indtil de lukke Kistelaaget over mit Støv og sætte det ved Siden af A.s og Dit, min søde J.; thi Du har jo sagt, at Du døer førend jeg. Nu Gud raade — Vor Fader raade! det er mit Hjertes glade Mening i det Hele!

Tak for det udsendte Tøi; nu skal vi lave Buxer, gid vi saa blot ikke faae Utak for at de sidde daarligt, naar vi komme til Byen med den store Intelligents.

Hil dem Alle! kys Børnene og den kjære M. — — —

Din
Gunnii.

Til Busck.

Kiøbenhavn, 3die Jan. 1842.

Kiære Ven!

Kiærligst Tak for Sidst, for det gamle Aar og for det uforanderlige Venskab i Aarene, som vi ikke vil tælle, for de blive til en rund Sum, thi jo mere Tiden kan gaae ud i Eet, naar den gaaer godt, desbedre, desmere ligner den Evigheden, og Du har vist ogsaa mærket det, at jo mere man kommer ind i vor Herres Tankegang, desmindre ændser man disse smaa Nyaar, der ikke kiendes fra hinanden uden paa Tallet, saa naar vi endnu lægger Mærke til dem, er det mest for Verdens Skyld, som tager Alting paa Tal, og for Børnenes, som, naar de hører tale om Nyaar, altid tænker, saa lukkes Paradis op igien. Da nu imidlertid hvert Aar har sit Tal, saa alt Stort og Mærkværdigt og Glædeligt skeer i et vist Aar, og det var derfor ogsaa i et vist Aar efter Verdens Skabelse, skiøndt vi ikke forvist kan sige hvilket, «vor Herre, Han lod sig føde,» see, saa veed vi ogsaa, det vil skee i et vist Aar efter Christi Fødsel, at vor Herre lader baade os og Verden rigtig mærke, Han lever endnu, og har paa ingen Maade glemt sin «lille Hjord» eller et eneste af «de gode Ord,» Han lagde i Deres Mund, eller gav dem dog beskrevne, saa Han kunde pege paa dem og paa Esaias 34, 16, der vel seer lidt broget ud hos de 70, men er derfor lige sandt og lige

trosteligt, som det staaer i Luthers Bibel og vores. Og deri er jeg rigtig som Børnene, at immer tænker jeg, naar Aarene skifte, nu kommer dog vel vor Herres Time, og skiondt jeg virkelig regner Hans og Kirkens Aar fra Advent til Advent, saa maa dog hvad Stort der skal skee i Verden, ogsaa skee i et Verdens-Aar, og skeer aldrig saa hemmelig, at det jo engang bliver aabenbart, saa hvad der hviskedes i Kamrene, prædikes paa Tagene, og vel venter jeg ikke, Tyrkiet faaer sin Rest før 1844, mens det kan vare meget længer, inden Jerusalem rigtig faaer sin Bisp igien, skiøndt de skriver fra England, han er afseilet*); men med alt Det har jeg dog et meget godt Haab om 1842, især hvad Danmark angaaer, som naturlig ligger os nærmest, og som, naar vi tage vor Herre med, vist ogsaa aandelig ligger os nærmest. Nyaarsdag var jeg rigtig nok saa ilde tilpas, at jeg følde Drift til at lægge mig saa lang jeg var, men dog ikke førend jeg havde præket baade til Høimesse, om Forholdet mellem den borgerlige Nyaarsdag og vor Herres Nyaarsdag, og til Aftensang, om at vi blive Guds Børn ved at tildøbes Herren, saa Han kan indslutte os i sig, og vi saaledes komme til at iføre os Ham, og saa havde jeg det herligt igaar, især til Høimesse, med de tre Maader. hvorpaa Gud-Fader, vor Skaber, kiendtes ved «Barnet i Bethlehem» som sin egen Søn, for Hyrderne, for Simeon og Anna, og for de Vise fra Østen, ligesom Han gior det endnu for Børnene, for Kvinderne, og for Mændene, især de Klogeste og Boglærdeste, naar de ellers leder om Jacobs Stjerne og bryder sig om Propheternes Skrift, og det slap naturligviis derud, at ligesom den første Maade ret brugdes i det Store i vor Oldtid, da Herren aabenbarede

*) En engelsk-preussisk Missions-Biskop.

sin Herlighed og Apostlerne kom i den med Evangelium, og den Anden (Aabenbarelsen for Hjertet) skimtes allevegne i Middelalderens Dunkelhed, saaledes skal nu den Tredie ret bruges i det Store i Nyaarstiden, saa de Vise maae knæle for Barnet i Krybben. — Dronningen var ogsaa hos os, og det var den tredie Søndag i Træk, saa Hun har ikke forsaget Vartou, og derfor lonne Hende Gud, da det dog staaer for Verden som en Stald til dem, der ikke kan faae Rum i Herberget. — Nu et lyksaligt Nyaar til Dig og Dine, med stedse glædeligere Fester til «Høitiden ret gaaer an.»

Din Ven

Grundtvig.

Til Grundtvig.

Dagen efter Helligtrekonger 1842.

Kjære Ven!

Da mit Hjerte svarer igjen paa din venlige Skrivelse, idet det har modtaget dine gode Ønsker og glædet sig ved dine glade Forhaabninger og ønsker dem opfyldte, Dig og os Andre til Glæde og Vor Herres det gode Navn til en evig Ære — saa er det jo ogsaa ganske i sin Orden, at min Pen peger paa Noget af Dette, som dit Brev fremkaldte hos mig. Men — fordi det er i sin Orden, derfor er det slet ikke sagt, at min Pen gjør det ordentlig; thi det er en underlig Pen! Skjøndt Vor Herre kommer hver hellig Dag saa velsignet til os og gjør os høitidsglade ved sit Ords Forkyndelse, saa er det Ham dog ikke muligt at faae det fort ordentligt i Pennen hos Præsten, som dog sidder Dagen for Herrens Dag med Pen i Haand og Tanken og Øiet rettet paa det store Evangelium. Dog at Vor Herre kommer til os — det er jo Hovedsagen; men det Andet er ligesom dette, nemlig at han vedbliver at komme til os,

indtil vi faae Lov at gjøre vor Bolig hos Ham, og der at see den Herlighed, Han havde hos sin Fader førend Verdens Grundvolde de bleve lagte. Og dette, at Han saaledes vil vedblive at komme til os, saa vi kunne komme til Ham, see det troer jeg Ham virkelig til, og er Sandhed og ingen Løgn; men dette Andet at see stivt paa et vist Aar, som det, der vil bringe det — det har jeg ingen rigtig Evne til eller Forstand paa, som jeg da heller ikke i det Hele taget ret kan læse eller skrive. Dog derom lyder der jo Gud skee Tak heller ikke eet Ord i Daabs-Pagten, saa min Salighed kan det jo ikke forstyrre, og skjøndt jeg jo rigtignok ogsaa har taget mig et Præste-Embede paa ved Herrens Menighed — hvorfor jeg ogsaa over mig baade i at læse og skrive — saa er jeg dog ogsaa rolig herved, da jeg veed, at jeg ønsker ikke at beklæde det et Øieblik længer end Vor Herre vil bruge mig, saa naar han har bedre Redskaber med Læsning og Skrivning i Aandens Kraft (thi den sorte Skoles Læsere og Skrivere, baade med og uden Doctorgraden, dem leer jeg ad) til at sætte i mit Sted, træder jeg inderlig gjerne ned imellem de andre Christne og siger: Ogsaa her er jeg Præst; thi vi ere et helligt, et præsteligt Folk, kaldet til at forkynde Hans store Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit underlige Lys!

At nu Du, min kjære Ven! der af Vor Herre har faaet en langt stærkere Retning til at gribe ind i Tiden og dens Gang, maa have (og vil ogsaa af Vor Herre sikkerlig faae) saadanne Mærker paa, at fra Hans Side, med Styrelsen i Verden, møder den sikre Opfyldelse paa Forventningen og den deraf udstrømmende Virksomhed, som Han vakte hos Dig — det finder jeg ganske i sin Orden, og det er ingenlunde, hvad jeg vilde svække Tilliden til hos Dig med mine «Menner»; men jeg vil kun udtale af mig, som ikke er

Dig, men har dog den samme Tro og det samme Haab som Du, min Tro og mit Haab saaledes som de leve i mig. —

Det var Indledningen, nu kommer det Hulter til Bulter! Først da: jeg vil saa inderlig gjerne — og det skal ogsaa skee! — at alle Aanderne blive os (ɔ: Christne) underdanige i Herrens Navn, og det fylder jo Hjertet med Glæde, hver Gang Troen seer, at det opfyldes; men saa vilde jeg saa inderlig gjerne ogsaa gjøre som Vor Herre sagde, Luc. 10, 20: Ikke saameget glæde mig derover, men glæde mig over, at vore Navne ere skrevne i Himmelen, hæve min Glæde i Troen paa Ordet derind, hvor der er kun Faderlighed og Sønlighed og Aandelighed og ikke Plads for en eneste af de mange daarlige Tanker og Begjæringer, som her ere om os og i os og kan saa let, saa let besmitte vor Glæde, saa vi maae sige det altid, og vist meest, naar vi juble: Sige vi, at vi have ikke Synd, da bedrage vi os selv og Sandheden er ikke i os; men bekjende vi vore Synder (Forfængeligheden og Hovmoden etc.), da er Han saa trofast og retfærdig, at Han forlader os Synden og renser os af al Uretfærdighed! — Der er derfor heller intet Ord i dit Brev, der mere slog an til Gjenlyd i mit Hjerte end det velsignede Du ender med: «stedse glædeligere Fester til Høitiden ret angaaer!» thi der hører jeg i det Ord Evighedens salige Jubel, som ligger i det gamle Psalmevers: «Der skal Høitiden ret angaae, Naar Sjel og Krop skal Samling faae, Og de skal udi Glæden see Din Guddom i Personer tre, Og Evighed skal klinge da Med et saa sødt Hallelujah!» — Ja, kjære Ven! det var og er og bliver med Guds Hjælp hvad jeg saa gjerne vilde: glæde mig og atter glæde mig og det fuldere og fuldere derover, at vore Navne ere skrevne i Himmelen, tegnede i Hans Hænder, hvor Ingen kan udslette dem, naar vi med Hans Hjælp,

som er altid rede til at hjælpe os, holde Daabs-Pagten; og det haaber jeg sikkert, at det skal ikke gjøre mig mindre deeltagende i hvad der glæder Dig og andre mine Medchristne, dette om jeg fik Naade af Gud til, ved al vor Jubel ved hvad Gud gjør her af Miskundhed imod Menigheden, at see høiere op og sige med den barnlige, sikre, salige Fortrøstning, som Aanden giver: «Men der o der hvad skal mig skee, Naar jeg maa Herrens Ansigt see!» O, kjære Ven! naar vi ere der, saa er Alt, Alt godt og evig godt, saa er det svælgende Dyb befæstet imellem vore frelste Sjele, og det Ondskabens Dyb, som her har besmittet os og endnu kan friste os, saa siger Vor Hérre ikke til os, som nu: «Hvad jeg siger, det siger jeg til Alle: Vaager og beder, at I ikke falde i Fristelse!» men Han siger alene: «Glæd Dig og see min Herlighed, den Jeg havde hos Faderen før Verden var!» — Nu, kjære Ven! Vor Herre være med Dig og Dine 1842 og fremdeles! Det er et godt Ønske og det er ei forgjæves. Forstaaer Du ikke min Skrift, saa har Du Lov at brænde den; men mig forstaaer Du, og jeg forstaaer Dig, og jeg haaber til Vor Herre, at Han forstaaer os, naar vi sige til Ham: «Vi staae paa dette, Johannes 3, 14, hjælp os kjære Herre Jesus!»

Din Ven
G. Busck.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 26de Mai 1842.

Du veed jo, kjære Ven! at efter vor himmelske Faders grundgode Villie gaaer Sorrig og Glæde tilhobe for os her i Prøvedagene — siden saa faaer den Første sin Afsked til evig Tid —; og saaledes havde min Kone og jeg Sorg, da Gud den 21de April tog vor lille legemsskrobelige, men saa

kjære, kjære J. til Sig; men nu den 24de Mai sendte Gud os en lille sød Pige, der skulde opkaldes efter min Salige A. og opdrages med Guds Hjælp til at komme i sin Tid didhen, hvor hun er. See, det er Glæden, og den kunde jeg ikke bie med at fortælle Dig, til vi sees, skjøndt det er underligt at see en saadan Begivenhed fremstillet i dette Krims-Krams.

Nu Gud i Vold og tak Ham kjønt med for vor lille Pige! Hils Dine!

Din Ven

G. Busck.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 24. Juli 1842.

— — — — — —

Ja vist er det sørgeligt, at man vil tvinge til Oplysning*), som jo kun duer, hvor den anbefaler sig selv; men man kan ikke tvinge, uden Gud vil, og Han vil jo kun tilstede det, naar det for Menneskenes Ondskabs Skyld maa være. Der er noget glædeligt i det Ord: «hver Djævel regjerer i sin Tid!» thi deraf seer man, at Tiden er dem tilmaalt og beskikket, og den er dem dog i Sandhed ikke beskikket eet Øieblik længere, end at ogsaa det Regimente tjener Ham, hvem Riget og Magten og Æren tilhører i Evighed! O, det lille søde velsignede Fader Vor! hvor er det dog mægtigt, ja i Grunden «almægtigt», thi naar Han boer Selv hos sine Børn i det, saa helliges Hans Navn, Hans Rige kommer, Hans Villie skeer paa Jorden, som i Himmelen, vi faae vort daglige Brød, og vore Synders Forladelse,

*) Udkast til den nye Skole-Anordning for Kjøbenhavn (af 1844).

og forlade vore Skyldnere, blive ikke ledte i Fristelse, men friede fra det Onde! Og, kjære Sjel, hvad vil Du meer?

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Kjøbenhavn d. 26de Juli 1842.

Kiære Ven!

— — — — Nu skulde jeg da igien til Haandbogen*), men rører den sagtens ikke for efter Pusterummet, skiondt jeg rigtig længes efter at see den færdig og faae fat paa Kirkens Historie, som jeg altid har tænkt, var Hoved-Bogen, jeg skulde skrive, men kunde aldrig komme til, og skulde aabenbar ikke heller, før jeg kunde nogenlunde skille Avnerne fra Kornet, og havde giennemgaaet den Verden, som var ikke blot Kirkens Skueplads, men indeholdt den kun for vore Øine ubekvemme Materie til at skabe Nyt af. Alt Skriveriet kommer der vistnok Intet ud af, hvis Folk ikke opvækkes bedre end det skeer i de «gudelige Forsamlinger»; men har vor Herre gjort sig den Umage at skabe saa store Ting, maae dog vi sagtens ogsaa tage os det over at beskrive dem, og vilde Han have gjort sine Gierninger forgiæves, var vore Værker dog vel heller ikke bedre værd. Det har imidlertid ingen Nød, at Han skulde have forregnet sig, og har Han regnet rigtig, da hører det Gran, vi lægge i Vægtskaalen, ogsaa nødvendig til, eftersom Han er af de gode Huusholdere, der Intet spilde.

— — — — — —

Din
N. F. S. Grundtvig.

*) Nyaarstidens Historie.

Til en Veninde.

Stiftsbjergbye 12te August 1842.

Kjære M.!

— — — — Hvor Herrens Aand er, der er Frihed, men vi have Jesu Aand, ja Han boer i os, den Aand, som var over vor lille Frelser, som gik ved Marias Haand, og Han er ogsaa udøst som en Bønnens Aand i vore Hjerter, og fattes Du Noget i saa Henseende, saa siig det daglig til Gud — jeg siger Dig i Jesu Navn, i den Herres Navn, som jeg tjener: «Han vil give Dig det Alt, ja Han har mere Hjerte til at give end vi til at modtage;» derfor — daglig Hjertet op i Troen, at vi ret kan smage, hvor sød og venlig og uudsigelig kjærlig Han er, vor Fader, som er i Himmelen Men husk paa, det er hele Livet igjennem vi skulle holde Daabspagten — altid forsage Djævelen med alt hans og hvile i Ordet om Gud Fader, Søn og Hellig Aand, som vi ere døbte paa; det er Himmelstigen, ad hvilken vi stige daglig op og ned; suug dagligen din Næring af dette Guds Ord til Dig i din Daab, og plei denne barnlige Omgang med Faderen og Sønnen og den Hellig Aand i den apostolske Tro, og beed dit «Fader Vor», saa voxer i Sandhed Jesus i Dig og Du vil kunne leve, leve saligen i denne christne Tro, hvor Gud bereder Bordet for Dig, her eller i V.

— — — — Bliv kun dagligen, kjære M.! ved din Catechismus: Apostel-Ordet, Du er døbt paa, og «Fader Vor», som er Dig givet, det være Brystet, Du hviler ved, og hvoraf Du suger Ordets uforfalskede Melk; væmmes ei ved den Næring, saaledes som de hovmodige og fortrædelige Aander gjøre, men bliv ved den, og Vor Herre skal velsigne Dig, saa Du skal ogsaa kunne velsigne Andre med den Velsignelse, hvormed Han velsigner Dig. See her sidder

jeg med vaade Øine og med et i Kjærlighed til Dig opladt og brændende Hjerte — o, hvorledes mener Du da ikke Han elsker Dig, som bar ogsaa dine Synder paa sit Legeme paa Træet, gav ogsaa Dig Fred med Gud og barnlig Adgang til Faderen, at Du hver Dag skulde være fuldkommen glad ved at eie en saadan Fader og en saadan Vor Herre og en saadan Trostermand, som Hans Barmhjertighed og Kjærlighed har givet Dig! Nu lev vel i Guds Fred og modtag det Kys, som jeg giver Dig af Hjertet for Guds og Hans hellige Engles Aasyn!

Din Ven
Gunnii.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 18de August 1842.

«Lad os tit mødes i Aanden at fornemme Herrens Trofasthed, som siger og sander, at ogsaa midt imellem To vil Han være, naar de mødes i Hans Navn,» dermed ender Du dit Brev, kjære Ven! og dermed vil jeg begynde mit. Ja lad os det. — Lader os Alle bede — det er meget rigtigt sagt af Dig, men her tager Du ogsaa fat paa det store Læs, kjære Ven! som jeg vil ønske Dig Guds Velsignelse til at drage baade hos mig og andre christne Sjele; thi jeg vil ikke nægte, men bekjende det reentud, at jeg er saare lad til at gaae i Bøn med Guds Menighed, som det jo i Sandhed er, naar To eller Tre kan ret mødes til i Aanden at bede i Hans (Jesu) Navn. Jeg staaer — for at tage Lignelsen fra det Jordiske — som en eenlig Recrut, der meest bliver exerceret for sig selv, indtil han, om muligt, kan due til at komme i Geled med de Andre. Saavidt jeg imidlertid selv formaaer at dømme om disse Ting, saa seer det rigtignok ud for mig, som stod Du

nærmest for mig til at komme i en naturlig aandelig Berørelse med, til at kunne bede lidt tilsammen for Guds Menighed; skjøndt Du ogsaa paa den anden Side synes mig for langt borte, idet Du forekommer mig at have givet Afkald paa Meget her i Livet, som jeg ikke endnu har Kraft til, og hvorom jeg ikke ret veed, om det Ønske, jeg nærer til at kunne give Afkald derpaa, er et sygeligt selviskt Ønske eller er en lillebitte velsignet og himmelsk Spire fra Gud Fader i Himmelen, som jo da nok med Hans Bistand vil faae Fremgang, da Han ei forregner sig, men er mægtig til at udføre sin Villie i os, naar vi ikke med Djævels Vold staae Ham imod; og det vil jeg ei; thi ham forsager jeg af mit Hjerte, om end mit Hjerte er langsomt til at kaste overbord saameget af det, der dog vilde lette Skibet og fremskynde dets Reise, naar vi kastede det fra os. Men — vi kan Intet af os selv — og er kun vort Hjertes inderste Begjæring denne, at Gud skal hjælpe os — saa gjør Han det vist ogsaa, om det end holder haardt, saa vi lære af egen Erfaring at forstaae St. Peders Ord 1 Brev 4, 18 «om den Retfærdige, som neppeligen ɔ: med Nød og Neppe frelses» og Herrens Ord om den trange Vei «til Livet», paa hvilken det jo ofte synes, som om vi gik heelt itu, saa snever er den. Dog over det Trange og Snevre bør vi jo aldrig beklage os for Ham, som lagde Sig i Jomfru Marias Skjød og i Krybben; gik vel, som Dreng, op paa Brinkerne ved Søen, men altid ned igjen i sin Lulle i Nazareth, ja gik fra Forklarelsens Bjerg den Vei gjennem Gethsemane og Golgatha, hvor ingen Engel kunde følge Ham, men alene den Gud, for «Hvis klare Øie al Verdens Synd Han bar.» Jeg beklager mig i Grunden heller ikke over Ham, som er al min Trøst og Glæde, men jeg beklager mig over mig selv, at Han kun kan have saa lidt Glæde af mig, for

hvem Han har gjort mere end Nogen kan udsige! — Gud skee Lov! at Heden dog nu gaaer lidt over, saa haaber jeg at ogsaa Du og Dine befinde Eder bedre inde i den hede Stad. Men med Undtagelse af Heden var dog Veiret deiligt her paa Landet for Eder, fremfor ifjor, da det Vaade udgjorde Broderparten. Lev nu vel og hils Dine, og Gud lad os samles næste Maaned under Hans Varetægt og med Hans Velsignelse!

Din Ven
G. Busck.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 20de December 1842.

Du erindrer vel, kjære Ven! at jeg sagde, jeg vilde tilskrive Dig om Luthers Udlægning af Math. 1, 25, *) efter hvilken han finder det soleklart, at Joseph aldrig har behandlet Vor Herres Moder, som sin Hustru. «Des Evangelisten Worte ziehen sich gar nicht auf dasjenige, das nach der Geburt, sondern auf das nur vor der Geburt geschehen ist. Darum kann sich aus diesen Worten nicht schlieszen, dasz Maria nach der Geburt (Jesu) ein Weib worden sey, darum es auch nicht zu sagen, noch zu glauben ist. Denn alle Worte zeigen nur das Wunder an, dasz sie ehe schwanger worden und geboren hat, denn sie beschlafen ist. Auch hat solche Weise zu reden die gemeine Sprache, als wenn ich spräche: Pharao glaubet Mose nicht, bis er im rothen Meer ersof. Hie folget nicht, dasz Pharao geglaubet habe hernach, da er ersoffen war; sondern das Wiederspiel, dasz er nimmermehr geglaubet habe. Also, wenn Matthæus sagt, Joseph habe Maria nicht erkannt, bis

*) «Und erkannte sie nicht, bis sie ihren ersten Sohn gebar.»

sie ihren ersten Sohn gebar, folget nicht, dasz er sie hernach erkannt habe, sondern das Wiederspiel, dasz er sie hernach nimmermehr erkannt habe. Item: Pharao überfiel das rothe Meer, ehe denn er hinaus kam.

Auf diese Weise redet auch die Schrift Ps. 110, 1: «Gott sagt zu meinem Herrn, setze dich zu meiner Rechten, bis ich deine Feinde zum Fuszschemel lege deiner Füsze.» Hie folget nicht, das Christus darnach nicht sitze, wenn seine Feinde zu seinen Füszen geleget sind. Item 1 Moseb. 28, 15: «Ich will dich nicht laszen, bis ich alles erfülle, das ich geredet habe.» Hie hat Gott ihn nicht verlaszen, nachdem die Erfüllung geschah. Item Esaias 24, 4: «Er wird nicht sauer sehen noch stürmen, bis er das Recht auf Erden einzetze». Und dergleichen vielmehr; dasz solch Geschwätz (des Elpidii) keinen Grund hat, und er dazu weder der Schrift noch gemeiner Sprache geachtet noch wahrgenommen hat.»

Vi maa vel sige om den hele Sag, at vi vide det ikke, og da der er intet Ord fra Gud herom, som vi har at følge, maa det være enhver Christen tilladt at gjøre sig de Forestillinger derom, som ere ham de guddommeligste, efter hans Forestilling om Guds Naades Huusholdning for Menneskens Børn i Christo Jesu Vor Herre. Kun at han aldrig lægger nogen synderlig Vægt paa eller gaaer formeget ind i det, hvorom Skriften ikke bærer Vidnesbyrd; thi da der ere Guldgruber nok i det, Gud har givet os i Skriften at granske, er det jo ikke forsvarligt at ville anvende synderlig Tid og Flid paa at ville fremdrage for Lyset de Ting, hvorom Gud i Ordet intet Lys har tændt for os; bedre er det vistnok at stræbe frem ved Vor Herres Naade til Renselse af al Kjødets og Aandens Besmittelse, saa vi kunne formedelst Guds store Langmodighed og Barmhjertighed komme didhen, hvor Maria og Vor Herres Venner

ere, saa ville vi sikkert faae det at vide, om hun har havt andre Børn end Ham, hvis Fødselsfest vi nu skulle helligholde, og i hvem det har behaget Faderen at al Guddommens Fylde skulde legemligen boe. At Vor Herre Jesus i Sandhed har Brødre og Søstre, det vide vi jo Math. 12, 49—50, og at vi maae være mellem dem, derom ville vi bede Gud for hverandre: thi skjøndt vor store Syndighed og Uværdighed nok kan faa os til at tvivle paa, at det kan lykkes, at vi komme i Guds Himmel (see Grundtvigs Søndagsbog 1ste Bind Pag 266), saa hvisker dog saa trøsteligt den Engel, som talede med Maria, eller en Anden af disse velsignede Hærskarers Mangfoldighed: «For Gud ere alle Ting mulige!» og dermed ville vi trøste hverandre!

Af Avisen, som er min Bulletin om dit Befindende, saae jeg at Du var i Søndags paa Benene og kunde føre Ordet — ja Gud Fader give endnu længe! — indtil Ordet fører Dig didhen over, hvor Du vil see det, at det er aldrig forgjæves at arbeide i den Velsignedes Navn! Glædelig Fest for Dig og Dine!

Din Ven

G. Busck.

Til Busck.

d. 21de December 1842.

Kiære Ven!

Tak for sidst og for god Efterspørgsel og for alt Godt! Med Guds Hjelp haaber jeg nu baade i Julen og det ny Aar at kunne rygte Embedet og fortsætte Gierningen, som det er mig givet at giøre!

Luther har meget Ret i, at man ikke af Ordet «indtil» eller «forend» kan slutte, hvad der skedte siden, men han har Uret i at ville deraf slutte, hvad endnu mindre

ligger deri, at der ikke skedte Andet siden end før, og da Skriften dog udtrykkelig nævner Herrens naturlige Brødre og Systre, saa skulde man dog have en udtrykkelig Erklæring om det Modsatte, for med mindste Ret at kunne nægte, de var hvad de kaldes. Sagen er vistnok ikke til at gruble over, thi det er slet Intet i Evangeliet, men ubetydelig tør jeg ikke kalde den, blandt Andet for Evangelisterne har sagt saameget derom, at alvorlige Bibellæsere maae blive opmærksomme paa den. Det er Papisterne, som har gjort den urimelige Paastand, at Herrens Brødre og Systre var ikke hvad Evangelisterne kalde dem, og det passer i deres Kram til hele Munkehelligheden, men det var meget ubetænksomt af Luther, som paastod Ægteskabets Hellighed i sin naturlige Skikkelse, at forsvare den papistiske Grille, og hverken ligner det Vorherre at tage Munkelofte af Joseph i det samme Han opmuntrer ham til at gifte sig med Maria, ikke heller kan jeg see det mindste Opbyggelige, men kun Unaturlighed, i at Joseph selv skulde paalagt enten sig eller Maria en Tvang, som Apostelen Paulus forbyder christelige Ægtefolk at øve. Endelig anseer jeg Tanken om det golde Ægteskabs større Reenhed for en Fristelse, der ingenlunde hos en christelig Ægtemand fremmer men snarere hemmer Renselsen og Helliggiørelsen, thi man kommer da let til at ansee det inderlige Samfund med Herren for umueligt, saalænge man lever i naturligt Forhold til sin Kone, og skaber derved ikke alene en Hindring, hvor ingen er, men overseer den, der virkelig finder Sted, og fæster næsten nødvendig, under Bønnen om Renselse fra al Kiøds og Aands Besmittelse, Øiet paa «hvad Gud har renset, saa vi maae ikke giøre det ureent,» istedenfor paa hele vor Beskaffenhed, som Herren selv kiender meget bedre end vi, og vil have sig overladt til at rense fra den

rette Side og paa den bedste Maade. — Dette maa jeg sige, fordi Du synes mig at tage Spørgsmaalet alvorligere end det behøvedes, thi naar et, ellers nok saa ubetydeligt, Spørgsmaal faaer den Vigtighed for os, at det har Indflydelse paa vort Forhold til Herren, da er det ikke godt at blive i Tvivlraadigheden.

Skouboe har lovet endnu idag at sende «Tidens Strøm» op til din Moder, men om det skeer er jo immer et Spørgsmaal.

Jeg har skrevet en ny Vise til Juleaften i Asylskolen efter «Der stander et Slot i Østerrig,» og den begynder saa:

Maria, hun sad paa Hø og Straa,
I Stald ved Nattetide,
I Krybben Jesus-Barnet laa,
I Svøb, med Fagter blide!

En Engel der kom med Krone paa,
Den var af Guld det røde,
Deri som mange Sole smaae
Man funkle saae og gløde!

Som Bøg i Skov han raged op,
Som Pilen rank tilskue,
Hans Vinger gik fra Taa til Top,
Som Lyn i Lyn, i Bue!

Gud give os alle Glimt af Engelen og Gienlyd af Sangen med varig Juleglæde! ja, glædelig Jul og lyksaligt Nyaar!

Din
N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 7. Marts 1843.

Kiære Ven!

Tak for din Liste,*) som jeg just idag havde tænkt paa at æske, hvis den ei var forekommet mig! Om de «Uimodsigelige» kan vi temmelig let blive enige, skiøndt der i Henseende til Passjons-Psalmerne dog er et «men» ved; men ved Indskrænkningen til de 40, som er Bogens Gyldental, eller til de Gamle, er Du paa Vildspor, hvor jeg slet ikke kan følge Dig, thi baade lyder den Kongelige Opgave**) paa de «ældre og nyere» Psalmer, som mest savnes, og vor egen Konge siger, at en Skriftklog, som er oplært til Guds Rige, fremtager af sit Forraad baade Nyt og Gammelt, og vi maae visselig ikke glemme, hvad vi mest savne, ikke som Personer af den lærde, dannede Verden, men som forholdsviis oplyste Medlemmer af Herrens Menighed og Hans Embedsmænd i den; men det glemde vi, naar vi intet Hensyn tog paa hvad Herren har lært os at savne ligesaavel i den Lutherske Psalmebog som i den Lutherske Lærebog, saa jeg kan slet ikke begribe, hvordan Du er kommet i Vilderede med det. — Et er nemlig, hvad vi kunde og skulde nøies med indtil videre og takke Gud til, naar Bispen bød os det, eller knappede af, men noget ganske Andet hvad vi, med Herrens Menighed og Dens Tarv for Øie, skal foreslaae og bede om, thi det maa være det Bedste, vi for Øieblikket see Udvei til. Vor personlige Tilbøielighed baade til os selv og vore gode Venner skal vi vist nok alvorlig stræbe at holde udenfor Spillet, men naar vi giør det, ikke ængste os over det Uundgaaelige.

---

*) Forslag til Grundtvigs paatænkte Psalmebogs-Tillæg.

**) Til Liturgi-Kommissionen.

— I Henseende til Godtkiøb har Du vistnok Ret, men dertil see begge Fengerne med os en nem Udvei, og enten vi sælge 40 eller 100 Psalmer for 8—12 Skilling, bliver Sagen jo den samme, men for Kirken giør det en stor Forskiel, hvis vort Ønske opfyldes; og indføres virkelig vort Tillæg i endeel Menigheder, kan Prisen baade af sig selv blive lav, og en Forbindelse med de Præster, som hue det, giøre Anskaffelsen endnu lettere. Paa Børnene skal vi her ikke tænke videre, end at de i Kirken skal finde det Barnlige igien, thi deres lille Sangbog bør endnu være mere historisk end Hagens, og at skaffe dem ved Leilighed en saadan, der ogsaa er bedre Kiøb, bliver en egen Opgave.

Derfor, min Ven! lad mig smukt vide, hvilke af Psalmerne i Sangværket Du veed Tone paa, og gierne saavel for Oplysningens som for Opbyggelsens Skyld vilde høre i Kirken, thi jeg kan høit behøve Meddomsmænd i saa killen en Sag, som jeg dog ingenlunde maa afvise!

Hvad Tiden angaaer, da giælder det kun om at benytte den, thi jeg vilde ved denne Leilighed ligesaa nødig forhaste som forsinke mig, og skiøndt jeg naturligviis med Dig ønsker bedre Kirkepsalmer heller idag end imorgen, vilde jeg dog være meget glad ved at faae dem til næste Jul, og før tør jeg neppe tænke det muligt. Det vil alt være store Ting, om den lille Psalmebog kan komme ud og lidt omkring til Pindse, thi skiøndt jeg sidder midt i det, kan jeg dog endnu ingenlunde see til Enden, og paa kiedelige Ophold hos Trykker og Binder maa man altid være belavet; men da vi i Kirken er blevet vant til at døie Ondt, giælder det heller ikke nær saameget om lidt snarere at faae det lidt bedre, som om med det Første ordenlig at

faae det godt, og det haaber jeg til Gud, vi skal, naar vi bier lidt efter Ham.

— — — —

Kiærligst Hilsen fra os alle til Dig og Dine
ved din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 6te Mai 1843.

Kiære Ven!

Vi spøgede sidst med Reisen til Oxford, men hvor let Spøg kan blive til Alvor, saae jeg igaar, da jeg aldeles uventet fik et Brev fra Dronningen, hvori Hun meldte mig, at Hun længe havde ønsket mig en Engelands-Reise, og var nu endelig istand til at give mig den. Du kiender min Tankegang derom, saa det modtog jeg naturligviis som vor Herres Tilbud, Han nok Selv vil give Kraft og Held til baade at følge og benytte, saa, vil Gud, reiser jeg Ugen efter Pindse og tager Svenn med, hvis boglige Retning jeg nu ogsaa seer, Vorherre bifalder og giver ham en ganske overordenlig Leilighed til frugtbar at følge, Gud give ham ogsaa Alvor og Sind dertil!

Saa skal jeg da, rimeligviis, for Alvor støde sammen med de halve og hele Papister i Oxford, og det nytter ikke at dølge for sig selv, der vil findes haarde Halse og uomskaarne Hjerter, saa Møien er vis og Virkningen meget tvivlsom, Gud give i Jesu Navn baade Viisdom og Taalmodighed!

Imidlertid staaer denne Reise ingenlunde sorgelig for mig, og naar jeg kun kan bevare den Sagtmodighed, der bør findes, hvor jeg ikke optræder som Missionær, men som Forsvarer af Mortens og vor Deel baade i den Catholske

Kirke og Vorherre Jesus, da tor jeg nok haabe at meddele de Godtfolk i det mindste lidt bedre Forstand paa Kirkehistorien og deres eget Losen «qvod ubique, semper et ab omnibus», maaskee ogsaa at give den indbrydende Tydskhed et Rap, og den folkelige Retning et Skub, thi hvor der ikke er noget i Veien, vil Puseyiterne ganske anderledes forstaae mig end Folk heromkring.

Du kan vel nok tænke, at der gaaer meget rundt i Hovedet i disse Dage, saa det er alt det, jeg kan overkomme med et Par Linier at melde Dig denne engelske Revolution i alle mine Sysler og Anstalter. Den lille Psalmebog maa nu ligge til Mikkelsdag, da jeg, om Gud vil, kommer hjem, men jeg haaber dog at faae den færdig, og nedlægger den da hos Theodor Fenger, hvor Vennerne, naar de komme herind, kan see den og, hvis det skulde giores behov, i sin Tid, tage sig af den. Birkedal har skrevet en deilig lille Bog om Kirkeaarets Evangelier, som Du endelig maa læse, thi den har ikke blot glædet men virkelig oplyst mig, saa uden den kunde jeg ikke sluttet min Psalmebog, som jeg dog følde, det maatte være, med et ordenligt Hensyn paa vore Evangelier.

Kiærligst Hilsen fra os alle ved

din Ven

N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 8de Mai 1843.

Ja Gud skee Lov! for det Indfald hos vor kjære Dronning at befordre Dig til Oxford for en liden Stund. Jeg haaber til Gud, at det skal gjore Dig godt i flere Henseender, baade at Du kan lære dem Noget og ved den levende Beroring ogsaa lære Noget hos dem. Thi kjære Ven! —

vi har det sikkerligen ikke med Nadveren, som Vor Herre under os at have det; derom bliver jeg mere og mere forvisset, hvergang jeg — ikke endnu engang er kommet til Nadveren — nei men blot har taget Bestemmelsen nu at ville gaae til Guds Bord. Thi alt det Gode, som da kommer mig imøde herovenfra, forvisser mig om, hvad jeg alt for mange Aar siden levende erkjendte, men har destoværre for en Deel glemt, at Vor Herre netop sigér: «Gjører dette til min Ihukommelse!» for dermed venligen at lokke os til Sig, hvor Han giver Naade over Naade og vil at Hans Venner skulle have Livet og have det overflødigt. Men hvorledes skal Livet blive overflødigt i os uden Næringsmidler, hvorved det kan voxe? Hvorledes skal det Liv, vi i Daaben har annammet, kunne blomstre frem og sætte Frugter — Frugter, hvorved Gudfader æres, naar ikke Hans Kjød og Blod er vor daglige Næring, «vort daglige Brød?» Ja Gudfader hjælpe os i Jesu Navn! det raaber min Sjel inden i mig; thi jeg veed det jo godt, at det gavner ikke, om vi af os selv løbe ofte til Herrens Bord, naar det ikke er den Hellig Aand, som samler os og gjør os deelagtige i de Helliges Fælledsskab. At vi ere i Kirken, i den hellige almindelige Kirke fra vor christne Daab af — det maa man indrømme os, ellers har vi jo Intet med dem at skifte, som ville foragte den Daab, i hvilken Vor Herre sandeligen har taget os paa sine Arme og givet os sin Velsignelse; men kjære Ven! hvor man i Christenheden indrømmer mig dette og erkjender denne i Daaben lagte Grundvold for den Gode og Eneste, som kan lægges, see der er jeg saare villig til at høre efter og prøve, hvad der tiltaler mig til Fremvext i den christne Tro og Haab og Kjærlighed; thi det føler jeg godt, at med det kirkelige Samliv, med de Helliges Fælledsskab staaer det sig saare daarligt hos os. Gud i

Himlen veed hvori Feilen ligger; men det er jo rimeligst, at den ligger der, hvor man hos os har villet være klogere end Vor Herre og den hellige almindelige Kirke, og har døbt os paa det — sit venia verbo! — Sludder: Troer Du paa den Hellig Aand, en hellig christelig Kirke at være, som er hellige Menneskers Samfund, — thi naar vi analysere disse Ord, er jo den Hellig Aand for os som i Luften, og ved Siden af Ham ér der en hellig christelig Kirke, som er hellige Menneskers Samfund, istedetfor at Kirken er Hans Legeme, som virker Alt i Alle. Gud veed, det er ingenlunde min Tanke, at ville gaae irette med Nogen af de Mænd hos os, ved hvilke disse Vildfarelser ere indtrængte; men vi maa erkjende, hvor nær vi have været ved reent at skille os fra den hellige almindelige Kirke, i hvilken øiensynlig Dødsfare vi har været; thi før kan vi dog aldrig lære at paaskjønne ret, hvad det er at høre til den hellige almindelige Kirke eller vente nogen ordentlig Deel i de Helliges Fælledsskab. Ja kjære Ven! bekjend Du det kun ærligt i Oxford os til Beskæmmelse, men vor naadige Gud Fader og Herre Jesus Christus til en evig Ære, at vi, om ikke af Luther, saa dog ved Luther, vare komne paa Vildspor, men at nu lyser det for os, og vi har i Sandhed det Haab til Ham, Veilederen, som Herren har givet os i den christne Daab, som ogsaa vi har annammet, at Han, den Hellig Aand, vil lyse os ud af alle Vildfarelsers Mørke, saa vi i Ham Selv finde den hellige almindelige Kirke, de Helliges Samfund, Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og det evige Liv. — Ad Trudsler smile vi; thi den Aand, vi har annammet, Han bliver aldrig bange — og for Mørket frygte vi ei; thi den Stad, vi høre hjemme i, ligger paa Bjerget og kan ikke skjules — og derfor kan vi — det velsigne Gud Fader Dig til! — ret i Sagtmodighed høre paa Deres

Indvendinger og Anmasselser og sige til dem i Kjærlighed: Dømmer Intet før Tiden — Herren er nær, som vil aabenbare Hjerternes Raad! — Nu maa Du og Svenn kun tale engelsk med hinanden, at Du ogsaa kan have det engelske Ord i din Magt, naar Gud af Naade giver Dig at kunne tale om Hans det evige Livs Ord! — Hils din Kone, nu vente vi da sikkert hende med Søster og J. og M. hos os i Sommer.

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 9de Mai 1843.

Kiære Ven!

Tak for dit kiærlige Brev og dine gode Ønsker, som Gud vil giore til smaa Bønner, indsluttede i den Store hos os Begge! Hvad Nadveren angaaer, da er jeg ganske af din Mening om den sørgelige Fod, hvorpaa Herrens Bord staaer hos os, og det vil jeg hverken dølge for Venner eller Fiender, men naar Du mener, det kunde ændres ved Noget, der var at lære enten hos Oxforderne eller hos noget kirkeligt Parti i vore Dage, da gaae vore Meninger vidt fra hinanden, thi dels er der hos dem endnu langt mindre christeligt Liv, end vi veed kan findes og opholdes hos os, og dels maae vi altid forudsætte som en afgjort Sag, at Alt, hvad Gud har ladet os fattes, var vi ikke skikkede til at annamme, saa den egenlige Hindring for Christi Vextes Fylde laa og ligger hos os selv. Forhutlingen af den tredie Artikel er saaledes vistnok uforsvarlig og maatte have sørgelige Følger for Livet i Christo, men det er Noget, endnu ingen Andre veed end vi, saa ogsaa fra denne Side see vi, at Snorerne faldt for os paa

de lifligе Steder, de Lifligste under Solen siden Jerusalems Forstyrrelse, og det er klart, der er os en deilig Arv beredt, med alle de Hellige i Lyset, naar vi kun holde fast paa hvad vi har, saa Ingen skal tage vor Krone, og vente som den, saa Alt hvad vi endnu fattes, af Herren og den Hellig-Aand og ei af nogen anden Kirke eller Menighed under Solen. Der er vist nok Guld og Sølv hos Ægypterne, som vi skal have med, naar vi udvandre af vort Gosen til det forjættede Land, men vi maae hverken tigge, kiøbe eller stjæle det for at blive rige, men kun, naar Herren saa vil, laane det til Hans Tjeneste, og saalænge vi skal boe i Gosen, har vi udvortes Alt hvad vi kan bruge til Guds Ære og Hans levende Dyrkelse.

Dog, det nytter ikke at ville afhandle en saadan Sag med Pen og Blæk, saa jeg vil blot endnu minde om, at ogsaa i den Engelske Kirke har de faaet «Døden» ind i den tredie Artikel og lade den neppe fare, og at de der desuden har forvirret om ikke forvansket Daabspagten for Børnene, hvad de maae angre, før de engang faae Adgang til det evige Liv, saa hvilke apostoliske Relikvier de end ellers kan have forud i død Skikkelse, med dem skulle vi ikke bytte, og af dem kan vi umuelig lære Noget om det Livs Beskaffenhed, de slet ikke har. Intet Christeligt, og allermindst Nadveren, kan i vore Stats-Kirker blive fuldkomment, men i vores, naar den blot kan blive borgerlig fri, vil alt Christeligt dog kunne blive langt mere levende og frugtbart end det er hos Nogen af os, og først naar det er naaet, kan det nytte, Vorherre giør Udveie til Resten, som Han da vist ikke heller vil forsømme, da det er Hans gamle Skik, naar Hans Folk ikke kan faae Brødet til at groe op af Jorden, da at lade det regne ned af Himmelen!

Nu lev vel, og lad mig vide, om Du kommer herind før jeg reiser!

Din Ven
N. F. S. Grundtvig.

Til Grundtvig.

Stiftsbjergbye d. 16 Mai 1843.

Kjære Ven!

Skjøndt jeg af dit sidste Brev seer, at Du misforstaaer mine Yttringer om «den Ydmyghed og Frimodighed, med hvilken jeg ønsker, at Du ved Guds Velsignelse maa baade for Oxforderne og Alle bekjende, hvad vi hos os fattes til vor christelige Samfunds Glæde, at den maa vorde fuldkommen», saa vil jeg dog ved at skrive paa ny udsætte mig for en ny Misforstaaelse, overladende det til en Høiere at afgjøre, om det er mig, der ikke skriver rigtigt, eller Dig, der ikke læser rigtigt, eller noget Saadant hos os Begge. — Hør nu — nei læs min Tankegang!

Ved hvad den Hellig Aand har beviist af Naade imod vort lutherske Kirkesogn i den hellige almindelige Kirke, har jo Han givet os et Vidnesbyrd, som er ufratageligt, og jeg veed i Sandhed intet Stade i den hellige almindelige Kirke, som jeg vil bytte det med, som jeg af Gud har annammet og daglig ved Hans Naades Oplysning synes bedre og bedre om, undtagen med det, som jeg haaber der bliver gjort istand til mig i den triumpherende Kirke der, hvor de alt synge Seiers-Fanfaren til den stridende Kirkes Kamp mod Synden, Døden og Djævelen. Men skjøndt den Hellig Aand vidner for os og for den Mand, som vidnede imod Pavedømmets gruelige Vildfarelser, saa har den Hellig Aand jo allerede overbeviist os om flere Vildfarelser hos Luther, hvori vi ikke maa følge ham, men skulle følge den Aand,

som er Kirkens Aand, og som derfor vedkjender sig den hellige almindelige Kirke fra Begyndelsen til Enden gjennem alle Tider. Hovedfeilen hos Luther er, at han borttog «almindelig» og satte «christelig» istedet, Noget, hvori vi jo paa ingen Maade kunne følge ham, men slutte os netop i vor daglige Bekjendelse fast i Aanden til den almindelige Kirke og døbe kun til Troen paa den Hellig Aand, den hellige almindelige Kirke. Altsaa, kjære Ven! vi har — fordi den Hellig Aand har overbeviist os om denne Vildfarelse hos Luther — vi har efter det romersk-catholske Kirkesamfund, fra hvilket Daaben er kommet til os, rettet denne lutherske Vildfarelse, og vi har hverken spurgt Paven eller den protestantiske Kirkes Øvrighed om Forlov dertil, men har gjort det paa eget Ansvar, overbeviiste om baade vor gode Ret og hellige Forpligtelse til at holde os til det Ord, der har hele Kirkens Vidnesbyrd for, at kun det kan være og er Apostel-Ordet, som var af Begyndelsen. — Men, kjære Ven! har vi nu hverken «tigget eller kjøbt eller stjaalet» dette hele velsignede Guds Ord i den tredie Artikel, saaledes som det nu lyder fra vore Læber, hvergang vi døbe Nogen og hvergang vi bekjende den apostoliske Tro, som vi tilegne os, hvadenten saa Præsten, som døbte os, sagde saa eller anderledens; bære vi dette apostoliske Troes-Skjold, som vor rette Eiendom, og løfte vi dette Guds Ord til os, som det Aandens Sværd, vi hverken har «tigget eller kjøbt eller stjaalet», men modtaget og modtage dagligen af den Hellig Aand med inderlig Tak for denne Hans store Naade og Barmhjertighed — ja hvad findes der vel da nogetsteds i den hellige almindelige Kirke, som vi ikke turde modtage af Ham, den rette Eiermand — Herren den Hellig Aand — naar Han giver os Øine til at see, at vi fattes det, Hjerte til at begjære det og Mod til

at annamme det? — Men er det saaledes ved at sammenholde den i vor Alterbog forvanskede tredie Troesartikel med den uforfalskede apostoliske i et andet Kirkesogn, at vi — under den Hellig Aands Veiledning — ere komne til det Rette her — hvorfor skulde der da ikke kunne være Andet hos Oxforderne eller andetsteds for os at lære? Og naar Aanden erkjender det for Sit, og Han giver os Sind til at annamme det — hvor kan der da være Tale om at «tigge, kjøbe eller stjæle?» — Din Grundsætning, «at Alt hvad Gud har ladet os fattes, var vi ikke skikkede til at annamme» — deler jeg ganske med Dig; men i det foregaaende ligger Beviis for, at Gud alt har givet os Noget, som vi fattedes, og hvi skulde Han ikke kunne give os mere? eller hvorfor skulde Han ei kunne lære Dig det hos Oxforderne? Jeg veed nu ei om Du forstaaer mig, kjære Ven! men saaledes maatte jeg skrive. — Desværre kommer jeg vel neppe til at tale med Dig, for Du med Guds Hjælp har gjæstet England og er kommen tilbage; thi længere hen i Juni Maaned, naar jeg, vil Gud, kommer til Kbhvn for at tilbringe en 14 Dage i Vedbek med 5 Drenge for at bade dem i Stranden, da er Du vel alt i England. — Vi faae da ingen Maifest i den grønne Bøgeskov — Herremanden har sagt nei og han er jo Herren. Det er jo tungt nok, at saamange Menneskers uskyldige Glæde bliver forstyrret; men maa det danske Folk faae Sind til at tilegne sig deres Fædres Ihukommelse, vil nok den gode Gud forskaffe dem Maitræer og noget af de Bøgeskove, som jo nu næsten alle ere i Herremændenes Vold. Har den gode Gud allerede saavidt udfriet Bønderne, kan Han jo nok udfrie nogle Træer med til dem. Dog Gud veed om dette nu er skeet af Herremands Aanden eller fra en høiere Indflydelse? — Om og i Anledning af Birkedals Bog et Par Ord. Ja vist har

den glædet mig at læse, og den har udsonet min Tankegang med Kirkeaarets Texter i Trinitatis-Tiden; thi nu ønsker jeg dem ikke ombyttet med en anden Række, men vel med Tilladelsen til at benytte i den Tid den hele hellige Skrift, som er nyttig til Lærdom etc. — at det Guds Menneske maa blive fuldkomment!

Monne ikke Luthers Heltegjerning i Menigheden, den Aanden drev ham til, er: at han slog Paven ihjel saa han maa døe! — Forresten holdt han sig barnligt til det Overantvordede, som enhver Christen skal, og som Reformator tog han meget feil, idet han gik ud fra en feil Grundsætning og vilde reformere det Levende efter det Døde — Guds Menighed efter Skriften, saa det var kun hans fromme barnlige Følelse, der under den Hellig Aands Naade bevarede ham fra at synde, som de andre Misgjerningsmænd (kaldte Reformatorer)*), imod Daab og Nadvere. Men seer jeg rigtigt her — da vil jo Aanden have os til Protestanter med Luther imod Pavedømmet, vil at vi skal ære hans Minde, som under Aandens Banner kæmpede en tung Strid for os, og taknemligen ønske ham af vore Hjerter: Gud glæde din Sjæl i Himmerig! men vil ogsaa, at vi — af den Hellig Aands Naade ganske anderledens oplyste om Grundsætningen ved Kirkens Reform — skal ganske anderledens gaae ind i den hele hellige almindelige Kirke, som den ligger for os fra Begyndelsen, og være der, som i vort Hjem, og bruge Alt, som det, der hører os til, thi vi ere Christi og Christus er Guds, altid igjen søgende hen til den Barneskammel, paa hvilken Luther sad tryg, skjøndt han skuede feil, og paa hvilken vi sikkerligen skulle ogsaa kunne sidde trygge, naar vi vil bruge den store Indsigt Gud har givet os frem-

---

*) Zwingli og Calvin

for Luther, men forlade os ikke herpaa, men paa Ham, til hvem vi jo sagde imorges med den hellige almindelige Kirke: Vi tro paa Dig Gudfader . . . og paa Jesum Christum . . . og paa den Hellig Aand . . ., thi da er Troen vor og hele Menighedens Grundvold til Salighed og ikke Skriften eller hvad Andet, der hører Menigheden til; men da kunne vi ogsaa frit prøve dette Alt, divergere i vore Anskuelser af dets Nytte og Brug, men enes under den samme Troes Banner og elske hverandre med den Kjærlighed, med hvilken Vor Herre har elsket sine fra Begyndelsen og elsker dem indtil Enden. Amen!

Din Ven
G. Busck.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 19de Mai 1843.

Kiære Ven!

At Kirken havde faret vild i lang Tid, og at Skriften kunde raade Bod paa Dens Savn, det var de protestantiske Theologers fælles, ligesaa aandløse som uchristelige Paastand, og har vi indseet det, da skal vi fremfor Alt vogte os for Grunden til denne Paastand, som er vor syndige Lyst til at finde Feil hos Andre, og giøre kort Proces med vor egen Retfærdiggiørelse; men det vogter vi os ikke for, naar vi paastaae om Luther, at han, kirkelig talt, foer vild, og prøve med vor Skrift at rette hans Vildfarelser, og derfor protesterer jeg mod begge Dele, og naar selv min bedste Ven ikke af min skriftlige Protest kan lade sig bevæge til at opgive den skriftlige Afgiørelse eller oplyse om den himmelvide Forskiel mellem Kirken hos Luther, og Luther i Skolen (ligesom imellem Kirken hos Paven og Paven i Skolen), da be-

viser det baade Pennens fuldstændige kirkelige Afmagt (en nødvendig Følge af dens Bandsættelse) og Dødens Indflydelse paa Kirke-Begrebet, ei blot naar man siger «en christelig» istedenfor «den almindelige» Kirke, men ogsaa naar man, efter udvortes tvingende Vidnesbyrd, har rettet som en Trykfeil (lapsus lingvæ), hvad dog kun var et udvortes Tegn paa en indvortes Skade.

Dette skriver jeg da ingenlunde med den Tro, at Du deraf kan see, hvor umueligt det er, at vore kirkelige Brøst kan læges ved saadanne udvortes Midler, som Du tænker, eller ved andre end de guddommelige Naademidler, brugte ydmygelig troende i den Tilstand, vi har annammet dem, men kun for, at dette mit alvorlige skriftlige Vidnesbyrd kan være Dig til Bekræftelse, naar Du ved Guds Naade kommer levende til samme Egn i Aandens Rige. — Jeg vidner derfor ogsaa, at selv Feilene ved Troes-Bekiendelsen stræber jeg kun at rette ved Daaben, fordi Troes-Bekiendelsen er ikke blot det levende Grund-Evangelium, men ogsaa det faste Vidnesbyrd, Kirkelyset, der maa skinne for alle dem, som indgaae i Huset, thi kun som et saadant Vidnesbyrd kan jeg virkelig rette Feilen ved min historiske Kundskab om det Oprindelige, som umuelig kan giøre det døde Ledd levende end sige da levendegiørende, som et Ord til os af Herrens egen Mund. At mine Venner endnu ikke dele min Frygt for det Greb efter Skyggen af det Apostoliske, som er den store Frister paa Veien dertil, det forøger netop min Frygt og maa giøre mig dobbelt betænkelig ved alle saakaldte Rettelser af det Lutherske i vor offenlige Gudsdyrkelse, der, med alle sine Svagheder, havde det Ærlighedens og Oprigtighedens altsaa det Sandhedens Præg, vi ikke for nogen Priis maae skille os ved.

— Mit Øiemed maa derfor ingenlunde være at skjule vor Christendoms mange og store Brøst (hvorpaa de liturgiske Udskeielser kun ere Kiendetegnene), men meget meer, med Guds Hjælp, at vise, hvor levende Christendommen, ja Vorherre Jesus Christus selv, kan blive hos os midt i al den udvortes Stivhed, Skiævhed og Usselhed, hvoraf vi er omringede, naar vi blot for Alvor vil lade os begrave med Ham i Daaben til ærefuld Opstandelse, og da æde af Hans Kiød og drikke af Hans Blod, saameget som vi, ved at trykke Hans guddommelige Kiærligheds-Ord til vort Hjerte, virkelig kan faae. Paa denne Maade veed jeg alt og har viist, man efterhaanden opdager den ene Feiltagelse og det ene Lapperi efter det Andet og lader det naturligviis aandelig falde, men glemmer aldrig, at det Liv og Lys, som gjorde alle disse Opdagelser muelige, ja som levendegjorde og oplyste os, de fandtes midt i den «Stald», hvor man mindst havde tænkt, Vorherre vilde lade sig føde, saa de kan ogsaa findes der af alle de Troende, som derimod ledes paa Vildspor, naar vi pudse Stalden op, og lægge Vægt paa Oppudsningen, som om derved først «Livet og Lyset» var kommet derind. Det er saaledes den Hellig-Aand, der har lært mig, at jeg aldrig maa prøve paa at forbedre eller forbytte et Ord af Herrens Mund, og at hele Daabspagten er et Saadant, hvori Guds Aand svæver over Vandet, men jeg fik ikke den Hellig-Aand ved at see det, men ved at troe paa Ham, som Han fandtes i den Bekiendelse vi annammede, og i det Ord, hvormed vi døbdes, og hvem der vil begynde med det Samme, faaer Ham ogsaa og kommer i det mindste ligesaavidt som jeg, medens de, der ikke vil troe paa det Guds Ord, vi har hørt og annammet, vinder ikke det Mindste, i levende Forstand, ved al den Oplysning, enten jeg, eller

alle Propheter og Apostler kan give om Feiltagelserne og de Rettelser, der maae indtræde, førend det christelige Liv kan naae sin Modenhed i Menigheden. «Man skal ikke baase for Ubaarne» siger Ordsproget, og det giælder dobbelt i Vorherres Faarehus, saa hvad vi skal lægge an paa, er at faae Saamange muelig undfanget, født og opfostret ligesom vi, overladende Resten til Herren og Tiden. Og seer Du ikke dog, saavelsom jeg, hvor jammerligt det endnu staaer sig rundt omkring os, men dog ei bedre nogensteds, nei allevegne slettere, med «Igienfødelsen af Vand og Aand» i Daaben ved Ordet af Herrens Mund, og disse Uigienfødte (altsaa i Aandens Verden ufødte) skulde vi indrette en aandelig Høiskole for, som vi selv knap er voxne til at besøge endsige til at besørge og bestyre? Nei, den Hellig-Aand lærer mig daglig, og vil vist ogsaa lære Dig noget ganske Andet, men til det skeer, kiære, christne Ven! lad os ikke trættes om det, hvorved vi immer tabe i det mindste Tiden, men lad os, saavidt vi er komne, vandre efter samme Regel og prise Gud for Barmhjertighed, som lærde os med een Mund at bekiende Vorherre Jesus Christus og det evige Liv som Faderens Naadegave i Ham ved den Hellig-Aand! — Kan Du komme herind før jeg reiser, saa gior det, for jeg længes efter den Hellige Nadver og synes dog ikke, jeg har Glæde af at nyde den hos dem, der forrette den ligesom Jordspaakastelse. Til Nød kunde det skee efter Pindse, den samme Onsdag, jeg formodentlig reiser, men heller vilde jeg det Onsdagen før Pindse, og jeg veed, din Kiærlighed vil giore langt mere for mig end det, naar det kan føie sig!

Nu Gud i Vold! og optag i Kiærlighed hvad jeg skrev, og turde ikke undlade, da jeg skal reise og maa da, som Du

nok veed, giøre fra Haanden hvad jeg kan, for at reise rolig saalangt som Gud vil.

Din Ven
Grundtvig.

Til C. Muus).*

Stiftsbjergbye d. 6te Februar 1844.

«Du glemmer aldrig mig, og i denne din trofaste Kjærlighed, haaber jeg, at Du har det bedste Pant paa, at jeg heller ikke kan eller vil glemme Dig», disse dine Ord til mig, kjære Carl! i dit Brev af 25de November 1843 ere som talte ud af mit Hjerte, og derfor haaber jeg, at vi ere lige gode Venner, skjøndt jeg ei har skrevet længe, og skjøndt der rimelig varer længe til jeg atter skriver. Jeg er bleven en Deel Aar ældre i de sidste Aar, siger min Kone om mig, og hun har vel Ret deri, og har hun det, saa bliver det vel en ligefrem Følge deraf, at jeg kun skriver, naar der skal skrives. Men nu skulde der skrives efter din Befordring til Würtzburg, og jeg har derfor blot ventet paa Svaret fra Wexels, som hermed følger, for at sætte Pen paa Papiret. Idag kommer jeg ellers ei langt: thi det er Md. B.'s Fødselsdag (68 Aar), og om en Timestid skulle vi derover. Han har atter været daarlig, og nu beder jeg den gode Gud for Alvor at hjælpe ham til en god Capellan, thi han trænger til Hjælp og en daglig Opmuntring. Om Egnens Folk behøver jeg vist ei at skrive Eder til; thi I har dog vel modtaget det 14 Sider lange Brev fra M.'s, og det gav Eder god Underretning. At din Befordring glædede mig, skjøndt jeg jo hellere vidste Eder i Norge — helst her — det saae Du af mine Linier i M.'s Brev. Ja, Du gamle

*) Busck's Ungdomsven; efter sin Overgang til Katholicismen Universitets-Bibliothekar i Würtzburg; Oversætter af «fem Kirkefædre».

Dreng, Du maatte dog engang i en fast Stilling, at vi kunde skrive S. T. Hr. Assistent el.: Vice Bibliothekar og slaae den Candidat-Titel ihjel, som Hornsyld, P., T. og min Ringhed nødte Dig i den bedste Mening paa Halsen. Nu, Gud give, at Du maa finde Dig vel iblandt Bøgerne og ei ifore Dig deres stumme Natur, men det Guds Menneske, som gjerne taler med Kone og Børn — naar de komme — og Venner om Hans Kjærlighed, som har elsket os først og sendt sin Søn og sender sin Hellig-Aand til os, at vi dog maae finde og blive altid paa Veien til Ham og Hans velsignede Bolig, hvor vort Hjem er og hvor vi engang ved Hans Naade trods alle vore Fjender — skulle skinne som Solen i Guds vor Faders Rige i Himmelen. Ja, det Haab ifore Gud Dig daglig mere; thi det er ogsaa Du kaldet i din Daab til at bevare levende i dit Hjerte trods al din Skrøbelighed, at Du og vi med, kjære Carl, kunne ret for Alvor rose os af vore Skrøbeligheder, at Christi Kraft maa boe i os!

7de Februar.

«Hvorledes skulde vi To kunne vexle noget Ord sammen, uden at berøre Christendommen, hvori vi dog begge have fundet Salighedens Haab, og hvad Andet skal jeg da sige, end — extra ecclesiam nulla salus. Gid Du troede mig, eller gid Du blot forstod mig!» Seer Du min Ven, idag begynder jeg ogsaa med Ord af dit Brev; thi jeg sander hvad Du har skrevet, og kunde ikke skrive et Brev til Dig, hvori ei Ordet om Vor-Herre blev det Vigtigste, om ei det Eneste. Jeg er ogsaa vis paa med Dig — extra ɔ: udenfor Menigheden paa Klippen ingen Frelse! men jeg er overbeviist om, at baade din Tante og Md. G. med Jfr. L. og den Blinde og mange Andre, som vi ei kjende, ere indgangne til Hvilen hos Gud — (jeg nævner kun dem, vi

have tilfælleds; thi Gud skee Lov! jeg har ogsaa en anden Række, Sal. A., Fader, Bedstemoder og Bedstefader Busck etc., gjennem hvilken jeg føler mig knyttet til Guds evige Rige, til Vor Herres Venner og mine Venner i Fredens Boliger) — og altsaa kan man — hvad Du jo ogsaa indrømmer — indgaae fra vort Samfund, der jo hviler paa Kirkens almindelige Grund, nemlig paa Daaben, Vor Herre har indstiftet, ind i den store salige Hvile i Guds Haand, hvor der er evigt godt at være. Vilde Du nu endogsaa sige, at der først var en Skjærsild at gjennemgaae for os, saa var det jo Noget, der ogsaa er for de Romerskcatholske at gjennemgaae, og det er da ei det, der ligger Dig paa Hjertet for os, men det maa vel være — saavidt jeg kan forstaae det — at vi med de Hjælpemidler, I har i Eders Kirkesamfund, kunde voxe ganske anderledens frem i Vor Herres Jesu Christi Naade og Kundskab end vi nu gjør; og sandeligen, naar Du tager Sagen fra den Side, da komme vi paa den alvorligste Maade, vi kunne, ind paa den; thi hvo har kjendt lidt til det Sind, som er i Ham, og skulde ikke ønske og begjære at være ganske ved det samme Sind, og skulde ei hjerteligen bedrøves over det Meget af den gamle Adam, som er endnu i vore Hjerter? Og naar dette er saa — hvo skulde da ei gjerne prøve Alt og beholde det Bedste, som Apostelen siger. — Saaledes — her taler jeg nu til Dig i den inderligste Fortrolighed, som min christne Ven fra gamle Dage og med Guds naadige Hjælp indtil Enden! — har jeg oftere tænkt mig: mon Du ei blev bedre, naar Du, ligesom de Romerskcatholske, skriftede din Synd for din Skriftefader? Jeg har prøvet denne Tanke for Gud, og hør nu det Svar, jeg har fornummet og fornemmer i min Samvittigheds inderste, helligste Dybder, hvor Guds Aand taler med mig: «Hvorfor mit Barn søge hen til en

Anden? Det Bedste, der vederfares et Skriftebarn i Skriftestolen, er at det hører Mig i Præstens Tale; men naar Jeg nu taler til Dig, og har trøstet Dig og hjulpet Dig, som Du jo veed, at Jeg har gjort uudsigeligt Meget for Dig — hvorfor da ikke udøse dit Hjerte for Mig, som seer i Løndom og betaler aabenbare? Tænk Du forlorne Søn paa din Herres Ord om Faderen, som faldt den fortabte og igjenfundne Søn om Halsen — Han lod ham ikke skrifte for Nogen i Huset, men Han qvalte hans Suk og opløste det i sin Kjærlighed og Ømhed i den inderligste Taknemlighed og Kjærlighed — saaledes vil Jeg gjøre det med Dig, mit Barn! Jeg veed, Du vil ei skjule for Nogen Noget af det Meget, Jeg har forladt Dig, Jeg veed. din Sjæl finder sin bedste og saligste Hvile, naar Du stiller Dig hen mellem dem, som Meget er forladt, og at hvad Du begjærer frem for Alt er at elske igjen, saaledes som Du er bleven elsket først af den Kjærlighed, som er udgangen at søge det Fortabte og som ei aflader forend de ere alle fundne og frelste, som ere af Sandheden. Og Han bevidner Selv Opfyldelsen af det prophetiske Ord: «Jeg mistede Ingen af dem, som Du gav mig!» Bliv da i Hans Kjærlighed, saaledes som den har annammet Dig, og vox altid frem i den Kjærlighed til Brødrene, som ved min Naade er og skal indtil Enden blive dit Hjertes inderlige Bøn og Begjæring!» — Kjære Carl! maa jeg ikke sige Ja og Amen til Hans Ord, som er Naadens og Sandhedens Aand i os fra Daaben af til vor evige Frelse? Maa jeg ikke lægge Dig, min ærlige trofaste Ven! ret paa Hjerte, at Du, saagodt Du kan, takker Gud for den uudsigelig store Naade og Trofasthed og Kjærlighed, Han har beviist mig indtil denne Dag? Eller mener Du, at ikke mit hele Hjerte ønsker og beder, at Alle, baade her og hisset, som glædes ved Guds Naade imod en Synder,

maa takke Ham med os og bede Ham med mig, at Han vil fremdeles opelske og luttre og bevare mig, saa Aand og Sjel og Legeme maa findes ustraffelige paa Vor-Herres Dag, ja saa Han, den søde himmelske Fader, ret maa faae Lov og Priis og Tilbedelse af alle Engle og Hellige for hvad Han har beviist af guddommelig Trofasthed og Kjærlighed ogsaa mod denne Gunnii, der her skriver til Dig for Hans allerhelligste Aasyn, som er i Himmelen! —

Om Aftenen.

Idag blev jeg afbrudt her af Kromanden fra Tvede, som vilde betale Tiende og kjøbe nogle Ærter. — Det kunde nu vel Nogen synes var slemt saaledes at blive afbrudt i sine Betragtninger; men da de smaae deilige Spurver herudenfor mit Vindue ikke kan falde til Jorden og Kromanden ei banke paa min Dør uden efter Guds Villie, saa er jeg af anden Mening og troer virkelig i al Oprigtighed, at den sande Andagt aldrig lider ved saadanne Afbrydelser, men alle, alle, alle Ting maae tjene os tilgode, naar vi elske Gud. Ja hvorledes skulde jeg ønske mig et renere, mildere og gudeligere Sind end det, der var i Krokonen udi Vedbek, hvor Christi Skikkelse i hende fuldkommedes under al Uro, og, som det syntes, verdslig Slid og Slæb? — Og hvem fik jeg saa Brev fra idag, om ikke fra gamle Carl, som jeg skriver til! Det glæder mig ret, at I ere fornøiede med Begyndelsen i Würtzburg. Ja, det maa da ogsaa være deiligt, langt anderledens end München, og der er da ogsaa — thi det var min største Sorg, indtil J. M. paa Borchs Collegium, hvor vi gik paa Forelæsninger sammen, borttog den — en protestantisk Menighed, hvor din M. kan komme til Guds Bord. Ja Gud skee evig Lov! for al sin Godhed, Han gjør det saa vel Altsammen, men Tid maa Han have dertil,

ellers kan Han slet ikke komme ud af det med os. Men naar vi kun, kjære Carl, give Ham den Tid, Han giver os, ja Du skal da see det, at Han er en Mand for at gjøre det i Tiden, som Evigheden kan lovsynge, men aldrig udgrunde. [Du veed, den kjære Peter, Apostlernes Formand (primus inter pares), taler lidt derom i 1 Pet. 1, 12.] — Og nu til Sommeren denne Tour herhjem for din M. og for Dig til Efteraaret — hvor den dog, med Guds Hjælp, kan blive deilig for os Alle! Ja, er det Guds Villie — da gid din Moders Sjæl maa være i Hans Haand og hendes Støv ved din Sal. Faders paa Everdrup Kirkegaard; thi der føre de hende vel hen — at Du, naar Du kommer hjem, der kan sige dem Tak for al deres Godhed og Kjærlighed imod Dig! — (Nu kom mine 4 Drenge, som jeg skal læse med, altsaa — igjen en anden Gang til Dig min kjære Ven!)

9de Februar, Aften.

Du beder mig, kjære Carl! i et Postscriptum «ikke at forvexle M. med andre fromme Protestanter. Gud velsigne den Smule Mariæ-Natur, der er i ham og os Alle; den er Naadens Moderskjød.» Nei, min Ven! jeg veed det med en god Samvittighed, at jeg vilde ikke forhindre nogen Sjel fra at holde sin Daabs-Pagt paa den Maade og i det Kirkesamfund, som den fandt tjenligst for sig, og derfor siger jeg af Hjertet: «Gud lade ham være der, hvor Gud finder det bedst for ham til hans Sjels evige Frelse!» Men, min Ven, jeg kan jo umuligt gjøre det tvivlsomt for ham, hvad jeg, ligesaalidt som Du, tvivler paa, «at man kan leve christeligt og døe saligt i vort Kirkesamfund», og altsaa gjør jeg, hvad der ved Guds Naade staaer i min Magt for at befæste dem, som søge Opbyggelse i min Kirke, i den samme Overbeviisning, som min Sjel lever i for Gud. Om

det vil lykkes med ham, at han vedbliver indtil Enden at finde sin Fred og Opbyggelse hos os — det stiller jeg i Guds Haand, saaledes som Du jo ogsaa stiller det i Guds Haand, hvad der skal komme ud af dine Bestræbelser for ham, din M. og andre. Jeg arbeider ikke for at holde Nogen ved et Partinavn, det være Luthers eller Pavens, thi jeg troer, at der er ikke Frelse hos Luther eller Paven, men alene hos Vor-Herre Jesus, som er midt iblandt os, og i Hvem vi ere indpodede i vor Daab, og i Hvem vi skulle blive, saaledes som vi ved Daaben ere indpodede i Ham. Saa ere vi Grene paa det sande Viintræ (af hvilket det, som voxer ved Rhinen og andensteds, kun er en Lignelse), og Viingaardsmanden har Omsorg for os; og som Viintræet sender sin Saft i Grenene, saaledes sender Vor-Herre sin Helligaand i vore Hjerter, og Han gjør det af sin Naade, at vi troe Guds Ord og leve gudeligen her i Tiden og hisset i Evigheden! — Hvad Du kalder Mariæ-Natur i os, det kalder jeg med Vor Herre og Johannes «at være af Sandheden», thi disse høre Vor Herres Røst, men hvo som ikke er af Gud, hører os ikke. At Gudfader udvalgte den Elskeligste og Bedste Hans Øie kunde finde i Menneskeslægten, til at være Hans egen eenbaarne Søns Moder, det tvivler jeg ikke paa; men jeg tvivler meget paa, at der er sand Opbyggelse i de dogmatiske Spidsfindigheder om Marias ubesmittede Undfangelse etc. Vi skulle ære Vor Herres Moder og prise Gud for den store Naade, Han har beviist hende, da Han lagde sin Søn under hendes Hjerte; men vi skulle med den Hellig Aands naadefulde Bistand ikke glemme, hvad Vor-Herre sagde, og hvilke Hans Ord jeg i en oprigtig Kjærlighed lagde Dig paa Hjerte, da jeg ægteviede Dig til din M.: «Hvo er min Moder?» og saa rakte Han sin Haand ud over sine Disciple og sagde: «See

min Moder og mine Brødre! Thi hvo, som gjør min Faders Villie, som er i Himmelen, den er min Broder og Søster og Moder. Og dette er Guds Villie, at vi skulle troe paa Hans Søns Jesu Christi Navn og elske hverandre!« Du Elskelige, min kjære Carl! lad os elske hverandre; thi Kjærligheden er af Gud, og hver den, som elsker, er fød af Gud, og kjender Gud! (Nu kom Drengene, altsaa Punctum for dennegang.)

d 15de Februar.

Af Avisen seer jeg, at Vor-Herre har kaldet din Moder herfra; nu, Han velsigne af sin Barmhjertighed disse dine gamle Forældre i sit evige Rige; hos mig ville de altid være i en venlig Ihukommelse tilligemed din Familiekreds paa det yndige Raadegaard, i den simple lille Dagligstue, fra hvilken Kakkelovnen holdt sin ene varme Side ind til de Gamles Sovekammer. Ja, kjære Carl! jeg ihukommer ret med Glæde min første Ankomst paa Raadegaard med Dig, og saa er her Een herovenfra — i Sandhed en god Een! — som hvisker til mig: «Det er Altsammen kun Lignelser, kun Billeder af de liflige Boliger hos Gud, som vente Eder efter Striden. Alt hvad din Barndoms Engel har nynnet for Dig, og Alt, hvad Du siden fandt sødt og velsignet, da Jeg omvendte Dig fra din Vildfarelses Vei — det vil Du finde, som Gudfader giver det i sin Himmel til Sine, naar Du har bevaret din Pagt med Gud indtil det Sidste!» Ja Carl, derom beder jeg i Sandhed Gud Nat og Dag, og aflader aldrig derfra i mit inderste Hjerte, at jeg maa holde min Daabs-Pagt til det Sidste, saa Sandheds Aand kan sige til Sandheden: «Han har holdt den!» og Han, Vor-Herre, kan sige til sin Fader: «Han har holdt den!» og Gud Fader da

kan sige til mig: «Saa kom da til mig mit Barn i Jesu Navn!» — Saa skal Du see, at jeg faaer Englerøst til at synge om hvad Johannes skriver: See hvilken Kjærlighed, Faderen har beviist os, at vi skulle kaldes Hans Børn! — Du skriver til mig, at iaar kommer Du hertil og ad Aare skulde jeg komme til Eder. Ja, det kunde jeg nok have Lyst til; men vil Du da tjene mig i, paa din Reise hertil at notere hele Bekostningen paa ethvert Sted, for at jeg kan have Noget at gaae efter; thi ellers duer jeg bestemt ikke til at reise, og vilde maaskee i længere Tid efter ærgre mig over, at det sang for mine Øren: Naar Tossen kommer tiltorvs, saa faaer Kræmmeren Penge! Jeg vilde naturligviis reise op ad Rhinen, tilflods hele Veien, indtil jeg stod i Nærheden af Vicebibliothekarens Bolig i Würtzburg! Nu — har Gudfader denne Reise optegnet for mig paa min Reise til Ham, — saa skeer den nok, og har Han den ei — saa skee den ikke! Hun reiste ikke længere i mange Aar, den gamle Blinde, end udenfor hendes Seng paa Stolen, og hun kom sandelig vidt frem paa sin Reise til Gudfader i en barnlig, tillidsfuld og inderlig gudhengiven Aand. — Hvad der meest kan bringe os dertil — det give Gud! Derom ville vi bede Ham i al beleilig Tid; og naar vi i de onde Dage ikke ret kunne bede, saa er der Den, som beder altid for os og trættes aldrig! Ham behøver ikke Jomfru Maria at bevæge til Kjærlighed imod os Mennesker, men Han har lært og lærer til evig Tid sin Moder og sine kjære Venner at elske, som Han har elsket, som Han sagde Selv: «Elsker hverandre, som Jeg har elsket Eder!» Men — naar vor Tro og Tillid hviler **alene** paa Faderen og paa Sonnen og paa den Hellig Aand — ja da, kjære Carl, kan jeg trøstig bede baade Dig og Jomfru Maria og alle Vor Herres Venner at bede

for mig; thi deri er intet Ondt; men kun gjensidig Kjærlighed, lidt fra min Side og meget fra Deres deroppe.

G. B.

Til Busck.

Kiøbenhavn d. 24 Febr. 1844.

Kiære Ven!

— — —

Med vores Convent*) gaaer det virkelig hidtil saa rask, at vi alle selv forundre os over det, og jeg tænker: seer man det! Vorherre har dog endnu meget mere Indflydelse paa Geistligheden end man, efter Mundheldet, skulde troe! Andragendet om verdslig Fred for de gudelige Forsamlinger gik i Onsdags stolt og eenstemmig igiennem, efterat den eneste svage Modsigelse af Tryde var, med rolig Kraft og sikker Takt, af alle fire Committeens Medlemmer bragt til Taushed, saa det ordenlig var en Lyst at høre, og Tryde udtrykkelig opgav sine Indvendinger. Og nu videre: jeg havde betænkt at bringe Psalmebogen paa Tale, men indtil videre begivet det, som, efter Omstændighederne, alt for killent, men see, da kom Kolthoff ud med Sproget, den Evangeliske Psalmebog og Mynsters Tillæg fik i en Hast baade læst og paaskrevet, og en Committe blev nedsat med mig i Spidsen til at overveie, om man helst maa ønske et anderledes Tillæg end os er budt og befundet for et, eller en heel ny Psalmebog. Det Sidste er Trydes og Clausens Minoritets-Votum i den Liturgiske Commissjon, og efter et Møde iaftes med mine Colleger: Paulli og Martensen, skal vor Committe-Betænkning paa en Maade slutte sig dertil. Vel kæmpede jeg tappert for et

*) Kjøbenhavns gejstlige Konvent.

frit Tillæg, og beviste seirende, at en heel Psalmebog, naar den blev slet, som vi maatte vente, kun var et større Onde, men paa Friheden i saa høi en Grad kunde jeg dog Ingen faae til at gaae ind, og da deres Anmærkning, at Cancelliet vist gjorde det endnu mindre, var kun alt for vel grundet, mistvivlede jeg ganske om noget Resultat; men see, da foreslog Biskoppens Svigerson*), at Conventet skulde bede Cancelliet ikke forhaste sig, da bemeldte Convent var ifærd med at samle en heel ny Psalmebog, som der var Guds Gaver forhaanden til, og som Conventet snarest mueligt skulde tage sig den underdanigste Frihed at forelægge det Høi-kongelige Danske Cancelli. Hvordan Sligt vil smage Conventet paa Onsdag otte Dage, og Cancelliet, om det kommer saavidt, er vist nok et Spørgsmaal, men vi blev dog enige. Rimeligviis gaaer det igiennem i Conventet, og er ikke allerede det et Vidunder, som spaaer i Herrens Navn, at vi skal «see større Ting end disse!» En Kirke-Tidende til vore Forhandlinger og saa videre, formoder jeg, vil springe ud før man veed det, og man vil da i det mindste studse ved at see, hvad Hovedstadens Geistlighed og det Theologiske Facultet i Danmark alt kan enes om at turde og at ville.

Dette er mig overalt et forunderligt Aar! Gud! lad det lykkes nu! Han lade det sees, hvad vi imorgen skal præke om, at «Kvindens Sæd har sønderknust Slangens Hoved!»

Nu, Herren være med eder og os, nu og evindelig!

Din

N. F. S. Grundtvig.

*) Paulli.

II.

Breve

fra

Buscks ældre Aar.

Hvor havfruer lege på bølgen blå
og danse på venlige vove,
hvor kvidrende bygge småfugle grå
i ly af de ældgamle skove,
hvor minderne dække
gravhöjenes række
og dufte livsaligt i sky;

Der tændtes der nylig en dag så glad
med solglans i årle morgen
for hjertet, som lænket i mörket sad
og kendte sig selv kun i sorgen;
men fandt nu med gammen,
at godt kunde sammen
Gudsånden og hjertet af muld.

Ja Herren, som taler og gör hvad han vil,
Vor Frelser i Himmerigs sale,
sig atter i kærlighed böjede til
sit billed i støvlandets dale,
så glæden den milde
af kærligheds kilde
opgløded dets hjerte paany.

Det gjorde, Guds nåde, o fader så god!
alt tidlig du skued med glæde,
da Ånden den milde dit öje oplod
for Herren, hvor han er tilstede
og kærlig, som Ordet
i badet, ved bordet,
tiltaler, husvaler sin brud.

Ja dybt du det følte, til fred og til trost,
at ordet fra Himmerigs sale
genlyder med Herrens den gode røst
i jorderigs laveste dale,
hvor ren han os tvætter
og freden opretter
med støvhjertet, Djævlen til trods.

Og som du det modtog, du delte det ud
trindt om dig, taknemlig, med glæde,
og vidned som få kun, hvor Herren vor Gud
du selv havde fundet tilstede
i ordet, der lyder,
hvor brødet han bryder
og døber med vand og med ånd.

Ja som når på enge til blomsterflok stor,
hvor trindt om den bly monne stande,
duggperler neddale, så fattige jord
står smykket i skov og ved strande,
så Ånden han daled,
når ved dig han taled,
som Himmerigs nådedugg mild.

Og derfor kærmindet med savn nu mon stå
blandt blomsterne spæde i dale
og gemme det ord, der så yndigt dig lå
på tungen til kærligheds tale,
    når hjertet med varme
    om ordet slog arme
og Frelserens hellige navn.

Og dækker så graven dit smuldrende støv
og skjuler dit kærlige öje,
mens birken neddrysser sit visnende løv,
når stormen dens hoved mon böje; —
    lad slumre, lad hvile!
    hvor englene smile,
der lever, o elskte! dit selv.

Men du, kære Herre og Frelser, som alt
alene af nåde os giver,
som hjertet det svage, af støvet påkaldt,
med kraft fra det höje opliver,
    du Ånden lad dale,
    som ordet kan tale
med kærligheds smeltende røst.

Ja Herre, lad fremmes den gode tid,
i Nord for al skabning oprunden,
da lyset neddaled med solglans blid
om ordet i menneskemunden,
    når ånd fra det höje
    sig kærlig mon böje
til menneskehjertet af muld.

Så skal vi med glæde, mens tiden den går,
alt mere og mere begribe,
hvorledes din ånde at rejse formår
og holde støvhjertet i live,
indtil det med glæde
i Himmerigs sæde
skal livet i Ordet forstå.

Til en Kandidat ved Examen.

(1848.)

Det lille Ord om din skriftlige Examens Udfald fra din Moder bedrovede os inderlig, fordi det har bedrøvet Dig, kjære H.; thi efter mit Begreb om, hvad Deres *aud* med *L* eller *H* i Spidsen betyder, har det hverken i sig selv nogen stor Betydning og heller ikke med Hensyn til den Forfremmelse, som skeer af Gud. Men for Dig gjorde det mig inderlig ondt, og det, hvad din Moder skrev, at om Du nu havde havt din Fader, da havde han ret kunnet tale med Dig — see det drev mig med Taarerne i Oinene ind i mit Kammers Londom, der, hvor den Sanddru har sagt, at Han hører os, Han, som seer i Londom, men betaler aabenbare. Men da jeg saa havde boiet mine Knæ for Ham, for Hvem mit Hjerte boier sig i Tro og hellig Ærefrygt — ja da oplostes Taarerne i et Smiil og Sukket i Taksigelse; thi det faldt mig saa levende paa Sinde, det gamle evigunge og sande Ord: «Gud er de Faderløses Fader!» og jeg kom ihu, hvorledes Han har været Fader for mig nu i de 25 Aar, i hvilke min hedengangne kjærlige og trofaste Fader ikke synligen har været hos mig, og jeg blev saa overbeviist om, at Han ogsaa vil være med Dig, naar Du i hengiven Tro griber og fastholder din Herres og Frelsers Bon: «Skee ikke min, men din Villie!» eller som Du

jo daglig beder den i dit Fader Vor: «Skee din Villie, som i Himmelen, saa og paa Jorden!» Ja kjære H., løft Hovedet op og giv Gud dit Hjerte! Jeg siger Dig det i Guds Navn og veed at mit Vidnesbyrd er sandt: «Din salig Fader bedrøver sig aldrig over hvad Gud beskikker Dig til Udfald af dine Bestræbelser herneden, saa over lauder og hauder er der hverken Glæde eller Sorg hos vore Forklarede, men skulde de sørge over Noget, da maatte det være, naar vort Hjerte ikke bøier sig sønligt og lydigt under Guds Villie, og skal vi kunne bidrage vor Skjærv til Deres Glæde, da maa det være, naar den sanddru Gud kan med sin Aand vidne for dem, at vi forsage denne Verdens Fyrste med hans Væsen og Gjerninger og holde os i en oprigtig Tillid nær til Faderen og Vorherre Jesus Christus og den Hellig Aand.» Give nu Gud, min kjære Ven! at dit Hjerte maa ret komme ind i dette Samfund, saa bliver haudet, om det kommer, mindre end et Møl i en Vægtskaal som Shakspeare siger, og Vor-Herre forvandler Dig det bittre Vand til den søde Viin!

Din Ven

G. Busck.

Til Busck.

Mandag (1848).

Ja, kiære Ven! kan Du komme, saa kom paa Onsdag og tag os til Alters! jeg trænger høit til at styrkes og beroliges i denne farlig forvirrede Tid, hvori der synes slet intet at kunne udrettes, og hvori jeg dog af al Magt maa stræbe at gribe ind, saa længe Gud lader mig leve her og lader mig see, hvad der er paafærde, og hvad der er igiære nærmest omkring mig, i det lille Rige, hvori Fienden godt veed, det Store skjuler sig, og stræber derfor at kvæle alt

Godt i Fødselen. Paa den anden Side troer og veed jeg jo, at Vorherre er paa sin Post og lader sig ikke narre, saa det har slet ingen Nød, enten at Fienden skulde seire, eller at noget i Herrens Haand brugeligt Redskab skulde blive ubrugt, eller nogen af Vorherres Hensigter forfeiles, saa det giælder i alle Maader kun om Sindet og Magten til at være Guds Børn, hvortil der ei er andet Raad end det vidunderlige, i Verdens Oine og paa Verdens Sprog umuelige, at gaae ud af sit eget saakaldte gode, men dog meget slette, Skind og ind i Hans det meget gode, som er død og opstanden for os, saa vi virkelig ifore os den Herre Jesus Christus, og i Hans Vælde Guds fulde Rustning! Derfor er ogsaa Raadvildheden for os den eneste rette Viisdomsvei, naar den kun fører os did, hvor vi lukke vore egne Oine og see med Hans, som overskuer og indseer Alt! Ja, Gud giore mig saa viis til min Virksomhed i Herrens Tjeneste, som jeg i disse Dage har været raadvild og er saa endnu, paa den gode Oplysning nær, hvor de gode Raad er at finde, sammensmeltede med Driften, Modet og Kraften til at følge dem!

Altsaa, vil Gud! da mødes vi paa Onsdag ved Herrens Bord, og tales saa nærmere ved!

Venligst Hilsen fra os alle!

Din

N. F. S. Grundtvig.

Til en Frivillig ved Hæren.

Brondbyvester d. 25 Octbr 1849.

— — — — —

Nu — lad den Fugl flyve! — Duen med Fredens Olieblad i sit Næb kommer nok fra vor himmelske Ven i den rette Time; mere end i et Aartusinde har Han givet sin

Aand til og bespiist sine Venner i Danmark med sit allerhelligste Legeme og Blod — og Han vil vist ikke nu forlade vort Fædreneland, men give hvad vi saa hjertelig og inderlig bede Ham om: Velsignelse til vor gamle Moder, til det Danmark, som har været for eftergivende mod, men aldrig undertrykkende sine tydske Provindser! Vi ville, som hiin Kjøbmand under Ildebranden, lægge Danmarks Scepter ved Eideren og sige: Er det misbrugt til Undertrykkelse af den tydske Tunge og Ret i Slesvig, saa berøve Krigen os Slesvig; men er det fort med Mildhed og Retfærdighed, saa bevare Gud os det gamle Sønderjylland!

Martensens Dogmatik har jeg i denne Tid læst, men maa rigtignok ryste betænkelig med Hovedet over Meget af dens Indhold; thi den speculative Philosophie, som jeg fra mine academiske Dage kjender fra Schelling, Fichte og Sibbern, seer jeg her overført paa Theologien og kan ei nægte, at Meget af den Maade, paa hvilken Guds inderste Væsen omtales og skal ligesom udgrundes, forekommer mig — formasteligt og aldeles uforeneligt for mig med den ydmyge Tro, som jeg beder Gud af Hjertet bevare mig, som Perlen, der er dyrebarere end Alt. Lad kun dem, som kaldes Viismænd og store Aander, see ned paa os, der ikke fra Philosophiens Høider, men fra Troens Børneskammel prædike den Christum, der er Jøderne en Forargelse og Grækerne en Daarlighed; jeg vil med den Herres Hjælp, som priser dem salige, der ikke see, men tro, rolig blive ved Troen, der er en Overbeviisning om det Usynlige, grundet paa Ordet, og ved Haabet, der ikke sees, og ved Kjærligheden, som er den største og bliver ogsaa hisset, hvor Troen og Haabet er ei mere, fordi de ere opfyldte! — Gud være lovet! min Menighed forlanger ikke dogmatiske Studeringer, men troende Forkyndelser af Guds hellige Ord af mig, og den Menighed,

som vilde fordre et saadant speculativt Studium af mig, den vilde og kunde jeg ikke være Præst for. — — — —

Lev nu vel og Gud være med Dig!

Din

G. Busck.

Til en ung Præst.

Brøndbyvester d. 6 Februar 1854.

Imorgen skulde jeg da, min kjære H., ind at følge vor gamle Biskop til Jorden. Nu er han gaaet til Hvile efter et daadrigt og i mange Maader velsignet Liv. Det, der nu skal frem, forstod han ikke, og det unge Danmark forstod slet ikke ham, saa det er vist ogsaa en Guds Naades Gjerning imod denne gamle og tro Herrens Tjener, at han nu fik Hjemlov. Ogsaa glæder det mig, at hvad Strid vi saa end faae for den Frihed, som jeg er vis paa, at Vor-Herre vil, vi skulle stride for for Hans Menighed, saa komme vi ikke i Strid med den gamle, vore Hjerter dog i saamange Henseender kjære Mynster; thi at vi skulde have seet ham paa den kirkelige Friheds Side, det var mere at ønske end at haabe. Nu — Fred med hans Sjel!

Hvorledes har saa Du det? I den ægte Stand godt, eftersom Fuglene synge derom; men i Præstestanden — siger Rygtet — at Du skulde slaae nogle melancholske Triller, hvorover Nogle forundre sig, men jeg slet ikke; thi al Begyndelse er svær — siger Ordet — og sandeligen Præstestandens ei blandt den letteste Slags. Deri er imidlertid Vor-Herre aldrig Skyld; thi Han har Selv havt det saare svært, for at alle Hans skulde have det let i Ham; men de gode Herrer Præster, som ville hjælpe Ham i at bære Sorgen over Menigheden istedetfor at lade Ham bære baade dem og Menigheden, idet de gjøre efter Hans Apostels Ord:

«Kaster al Eders Sorg paa Ham, thi Han haver Omsorg for Eder!» de har Skylden. — Du kan tro mig; thi jeg er ingen Begynder, men har været en Saadan og kjender godt Skaden. Men da jeg saa mærkede, at Vor-Herre frabad sig min Sorg paa egen Haand for hvad der var at udrette i Menigheden, saa tog jeg Skeen i en anden Haand, og det hjalp og hjælper altid, naar jeg faaer den i den rette Haand. Det er, tænker jeg da, hvad Vor-Herre først og fremmest har for med Dig, dette, at din egen Sjel bliver frelst; vil Han saa desuden give Dig Naade til at medvirke til andre Sjeles Frelse og Bevarelse, saa være Hans Navn derfor lovet! men selv kan Du ikke udrette det Allermindste uden Ham; Han maa gjøre det, og naar Du kun veed dette med Dig selv — og see, kjære H., det kan vi altid vide med os selv, naar vi i vort Kammers Londom nedkaster os for Hans Aasyn, som seer i Londom og betaler aabenbare — at Du overgiver Dig af al din Magt i Hans Haand og lader Ham raade — saa faaer Han ogsaa udrettet ved Dig for Andre, hvad Han vil have udrettet og, hvorlidet det saa er, det er dog altid en Naade, og af denne kan man jo kun tage hvad der bliver givet os. Saa tænkte jeg da: jo oprigtigere Du af al din Magt forsager Djævelen med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen og overgiver dig aarle, silde og altid til den treenige Gud — jo bedre Christen maa Du blive og ad den Vei ogsaa altid blive dygtigere til dit Embede; thi den Præstedygtighed, som ikke gaaer frem af det christne Livs Udvikling og Fremvext i Manden, men som bliver paaklinet udvortes fra ved al Slags Dannelse og Kunst — den duer vist ikke i Grunden og bærer ikke de Frugter, som blive. — Hvorvidt jeg nu er kommet — derom tilkommer jo ikke Dommen mig, men Ham den kjære Herre deroppe, men at jeg er glad i Ham, og at jeg

med Tak til Ham udretter det Han giver mig at udrette — det kan ikke Tusindkunstneren i Løgn, som Luther kalder Fanden, negte; thi det er Sandhed. Gud vedligeholde af sin Barmhjertighed denne Sandhed i mit Hjerte og i dit, kjære H., og da jeg troer, at Han gjør det, saa takker jeg Ham derfor og ønsker Dig og din L. og din Menighed Guds Fred og Velsignelse!

Din Ven

G. Busck.

Til Samme.

Brøndbyvester d. 14 November 1855.

Saa har da Søren Kierkegaard endt sin jordiske Løbebane, og Gud være hans Sjel naadig for den Frelsers Skyld, der ogsaa bar hans Synder paa sit Legeme paa Træet, hvor Han var forladt af Gud, som vi nu synge i den gamle Psalme: «O derfor Du, i Nød og Nat, Blev af din Faders Aand forladt, At aldrig vi forlades skal I Dødens mørke, dybe Dal.» Ja Gud være Sørens Sjel naadig! det maae vi vel bede, saa godt vi kunne, da han selv bad sin Ungdoms Ven, den eneste Præst, der maatte komme til ham: «Beed for mig!» Thi at han var indviklet i et Tankenet, der ei var fra Himlen — derom er jeg forvisset, men jeg troer ogsaa, at naar han var af Sandhed, som jeg i Kjærlighed haaber om ham, vil Han, der er Sandheden selv, nok vide, at udfrie ham fra Løgnens Tankeexperimenter, som er den store Fristelse for disse Tænkere af Profession. Gud være for Jesu Skyld hans Sjel naadig! — det siger jeg ved Sørens Grav af mit Hjerte, som jeg haaber og ønsker, at de, der elske mig, ville sige det ved min; thi jeg troer, at det er alene Guds Naade, som frelser os, og at den kan man hverken tænke eller prædike

eller læse eller synge sig til, men kun modtage i Tillid til Ham, som siger: «Vær frimodig, mit Barn, dine Synder ere Dig forladne!» Ja tro og haabe og elske sig Himmerige til — det er Veien, Aanden fører os ad, og ad den ville vi opmuntre hverandre til at arbeide os frem, saalænge det hedder «idag», forend Natten kommer, da Ingen kan arbeide! — Om Huus og Hjem skriver jeg Dig Intet, da J. jo skriver til din L., og Qvinden er jo, som det hedder i Sangens Omqvæd: «Livet i Huset!» Hvad min Tjeneste i Herrens Huus angaaer, da begynder min Stemme imellem at svigte mig ved en krampeagtig indvendig Hoste, der jo bryder mig meest, naar jeg for Alteret skal messe, og da især ved Nadverens Administration; dog det gjælder jo endnu hvad Jehova sagde til Moses: Hvo giver Mund og Mæle? — og derfor, saa langt Han vil, jeg skal komme, kommer jeg nok med Hans gode Aands Bistand, og længere end Han vil, vil Gunni ikke heller! Amen!

— — — — —

Eders
Gunni.

Til Samme.

Skovsbo d. 21 Aug. 1856.

«Men Du, vær aarvaagen i alle Ting, liid Ondt, gjør en Evangelistes Gjerning, fuldfør din Tjeneste.» 2 Tim. 4, 5. Dette Ord til Dig, min Ven, har jeg ei med min Tanke udledet af Skriften, men kan og maa sige: «Gud gav mig det til Dig»; ligesom jeg for Hans Aasyn beder Dig at betragte denne Skrivelse ikke saameget som fra Ven til Ven, som meget mere, hvad den i Sandhed er, som en Christi Tjeners Ord til en Medbroder og Medtjener. Ja kjære H.! skjøndt jeg erkjender og føler min store

Skrøbelighed under min hele 32aarige Tjeneste i Herren, saa seer jeg dog op med Fortrøstning og inderlig Tak og Tilbedelse til Ham, som af sin Naade har givet mig at være tro og vil for sin store Kjærligheds Skyld bevare mig tro ogsaa i min Tjeneste i Hans Viingaard indtil Enden. Og i Hans Navn, som for os leed, meer end nogen Engel veed — skriver jeg til Dig: «Vær mandig og vær stærk; thi Vor-Herre vil styrke Dig, og Han har det i sin kjærlige Almagt at kunne være os baade Fader og Moder og Hustru og Børn og Alt». — Ja jeg vidner det for Gud: Der findes ingen Velsignelse i nogen af de meest velsignede Forhold, i hvilke vi kunne træde med hinanden paa Jorden, uden at det Samme med al Velsignelsens Fylde findes i Ham, Vor-Herre, vor Ven og vor Broder, vor Brudgom, vort Eet og Alt. — Skjøndt jeg derfor er langtfra at udfordre Skjæbnen imod mig til Strid — saa siger jeg det dog i mit Hjerte med en fuld Fortrøstning mellem de Guds Engle, som omgive mig, og under den Aands Veiledning, som vaager over Menigheden, som Han kjøbte med sit Blod, siger det oprigtigt og fortroligt til Gudfader: «Om Du lagde alle Mine i Graven, saa var Du dog stærk nok og barmhjertig til at opholde mig i den Troes Frimodighed, som er Seieren, der overvinder Verden, at jeg maatte ved den Hellig Aands Bistand «være aarvaagen i alle Ting, lide Ondt, gjøre en Evangelistes Gjerning og fuldføre min Tjeneste!» Ja der er kun Strid altid til Seier og Fred paa enhver Dag, for dem, som lide paa og stride med dit hellige Ord, som varer evindeligen!» Ja Gud velsigne Dig, min Medbroder og Medtjener i Herren, med Hjertets oplyste Øine til at kjende, hvilket det Haab er, Han kaldte os til, og hvilken Hans Arvs herlige Rigdom er blandt de Hellige, og hvilken Hans Magts overvættes Storhed er over os, som troe efter Hans

vældige Krafts Virkning; saa bliver Du Sandheden — det er Vor-Herre Jesus Selv — tro i Kjærlighed, og saa har Du din L. og din salig Fader og Alle, som dit Hjerte elsker, gjemte og bevarede i Ham, hos hvem der er ikke Død, men Liv og Fred og Glæde, som vi ogsaa bede om og faae det altid, eftersom vi i Troen bede:

O hør os, Jesu milde,
Og dan vort Hjerte saa,
At aarle det og silde
Dit Tempel være maa,
Hvor Du er Selv tilstede
I Ordet af din Mund
Med Liv og Fred og Glæde
Nu og i allen Stund!

Idag jorde I nu hendes Støv, hvis kjærlige, Gud barnlig hengivne Sjel hans Engle har sjunget til Hvile hos Vor-Herre Jesus — og vi staae vel nedenfor, men Faderen, Vor-Herres Jesu Christi og vor Fader, Han hører dog paa vort Nyn og overseer slet ikke, men annammer saa vidunderlig mild og barmhjertig — saa Englene nedsynke altid i hellig Forundring og Tilbedelse derved — det lille Hjertesuk hos os, som siger: «Gud glæde hendes Sjæl i sit Himmerig!» — Ja min kjære, kjære Ven og Broder, som altid har skjænket mig dit Hjertes Tiltro i Herren, tag og tro og tryk det til dit Hjerte — det Ord, som lød fra Hans Læber ved Lazari Grav, og lyder alle Dage ved den Hellig Aands Magt i Hjertet, som aabner sig for det: «Kan Du tro, da skal Du see Guds Herlighed!» Ja kast Dig ned paa dine Knæ i dit Kammers Løndom og beed: Herre forbarm Dig over mig, at jeg maa tro, saa ogsaa jeg, som min L., kan see Guds Herlighed, saa skal Du være stærk i Herren, og

Du skal i levende Tro kjende det altid klarere — hvorledes det hellige Troens Ord, som Du i Daaben ved Spørgsmaalene til Dig er døbt paa, er et Skjold, der slukker alle den Ondes gloende Pile og bevarer dit Hjerte med alle dets velsignede kjærlige Minder og med al dets glade Forventning i Haabet — i den Guds Fred, som overgaaer al Forstand og er mægtig til at forvare Sind og Tanker ustraffeligen i Christo Jesu indtil paa Hans den store Dag! Ja, Herre Jesus, bevar din Tjeners Sjel i Troen, saa Du hver hans Aften i hans Eenlighed kan see det skreven ved den Hellig Aand i hans Hjerte: «Skrid nu kun Dag, som aldrig meer Mit Öie her i Tiden seer, Fald hen i Nattens Skygge! Jeg skrider frem til Himmerig, Min Gud at see evindelig, Derpaa min Tro skal bygge!» Amen!

Eders

G. og J.

Til Busck.

Christiania d. 6 Januar 1857.

Min kjære trofaste Ven! Du gjorde mig en stor Glæde med dit Brev, og jeg takker dig hjertelig for dette Vidnesbyrd om din broderlige Ihukommelse. Det er sjelden nu, at jeg faaer Brev dernedefra, og, skjøndt jeg ingenlunde begjerer Sort paa Hvidt for at være forvisset om Samfundet med Brødrene i Herren, saa er det mig dog naturligviis overmaade kjært at faae saadan en Vennehilsen paa Papiret imellem: derfor Tak!

Ja vist har vi hørt fra hinanden af og til gjennem venlige Mellembud, saa vi da veed saa omtrent, hvordan Enhver af os i det Hele taget har det, og Mindelsen om din kjærlige Tanke og Forbøn er saaledes med det Samme levendegjort.

For din hjertelige Deeltagelse i mit personlige Befindende takker jeg dig, min Ven!

Vor Herre har været overvættes god imod mig, baade i sin Gjøren og Laden, baade ved at give og ved at afværge (havde ikke dette Sidste været Tilfældet, da havde min Jammer vist været meget stor). Efter at han gjennem Barndoms og Ungdoms indre og ydre Førelser havde beredt mig til at annamme det Evangelium, der i hine mit Livs første Tidsrum var skjult for mig, har han nu snart i 38 Aar styrket mig til at vidne om ham, til at prædike Evangeliet, opklaret mit Øie meer og mere, og — jeg tør troe det — lagt en Velsignelse til mit Vidnesbyrd. Ved Siden deraf har han skjænket mig saa saare meget Godt baade i det Timelige og det Aandelige, og det tvertimod hvad jeg havde forskyldt, at en Evighed ikke vil forslaae til at fuldtakke ham. Men saa har jeg ligefra Barndommen af baaret paa et Gemyt, paa et psychisk Befindende (vel her, som altid, i Forbindelse med det Physiske), hvori Tungsind og Hjertetryk har spillet en stor Rolle; svare Kampe og Storme, mest indenfra, har jeg gjennemgaaet, og dertil er kommet ydre Livsskjæbner og Livsforhold, som ogsaa midt under den Lykke, der timedes mig, har grebet knugende og nedbrydende ind i mit naturlige Hjerteliv og øvet en Indflydelse paa det aandelige, som i en vis Henseende har været mig til Gavn, forsaavidt som jeg derved er bleven forsynet med en indre Erfaring, der ikke har hjulpet mig lidet til at lede, raade og trøste Samvittighederne, — men som dog paa den anden Side har i høi Grad svækket eller hindret mit Troeslivs Aabenbarelse i Glæde og Frimodighed. Til det, som nu, paa Grund af min (især den psychiske) Eiendommelighed, hviler langt mere trykkende paa mig, og skaffer mig langt flere Lidelser, end det

burde (skjøndt det vel fra en anden Side vil synes mig, at jeg ikke sørger nok!), og vidner om min Troes Svaghed og Nedtrykthed, kommer den grændseløse kirkelige Forvirring heroppe, den idelige Strid og Splid, den store Mangel paa Eenighed ogsaa der, hvor der paa begge Sider maa antages at være en redelig Tro paa Christum tilstede, den fra alle Kanter, fra Lægfolk, Theologer og Præster, stedfindende Kamp mod den kirkelige Betragtning, hvori jeg har mit Lys og mit Liv. Jeg veed jo godt Alt, hvad der burde beskæmme min svage Tro, ja at Vantro igrunden er det, jeg lider af, og jeg har jo, Gud skee Lov, slet ingen Frygt for vor Herres Jesu Christi Kirke: den staaer nok; men, som sagt, jeg lider ved det Altsammen, og min Gang bliver, om end ei blottet for Glæde og Fortrøstning til Herren, dog mangengang ret tung og suur, hvortil kommer de daglige Livskampe, igjennem hvilke dog min naadige Gud og Fader vist for sin kjære Søns Skyld vil føre mig frelst og omsider lade mig fare herfra i Fred, naar hans Time kommer.

See, dette, min dyrebare Ven! har jeg skrevet, fordi du saa kjærlig erkyndigede dig om mit Befindende, og jeg holder mig forvisset om, at du vil forstaae mig, saavidt dette lader sig gjøre uden nøiere og speciellere Kundskab til mit personlige indre og ydre Liv og til Forholdene heroppe. Om disse er der jo adskilligt at kunne fortælle og Reflektioner at gjøre, men det vilde blive en vidtløftig Sag, som jeg hverken har Lyst eller Stunder til, og som derhos lidet Udbytte vilde give. Det Vigtigste veed du desuden. Lammers, hvis «apostoliske(!) Frimenighed» er i tiltagende, især hvis man dertil regner de i Tromsøe og andetsteds Udtraadte, har udgivet et «Forsvarsskrift», hvori han paa det Bestemteste forkaster Barnedaaben og søger at godtgjøre

dens Strid med Bibelen, idet han tillige søger at gjendrive alle de Beviser, man har anført for dens Gyldighed. Han bekæmper ogsaa Luther og søger at paavise det aldeles Uholdbare navnlig i hans Vidnesbyrd for Barnedaaben i den store Catechismus. Ubegribeligt (eller maaskee dog ikke) er det, at ikke denne Partiernes og Forvirringens Tid, hvor alle Parter beraabe sig paa Bibelen, aabner Øinene hos Flere for Nødvendigheden af en anden Enigheds-Kilde og Grund og for Betydningen af den almindelig forhadte og foragtede «kirkelige Anskuelse.»

— — — —

Der er Meget kommet frem dernede hos Eder i den senere Tid, hvoraf jeg fatter og bifalder en Deel, medens Andet endnu staaer udenfor min Tilegnelse. Det Sidste gjælder navnlig om Birkedals Ord i hans sidste Skrift angaaende Forholdet mellem Forældrenes og Barnets Tro, og det deraf følgende Resultat, han kommer til med Hensyn til Mængden af de Døbte. Det forekommer mig ogsaa, at han i sine Prædikener gaaer ud fra et andet Standpunkt, idet han dog tiltaler Menighedens Medlemmer uden Forskjel som dem, der i Daaben bleve gjenfødte. — Lammers har naturligviis ikke undladt i sit Forsvarsskrift ogsaa at tage til Indtægt, hvad der saaledes i senere Tider er yttret dernede om «Alterbogsdaaben» og Alt, hvad dermed staaer i Forbindelse, ligesom det ogsaa har tjent paa et vist Hold til at vække end ydermere Mistanken mod «den kirkelige Anskuelse», hvoraf man udleder ogsaa alt det Skjæve, der kan komme tilsyne i Enkeltes Tankegang; eiheller glemmer man med ilde dulgt Tilfredshed at gjøre opmærksom paa Striden og Tvistigheden indenfor «den grundtvigske Leir».

— — — — —

Tak for Broderkysset med Fredsønsket! Modtag det hjertelig besvaret fra

Din bestandige Ven
Wilhelm Wexels.

Til en gammel Præst.

Langfredag Aften 1857.

Ved denne Tid var jeg i mange Aar vant til at være i Hjembek, og ogsaa nu søger min Tanke derhen til min gamle eenlige Ven, at sige Guds Fred og god Dag! Ja — skjøndt det stunder til Aften med os, og Dagen helder (snart gaaer jeg i mit 60de Aar), saa har vi dog, Gud være evig lovet! en god lang Evighedens lyse Dag ivente hos Vorherre Jesus, beredet af Hans Kjærlighed, da Han paa denne Dag bøiede sit Hoved for os og udgav sin Aand, som vi sang idag her i Kirken med Psalmen: »Ja, Forsoner! lad mig være Offret Dig til Tak og Ære, Leve Dig til Velbehag! Da jeg smile skal ad Døden, For jeg skuer Morgenrøden Af en evig høilys Dag!« Denne Dag under jeg af Hjertet min gamle, lidt trætte Ven, og mere end jeg under den Ven Dem den, Han, som har dyrekjøbt Deres Sjel til den Dag. — Vorherres 4de Ord paa Korset har jeg aldrig ret kunnet forstaae og faae fat paa førend nu, da jeg troer at have fundet det rette Lys deri, idetmindste et Lys, som qvæger mig til Sjel og Hjerte! — Efter Beskrivelsen af Herrens Lidelse i Evangelierne har jeg altid fundet den paa sit Høieste i Gethsemane, hvor Hans Sveed blev som Blodsdraaber, der faldt til Jorden, og hvor den tregange gjentagne Bøn: «Er det ikke muligt, at denne Kalk kan gaae fra mig, uden at jeg skal drikke den — da skee din Villie!» noksom vidner om Sjele-Angestens Storhed. Efter at Han har kæmpet sig derigjennem og

gaaer ud imod Fjenderne, viser Han jo — hvormeget Han saa end lider indvortes paa Sjelen — en Fatning og en Hoihed, som maa gribe os med den hoieste Beundring, i alt hvad Han taler til Fjender og Venner! — I sit Ord til den bodfærdige Røver udtaler Han Forvisningen om endnu idag at skulle være med ham i Paradiis — og skulde Han da ikke udholde det Sidste uden at klage under Lidelsen? Men det er jo ogsaa forst ved Lidelsens Ende, som den gamle Theolog Rambach skriver: «da den udvortes og indvortes Mørkhed gik til Ende, at Han udraabte: «Min Gud, min Gud! hvorfor har Du forladt mig! (eller forlod; thi det er Aorist. 2), hvorfor har Du været borte fra mig? — dette, at jeg savnede din Aands Trøst og Kjærlighed — det var min store Nød! Det var Byrden, som jeg ikke formaaede at bære uden i dette, hvorved min Sjel holdt fast: Skee ikke min, men din Villie!» — Saaledes er da det 4de Ord Sønnens Kjærligheds Raab, da Faderen kommer til Ham med Aandens fulde Velsignelse, og Vorherre besegler sit Forløsningsværk med: «Det er fuldbragt!» (el. der er gjort fyldest!). —

Det blev da næsten en Langfredags-Betragtning, dette Brev — men det er jo ogsaa Langfredag, og vi tænke jo gjerne paa denne Dag og alle vore Dage paa Ham, der, som Kingo synger, «for os leed, meer end nogen Engel veed!»

— — — — —

Deres gamle Ven
G. Busck.

Til en ung Præst.

Brondbyvester d. 20de Aug. 1857.

— — — — Det er mig en stor Glæde at erfare, at Du — efter J.'s Vidnesbyrd — ikke er hildet af en or-

thodox Skriftklogskabs Garn, som har besværet Mange; men erkjender, at de har det bedst med Vorherre, som uden Skriftklogskab kunne i al Eenfoldighed tage Ham paa Hans jevne, men i sig selv guddommelig dybe, Ord i Daaben og i Nadveren, som den gamle kjære Luther — «Gud glæde hans Sjel i Himmerig!» trænger mit Hjerte frem i Pennen — sagde i al Alvor og Andagt til den gamle Kone, som klagede sin Nød for ham, at hun kunde ikke tro og vilde dog saa gjerne; thi da hun paa hans Spørgsmaal: hvad troer hun da? foldede sine Hænder med de Ord: «Jeg troer paa Gudfader» o. s. v. hele den apostoliske Troesbekjendelse, — da sagde Luther: Ja Moer, saa troer hun nok, og hvad vi maae daglig bede og studere for at kunne tro! — De kunne heller aldrig med levende Andagt i den Hellig Aand for Gudfaders Aasyn have læst Jesu Ord i Math. 11, 25 og Luc. 10, 21, naar de kunne gjøre sig det Allermindste til af at have den skriftlige Guds Ords Kundskab fremfor de Eenfoldige; thi de maatte jo ved et saadant Bibelsprog falde paa deres Knæ og med sanddru Læber bede Gudfader om Hans Velsignelse til at blive og være imellem de Umyndige og Smaae, for hvis Skyld Vorherre Jesus saaledes prisede og takkede sin Fader i Himmelen! Og hvad er vel al den Skriftklogskab værd, af hvilken ikke Troen og Haabet og Kjærligheden — denne Treenighed i Hjertet — voxer frem til at modnes i Christo Jesu for den Treeniges Aasyn? Men hvo tør sige, at den Eenfoldige ikke kan voxe ligesaameget ved det Lidet, han veed om Gud fra Daaben og Nadveren i de Ord, som ere Aand og Liv, og som gjøre levende, som de der have stor Kundskab af Skrifterne? Johannes skriver 1ste Brev, 2, 24 fg.: «Naar det I hørte fra Begyndelsen — men Daaben er jo Igjenfødelsen og det christne Livs Begyndelse — bliver i Eder, skulle og I blive

i Sønnen og i Faderen! (Høiere kan ingen Skriftklog komme), og den Salvelse, som I annammede (den Hellig Aand i Daaben) af Ham, bliver i Eder, og I have ikke behov, at Nogen skal lære Eder, men ligesom denne Salvelse lærer Eder Alt, og er Sandhed og ingenlunde Løgn: da bliver i Ham, som den haver lært Eder.» See dette er de Umyndiges Stilling, og ad den Vei maae de Vise og Forstandige indgaae i Riget, som kun aabnes for Børn, og hvor Indgangen og de Livsens Ord, hvormed Sønnen giver dem, som troe paa Ham, Magt til at blive Guds Børn, er aldeles den samme og eens for Alle! Jeg veed nok, at flere ved Daaben christnede Mennesker mene at have læst og troet sig til gjennem Skriftens eller Prædikeres Ord, hvad de dog har annammet af Herren Selv i Daaben; men det er en Vildfarelse, som, naar de ellers blive i Daabs-Pagten, ikke styrker, men svækker den levende Forbindelse med Herren og Hans Menighed. Alt hvad Prædike-Embedet kan udrette ved Guds Naade, er enten at bringe Menneskene til at omvende sig og begjære Troen og Daaben, eller, hvor de ere i Troen fra Daaben, styrke og opmuntre dem til at blive faste i Herren, ligesom de ved Daaben ere indpodede udi Ham, saa de, blivende i Ham og Han i dem, æde, som Gjæster ved Hans Bord, Hans Kjød og drikke Hans Blod, saa at Han kan og vil opreise dem paa den yderste Dag. Amen.

Tag nu, min kjære Ven! Alt op i den bedste Mening, som det virkelig er skrevet i og af. I 33 Aar har jeg stræbt som Præst med Hjertets Forsæt at blive fast hos Herren, og at være for Hans Menighed, hvad jeg ved Hans Naade kunde blive for den. Selv kjender jeg bedre end Andre min Stræbens Skrobelighed, saa det er langtfra mig at tænke hoit om den: men i Tillid til Vorherres Jesu

Christi Naade og Gudfaders Kjærlighed og den Hellig Aands Samfund, haaber jeg dog at have lært Noget, og, naar jeg deler det Bedste, jeg troer at have lært, med mine og Vorherres Venner, saa kan jeg ei gjøre Noget bedre. Til Ham, som alene kan velsigne Dig og mig og os Alle, og gjør det hellere end gjerne, være Du og vi Alle overgivne i Jesu Navn!

Din Ven
Gunni.

Til C. Muus.

I Julen 1858 efter Vorherres Fødsel.

Guds Fred, min kjære Carl, her lige udenfor runde Kirke! Husker Du en Prædiken, vi der hørte tilsammen af gamle, nei unge Grundtvig, hvor Vorherres Naade og Kjærlighed ret brød frem i ham, saa den opløste sig tilsidst i de milde Taarer, som alene det store Evangelium kan hensmelte Hjertet til at græde. Den gjorde et stærkt Indtryk paa os Begge, og jeg husker grant, at Du sagde, da vi gik: «Ja, det er Solen, som staaer op, nu skal vi til at gjøre vor Gjerning!» Gamle Ven! Nu bliver det snart Aften med os, og naar vi spørge os selv for Hans Aasyn, der seer i Løndom, men betaler aabenbare: «Har jeg da gjort min Gjerning?» hvad skulle vi saa svare og med hvilket Sind? Ja, jeg kan ikke sige Andet, end at det er med et hjerteglad Sind at jeg bekjender: Jo, jeg seer med Glæde tilbage over mit henrundne Liv og dets Gjerning — ingenlunde fordi jeg seer Nogetsomhelst i min Gjerning, som jeg turde bringe frem og pege paa for Dit hellige Aasyn, himmelske Fader! for hvem selv ei Himlene ere rene, endsige da jeg store, fattige Synder, men jeg seer Din Søns Ret-

færdighed af Din og Hans uudsigelige Kjærlighed tildække al min Brøst, baade de mangfoldige Gange, hvor jeg syndede i Overtrædelse, og der, hvor jeg vel stræbte for at gjøre Din Villie, men gjorde den dog aldrig saaledes, at jo mit Eget blandede sig deri, saa jo min Frelser maatte løfte mig op i sine Arme, som Han i Daaben tog mig paa dem, for som den gode Hyrde at bære mig hjem, hvor der er ingen Synd mere, men vi Dine Børn skulle blive hellige som Du, der kaldte os!» See min Ven, det er jo vor — ogsaa din — sanddru Bekjendelse og salige Fortrøstning, os til en evig Frelse, og Ham til en evig Ære, som igjenløste os! Det give Gud! — — — —

Vi har det, Gud være lovet! godt, og jeg mindes ingen Juul, at jeg har været saa frisk som denne til uden stor Legems Besvær at forrette min Tempeltjeneste! O hvor jeg dog bliver altid mere og mere overbeviist om, at det er de Eenfoldige, som i alle forskjellige Kirkens Afdelinger gaae tryggeligen og træde paa Slanger og Skorpioner og al Djævelskab, drikke Forgift uden at det skader dem, og dette Alt for at Vorherres Lovpriisning skal gaae gjennem alle Tiderne, indtil den fuldtones gjennem Himlenes Himle i de evige Glæde-Chor. Matth. 11, 25 og 26. Ja Amen! — Saa velsigne og bevare da Han, paa hvem jeg i Sandhed troer, Eder mine elskede gamle og unge Venner i Würzburg, at I finde Hvilen for Eders Sjæle og altid nemme det mere og mere, «at Hans Aag er lifligt (*χϱησιος*—suave, vulg.), og Hans Byrde er let», og at I altid i Eders Kjærlighed maae beholde en lille Plads i Eders Hjerters Bønner til Gud for

Eders gamle Ven

Gunni.

Til en ung Præst.

Brøndbyvester 22/6 59.

— — — — Igaar var det da 61 Aar siden at jeg var første Gang i Dyrehaven. Det var ved Fortunen. Jeg var om Formiddagen bleven døbt af en Pastor Grundtvig ved Helliggjæstes Kirke, og Eftermiddagen tilbragtes ved Fortunen af Familien med gode Venner (deriblandt gamle K. . . .; Fru K. havde ogsaa sin lille Søn med og vuggede ham i et Trug derude, da Vugger ikke høre med til Apparaterne ved Trakteursteder). Alt dette, som de gamle hos Vorherre Jesus vel gjemte Forældre har fortalt mig, gjør nu saa godt at tænke paa; thi det var Kjærlighed Altsammen, som omringede mig, førte mig først hen til Hans Favn, der har givet mig «den evige Velsignelse!» og et: «Fred være med Dig!» paa mit Livs Vandring, som ingen Uveir og Storme endnu har kunnet forstyrre og forhaabentlig (til Gud) ikke vil kunne forstyrre! og dernæst ud i det deilige Skovtempel, hvor jeg mangengang har takket Gud, fordi Han har aabnet mit Øie til at finde Ham ogsaa i disse Gjerninger, der vidne om Ham. Seer det nu end ud, som om det var kun om mig selv, jeg har skrevet, saa er det dog ei saa; nei det er om dem, som har elsket mig, og om Ham, som har elsket os Alle først, for om vi dog ved Aandens Naade kunde lære at elske Ham igjen og blive eet og salige med Ham, som Han er eet og salig med sin Fader af Evighed — ja det er om Ham, om hvem vi sige paa Latin, hvad vi mene paa godt Dansk i vore Hjerter:

Si Christum nescis, nihil est si cetera discis,
Si Christum discis, satis est si cetera nescis!

Og nu lev vel, og Gud give vi maatte samles glade!

Din

Gunni.

Til en Veninde.

Sæbyegaard 1/12 59.

Kjære G. B.

Et Par Ord om Forstaaelsen eller Ikke-Forstaaelsen af mit Vidnesbyrd om Ordet af Guds Mund til os, skrevne i Haabet om, at De ved Deres og Deres Mands kjærlige Nærværelse, vil Gud, i denne Maaned i Brondby Præstegaard giver mig Leilighed til endnu bedre at forklare mig, hvis disse sorte Krabater paa Papiret ei forklare Sagen!

Hvad Luther og alle sande Herrens Disciple og Tjenere fra Begyndelsen af har lært og formanet de Christne til — som de da ogsaa gjorde det selv — det er, at blive faste og urokkelige i den Daabs-Pagt, der bestaaer af Forsagelsen og Troen (nemlig Apostlernes Troesbekjendelse), som i en Pagt, der efter Guds naadige Villie er oprettet ved Daaben i Faderens og Sonnens og den Helligaands Navn mellem Gud i Himmelen og os Syndere her paa Jorden. Den der derfor bliver fast og urokkelig af al sin Magt i denne Forsagelse og i denne Tro, den er lige saa vis paa det evige Liv i Gud og hos Gud, som det er vist, at Gud ikke lyver: thi gaae vi ikke fra Hans Ord i Pagten med os, Han gaaer sandeligen aldrig fra sit eget Ord til os i Pagten. — Da Vorherre Jesus stod vansmægtende med Hungerens Sværd gjennem sit Hjerte ligeover for Fristeren, der — rimeligviis i Skikkelse af en Lysets Engel — hyklede Medlidenhed med Ham og viiste Ham hen til at bruge den Magt, Han jo, naar Han var Guds Søn, maatte være i Besiddelse af, da svarede Frelseren ham, at «det er af Ordet af Guds Mund, at Mennesket lever!» og naar vi af vort ganske Hjerte, det er af al vor Magt, holde fast paa og ikke slippe det Ord fra Gud til os i Daabens Pagt, som vi har givet vort «Ja» at ville bevare,

indtil vort Hjerte brister — da har vi i dette Guds Ord til os i Daaben, der giver os Syndernes Forladelse og lover os vort Kjøds Opstandelse til et evigt Liv, vi har i og med dette Ord Magten og Velsignelsen fra Gud, der overvinder den Onde og hele Helvedhæren; thi imellem dette Guds faderlige Naades-Ord til os: Mit Barn! forsager Du .....? og troer Du .....? og vort Hjertes barnlige Ja til Ham, kan ingen Djævel trænge sig, men vort Hjerte det hviler i Sandhed i Gud, i hans hellige Ord til os i vor Daab, i hvilket Han er os altid — hvad enten vi føle det eller ikke føle det — ligesaa faderlig og guddommelig kjærlig nær, som Han var i den Stund, da det hed: B. eller E. eller C. eller A. forsager Du ...? og troer Du ...? — At vi nu ikke altid herneden — hvor vi som Peter skriver i 1 Pet. 1, 6, «hvis saa skal være, bedrøves i adskillige Fristelser» — kan bevare Følelsen af dette Christi Liv og Fred og Glæde, som med Troens Ord er nedlagt i vore Hjerter ved Daaben, ved hvilken vi ere indpodede i Jesus Christus, som Grene i Viintræet — ja det bekjende vi; men vi bekjende ogsaa hvad vi tro, at dette med al Guds Velsignelse er alligevel i dette Guds Ord til os, saa naar vi under vore Trængsler og Fristelser holde hjertelig (det er jo kun Hyklere, der bekjende med Munden hvad der ikke boer og lever i Hjertet) fast ved Gud i dette Hans Ord til os, da holde vi fast ved Ham, og Intet i det Høie eller Dybe, i det Nærværende eller Tilkommende kan da skille os fra Hans Kjærlighed i Christo Jesu Vorherre! — Dette er Hovedsagen! Om Herren har givet Apostlerne dette Troens Ord fra sine egne Læber (som jeg er overbeviist om) eller lært dem det ved den Helligaand — det forandrer Intet i Saligheds-Sagen, naar kun Hjertet indtil

det brister bliver for Guds Aasyn fast ved Forsagelsen og Troen, som Guds eget Ord til os i vor Daab. Og derom ville vi bede Gud for hverandre, og Han vil bede med os som gav os dette Troens Ord.

Hils nu Deres Mand og kys de Smaae!

Venligst

G. Busck.

Til en Veninde.

Brøndbyvester d. 7de Dec. 1860.

— — — — Altsaa, min kjære gamle T. og din mig ikke mindre kjære gamle Fader! ville vi tage for os af vor himmelske Faders de gode Ting — dog Alt kun i Ham, som er en Forsoning for vore Synder — og ville da tilsammen bede Ham om det Allerbedste, Han eier og har, og som udgjør hans evige Væsen, bede at vi Christne maa elske hverandre med den Kjærlighed, hvormed Vorherre Jesus har elsket og indtil Enden elsker Sine, Joh. Evang. 13, 34 og 35, hvilket Sted dog ikke er rigtig oversat i vor Bibel; thi der staaer, at Christus «har givet Sine en ny Befaling (Budet at elske er jo det gamle Bud, men Nadveren, Han indstiftede og bod os gjøre til sin Ihukommelse, den er den ny Befaling, hvorved vi lære og faae Kraft at opfylde Loven), for at (ἵνα paa græsk)»; og denne ny Befaling er Nadveren: «Tager hen og æder det og drikker alle deraf!» thi det har Han indstiftet for der at meddele os den Kjærlighed, hvormed Han elsker os og hvormed vi, naar vi troende tilegne os Hans hellige Legeme og Blod, skulle elske hverandre (som der bedes i Collecten «til en brændende Kjærlighed»), idet der Hans og Faderens Kjærlighed udgydes i vore Hjerter!

Dette kan maaskee synes Dig lidt theologisk; men det er det i Sandhed ei, min kjære T! thi vi Christne fornemme det jo, at det er til Nadveren, vi maae tye, naar vi ved Lunkenheden og Kulden, vi møde i denne Verden, fristes til at blive kjølige i den Kjærlighed til Andre, som dog med Hans Hjælp, der elskede Sine indtil Enden (Joh. Evang. 13, 1), skal brænde varm i os indtil det Sidste, da Han vil forklare den i sin evige Kjærlighed.

Din gamle Ven
G. Busck.

Til en ung Præst.

Strandlyst*) 25/5 62.

Tak kjære H., for din venlige Skrivelse, og Gud skee Lov da! at den Klat Leer, strøget med Bissens Pind, kan gjøre Dig nogen Glæde**). At Du mener, den kan holde mig ud og staae triumpherende, naar mit Støv spredes, det hæver den i mine Øine ikke det Mindste over mit spredte Støv; thi det spredes dog aldrig saa vidt, at jo Guds Haand, som er hans Almagts Ord, Vorherre Jesus Christus, kan og vil samle det, og hvor daarlig vil da Busten selv i Marmor see ud mod mit Støv i den Skik Vorherre da vil sætte paa det, naar jeg — og derom ville vi bede Ham — har været tro i min Daabes-Pagt til Enden. — — — —

Amen i Jesu Navn. Hilsen fra Alle her ved din gamle Ven

Gunni.

---

*) Et Hus i Smidstrup, som Busck havde kjøbt til Enkesæde for sin Kone.

**) Ved at betragte Busck engang, fik Bissen Lyst til at modellere ham. Busck gav kun nødigt sit Samtykke.

Til Samme.

Brøndbyvester 23 Juli Kl. 5¾ Morgen 1863.

Da jeg nu her ved mit Skrivebord begynder min Læsning til Opbyggelse netop med 1 Joh. 3, 1, og din lille Søn jo paa denne Dag skulde faae Naaden og Velsignelsen til at kaldes med det høieste Navn Johannes kjender: «et Guds Barn», saa vil jeg sende Dig og dit lille «Guds Barn» mine Tanker og mine Ønsker for ham paa denne hans Hoitids-Dag, paa hvilken Guds Aand vil hellige hans lille Hjerte til en Bolig for Faderen og Sønnen i Sig Selv, som en sonlig Udkaarelses Aand med sit «Abba Fader!»

Ja give Gud i Naade, at det evige Livs Morgenstjerne, som nu lyser over ham i det Troens Ord, paa hvilket han — efter Vorherres Befaling — døbes — maa skinne for ham, uformørket af denne Verdens Synde-Taager, indtil Evighedens fulde Dag i den Herlighed, som det 2det Vers lover, opgaaer for ham! Gud velsigne den lille Sjel, at han langt tidligere maa faae Øie og Hjerte for, at i dette Herrens Munds-Ord til ham er al Guds Naades og Kjærligheds Fylde, langt tidligere end vi Andre, som har tumlet længe om paa Verdens-Havet i megen Uro, førend vi fik dette det evige Livs Ord og fik Hjerte til at holde fast ved det Troens Ord, som det hvori Herren boer Selv hos sin Menighed alle Dage indtil Verdens Ende (Rom 10, 6–8). Naar jeg skriver, at Gud med al Naadens Fylde boer i dette Troens Ord, saa glemmer jeg ikke Vorherres Vidnesbyrd, at «hvo der ikke æder Hans Legeme og drikker Hans Blod, har ikke det evige Liv;» thi ogsaa denne store Velsignelse er aandelig tilstede i det lille Troens Ord: «de Helliges Fælledsskab», og Straaler af dette det Allerhelligste falder allerede i Børnenes Hjerter, naar Fader og Moder taler med dem om, at naar de vandre for Guds Aasyn i deres Daabes-

Pagt, have Afsky for det Onde og hænge fast ved det Gode, da skal ogsaa de, som ere døbte til Troen paa de Helliges Fælledsskab, komme til det Bord, hvor Vorherre Jesus er — skjøndt usynlig — ligesaa lyslevende tilstede, som Han var mellem de tolv Apostler i Natten for sin Død, og gjør endnu, som dengang, det selvsamme, velsigner Brødet og Vinen til sit allerhelligste Legemes og Blods Fælledsskab. — Ja ogsaa denne store Velsignelse vil opfyldes paa dem, naar de under alle Fristelser og Fald (1 Joh. 2, 1—2) og Farer holde sig i en barnlig Tro fast ved Herrens Munds-Ord til dem i Daabens-Pagt med et ærligt «Ja» og bede med os Andre:

O hør os, Jesus milde!
Og dan vort Hjerte saa,
At aarle det og silde
Dit Tempel være maa,
Hvor Du er Selv tilstede
I Ordet af din Mund
Med Liv og Fred og Glæde
Nu og i allenstund!

Ja min kjære H.! det Ord velsigne Gud rigeligen med Liv og Fred og Glæde i Eders lille H.'s som i alle vores Hjerter!

Din Ven og Broder
Gunni.

Til Busck.

Christiania d. 26 Febr. 64.

Inderlig kjære Ven!

Ja, du skal have saamange Hjertens Tak, at du vilde besøge mig gjennem dit broderlige Brev, og saameget mere Tak, at du vilde gjøre saadant Besøg i denne for dit

Hjerte saa tunge, saa smerterige Tid, i hvilken saa rimelig alle Tanker samle sig om Herrens Raad med Hensyn til Danmarks Land og det danske Folk. Men «Gud være lovet,» dine Meddelelser fandt et Hjerte, der vist ikke skal rose sig af sin Varme (det mangler kun altfor Meget af denne), men som dog slaaer ærligt for Danmarks, mit elskede Mødre- og Fødelands Vel, og efter sin lille Evne deler dets Nød og er med at bringe denne frem for Herrernes Herre og Kongernes Konge, de Forladtes Værge og Hjælper, som jo vistnok kan lade en Dom gaae over det danske Land og Folk, men ikke vil glemme sin Barmhjertighed og sin Frelse i Nødens Tid, naar hans Time kommer. Ja, min elskede Ven! det seer for menneskeligt Oie mørkt ud for vor kjære fælles Moder, men vor kjære fælles Fader herovental har jo saa mange Gange gjentaget det forste Ord, der fra ham er blevet os bekjendt: «Bliv Lys!» — paa hvilket Ord Lyset blev!

Der høres jo vistnok ogsaa hist og her i Norge skurrende Toner, Danmarks Sag vedkommende, men i det Hele taget er her dog visselig en hjertelig, alvorlig og levende Deeltagelse for det gamle Broderfolk. Det viser sig, som det, ialfald endnu, kan vise sig. Jeg veed aldrig, at frivillige Ydelser til Noget er skeet med den Beredvillighed, den Glæde, den Hjertelighed, som Ydelserne til Hjælp for den danske Hærs Beklædning og for de trængende Efterladte; det maatte da være, da Offrene af saadan Art krævedes for selve Fædrelandet. Jeg har selv hørt, hvilken Fornoielse det er for dem, der forestaa Modtagelsen og Nedsendelsen, at have faaet dette Hverv!

Javist troer jeg, min Ven! at «du skal give mere» af din Udlæggelse af Johannes-Brevet «til Trykken» og «at det kan (ja visselig vil) være til Opbyggelse i de Kredse heroppe», hvor man

har Hjerte for Skrifternes-Udlæggelse paa Troens Grund. Det vil være desto kjærere, som de af «Folkebladets» Læsere, der ønske mere deri af «det Opbyggende», mindre af «det Polemiske» (som dog virkelig her maa komme til at indtage nogen Plads, da der fast ingen andre Organer er for det, naar ikke Dagbladene skal benyttes) — ingenlunde ere faae. Kom du da med det, saasnart du kan! Arvesen — fra hvem jeg hjertelig skal hilse dig — modtager det saa gjerne.

— — — — Tak for dit fortrolige Hjerte-Venneord. Det er snart besvaret af min inderste Hjertegrund. Jeg har aldrig betvivlet og betvivler ikke i denne Stund, at vore Hedenfarne hos Gud beder for os. Hvad skulde deres Kjærlighed andet? Og glæder jeg mig — Christi Forbøn ukrænket — ved Medchristnes Forbøn for mig her, hvor skulde jeg mindre glæde mig ved den hisset, hvor de jo ikke kan have glemt Forbønnen, og det saameget mindre, som de paa deres Side vist gjerne tænker sig os bedende for dem i Hjertesukket, der ikke lader sig dræbe: «Gud glæde din Sjel i Himmerig!» O, det er mig saa trøsteligt, at der skeer Forbøn for mig hisset, ei blot af de store Helgene (Herrens Moder og Apostle og andre Vidner), ikke blot af den hele frelste Menighed, men ogsaa af min Betsy og alle mine Forudgangne, saasandt de ere hos Gud. Jeg har meer end engang sagt til en Døende, ved hvis Leie jeg stod, og som jeg troede gik ind i Paradiset: tænk ogsaa paa mig der! Ligesom christelige Mødres Forbøn for deres Børn har en synderlig Kraft og Velsignelse med sig, naar den skeer her paa Jorden, saaledes antager jeg det ikke muligt, at en Moder hisset skulde ville eller kunne andet end bede for dem, Gud lagde hendes Hjerte i Støvet saa nær. Du skal, som sagt, have inderlig Tak for, at du

forelagde mig denne Hjertesag; men oprigtig talt, undredes jeg noget over, at du med dit varme christne Menneskehjerte, med din faste, barnlige Tro paa Kjærlighedens Magt og Væsen og paa de Helliges Samfund, ikke (som det syntes mig) var fuldelig paa det Rene med din Overbeviisning i Sagen og betragtede denne som Noget, man kun i største Hemmelighed og dybeste Fortrolighed burde udtale sig om.... At man ikke gjør det til et almindeligt Emne for Samtale og helst taler derom Ven imellem, finder jeg aldeles rimeligt, men ligesom jeg gjennem Aarenes Løb har talt om Sagen med flere Aandsbeslægtede, saaledes nødes jeg alt imellem til at udtale min Mening, naar jeg, især af sørgende Efterladte, bliver spurgt derom. — — — Det er mig jo velbekjendt, at man mod Antagelsen af Hedenfarnes Forbøn stiller Es. 63, 16, men jeg seer dog ikke her noget Modbeviis. Det Eneste man, saafremt man i Ordene finder noget Beviissted for en Lære, deraf kunde slutte, maatte da være, at vore personlige Skjæbner ere de Hedenfarne ubekjendte, men dette vilde ikke udelukke den kjærlige Forbøn, ligesom jeg ikke seer, at man behøver at tillægge dem Alvidenhed, fordi man meente, at de i enkelt Fald kunde vide Noget eller ane Noget, faae et uvilkaarligt Indtryk af Noget, som vederføres deres Hjertes Elskede paa Jorden (Analogier findes jo her mellem Mennesker, i Rummet adskilte), eller efter Guds Behag af ham faa en Meddelelse derom. Ogsaa vort Ønske eller Bøn om deres Forbøn kunde nok komme dem for Øre eller til Kundskab, uden at de behøve at være alvidende for det. Jeg tænker, Gud selv minder dem om og opmuntrer dem til at bede for os, og det nærmest Enhver for Sine. — Man vil maaskee kalde dette alt for Menneskeligt (anthropopathisk), men jeg er nu ikke god for at tænke anderledes

end menneskeligt ogsaa for hiin Verdens Vedkommende, hvor man efter min Overbeviisning vedbliver at være Menneske.

— — — — Og nu, min Ven! Gud trøste, Gud styrke, Gud glæde din Sjel i disse tunge, dunkle Dage! Kan jeg ikke Andet, saa kan jeg dog, saavidt Gud giver Naade, bede med og for Eder, og det gjør mange Flere her end

Din

Wilhelm Wexels.

Til en Veninde.

Sneumgaard 7. Juli 1867.

Kjære G. B.

Idag paa Vorherres Dag kommer jeg ihu de Venner, Han gav mig at glædes ved nu i min Alderdom, — og som jeg kommer Eder alle ihu, saa falder i denne tidlige Morgenstund Pennen mig i Haanden for at skrive lidt til Eder om Ham, om hvem jeg ikke idag, som paa den forrige Herrens Dag, kan tale til Eder, Ham, hvem vi tilligemed Hans Fader og Helligaanden skylde Alt baade i Tiden og Evigheden. —

Det er jo Menneskets store Synd, at han, som Intet er, uden hvad Gud skaber, gjenløser og helliggjør ham til, vil være Noget, hvad han jo kun kan blive i Løgnens Rige, hvori han da bliver mindre end Intet, thi han bliver noget Ondt, kommer i Slægtskab og Ledtog med ham, som er Løgnens Fader, Djævelen; og derfor er ogsaa Sandhedens første Ord til os i Daabs-Pagten: Væk med ham og Alt hans! Du maa afsige ham, og hvor han endda vil skjule sig eller Noget af sit ɔ: Løgnen hos Dig — der vil Jeg være med Dig at feje ham ud, saa Du kan sige,

som Jeg sagde: Denne Verdens Fyrste kommer, men han har Intet i mig (Joh. Evang. 14, 30). —

Og det andet Sandhedens Ord til os i Pagten er ligesom det Første; thi har vi Intet, slet Intet af os selv, uden hvad vi kunne lyve os til, saa maa vi jo have Alt, Alt, ja Alt af Gud, og det er Troens Indhold.

Hvad var Mennesket, før Gud-Fader skabte det? Psalmisten svarer:

En Haandfuld Støv Gud kaldte
Til Riget at forvalte,
Et Støvgran fik den Ære
Al Jordens Spiir at bære!

Og derfor maa det Støv, som lod sig indbilde (her er Tydskens: einbilden mere udtryksfuldt end vort), det Støv, som lod sig indbilde, at det var Noget, det maa blive til Støv igjen for, som den gamle Martyr, den elskelige Biskop Irenæus skriver: «at vi kan grundig (ɔ: opløst i Jorden) lære, hvad vi ere og hvad Gud er.» O det har ofte trøstet mig saa vidunderligt, naar jeg sorgede over, at mine dyrebare Elskedes velsignede kjærlige Aasyn og Skikkelser opløstes i Gravene: »Ja men nu lære I grundig at kjende, hvad I ere og hvad Gud er, saa I aldrig i al Evighed kunne miskjende Hans Godhed og Kjærlighed, og saa har I jo Alt.» —

Og er det vel anderledes med Gjenløsningen? har ikke Guds Søn Vorherre Jesus gjort Alt, saa vi kan slet Intet gjøre uden at modtage hvad Han har gjort for os? Deiligere end et Barn kan hvile i de blødeste Duun, hvile vi i Ham og Hans Gjerning, hvile i Jesus, avlet af den Helligaand (Matth. 1, 20), fød af Jomfru Marie, piint, under Pontius Pilatus korsfæstet, død og begraven, nedfaren til Helvede, paa den tredie Dag opstanden fra de Døde, opfaren til Himmels, siddende hos Gud-Faders den Al-

mægtiges høire Haand, kommende derfra at dømme Levende og Døde! Ja som alt dette, Han har gjort og gjør for os (Han, som har al Magten, Matth. 28, 18), er som en Moderfavn at hvile i, saa er det et Demant-Skjold mod alle Luepile og som den gamle Psalme siger:

Naar jeg mig deri vil sænke,
Drukner Synd og Satans Lænke.

Der er prædiket derover gjennem atten Aarhundreder, og hvad mere er, Englene har skuet ind deri (1 Pet. 1, 12), men tilbunds i det Kjærlighedens Dyb og Kildevæld er Ingen kommet og kommer Ingen, thi ikke Evigheden kan tømme det.

O Kjærlighed Selv,
Du rolige Kilde for Kræfternes Elv!
Han kalder Dig Fader, som løste vort Baand,
Al Livskraft i Sjælen er Vift af Din Aand,
Dit Rige er der, hvor kun Død finder Trods:
Det komme til os! —

Og her, christne Venner, staae vi da foran det Sidste af Troens Ord, staae for den Helligaands Aasyn, uden hvem Ingen kan kalde Jesus sin Herre (1 Cor. 12, 3), eller som gamle Luther siger: Ingen kan tro paa Jesus eller komme til Ham; — og hvad kunne nu vi selv gjøre til vor Helliggjørelse, for at komme til den Hellighed, uden hvilken dog Ingen af os kan see — Gud? «Herre, jeg kan Intet gjøre, Intet Godt af mig fremføre, Staaer kun ved Din Naadens Haand», lærte den gode Aand mig at synge for snart et halvt hundrede Aar siden, og jeg synger saaledes endnu; og vil saa Fjenden sige — thi han taler meget mere til mig, end jeg ønsker at høre paa — ja derfor er Du heller ikke Noget! saa begynder jeg slet ikke paa at fremføre nogen min gode Gjerning, men jeg lægger mig hen i det Moderskjød, som er mig beredet i Jesus Christus, i

den hellige almindelige Kirke og Menighed, hvori jeg indlemmedes i Daaben, og synger igjen som før: «Staaer kun ved Din Naadens Haand.» — Og bliver hans Anklage mig altfor utaalelig at høre paa, vil han overvælde mig med min egen Usselhed, hvorom han jo kan indflette mangt et sandt Ord i sin store Anklage-Løgn, saa gaaer jeg til Herrens Bord, de Helliges Fælledsskab, og da maa jeg smile, ja love og takke Gud-Fader for den deilige Himmel, Han, som Luther siger, hvælver over os i «Syndernes Forladelse», og naar jeg da har ædet af Brødet, som er Christi Legeme, og drukket af Vinen, som er Christi Blod, da veed jeg, at jeg har det evige Liv, og min Frelser vil opvække mig paa sin Dag, da forvisser den Helligaand, paa hvem jeg troer, mig om Kjødets Opstandelse til det evige Liv! — Og hvad vil jeg saa vel mere? Intet, Du barmhjertige Gud, uden at blive i min Daabes-Pagt og «gjøre dette» til Din Søns Vorherres Jesu Ihukommelse! Amen! —

Ja mine Venner, nu har jeg ikke skrevet eet Ord til Eder, uden hvad I vidste iforveien, men det vilde jeg heller ikke, men kun opmuntre mig selv og Eder til at blive faste ved det gode Gamle, der er nyt hver Dag i Guds og vor Frelsers Kjærlighed. — Og maatte I sige mig: Tak! men Gud skee Lov! vi trængte just ikke nu til at høre det — saa siger jeg med Eder Gud Tak derfor, og beder Ham, at Han vil selv lægge Eder og alle mine Kjære det paa Hjerte, naar den Dag kommer, da I og de ikke mere kunne høre denne Røst fra mig. Lader os elske Ham, thi Han har elsket os først, og lader os elske hverandre, thi saa blive vi i Gud, og Gud Han bliver i os! Amen, det er «Ja» i Vorherres Jesu Navn!

G. B.

Til en lille Dreng.

Brøndbyvester $^{24}/_{1}$ 68.

Min kjære H.

— — — Har jeg til Sommer min lille islandske Hest, som har været Kong Frederik den 7des Ridehest, saa vil det more Dig at ride paa den, og naar vi ligge paa Strandlyst da at bade Dig og roe i en lille Baad langs den deilige Kyst. Ja vi Mennesker har saa mange, mange Glæder, og de komme alle fra den gode Gud i Himmelen, hvis Lyst det er at gjøre vel mod Alle; derfor maae vi ret passe paa os selv og ikke gjøre Ham imod, og naar vi ikke har passet paa og gjort Noget, som Han ikke kan lide, saa maae vi strax fortælle Ham det og bede Ham ikke at være vred paa os, saa blive vi rigtig gode Venner med Ham, og Du kan tro det er det Allerherligste af Alt, naar Han er vor Ven, som Du kan læse om i Psalmen Nr. 287. Men derom fortæller nok din Fader og Moder Dig, og naar Du ærer og adlyder dem, saa holder Gud af Dig; thi Han har selv fra Sinai Bjerg talt fra Himmelen det 4de Bud. Hils nu din Fader og Moder og beed dem kysse Dig fra din gamle

Ven

Gunni.

Til C. Muus.

Brøndbyvester 16. Dec. 1868.

Nu nærmer Julen sig — «da Vorherre blev fød, da tændte sig Lyset i Mørkets Skjød» — ja Gudfader bevares, hvilket Mørke havde vi ei siddet i, naar ei Han var bleven fød!! Gud give vi det aldrig glemme! Derom min kjære gamle Ven, ere vi jo i Sandhed hjertens enige, om vi ei kunne blive enige om disse to fremmede Ord: Papisme og Protestantisme! Men Guldbryllup kan dog vort Venskab

holde — Hans Navn til Ære! som gjennem et halvt Aarhundrede har kunnet sammenbinde to saa forskjellige Tænkere i Hjertens Kjærlighed. Gamle Tante maatte gjerne komme at syne os, og hun vilde finde det samme gjensidige Sindelag, som et halvt Aarhundrede tilbage.

. . . . Ja Gud give os, at vi Ingen maa miste af dem, Han gav, men finde hverandre hos Ham. De har ingen ret Tro til Guds Almagt, som nægte Kjødets Opstandelse, men de har heller ingen rigtig Kjærlighed til de Elskedes Støv i Gravene, thi ellers udholdt de ikke den Tanke, at de Øine og de Smiil og de Taarer, vi har seet hos dem, skulde opløses i bar Forraadnelse. Nei den gamle Morder skal ikke seire over Støvet, der skabtes i Guds Billede, han skal ikke kunne sige til Gud: Støvet, hvoraf Du skabte Adam, det er for evigt ødelagt; men han skal see det forklaret og herliggjort i den Time, da Alle de, som ere i Gravene, skulle høre Guds Søns Røst, og de skulle gaae frem, som gjorde godt, til Livets Opstandelse, men de, som gjorde Ondt, til Dommens Opstandelse. Ogsaa om min lille A.*) er der skrevet i Aabenbaringens Bog 20 Cap. 15 Vers; thi jeg troer, Vorherre har bevaret hans Navn i Livsens Bog, og takker Ham derfor og glæder mig inderlig til at see ham med de andre Elskede.

17. December.

I Talen over min Salig Fader sagde Provst Holm: «Du følte at Døden var bedre end et sygeligt Liv, og Du var gjennemtrængt af Attraa efter at fare herfra og være med Christo,» og, kjære Carl! det er min sande Stemning; thi jeg føler mig for det Meste saa sygelig, at jeg længes efter Opløsning og efter at være hos Ham, der elsker os

*) En Søn, der omkom paa Atlanterhavet.

som ingen Anden, og derfor beed Du Gud gjøre det Bedste for mig, om vi saa ikke skulde sees mere i denne Verden; i den næste vil Gud ikke adskille os fra dem, vi har elsket i Vorherres inderlige Kjærlighed. Hils din M. og dine Børn fra din gamle Ven

Gunni.

Til en ung Præst.

Brøndbyvester d. 8. Januar 1869.

Med Guds Fred over Dig og Dine og alle Vorherres! vil jeg begynde mit Brev i det Aar, vi nu ere begyndte, og som Ingen veed om vi skulle ende, og besynderlig maa vel en 70aarig asthmatisk Mand, som jeg, tænke paa sin Opløsning. Ja min kjære H.! jeg har i den sidste Tid saa stærkt følt Trykket af Mangel paa Aande, at jeg i Sandhed ikke har kunnet ønske Andet end at — skulde dette vedblive — «det lidet Aandefang maatte ende al min Gang, og jeg i Evigheden staae!» Og sandeligen i en saa lykkelig Stilling, som min, ønsker man det ikke uden Nøden er haard; men det har den indtil for faae Dage siden været; nu letter det lidt, og derfor giver jeg mig, som Du seer, paa Reisen til — L. — — —

Med Hensyn til hvad der vil foregaae paa Verdens store Skueplads i de kommende Aarhundreder, før Enden frembryder, da deler jeg ganske den Overbeviisning, Grundtvig udtalte i Fortalen til den første Udgave af hans historiske Krønike-Riim, at det bliver Kampe mellem Anarchi og Despoti, saa det er kun ved Vorherres store Barmhjertighed, at der findes Oaser og Smaatuer, hvori det kan lykkes dem, Han velsigner, en liden Stund at leve i Fred og modnes. Men ligesom jeg vil gjøre Alt hvad jeg kan for at faae den bedste Regjeringsform og de nyttigste Indretninger fremmede

i vort Fædreneland, saa vil jeg dog bede Gud aldrig at maatte tvivle paa, at Han kan faae sin Villie udrettet med os og vore ogsaa under de Sletteste; thi Han er dog i Stort som i Smaat Manden for det Hele, og ved Dagenes Ende skal det vise sig, at de Onde havde dog slet Intet at raade for uden deres egen onde Villie, medens Alt hvad dens Udførelse angik stod i Guds Haand, saa den forhærdede Caiphas maatte i al sin Ondskab tale, som Gud vilde; Joh. Evang. 11, 50—52.

— — — — Gud veed, om jeg kommer til Dig mere, det vil jo meest beroe paa min Helbred; thi kan jeg ikke forkynde Ordet, har jeg ingen Lyst som Invalid at være tilstede, men puster og stonner da heller i min Familiekreds, indtil den Trofaste og Barmhjertige gjemmer mig, som der staaer paa Gravstenen: Ind i Gravens stille Bolig Gaaer jeg nu at slumre rolig, Til det Onde Ende faaer; Men naar jeg min Jesus horer, Og Hans Kraft (ɔ: Hans Ord) min Aske rorer, Jeg udaf mit Kammer gaaer!

— — — — Har Du ikke «den christelige Bornelærdom» af Grundtvig, bør Du have den; den er vel værd at staae mellem en Præstes Bøger for den jevne og klare Oplysning, den kan give Huusbeboerne og selv stundom glæde Præsten med, skjøndt han veed det Altsammen. — Du kan ellers tro, at jeg havde Moie med den Gamle, før jeg fik Lov at udgive den; men glad er jeg, at jeg i et Par Aar ikke blev træt af at bombardere ham, indtil han overgav sig; og nu glæde Saamange sig ved den, som aldrig havde seet et Ord af Afhandlingerne i Kragballes kirkelige Samler.

Hils nu din Kone hjertelig og kys Sonnen fra

den gamle

Gunni.

Til Busck.

Würtzburg d. 6. Febr. 1869.

Min kjære gamle Gunni!

Farvel i Guds og Vor Herres Jesu Navn, naar saa skal være! Du gamle, trofaste Ven! Vor Herre veed Alt og veed at gjengjelde, velsigne og glæde i al Evighed. Som Du lyser Guds Fred over os, ønsker jeg Dig igjen tilbage, at Hans Fred og Roe maa være og blive hos Dig til det Sidste, at den Herlighed, som skal aabenbares, maa skinne saa livligt ind paa det Sidste, at Du løftes op over Legemsangsten og Qvalen, naar denne Tids Piinagtighed paa en Maade tager Overhaand.

Kun faae Dage ligge imellem os; men Afstanden bidrager dog betydeligt til at gjøre mig uvis, om Du faaer mit Farvel med Dig, eller om jeg maaskee raaber det efter Dig. Hvilketsom — Gud være i sin elskelige Søn med Dig og trøste Dig til Himmerige, eller glæde Dig der!

Jeg græder ved at tænke paa Dig og Dine, men skal ikke dølge, at Døden, naar man først er vis paa, at den ingen Fortræd kan gjøre os, er noget ganske Andet, end den i Verden synes. Jeg kan mærke paa vor kjære A.'s Brev, at der allerede er Velsignelse udbredt over Dig, og hvorvel jeg maa græde ved at tænke paa Eder, eller see ind i Sygekammeret, føler jeg dog, at I ere lykkelige, omtrent paa den bedste Maade, man her i Verden kan være det. At staae med Taarer i Øinene og christelig Trøst i Hjertet ved Dødsleiet, eller Dødsbaaren, er en stor Velsignelse! — — I Guds Navn da — en salig Dødsstund!

Din

Carl Muus.

Til Busck.

Herr Pastor Busck!

Upasselighed holdt mig hidindtil fra at takke Dem for det kjære Brev fra 20. Januar. Senere har jeg erfaret Deres store vedvarende Lidelser og kommer nu tillige for at bevidne Dem min inderlige Deeltagelse. Hvor maa Asthma, og i en saa høi Grad, være piinlig! men Gud skee Lov, De kan desuagtet stedse priise Gud! Dertil hører sandelig Meget, men vi kjende jo Alle Deres kjærlige, Gud hengivne Sjæl og takke Ham for, at De selv i Taalmod kan være et lysende Exempel for mange Christne og endog maaskee derved kan vække Uomvendte til Herren. Vor Herre forøge stedse Deres Styrke i Ham!

Det var mig en sand Glæde og Trøst at samles med vor kjære gamle Biskop Grundtvig ved Juletræet i Skolen. Jeg har aldrig misforstaaet ham.

Det vil glæde Dem at erfare, at i dette Efteraar, ved at læse i Grundtvigs «christelige Børnelærdom», er det Levende Ord ganske anderledes gaaet op for mig end tidligere, og jeg synes at spore mere Liv hos mig. Bed nu for mig Silding, at Livstegnene: Bekjendelse, Forkyndelse og Lovsang rigtig maa opstaae i mit Hjerte.

Nu Guds Fred! Dette ønsker af ganske Hjerte

Den 17. Februar 1869.

Deres

velvilligste og taknemmelige

Caroline Amalie.

Ved Buscks Jordefærd den 2den April 1869 gav Præsten P. Rørdam ham dette Eftermæle i hans Huus:

— Det var Sommer, en deilig Sommerdag, den første Gang jeg saae Busck; og det var paa en Banke i Skamstrup Præstegaards Have, med Udsigt over Mark og Skov. Busck var dengang nylig bleven Præst i Bjergby. Hans Gang var rask, hans Bevægelser hurtige; han lignede, syntes mig, mere en Krigsmand end en Præst. Hans Tale var saa fri og saa frisk; det var som havde han selv talt med Vorherre; som om han selv hørte og saae Vorherre; thi det var Vorherre han talte om. Og jeg sagde til mig selv: «Den Mand taler ikke ud af en Bog; Ordet kommer ud af en Kilde, som er inden i ham; hvad han taler om, har han oplevet.» Og hans Tale var tillige saa kjærlig; thi skjøndt jeg kunde mærke, han var af en anden Mening end de fleste Præster paa den Tid, der var Intet haardt, ondskabsfuldt eller spottende, hverken i Røsten eller i Ordene. Og jeg sagde til mig selv: «Den Mand er bestemt et godt Menneske, ærlig og kjærlig og trofast; tillige er han glad og fornøielig»; thi han bragte Liv i det hele Selskab, fordi han førte Sommeren med sig. Og jeg sagde til mig selv: «Det var deiligt, om Du med kunde blive baade gudfrygtig og glad,» thi jeg fornam, at hans Glæde kom af hans gudfrygtige Sind. Kjære Venner! ved vor Tale og ved vor Omgængelse kan vi være hverandre til stor Velsignelse; men ved sin Tale og Omgængelse har Busck været mange Mennesker til stor Velsignelse.

Det var ikke Sommer, men det var Vinter, sidste Gang vi mødtes. Den raske Gang og de hurtige Bevægelser vare forsvundne. Men Røsten og Klangen var den samme; Frimodigheden og Friskheden var den samme; Ærligheden

og Kjærligheden var den samme; og det samme rolige, klare og milde Øie, som da vi mødtes første Gang. Hans Kjærlighed med det frie Mod havde holdt sig, og der laa dog meer end 40 Aar med mange store Forandringer mellem den første og den sidste Gang. Thi Guds-Ordet bliver evindeligt, og aldrig skifter det Farve; og det Menneske, som troer Guds Ord, kommer til at ligne sig selv, hvor han færdes, i Medgang og i Modgang, under Ære og Vanære, under ondt Rygte og godt Rygte. «Den, som drikker af det Vand, jeg giver ham, skal til evig Tid ikke tørste; men det Vand, jeg vil give ham, skal blive i ham til en Kilde, som springer til evigt Liv»; saa taler Herren. Men det evige Livs Kildevæld rinder saa roligt og saa klart; og naar Hjertet ved Guds Naades Kraft er blevet stille og reent, bliver Øiet roligt, klart og kjærligt.

Men jeg troer, at alle vi, som kjendte Busck, vil være enige, naar jeg siger: Busck var ingen tvesindet, tvetunget eller dobbelt Person, efter det forskjellige Selskab, hvori vi mødte ham; men han lignede sig selv! og han var Sandheden tro i Kjærlighed, og Kjærligheden tro i Sandhed, hvor vi traf ham; saaledes som denne Guds Herlighed, denne Afglands af Herrens det nye og det skjønne Menneskeliv aabenbares i vor Skrøbelighed; thi i den Deel er endnu Ingen af os fuldvoxen.

Busck var min Faders og min Moders fuldtro Ven; og han bragte Glæden med sig, naar han kom. Han fulgte baade min Fader og Moder til deres sidste Hvilested; og han trøstede alle os Søskende saa ømt, da vi var bedrøvede; derfor skrev ogsaa, for ganske nyeligt, min Søster: «Sig Busck rigtig Tak for hvad han har været for os — og for de mange Gange han trøstede vor syge Moder!» Og da Vorherre tog min kjære Hustru til sig, sagde min lille

Pige: «Fader, skriv til Busck, at han kan komme og tale»; thi Trøstens Aand var rigeligt udøst over ham. — Der er dem, som kan trøste Andre, men ikke sig selv; men Busck kunde trøste sig selv; og han trøstede sig daglig med Guds-Ordet, som bliver evindeligt, med Forsagelsens og Troens og Daabens Ord, som skjenker os Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og det evige Liv — thi i det Guds Ord bygger og boer den Hellig Aand, den store Trøster og Talsmand, som forklarer os og overbeviser os om Gud Faders evige Kjærlighed og Vorherre Jesu Christi evige Naade; og fordi han levede med Trøstens Aand, derfor kunde han trøste — baade sig selv og Andre. Men det hører ogsaa til Herrens nye skjønne Menneskeliv — ved Herrens Naade at blive til et trøstefuldt Menneske; men for Eder var han tillige den ømme og den trofaste Fader. —

Nu trænger Busck ikke mere til Trøst; ved Guds Naade er han der, hvor Synden, Sorgen og Døden for evigt er forsvundet, men Retfærdigheden, Freden og Glæden varer evindeligt uden Forandring eller Skygge af Omskiftelse! —

Samme Dag gav Præsten P. Fenger ham dette Eftermæle i hans Menighed:

— — Det kunde ikke være andet, end at ikke alene vor Afdødes Nærmeste, hans Hustru, hans Hustrues Moder og Søstre, hans egne Brødre, hans Børn, baade Sønner og Døttre, men ogsaa hans Kyndinge og Venner (og jeg er En iblandt de Mange) maatte blive inderlig bedrøvet ved at see hvad han led, og ved Skilsmissen fra ham; thi han var saa kjær og maatte være det, ikke alene for hans Nærmeste, men ogsaa for os, der vare forenede med ham i samme Tro og i Jesu Christi inderlige Kjærlighed. I vore Hjerter maa det

vel finde Gjenklang, ja tone endnu, hvad David sang: Det smerter mig for Dig, Jonathan, min Broder, Du var mig saare livsalig, din Kjærlighed til mig var underligere end Kvindens. Skildre, hvad hans Nærmeste have tabt ved hans Bortgang, det formaaer jeg ikke. Man kan ogsaa let ved at prøve derpaa komme til at sige mere end man skulde sige, mere til hans Roes end tilbørligt; thi han var, og Faa vare villigere til at bekjende det, en syndig Mand. Men at de maatte elske ham, det tør jeg nok sige. Der var da ogsaa derovre i Præstegaarden i Løverdags en stille Løverdag, da man gik saa sagtelig og græd saa smaat, men sukkede dog alt imellem om Udløsning for den, man saa nødig skiltes fra, og Veemoden, ja Bedrøvelsen den naaede ind i Opstandelsens Dag, vilde ikke lade sig forjage, da han hilste Paaskemorgenrøden og derefter faldt i en sød Slummer, som varede det meste af Dagen — og blev først nogenlunde beseiret, da han om Aftenen lukkede sit Øie i Døden og hørte op at aande. Han døde; men Gud være takket, han havde ikke levet forgjæves. Han havde ikke alene fundet det, der tjente til hans Fred, men ogsaa i Ord og Gjerning forkyndt Fredens Evangelium for Andre, og hans Minde skal være til Velsignelse. Intet menneskeligt syntes han at være sig uvedkommende, endnu mindre noget christeligt. Han virkede med Ord og med Pen, hvad han formaaede, og det han stred for, det var for den gamle og dog altid unge Tro, i hvilken han havde fundet Hvile, og for det store Haab, hvortil vi i Daaben gjenfødes, og som bliver vort, naar vi tilegne os Daabens Pagt og Naade. Og saa stred han ogsaa for den Frihed, uden hvilken det christelige Liv ikke kan trives og voxe. Hans Ord og Vidnesbyrd har ogsaa fundet Indgang hos Mange; thi det var tydeligt for dem, der har Forstand paa og Følelse for Sligt, at det

var af Hjertets Overflodighed, at hans Mund talede; og hvad der kommer fra Hjertet, pleier ogsaa at gaae til Hjertet. Det er ogsaa hvad vist Mange vil sande med mig, at det var godt at høre ham tale, vel endog endnu bedre at føre Samtale med ham baade i glade og bedrøvede Timer, og Veemoden vil ikke ret til at vige, naar vi tænke paa hvad han har været for os og Mange, der nu savne ham, og den liden Stund, vi endnu kunne have tilbage, komme til at savne ham.

Men, «Langfredags bittre Minde skal dog saa sødt hensvinde; thi Jesus vandt med Ære, Hans Navn velsignet være!» Ja, Jesus vandt med Ære, først og sidst indeni ham, overvandt i ham Dødens Bitterhed alt mange Aar før han døde, men allermeest kjendeligt, da vor Ven mærkede, og Andre med ham, at hans Opløsnings Tid var forhaanden. Han kunde vidne om Livet, thi Livet som er af Gud, det Liv som er af Guds Søns Tro, det brød frem paa mange Maader ogsaa i hans sunde Dage; men det tabte sig ikke, det viste sig snarere endnu mere tydeligt, altsom Sygdom og Smerte nedbrød hans Kraft og Døden nærmede sig. Jeg kalder det en stor Lykke for Eder af hans Nærmeste og for Andre, hvem det blev forundt at være nær tilstede i hans sidste Dage og ved hans Sotteseng; thi det er sjeldent, at det træder saa tydeligt frem, som det traadte frem hos ham, hvad det vil sige, at Dødens Bitterhed er bortvegen. Skjøndt han ved Nat og ved Dag var omringet af kjærlige Mennesker, saa længtes han dog efter at fare herfra og være med Christus; thi, sagde han med Apostelen, det er saare meget bedre.

Kjære Venner! skulde da ikke det Bittre, vi have følt ved at see ham lide, vige, til det sødt hensvinder, naar vi betænke, at han har overstridt, at han meer end seirede ved Ham, som gjorde ham stærk? Skal ikke det Bittre, vi

endnu føle og herefter komme til at føle ved Skilsmissen fra ham, efterhaanden sødt hensvinde og vige for Gjensynets og Gjenforeningens livsalige Haab? Vi have jo dog seet paa ham, hvad Christus formaaer at udrette i sine Troende. Vi vilde jo alt nu for ingen Pris undvære de tunge Timer, vi have havt, da vi saae ham lide saa stille, saa taalmodig, saa hengiven i Guds Villie; ja vi vilde end ikke, om vi kunde, undvære Smerten, vi endnu føle ved Skilsmissen fra ham; thi der er en Sødhed i denne Smerte, som er større end Bitterheden. Dersom Jesus i ham lod Herlighedens Haab seire over Dødens Frygt og Gru, saa vil ogsaa den naadige Frelser i os, som troe paa Ham, lade sin Kraft fuldkommes i vor Skrøbelighed, ogsaa i os og paa os stadfæste det Vidnesbyrd, at vor Tro er den Heltinde, som overvinder Verden og overvinder ogsaa den sidste Fiende: Døden. Og naar saa Døden ved Ham, som er Opstandelsen og Livet, er overvundet, og det skeer os efter Jesu Ord: Hvor jeg er skal ogsaa min Tjener være, saa skulle vi atter hos vor Frelser see vor Vens Aasyn paany, forklaret, høre ham tale, høre ham synge, og synge med ham bedre end vi nu formaae: Vor Jesus vandt med Ære, Hans Navn velsignet være!

Eiheller i Brøndby Menighed, det er jeg overbeviist om, har han levet forgjæves, om det ogsaa endnu ikke er saa synligt, som det kunde være. Gid det maa komme synligere og kjendeligere frem herefter! I Unge, som han har confirmeret, I, som han har trøstet, I, som han har hjulpet, I ville dog sikkert ikke snart kunne glemme gamle Busck, og hvad han har været, eller dog gjerne villet være, for eder; og det vil jeg sige eder: det bliver ikke eders ringeste, men snarere eders bedste Timer, de i hvilke hans Minde, og Mindet om hvad han har sagt og vidnet, træder levende frem for eder! —

III.

Johannes' Evangelium.

2. Kap. 1. til 11. V.

Og paa den tredie Dag var et Bryllup i Cana i Galilæa; og Jesu Moder var der. Men ogsaa Jesus og hans Disciple vare budne til Brylluppet. Og der de fattedes Viin, sagde Jesu Moder til ham: de have ikke Viin. Jesus sagde til hende: Qvinde, hvad vil Du mig? Min Time er ikke endnu kommen. Hans Moder sagde til Tjenerne: hvad som han siger Eder, det gjører! Men der vare sex Vandkar af Steen, satte efter Jødernes Renselses Skik, som holdt hvert to eller tre Maader. Jesus sagde til dem: Fylder Vandkarrene med Vand! Og de fyldte dem indtil det Øverste. Og han sagde til dem: Øser nu og bærer til Køgemesteren! Og de bare det til ham. Men der Køgemesteren smagede Vandet, som var blevet Viin (og vidste ikke, hvorfra det kom, men Tjeneren, som havde øst Vandet, vidste det), kaldte Køgemesteren Brudgommen og sagde til ham: Hvert Menneske sætter først den gode Viin frem, og naar de ere blevne drukne, da den ringere; Du haver forvaret den gode Viin indtil nu. Denne Begyndelse paa sine Tegn gjorde Jesus i Cana udi Galilæa og aabenbarede sin Herlighed; og hans Disciple troede paa ham.

Hvilket Christent Menneske skulde ikke et Evangelium som det oplæste hjerteligen tiltale? Hvo skulde ikke glæde sig ved i Aanden at skue ind i en Kreds af glade Mennesker ved en saadan Høitidsfærd, og der, som det Livsaligste, see ham den Guds Søn, der, som han altid havde Sind til at græde med de Grædende og trøste med sin dybe hjerte-

lige Deeltagelse de Nedbøiede og Sorrigfulde, ogsaa havde Sind til at være glad med de Glade, see ham her at deeltage i de Glades Fryd. Vi synge og vist med fuld Sandhed om ham og om hans Glæde i Barnedagene i Visen:

Vor Herre var saa englemild,
Som man sig knap kan tænke,
Var ei som andre Drenge vild,
Sprang ei paa Bord og Bænke,
Var glad i Vaar og glad i Høst,
Sin Moders Haab, sin Moders Trøst,
Især da hun blev Enke.

Og var hans Glæde i Barnedagene af den himmelske Art, da kunne vi være visse paa, at den var endnu mere høi og himmelsk og livsalig ved Brylluppet i Cana i Galilæa; thi hvori bestod vel denne Vorherres store Glæde? Visselig ogsaa deri, at han glædede sig over de glade Mennesker, som her vare samlede, men Perlen i hans Glæde var dog endnu en anden, thi det var over sin himmelske Faders store Godhed imod disse Mange, at hans Hjerte frydede sig og hans Sjæl opløftedes i Tak og Tilbedelse af den Fader, fra hvem al denne Glæde udgik at besøge Menneskene og fylde deres Hjerter med Glæde — ja vi kunne være forvissede om, at Takken til Gud for al denne Hoitids Glæde, det var Jesu høieste Glæde, hans Faders Priis og Tilbedelse, det var Hallelujaet, hvori hans Sjel hvilede som i sit bedste Himmerig, og at dens rene Ild lyste ud af hans Oine med al dens milde Glands. — Sang Luther om ham ved hans Fødsel: Hvor ydmyg lagde Du Dig ned paa Hø og Straa i Usselhed, da tør vi visselig sige om ham ved dette Bryllup: Hvor jevn og ydmyg sad Du ikke mellem disse Din Faders og Dine Skabninger, Du som af Evig-

hed, før Verdens Grundvold lagdes, sad hos ham paa Tronen, omringet og tilbedet af Engleskaren, der ogsaa blev til ved Dig, Faderens eenbaarne Søn, Ordet, der var i Begyndelsen hos Gud. Alle Ting ere blevne ved det, og uden det er ikke een Ting bleven til af det som er.

Der staaer ligesaa sandt som deiligt om Frelseren i en Vise om Brylluppet i Cana, hvor Bruden lægger sin Brudgom paasinde, ikke at glemme at indbyde hendes Veninde, Josephs Enke i Nazareth, og hendes Søn, og han siger: Men tør vi bede Maries Søn at gjøre vor Hytte den Ære? at hun svarer:

— det tør vi godt,
Som Himmelens Lys er hans Øie,
Ens for ham synes Stort og Smaat
Paa Jorderigs Sletter og Høie.

Og hvor godt det nu var for dem, at Herren var med ved dette Bryllup, det viste sig snart; thi midt under Maaltidet var Vinen nærved at slippe op for de fattige Folk, og det vilde jo blive et stort Skaar i Glæden, da Vinen var den eneste Drik i de Lande. For denne Nød havde imidlertid Jesu Moder Øie, saa hun forudsaae den slemme Time, som snart vilde komme, og hun havde ikke alene Øie, men ogsaa Hjerte derfor, saa hun betroede det til Jesus og sagde: De har ikke Viin. Hvorledes nu Marie er kommet paa de Tanker at vende sig til Sønnen i denne Brudefolkenes Nød, kan jo hver forklare sig efter sit bedste Skjøn, men jeg mener, at det er gaaet saaledes til: hun vil han skal velsigne den Viin, der er igjen, at den kan slaae til som Melet og Olien i Enkens Krukke og Kruus; men det vil nu han ikke, han nægter hende ikke sin Hjælp, thi at hun efter hans Svar venter den, er klart af hendes Ord til

Tjenerne: Hvad han siger Eder, det gjører! men hans Time er ikke endnu kommen, den Viin, der er paa Heldingen, vil han ikke formere; nei, han vil ret aabenbare sin Herlighed, at hans Disciple kunne tro paa ham, derfor skal al Vinen være borte før han træder til og giver en langt lifligere Viin. — Det er i Liighed med hvad han gjorde med Lazarus, han lod ham raadne og stinke for han hjalp, at de kunde see for Øine hans Magt til at opreise Døde og gjøre levende hvilke han vil — saaledes vilde han her lade Vinen aldeles forsvinde, for af det blotte klare Vand ved sit Ord at gjøre den lifligste Viin til deres Fryd og Glæde, som vare med ved Gjæstebudet; — og saaledes aabenbarede han sin Herlighed, og hans Disciple troede paa ham. — Men denne Herlighed med at forvandle Trængselens og Bekymringens Vand til Glædens Viin for sine Troende, den er Jesus vedblevet at aabenbare gjennem alle Aarhundreder siden den Dag og vil vedblive dermed indtil Dagenes Ende; thi han har altid klart Øie og aabent Hjerte for sine Venners Nød og trænger ei til at Nogen, som Moderen ved Brylluppet, gjør ham opmærksom derpaa, men han seer den grant selv og afhjælper den gjerne, saa vi maa vel med Tak bekjende med Psalmen: O hvor ofte har hans Magt Roser ud af Torne bragt! — Men derfor maa Du, som føler Stikket af Tornen ei heller sidde for længe alene med denne din Bekymring, men som Jesu Moder sagde til ham: De fattes Viin! saa maa Du opløfte din Røst til ham med hvad Dig fattes, og visselig: det Raab i Troen vender da aldrig ubønhørt tilbage. Kommer ikke Fritagelsen for Tornestikket, for Lidelsen, saa kommer Styrken til at udholde det freidigt, ja ofte med Glæde. —

Men Venner! hvad jeg fornemlig ved Dagens Evangelium vilde, at vi skulde tage til Hjerte, det er vort Forhold

til Herren, naar vi egentlig hverken ere i Nød og Sorg eller i Fryd og Glæde, men Livet gaaer saa dagligdags roligt og jevnt hen; thi der synes det os saa let, som havde vi just ikke saa meget med Jesus at gjore, havde ham ikke saaledes behov, og sandelig, dette er en stor Vildfarelse. Dette er netop det Store og Velsignelsesrige ved Dagens Evangelium med den første af Jesu Undergjerninger, der er givet os at betragte, at den skeer slet ikke i Templet eller offentligen, men i Familielivets Løndom, indenfor Hjemmets Vægge og mellem de til hverandre vante og for hverandre kjære Mennesker.

Ja det er en stor Vildfarelse, at den christelige Livskilde udspringer i Templet og hvad man kalder «Kirkerne», thi det evige Livs store Kildespring skete netop fra Begyndelsen i Familien og i Husene. Selv den store Udgydelse af Aanden paa Pintsefesten, den skete jo ikke i Templet eller i en offentlig Forsamling, men i Huset, hvor den fortrolige Kreds af Jesu Nærmeste og Venner havde samlet sig og ventede paa hans, den Himmelfarnes, Forjættelse; og døbtes der end paa den Dag af de noget over 100, som udgjorde den første Menighed, henved 3000, som ved Apostlernes Prædiken vandtes for Guds Rige, saa skete jo al den Daab ikke paa noget saakaldet helligt Sted, ligesom de, der efterhaanden døbtes, de bleve døbte i deres egne Boliger, som der staaer om Stokmesteren i Philippi, at han selv strax blev døbt og alle hans Huusfolk, lige efter det Jordskjælv, som havde rystet Fængslet, saa alle Dørene sprang op, og havde rystet Stokmesteren, saa han skjælvende faldt ned for Paulus og Silas, førte dem ud af Fængselet og sagde: Herre! hvad bør mig at gjøre, at jeg kan vorde frelst! Nei, Vor Herre og Frelser, den levende Guds Søn, som sagde: I skal hverken i Jerusalem eller paa Bjerget

Garizim tilbede Gud, thi Gud er Aand, og Timen er kommen, da Faderen søger Saadanne, som tilbede ham i Aand og Sandhed — han har aldrig villet, at man skulde hellige Huse i den Forstand som Jerusalems Tempel blev helliget, og som Papisterne og de Statskirkelige saa gjerne ville hellige Steenbygninger og mene, at der burde Gudstjenesten fornemlig at foregaae, for at den ret kunde være hellig og velsignet; de har glemt eller ei taget alvorligt til Hjerte, hvad vi synge, og hvad vi ville bede Gud om aldrig at maatte glemme:

Vi er Guds Huus og Kirke nu,
Bygget af levende Stene,
Som under Kors med ærlig Hu
Troen og Daaben forene;
Var vi paa Jord ei meer end To,
Bygge dog vilde Han og boe
Hos os i hele sin Vælde!

Men som Daaben, ved hvilken vi komme ind i Himmeriges Rige, i det Guds Rige, Jesus har stiftet paa Jorden, som den er lige saa kraftig og velsignelsesrig, naar den udføres i Huset, som i Kirken, saa er det i ethvert Tilfælde vist, at det er egentlig i Huset og i Hjemmet den skal udfolde sin rige Velsignelse. Som Jesus-Barnet ikke i Templet, men i Forældrenes Huus i Nazareth voxte og blev stærk i Aanden, fuld med Viisdom, og Guds Naade var over ham, saaledes er det ogsaa i Hjemmets Stilhed, at Bornene skulle opvoxe under Forældrenes Veiledning og gode Exempel i Gudsfrygt, og modnes til at give Gud i Menighedens offentlige Forsamling og gjennem deres hele Liv det Ja, der gjør en evig Adskillelse mellem dem og Mørkets Fyrste med Alt hans, og knytter dem uopløseligt og for Evigheden

til den Fader, som skabte dem og igjenløste de Fortabte ved sin eenbaarne Søn og renser og helliger dem ved sin Aand, der helliger hele Menigheden siden den Stund Jesus stod op fra de Døde og derved krafteligen beviistes at være Guds Søn, som Apostelen skriver: død for vore Synder og opstanden til vor Retfærdighed!!

Ja det daglige Liv i og med Vorherre Jesus i Hjemmet og al dets Gjerning, det er hvad Brylluppet i Cana stiller os for Øie og lægger os inderligt paa Hjerte; thi uden et saadant Liv, stadigt i Hjemmetført i Vorherre, bliver det dog aldrig ret til Noget med al vor Kirkegang eller med Læsningen, Bønnen og Sangen i gudelige Forsamlinger. Familielivet det er Planteskolen for Guds og Christi Rige; i dets Skjød opvoxede Barnet Jesus og blev stærk i Aanden, og saaledes skal det ogsaa skee med Børnene, som ved Daaben ere indpodede i Jesus Christus, det sande Viintræ, for hvis Vext og frodige Uvikling Gud Fader selv er Viingaardsmanden, og til hvilke Vorherre alle Dage siger: Bliver i mig, da bliver ogsaa jeg i Eder — ja bliver i mig i Eders Daabspagt, da bliver ogsaa jeg i Eder; thi ligesom Grenen ikke kan bære Frugt af sig selv, uden den bliver i Træet, saa kunne I ikke heller, uden I blive i mig. Jeg er Viintræet, I ere Grenene; hvo som bliver i mig og jeg i ham, han bærer megen Frugt. Ja denne er Velsignelsen — Herrens Velsignelse over dem, som altid ved Dag og ved Nat, i Eenrum og mellem Menneskene blive i ham i deres Daabs-Pagt, saa de med Forsagelse af Djævelen og Alt hans, og i Troen paa den levende Gud, i hvis Navn de døbtes, gjøre al deres Gjerning, nyde al deres Glæde og bære alle deres Sorger — de bære megen Frugt, vel ingen saadan, som glimrer for Verden, men saadanne, som ere elskelige for

Gud, ligesom den lille Jesus var lige elskelig for Faderen, enten han arbeidede i Huset eller han bad til ham i Templet. Et saadant Liv i Herren var hos vore gudfrygtige Forfædre — derfor lyder det til os i deres Morgenbøn:

Nu staaer jeg op i Herrens Navn,
Min Frelsers Jesu kjærlig Favn
Med Naade mig omarme!
O Hellig Aand i Hjertet mød,
Og med Din kraftig Naades Glød
Mig til alt Godt opvarme!

Derfor bredte Velsignelsen sig over Dugen, de bredte, thi de gik i Jesu Navn tilbords at spise og drikke paa Guds Ord, Ham til Ære og dem til Gavn, saa de fik Mad i Jesu Navn. Og som de, naar Natten stundede til, bade: Lad mig ei gaae til Sovested, for jeg er vis, min Gud gaaer med, saa kunde de og med Tillid bede ham, som de bade:

Skriv paa min Seng og Sovetræ:
Her hviler han i Herrens Læ,
Hvis Synd er skjult i Jesu Saar,
Han der en Nattehvile faaer;
Der han slog Verden af sit Sind,
Da lukte han sin Jesus ind!

Ja, det er den eneste Vei, men Gud skee Lov! den er aabnet endnu for hver redelig Sjel til at faae Jesus til at tage stadig Bolig i Hjertet — denne, at slaae Verden af sit Sind; men det bestaaer ikke i at vrage eller lade haant om nogle eller mange af denne Verdens Glæder, men om dem alle; det er ikke noget blot enkelt og stykkeviis, som skal forsages, nei, det er denne Verdens Fyrste selv, Djævelen med alt hans Væsen og alle hans Gjerninger, og det

skal ikke skee i Tillid til nogen vor egen Styrke, men paa den levende Guds Ord til os i Daabs-Pagten: Forsager Du Satan med Alt, hvad hans er! I dette sit Ord kommer Gud til os med sin Aand, og Aanden i os er Seierherren over Synden og Døden og Djævelen, som Johannes skriver til de Christne: Mine Børn! I ere af Gud og have overvundet dem, thi Han, der er i Eder, Han er større end den, der er i Verden. Ja, i det Troens Ord boer Han selv hos os, den alraadende Gud Fader, som skabte Himlen og Jorden, og bærer Alt med sit Kraftes Ord, boer selv formedelst Troen i vore Hjerter, alt som Jesus sagde: Hvo som elsker mig, han bevarer mit Ord, og min Fader skal elske ham, og vi skulle komme til ham og gjøre Bolig hos ham. Og denne Bolig for Faderen og Sønnen bereder Aanden formedelst Troens Ord i vore Hjerter, saalænge vi med ærlig Troskab blive faste i den Pagt, der i vor Daab indlemmede os i Herrens hellige almindelige Kirke og Menighed; thi Helligaanden er Menighedens Aand, der gjør Alle deelagtige i den samme Christi Herlighed, som vi synge:

Fælles om hans Liv og Fred,
Lys og Kraft og Herlighed,
Af Guds Naade, til Guds Ære,
Evig glade vi skal være
I Vorherres Jesu Navn! —

Ja dertil give Gud os og Alle, som ere af Sandheden, Naade, Lykke og Velsignelse i Vorherres Jesu Christi Navn! Amen!

IV.

Apostelen Johannes's

1ste almindelige Brev.

Første Kapitel.

---

1. Det, som var fra Begyndelsen, det vi har hørt, det vi har seet for vore Øine, det vi har beskuet og vore Hænder har følt paa, om Livets Ord,

2. (thi Livet er aabenbaret, og vi har seet og vidne og forkynde Eder Livet, det evige, hvilket var hos Faderen og blev aabenbaret for os;)

3. hvad vi har seet og hørt, forkynde vi Eder, for at ogsaa I skulle have Fællesskab med os, men vort Fællesskab er med Faderen og med hans Søn Jesus Christus.

4. Og dette skrive vi Eder, for at vor Glæde maa blive fuldkommen.

5. Denne er Forkyndelsen, som vi har hørt af ham og forkynde Eder, at Gud er Lys, og der er aldeles intet Mørke i ham.

6. Dersom vi sige, at vi have Fællesskab med ham og vandre i Mørket, da lyve vi, og følge ikke Sandheden.

7. Men dersom vi vandre i Lyset, ligesom han er i Lyset, da have vi Fællesskab med hverandre, og Jesu Christi hans Søns Blod renser os af al Synd.

8. Dersom vi sige, at vi have ikke Synd, bedrage vi os selv, og Sandheden er ikke i os.

9. Dersom vi bekjende vore Synder, er han trofast og retfærdig, saa han forlader os Synderne og renser os af al Uretfærdighed.

10. Men sige vi, at vi har ikke syndet, holde vi ham for en Løgner, og hans Ord er ikke i os.

Det er visselig i Apostelens gamle Dage, at han skrev dette sit Brev til Christi Menighed, som han begynder med en Forundring og Beundring, der er tiltaget med Aarene, jo mere det i dem gik mægtigere op for hans Sjel, at han havde seet Gud Selv, havde hørt ham og betragtet ham, ja med sine Hænder følt paa ham; thi hvad Ingen af Apostlerne ret fattede og forstod, da det skete, det lærte de altid bedre af Helligaanden at fatte og forstaa, nemlig at det var den levende Gud Selv, de havde vandret med, saa hvo der saae ham (Sønnen), han saae ogsaa Faderen (Joh. Evang. 14, 9), hvis Velbehag det er, at i Sønnen Jesus Christus skal al Guddommens Fylde legemligen boe (Kol. 2, 9).

Gjennemtrængt af den Guddommeliges Tilbedelse, hvis Munds Ord han havde hørt, og i hvis Øine han havde skuet, og ved hvis Bryst han havde hvilet, havde Johannes stedse siden Herrens Himmelfart følt sig drevet af Aanden til at vidne om Ham, og dertil føler han ogsaa nu Kald, og til at gjøre dette med et skriftligt Vidnesbyrd, der ei skulde indeholde noget Nyt, men kun stadfæste det gode Gamle, som var forkyndt fra Begyndelsen. Han vidste, at de, han skrev til, havde den samme Aand, som han, der veiledede dem i al Sandheden (2, 7), saa de havde ikke behov at lære af Nogen. Han vidste, at de delte hans største Herlighed med ham — som ikke var Apostolatet, der var givet for Menighedens Skyld og skulde efter udgjort Tjeneste afskaffes — men den at være Guds Børn (3, 1) og derved i Besiddelse af Velsignelsen til at voxe frem og blive ligesom Sønnen, Jesus Christus, see ham, som han er, og dele hans fuldkomne Renhed og Herlighed med ham (3, 23).

Af dette sit salige Samfund, det er Fællesskab med

Gudfader og med hans Søn Jesus Christus (Joh. Evang. 17, 22—24), var han levende opfyldt og forkyndte dem det, for at dele af dets Herlighed med dem (Rom. 1, 11. 12), som efter Guds Søns Forbøn skulde tro paa ham formedelst Apostlernes Ord (Joh. Evang. 17, 20); thi vidner Apostelen: Med os maa I have Fællesskab, efterdi vort Fællesskab er med Faderen og med hans Søn Jesus Christus.

Det er kun gjennem Apostlerne og de Ord (Troens Ord), Herren gav dem (Joh. Evang. 17, 20), at hele den hellige almindelige (katholske) Kirke (Menighed, Folkesamling, εκκλησια) har Fællesskab med Gudfader og med hans Søn Jesus Christus i den Helligaand. Selv Apostelen Paulus, som havde sit Apostelkald ligesaa umiddelbart af Herren, som de Tolv (Gal. 1, 1), blev Medlem af Menigheden ved den Daab med det apostoliske Troens Ord, som fra Begyndelsen var knyttet til Daaben (Marc. 16, 16).

Fællesskab (κοινωνια) udtrykker langt bedre end «Samfund» den nøie Forening, hvori Menigheden indtræder med den levende Gud formedelst Daaben ved Indpodningen i det sande Viintræ Jesus Christus (Joh. Evang. 15 Kap.) og formedelst Nadveren ved Nydelsen af det Brød, som er Christi Legems Fælleskab, og af den Kalk, som er Christi Blods Fællesskab (Kommunionen i høieste Forstand, som den lyder i Troens 3die Artikel: «communio sanctorum, de Helliges Fælleskab»). Vore Tjenestefolk ere i huusligt Samfund med os, men nøiere og inderligere ere Børnene i Samfund med os, og mellem Manden og Hustruen er det fulde Fællesskab — Brudgommen og Bruden (Joh. Evang. 3, 29) — og et fuldere Fællesskab om Alt end det, hvori Guds Søn sætter sin Menighed med Gudfader i sig selv, er ikke til og kan aldrig blive til. Guds Søn siger selv derom: «Jeg har givet dem den Herlighed, som du har givet mig,

paa det de skulle være eet, ligesom vi ere eet, jeg i dem og du i mig, paa det de skulle være fuldkommen til eet, og at Verden kan kjende, at Du har udsendt mig og har elsket dem, ligesom du har elsket mig. Fader jeg vil, at de, som du har givet mig, skulle og være hos mig, hvor jeg er, at de maa skue (nyde) min Herlighed, som du har givet mig, thi du har elsket mig, førend Verdens Grundvold blev lagt» (Joh. Evang. 17 Kap. 22—25). Ordene ere sande, som han, der talede dem, er Sandheden selv (Joh. Evang. 14, 6), men vor Tro til at gribe Christus, ligesom vi ere grebne af ham, den er svag. Vi gyse ligesom tilbage for den overvættes Kjærlighed og Herlighedens Storhed, som Luther siger, — men under Korset lære vi at tro paa den for os Korsfæstede, og Hjertet at fatte med Paulus Noget af Helligaandens guddommelige Logik: «Sparede ikke Gud sin eenbaarne Søn, men gav ham hen for os alle, skulde han da ikke skjænke os alle Ting med ham?» ja fatte det maaskee allerbedst i den sidste Strid, hvor Afgrund raaber til Afgrund om os; men Troes-Ordet slaaer den sikre Bro over Helveddybet, og Himmelporten oplader sig for det lille Hjertesuk i Jesu Navn: Vor Fader, du som er i Himlene, helliget vorde dit Navn! Have nu vi Christne et saadant Fællesskab med Faderen og med hans Søn Jesus Christus formedelst Apostel-Ordet i Daaben og Apostlernes Overlevering af Herrens Ord til os i Nadveren, da forstaaer vi, at han skrev disse Ord til den hellige almindelige Menighed, for at vi med ham skulle dele den fuldkomne Glæde.

I det 5te Vers driver han med Sandhedens Ord alt Mørke, ja al Dunkelhed bort fra Gud for os. Det er — skriver han — Forkyndelsen, vi har hørt af ham — af denne, som var i Begyndelsen, var hos Gud og var Gud

(Joh. Evang. 1, 1) — at Gud er Lys, og der er aldeles intet Mørke i ham, altsaa heller ingen Dunkelhed, der jo opstaaer, hvor Lys og Mørke blandes sammen.

Mod det store Dagens Lys paa Himmelhvælvingen vender sig gladelig al Skabningen, Fuglene hilse dets Komme med deres liflige Røster, og Blomsterne vende deres Hoveder til Lyset, saa Menneskehjerter maatte vel vende sig til Ordet: Gud er Lys og der er aldeles intet Mørke i ham! for at fryde sig i dette Lys. Og dette Lys, som er i Gud, og i hvilket Han boer, til hvilken Ingen kan komme, hvem intet Menneske har seet eller kan see (1 Timoth. 6, 16), dette Lys, Lyset fra Gud, er kommet til os. Johannes den Døber blev sendt af Gud, at han skulde vidne om Lyset. Han var ikke Lyset, men han skulde vidne om Lyset. Faderens eenbaarne Søn var Lyset, det sande Lys, der oplyser hvert Menneske, som kommer til Verden. Han var i Verden, og Verden er gjort ved ham; men Verden kjendte ham ikke, saa denne er Dommen, at Lyset er kommet til Verden (Joh. Evang. 1, 6—10; 3, 19), men Menneskene elskede mere Mørket end Lyset; thi deres Gjerninger vare onde. Denne Ondskab er ingenlunde det Samme som Synd i Almindelighed; thi Syndere ere alle Mennesker, ogsaa den Johannes, som skrev dette Brev; men Livs-Udviklingen hos det enkelte Menneske, som hos hele Slægten, bærer Vidnesbyrd om, hvo der er af Sandhed; thi denne kommer engang — tidligere eller sildigere, før Døden eller efter Døden — til Livsens- og Verdens-Lyset Jesus Christus; men hvo der er ond (af den Onde) skyer Lyset, baade hvor det her lyser og lyder i Christi Evangelium, og hvor det i Underverdenen lyser og lyder i det samme Evangelium, som Herren, medens hans Lig laa i Graven, forkyndte i Aanden for Aanderne, som vare i Fængslet

(1 Pet. 3, 19. 20). Den eneste Frygt, som kunde holde Syndere borte fra det fulde Lys, i hvilket der er intet Mørke, den er borttaget ved den «Syndernes Forladelse», med hvilken dette Naadens Lys kommer til Menneskene baade paa Jorden og under Jorden (1 Pet. 4, 6); — thi Naaden er i Sandheden, og Sønnen (Lyset fra den hellige Gud) siger Selv: Fred være med dig! saa Frygten maa vige fra dem, hvem det gjør ondt at have syndet, og som begjære at vorde rene af Hjertet; thi det 7de Vers lærer: at dem, som vandre i dette Lys, renser Jesu Christi Guds Søns Blod af al Synd; altsaa jo mere Længsel efter Reenhed, desto mere Lyst til og Glæde ved at vandre i dette Lys.

Men der maa vandres i dette Lys, man kan slet ikke have det uden ved at leve i det og vandre i det, saa naar Nogen (V. 6) vandrer i Mørket og siger dog at have Samfund (Fællesskab) med Guds Søn, blot fordi han har en Kundskab om Budskabet, han lyver; thi hvo, som ikke elsker Lyset (Gud), kjender ikke Gud (4, 8), men hvo, der elsker Lyset, kan umulig flygte fra, hvad han elsker, hen til Mørket, som han da jo nødvendig hader og det i samme Grad, som han elsker Lyset; men han følger Sandheden, Lyset, og vandrer i Lyset, og Jesu Christi Guds Søns Blod renser ham af al Synd. Thi vel er den Sammes Renselse ved Jesu Christi Guds Søns Blod begyndt, saasnart han vandrer i Lyset, men den er ikke fuldendt.

De, som staaer rene for Tronen og Lammet efter Aabenbaringens Vidnesbyrd, ere de, som **have** tvættet deres Kjortler og **have** gjort dem hvide i Lammets Blod; saa var der nogen Skjærsild til Lutring og Renselse for Sjele efter Døden, da maatte den vel være for dem, der ikke fik deres Kjortler fuldt aftvættede i Lammets Blod, førend de kaldtes herfra, og som den Barmhjertige dog ikke vilde

udelukke fra det Lys, hvori han boer, men hvori Ingen kan trives uden den, der er bleven hellig i al Omgængelse efter den Hellige, som kaldte ham (1 Pet. 1, 15). Som nu Gud er Lys uden Mørke, saa er ogsaa Lyset fra Gud, i hvilket vi skulle vandre, uden alt Mørke, saa vi kunne ikke vandre i noget Mørke, naar vi vandre i dette Lys, i Lyset, ligesom han er i Lyset; hvorfor ogsaa Verdens-Lyset, Jesus Christus, siger (Joh. Evang. 12): Hvo som følger mig, skal ikke vandre i Mørket. — Guds-Ordet i Daaben og i Nadveren er Lys uden Mørke. Dunkelheden opstaaer først, hvor vi blande vor Forstands Syndemørke med Guds Ords Lys, idet vi ville med vor formørkede Forstand opklare Lyset fra Gud. Hvor Hjertet ved Forkyndelsen af Guds Naade i Christus vender sig fra Mørket til Lyset, fra Satans Magt til Gud (Ap. Gj. 26, 18), og uden al Forklaring griber med Tro Gudfader og hans Søn Jesus Christus og Helligaanden i det Troens Ord, hvori Gud fremstiller sig og afslutter Daabspagten i den gode Samvittigheds Tilspørgsel (1 Pet. 3, 21), der er Lys uden Mørke, klart og fatteligt, for den Enfoldigste, som jo ogsaa Frelsens Betingelse, Salighedens Vilkaar, maa være efter Herrens eget Ord: Jeg priser dig Fader, Himmelens og Jordens Herre, at du har skjult dette for de Vise og Forstandige og aabenbaret det for de Umyndige. Ja Fader, saaledes var det velbehageligt for dig! (Math. 11, 25. 26). — Som Aanden giver Hjertet den fulde Forsikring om, at Alt, hvad der kan bedes om, ligger i Herrens Bøn «Fader-Vor», saa giver ogsaa Helligaanden den fulde Forvisning, at vi i Troen i Daabs-Pagten har det frelsende Samfund og Fællesskab med Gudfader og med hans Søn Jesus Christus i Aanden, som vidner, at Aanden er Sandheden (5, 6), og et større Vidnesbyrd om sig selv end sit eget kan Gud ikke give. Lyset, hvori vi

skulle vandre Dag og Nat under al vor Gjerning, i alle vore Sorger som i alle vore Glæder, det er vor Daabes den hellige Pagt. Brister vort Hjerte i Døden med det «Ja» i sig, som vi gav Gud ved den gode Samvittigheds Tilspørgsel ved Daaben, da er vor Sjel frelst for evig, og det kirkelige Velsignelses-Ønske fra Menigheden, som lød over os, da vi bekræftede vor Daabes Pagt: «den treenige Gud, som fordum har antaget dig til sit Barn udi den hellige Daab og gjort dig til en Arving til det evige Liv, han opholde dig udi saadan din Daabes-Naade indtil Enden; han give dig Bestandighed i din Tro, din Sjel til Salighed!» — det er opfyldt. Men for at nu Ingen skal slaae sig til Ro i Striden for at renses fra Kjødets og Aandens Besmittelse, forend Gud Selv i Naade kalder ham til sin Ro og Hvile, saa advarer Apostelen mod det store Bedrageri, som forfører Mangfoldige, det er Selvbedraget. I dets Garn ere vi hildede, naar vi mene at være færdige med vore Synders Renselse ved Jesu Christi Guds Søns Blod; thi om jeg end Intet veed med mig selv — vidner Paulus (1 Kor. 4, 4) — er jeg dog dermed ikke retfærdiggjort — Herren er den, som dømmer mig. Og derfor formaner Paulus: Arbeider paa Eders Saliggjørelse (der er Helliggjørelsens Frugt) med Frygt og Bæven (Phil. 2, 12), ikke i nogen Trældoms (Rom. 8, 15) men i en sønlig Udkaarelses Aands Frygt og Bæven, hvis ene og store Maal er Guds Velbehag, som det var i Christus Jesus, og som det vil være i os, naar vi ere Et med Sønnen, ligesom han er Et med Faderen. Apostel-Ordet mod det store Selvbedrag er, at vi maa aldrig tænke, at vi ikke har Synd, men derimod bekjende vore Synder; thi ikkun herved kan vi undgaae Faren for at miste Sandheden, det er Vorherre Jesus Christus (Joh. Evang. 14, 6); thi i dem, som tænke saaledes, er han ikke,

altsom han sagde: «Jeg er ikke kommen for at kalde Retfærdige, men Syndere til Omvendelse». Og som det visselig er et sandt Ord, vi sige, naar vi bekræfte Noget med den Forsikring: Saasandt jeg er en Synder for Gud — saa skal vi ogsaa alle vore Dage som Syndere omvende os og tro Evangelium, det er — blive i vor Daabes-Pagt, saa vi paa hver vor Livsdag og Time vende Satan med alt, hvad hans er, Ryggen, og tro paa det store Evangelium, Faderens og Sønnens og Helligaandens Naades og Kjærligheds Ord til os, det Troens Ord, om hvilket Paulus skriver, at saa nær er Christus — altsaa ogsaa Faderen og Aanden — os, som dette Troens Ord er os i vor Mund og i vort Hjerte (Rom. 10, 4—9).

Tilstaae vi da, at vi have Synd, og bekjende vore Synder, saavidt vi kjende dem, da tilgiver Gud os al vor Synd, baade den vi kjende og den vi ikke kjende. Men hvorledes kunne vi bekjende den Synd, vi ikke har fundet hos os selv? Vi kunne tro paa Guds Ord, at den er der, og i denne vor Tro bekjende den for Gud. Vi kunne tro, at de Herrens Ord ere Sandhed ogsaa om vort Hjerte, naar han siger: «Indvortes fra Menneskets Hjerte udgaaer onde Tanker: Hoer, Skjorlevnet, Mord, Tyveri, Gjerrighed, Ondskab, Svig, Løsagtighed, Misundelse, Bagtalelse, Hovmod, Daarlighed». Troer jeg paa Jesu Ord, at alle saadanne onde Tilbøieligheder seer Gud ogsaa i mit Hjerte, saa bliver jeg aarvaagen i Bønnen, og ved den Synd og Daarlighed, jeg seer og hører om i Verden, takker jeg ikke Gud med Pharisæeren, at jeg er ikke som andre Mennesker, men jeg beder med min Frelser: Led os ikke i Fristelse! Havde Peder troet Herrens Ord (Joh. Evang. 13, 36): Hvor jeg nu gaaer hen, kan du ikke følge mig, og i denne Tro holdt sig borte fra den Ypperste-Præstes Forhal, da var han ikke

falden i den store Synd at fornegte sin Frelser: og tro vi paa Herrens Ord, at der er langt mere af Synd i os, end vi selv kjende eller forstaaer, og derfor i denne Tro bekjende os Syndere for Gud, da er Begyndelsen gjort til den Syndsbekjendelse for Gud, der ikke maa ophøre, førend vi ved Jesu Christi Guds Søns Blod ere rensede af al Synd; thi helliggjorte til en Hellighed, som hans, der kaldte os, have vi ingen Synd mere at bekjende, men glemme visselig i al Evighed ikke, at vi have været Syndere og vilde uden Redning have været Fortabelsens Børn, dersom ikke Gud havde elsket Verden, saa han hengav sin eenbaarne Søn, at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv.

At vi foruden denne stadige Bekjendelse af os selv, som Syndere efter Guds Ords Vidnesbyrd, ogsaa bekjende hvad Særegent af Synd vi finde hos os selv, og altid have vaagent Øie med og bede imod den for os farligste Synd, vor Skjødesynd, det følger af sig selv, naar vi i Sandhed bevare vor Daabes-Pagt, troende Vidnesbyrdet: «Hvo, som gjør Synd, er af Djævelen; thi Djævelen synder fra Begyndelsen; men dertil er Guds Søn aabenbaret, at han skal ødelægge Djævelens Gjerninger». Og betrædende og vandrende paa denne Synds-Erkjendelsens og Synds-Bekjendelsens Vei, giver Gud os ogsaa altid mere og mere Naade til at beskue vort tilbagelagte Liv i hans hellige Lys, og vi finde da efterhaanden baade vore Afvigelser fra hans hellige Lov og hans Naade imod os Syndere langt større, end vi tidligere tænkte og forstode, at de vare, men derved skeer det da ogsaa, at jo mere vi lære at kjende, hvormeget Gud har tilgivet os, desto inderligere elske vi Ham; thi siger Herren: «den, som meget er tilgivet, elsker meget», og vi behøve ikke, som Gudsbespotterne sagde (Rom. 3,

7. 8): at gjøre Synd, for at Guds Naade kan blive megen over os, men kun ved Aandens Lys at lægge Vind paa det gamle Visdoms-Ord: Kjend dig selv!

Forskjellen mellem det 10de Vers, at den, der negter at have syndet, holder Gud for en Løgner, og det 8de Vers, at den, som negter at have mere Synd, bedrager sig selv, er aabenbar; thi dette sidste kan skee ved Selvbedrag, som Apostelen siger, idet Mennesket mener allerede at være kommet til den Renhed og Hellighed, som ved Guds Naade er vort Maal, der kan og skal naaes, hvorimod den Første har kastet Samvittighedens og Guds Ords Vidnesbyrd fra sig, og, kan Samvittigheden ikke vækkes til Synds Erkjendelse og Bekjendelse, da er ingen Frelse mulig, men Synderen er i Forhærdelse sovet ind i den evige Død, i Synden, for hvilken Ingen skal bede (5, 16).

Andet Kapitel.

1. Mine Børn! Dette skriver jeg Eder, for at I ikke skulle synde; men dersom Nogen synder, har vi en Talsmand hos Faderen, Jesus Christus den Retfærdige; og

2. han er en Forsoning for vore Synder; dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens.

3. Og deraf veed vi, at vi kjende ham, naar vi holde hans Befalinger.

4. Hvo, som siger: jeg kjender ham, og holder ei hans Befalinger, han er en Løgner, og i ham er ikke Sandheden.

5. Men hvo, som bevarer hans Ord, i ham fuldkommes sandelig Guds Kjærlighed. Derpaa kjende vi, at vi ere i ham.

6. Hvo, som siger, at han bliver i ham, er skyldig til at vandre saaledes, som han vandrede.

Som Synden er af Djævelen og gjør Skilsmisse (ja kan gjøre en evig Skilsmisse) mellem Gud og os Mennesker, saa er der Intet, der ligger Apostelen saaledes paa Hjerte at vogte sine Børn for, som for den, og derfor — saa vidner han — har han skrevet alt dette til dem, for at de ikke skulle synde; thi derfor viste han dem den sikre Vei at undgaa Synden paa, nemlig ved idelig og altid at erkjende og bekjende ved Guds Naade sin Syndighed for Gud (1, 8) og saaledes altid forvisses om Tilgivelsen af den Trofastes Kjærlighed og om Renselsen af den Retfærdige fra al Uretfærdighed. — Og nu aabenbarer han i de følgende Ord, hvorledes han er ikke en Lovens, men en Evangeliets Tjener og forstaaer Vidnesbyrdet (Joh. Evang. 1, 17): Loven er givet ved Moses, men Naaden og Sandheden er vorden ved Jesus Christus. Apostelen overseer ikke den menneskelige Skrobelighed, men kjærlig ihukommende, hvor let det syndefulde Menneske, uagtet sine gode Forsætter, falder i Synden, tænker han sig, at dette er skeet, og da stiller han sig i Aanden hos den Samme, ikke med Lovens Røst: «Hvad har du gjort?» men som den, der har hvilet tæt op til Forsonerens Hjerte, viser hans Ord den Faldne hen til ham, som seer til alle saadanne Syndere med det samme Naadens og Kjærlighedens Øie, med hvilket han saae paa Peter (Luc. Evang. 22, 61), og Apostelen siger til denne Faldne: Du har en Talsmand hos Faderen, den retfærdige Jesus Christus; han er en Forsoning for vore Synder — Apostelen stiller sig selv som en Synder for Gud ved den faldne Broders Side —, dog ikke alene for vore, men ogsaa for den ganske Verdens! Det er Johannes Discipelen, som hørte sin første Mesters Ord (Joh. Evang. 1, 29): See det Guds Lam, som bærer Verdens Synd! og blev saa Discipelen, Herren elskede, og stod under Korset,

hvor det Guds Lam, Faderens eenbaarne Søn, gjorde fyldest for al Verdens Synder.

At vi kjende (elske) Herren, det veed vi deraf, skriver Johannes, at vi holde hans Befalinger (Joh. Evang. 14, 23). Hvilke disse Befalinger ere, kommer han siden til (3, 23). Her ville vi blot bemærke, at Befalinger, som skal kunne holdes, maa være kjendte og forstaaede og mulige at holde af dem, de ere givne til. Derfor er den en Løgner, der siger, at han kjender (elsker) Jesus og holder dog ikke hans Befalinger; i ham er ikke Sandheden, det er: Herren. Holder derimod Nogen Herrens Befalinger, hans Ord, i den Samme bliver sandelig Guds Kjærlighed fuldkommet, idet Faderen elsker ham og gjør med Sønnen Bolig hos ham (Joh. Evang. 14, 23); og derpaa kjende vi, at vi ere i ham. Men være i ham kunne vi ikke, uden at vandre som han, efter ham, ved Aanden i hans Fodspor, det er: det i os ved Daaben gjenfødte Guds Barn vil vandre frem, som han fremvoxede, som Barn og Yngling til Mands Modenhed; som vi hørte før, at man ikke kan have dette Lys, uden at vandre i det: thi det er Livets Lys, det levende Lys. Være i Herren uden at være hans Ven, det er umuligt; men Herrens Ven er ikke den, der blot veed og kjender i Forstandens Begreb, men den, der gjør, hvad han siger (Joh. Evang. 15, 14), følger ham, det Livsens Lys, og vandrer derfor aldrig i Mørket (Joh. Evang. 8, 12).

7. Brødre, jeg skriver Eder ikke et nyt Bud, men et gammelt Bud, som I have havt fra Begyndelsen. Det gamle Bud er det Ord, som I have hørt fra Begyndelsen.

8. Atter (og dog) skriver jeg Eder et nyt Bud, som er sandt i ham og i Eder; thi Mørket drager bort, og det sande Lys skinner allerede.

9. Hvo, som siger, at han er i Lyset og hader sin Broder, han er endnu i Mørket.

10. Hvo, som elsker sin Broder, bliver i Lyset, og der er ingen Forargelse i ham.

11. Men hvo som hader sin Broder, er i Mørket og vandrer i Mørket og veed ikke, hvor han gaaer, fordi Mørket har forblindet hans Øine.

12. Jeg skriver til Eder mine Børn! thi Eders Synder ere Eder forladne formedelst hans Navn.

13. Jeg skriver til Eder I Fædre! thi I har kjendt ham, som er fra Begyndelsen. Jeg skriver til Eder I Unge! thi I har overvundet den Onde. Jeg skriver til Eder I Børn! thi I have kjendt Faderen.

14. Jeg skrev til Eder I Unge! thi I ere stærke, og Guds-Ordet bliver i Eder, og I har overvundet den Onde.

15. Elsker ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden! Dersom Nogen elsker Verden, er Faderens Kjærlighed ikke i ham.

16. Thi alt det, som er i Verden, Kjødets Lyst og Øinenes Begjærlighed og Livets Hoffærdighed, er ikke af Faderen, men af Verden.

17. Og Verden forgaaer og dens Lyst; men hvo, som gjør Guds Villie, bliver til evig Tid.

Og dette Bud, af hvis Holdelse og Bevarelse vi veed, at vi kjende (elske) Herren, det er — skriver Apostelen — ikke et nyt Bud, men det gamle Bud, som de hørte fra Begyndelsen: om Omvendelse og Tro — Forsagelsen og Troen —, dette er Ordet, som de hørte fra Begyndelsen af deres christne Liv, hørte ved Daaben, fra hvilken alene Igjenfødelsen og alt christeligt Liv udspringer, som af sin evige uudtømmelige Kilde, ligesom den — Daaben, Herren indstiftede, alene aabner Indgangen og er Døren til Guds Rige (Joh. Evang. 3, 5). Men dette gamle Bud (Tilbudet), Troens Ord i Daaben, det er ogsaa et nyt Bud; thi Helligaanden, som kom og bliver med dette Ord, fornyer idelig og altid Naadens Pagt, og ligesom det hedder i al Skabningen, at

Guds Miskundhed er hver Morgen ny — og det er dog den gamle evige Miskundhed — saa fornyer og levendegjør ogsaa Helligaanden altid Velsignelsen, han gav i Daaben; det er den gamle og altid nye Velsignelse. — Helligaanden, meddeelt os i Daaben paa Forsagelsens og Troens Vilkaar, er det levende Vandspring, hvorom Herren sagde (Joh. Evang. 7, 38. 39): Hvo, som troer paa mig, af hans Liv skal, som Skriften siger, flyde levende Vandstrømme. Og tilføier Johannes: dette sagde Jesus om den Aand, som de skulde annamme, der troede paa ham. Dette er, som Herren sagde til den samaritanske Kvinde, det levende Vands Kilde, der opvælder til et evigt Liv, og til daglig og idelig at drikke af denne Kilde indbyder Ordet i Aabenbaringen (22, 17): «Hvo, som torster, komme, og hvo, som vil tage Livsens Vand uforskyldt»; thi af Naade ere vi frelste og bevares, som Paulus skriver (Tit. 3, 4—7): «Men der Guds vor Frelsers Miskundhed og Kjærlighed aabenbaredes — frelste han os — ikke for de Retfærdigheds Gjerningers Skyld, som vi havde gjort, men efter sin Barmhjertighed, (frelste os) ved Igjenfødelsens Bad og Fornyelsen i den Hellig Aand, hvilken han rigeligen har udøst over os ved Jesus Christus, vor Frelser, for at vi, retfærdiggjorte ved hans Naade, skulle efter Haabet vorde Arvinger til det evige Liv». — Hvor derfor Daabs-Pagten, Forsagelsen og Troen — overholdes, der drager Mørket bort, og det sande Lys skinner allerede. Men det sande Lys er det levende Lys, og Livet i dette Lys er Kjærligheden, den med hvilken Gud har elsket os først (4, 10. 19), saa dersom Nogen siger, at han er i Lyset og hader dog sin Broder, han er endnu i Mørket, hvormeget han saa end haver af Lysets Skin; thi af Lyset selv har han Intet, saalidt som Mørkets Fyrste, der kan forvende sig (2 Kor. 11, 14) i

Skikkelse (i Skinnet) af en Lysets Engel, har af det sande Lys, der oplyser hvert Menneske, som kom til Verden (Joh. Evang. 1, 9), Ordet, Faderens, Kjærlighedens eenbaarne Søn, Gud af Gud og Lys af Lys, Sandheden og Livet og den eneste Vei for alle Skabninger, Engle som Mennesker, til Faderen (Math. Evang. 11, 27; Joh. Evang. 16, 15 o. m. fl.).

Men hvo, der elsker sin Broder, bliver i Lyset (Livets Lys), det levende Lys, som er Guds Kjærlighed, udøst i vore Hjerter ved den Helligaand (Rom. 5, 5), og i ham er ingen Forargelse, hvorimod den, som hader sin Broder, er i og vandrer i Mørket og seer ikke, hvor han gaaer, fordi Mørket har forblindet hans Øine! Saae han det og blev deri, var han en Djævel, ligesom han, Mørkets Fyrste, der forblinder ham.

Ligesom Apostelen Peter vidner i sit 1ste Brevs 5, 12 for Menigheden: «Denne er Guds sande Naade, i hvilken I staae», saa giver Johannes her et lignende Vidnesbyrd til Stadfæstelse for de Gamle og for de Unge og for Børnene, at det Christendoms Trin, de hver især staae paa, er det sande. Dem Alle forvisser han først om det for Alle, for Fædre og Unge og Børn i Christo, lige nødvendige, uden hvilket der slet intet Samfund er for Nogen med Gud, forvisser dem derom med disse Ord: Jeg skriver til Eder, Børnlille! thi Eders Synder ere Eder forladne formedelst hans Navn. Syndernes Forladelse — siger Luther — er den vide og brede Himmel, under hvilken en Christen altid vandrer bedækket og beskjærmet! Fra den maa vi altid begynde og vende tilbage til i alt vort Samfund og Omgang i Aanden med Gud; selv om vi Intet vidste med os selv (1 Kor. 4, 4), vare vi ikke dermed retfærdiggjorte. Al vor Retfærdiggjørelse skeer alene af Guds Naade ved Troen paa Jesus Christus, hvem Gud har stillet til en Forsoning for-

medelst Troen paa hans Blod (Rom. 3, 25); til dette Blods forsonende Kraft trænge vi ogsaa ved vor bedste Gjerning paa vort Livs bedste Dage. Efter dette Almindelige for alle sine kjære Børn, vender Apostelen sig til Stadfæstelsen af det, som er det mest fremtrædende i Livet for de forskjellige Aldre i Christo. Fædrene forvisser han om, at de have den rette Kundskab om, kjende ham, som er fra Begyndelsen; de Unge om, at Guds-Ordet (ὁ λογος του θεου) er i dem, saa de have overvundet den Onde, og Børnene bestyrker han i, at de kjende (elske) Faderen. Det, som først meddeles Børnene, er jo og har vist altid i Christenheden været «Fader Vor». Gjennem denne Bøn fra Faders eller Moders Læber er mangen Barnesjel bleven fortrolig med Faderens Paakaldelse, har lært at tænke paa og kjende (elske) ham, fra hvem alle gode Gaver og al Hjælp ene kommer, saa de med Sandhed kunne bestyrkes i og forvisses om, at de kjende Faderen — ikke efter Forstandens døde Begreber — men i Aanden, og denne Bestyrkelse giver nu Apostelen dem i sit Brev til den hele Menighed, den almindelige Kirke.

Til Eder Unge **skrev** jeg (lige foran; thi da Apostelen nu vil anføre Grunden til, at de Unge ere stærke, forandrer han ikke — ligesaalidt som Paulus 1 Kor. 1, 16, jevnført med 14 V., sit «skriver», men tilføier skrev jeg), at I ere stærke og have overvundet den Onde; thi Guds-Ordet bliver i Eder (ὁ λογος του θεου εν ὑμίν μενει); visselig det samme Troens Ord, der gjentages af de Unge ved Daabs-Pagtens Bekræftelse, og hvori Apostelen forsikrer dem, at de besidde Styrken mod den Onde, hvad han i 5, 4 kalder Seieren, der har overvundet Verden, og Apostelen Paulus (Eph. 6, 16) kalder Skjoldet, der udslukker alle den Ondes gloende Pile.

Ordet «jeg skriver til Eder I Fædre; thi I have kjendt ham, som er fra Begyndelsen» — hvilket hos Complutenseren*) findes kun eengang, nemlig i det 13de Vers og slet ikke i det 14de V., — maatte maaskee være det vanskeligste at udlægge; men naar vi komme ihu, at det evige Guds-Ord, Ordet, som var i Begyndelsen og var Gud, at han den eenbaarne Søn, som er i Faderens Skjød, er blevet et Menneske, at dette er for Johannes Kjernen og Hovedsummen af hele Aabenbarelsen, hvormed han begynder sit Evangelium, og hvorover han i sin høie Alderdom udtaler sig med den største Forundring og Beundring, som vi saae i Brevets Begyndelse, da tør vi vist slutte, at denne tilbedende Fordybelse i Guds Menneskeblivelse, Ordets Kjødpaatagelse har været det, han har udtrykt med, at de christne Fædre have kjendt ham, som er fra Begyndelsen.

Elsker ikke Verden! Verden tages i dobbelt Betydning: Verden, som Gud har skabt den og elsker denne sin Gjerning (Joh. Evang. 3, 16) og vil — ligesom han elsker Menneskene til at udfrie dem fra Synd og Død og Satans Rige — ogsaa forløse al Skabningen fra Forkrænkelighedens Trældom ved Guds Børns herlige Friheds Aabenbarelse (Rom. 8, 21 flg.); og Verden, som den er fordærvet af Ondskabens Magter og ligger i det Onde (5, 19), den Verden, for hvilken Guds Eenbaarne ikke beder (Joh. Evang. 17, 9), men lader den skyde frem med sin Klinte (Aab. 22, 11 og 12), og modnes til Dom og Undergang. Her i 15de Vers er Verden i den sidste Betydning.

Alle Mennesker har mere eller mindre ladet sig bedaare af de verdslige Begjæringer, som uden Undtagelse stikker i alle Mennesker, men ved Daaben har Guds Børn

*) En Udgave af det Nye Testament i Grundsproget (Græsk).

afsagt denne Verdens Fyrste, Djævelen, med Alt hans, og nu gjælder det om, at de for Alvor vende sig fra den gamle syndige Kjærlighed til Verden og de Ting, som ere i Verden. Elsker dem ikke — advarer og formaner Apostelen; thi de ere uforenelige med Gudfaders Kjærlighed, Faderens Kjærlighed, af hvilken han har hengivet sin eenbaarne Søn, ogsaa til din Frelse, og med hvilken han elsker dig i sin Søn Jesus Christus, — denne Kjærlighed er ikke i dig, har intet Rum hos dig, som bærer og nærer Kjærlighed til Verden og de Ting, som ere i Verden, det er Kjødets Lyster, al Slags Besmittelse ved ureen Lyst [den kan ogsaa gaae igjennem Øiet, see Math. Evang. 5, 28] af det Legeme, som skal være den Hellig Aands Tempel (1 Kor. 6, 19), og Øinenes Begjærligheder, der aldrig kan tilfredsstilles («Maven bliver mæt før Øinene» er et gammelt Ord og ligesaa dette: «han vil have Alt, hvad han seer»), og det hoffærdige Liv, der lige saa vel kan vise sig i Fattigdom og i en ringe Stilling i Verden, som i Høihed og i Rigdom, og er vederstyggeligst i Guds Øine, hvor det opblæser sig af indbildte aandelige Fortrin — Pharisæeren med Tolderen i Templet. Hovmodet viser sig i alt det, hvorved Mennesket søger sin egen Ære og hindrer derfor Troen (Joh. Evang. 5, 44), og idet Mennesket, forledet af den, vil Selv have nogen Betydning, kan det umulig indgaae i Guds Rige; thi salige ere de Fattige i Aanden, Himmeriges Rige er deres! Paa den store Dag, paa hvilken Herren alene er stor, finder den Hoffærdige sig udelukket af Riget. Og nu denne Verden med alle dens Lyster — hvad er den vel, vidner Apostelen, uden Undergangens visse Bytte; den forgaaer med al dens Lyst, og kun den, der lærte at lade Guds Villie være sin Villie, bliver til evig Tid.

18. Mine Børn! det er den sidste Time; og som I har hørt, at Antichristen kommer, saa ere nu mange Antichrister komne for Dagen, hvoraf vi kjende, at det er den sidste Time.

19. De ere udgangne fra os, men de vare ikke af os; thi dersom de havde været af os, da vare de vel forblevne hos os. Men det skulde aabenbares, at de ikke alle ere af os.

20. Men I have Salvelse af den Hellige og vide Alt.

21. Jeg har ikke skrevet til Eder, som til Saadanne, der ikke kjende Sandheden, men som til dem, der kjende den og (kjende,) at ingen Løgn er af Sandheden.

22. Hvo er Løgneren, om ikke den, der negter, at Jesus er den Christus? Denne er Antichristen, som fornegter Faderen og Sønnen.

23. Enhver, som fornegter Sønnen, har ei heller Faderen. Hvo, som bekjender Sønnen, har og Faderen.

24. Hvad I da have hørt fra Begyndelsen, det blive i Eder! Dersom det, som I hørte fra Begyndelsen, bliver i Eder, skal ogsaa I blive i Sønnen og i Faderen.

25. Og denne er Forjættelsen, som han tilsagde os, det evige Liv.

26. Dette har jeg skrevet Eder med Hensyn til dem, som forføre Eder.

27. Men Salvelsen, som I har modtaget af ham, forbliver i Eder, saa I have ikke behov, at Nogen skal undervise Eder; men som denne Salvelse lærer Eder Alt og er sand og ingen Løgn, saa bliver i ham, ligesom den har lært Eder.

28. Og nu Børnlille! bliver i ham, at naar han aabenbares, vi da kunne være frimodige og ikke skulle staae tilskamme for ham i hans Tilkommelse.

29. Dersom I kjende, at han er retfærdig, da forstaae I, at enhver Retfærdig er født af ham.

Om denne Verdens nær forestaaende Undergang, om det Timeliges hurtige Ophør minder nu Apostelen med disse Ord: Børnlille, det er den sidste Time! Den sidste Tid og Time kalder han Tiden fra Herrens Himmelfart til hans Gjenkomst fra Himmelen for at dømme Levende og Døde;

og de, som har spottet og spotte over, at denne Time er bleven saa lang (2 Petr. 3, 4), de har forglemt og glemme, at Timen er jo ikke længere for Nogen end de Dage, Gud giver den Samme af denne Naadens sidste Tid og Time til Omvendelse, saa misbruger Nogen saaledes sin Naades Tid i denne Verdens sidste Time, at han gaaer under med Verden i dens Lyst, da vil han vist snarere komme til at klage over, at den sidste Time var kort, end over at den var lang. Men herved er Intet at forandre; thi den Gud, hvis Langmodighed giver Tid, tilmaaler Enhver Tiden efter sin Viisdom og sin Kundskab til hvad der er i Mennesket, saa det er bedst at agte paa Herrens Ord: «Medens I har Lyset, troer paa Lyset (Christus), at I kunne blive Lysets Børn (Joh. Evang. 12, 35 og 36 og Rom. 2, 4—10). Det er den sidste Time! og den vil medføre — dette Tidsrum fra Himmelfarten til Herrens Komme i Skyerne — Antichristens Komme, som I have hørt, og allerede nu ere mange Antichrister, den Stores Forløbere, komne for Dagen, hvorved vi har Vidnesbyrdet stadfæstet, at dette er den sidste Time!

Alt hvad Gud kan og vil gjøre og give til Menneskeslægtens Frelse fra Synd og Død og Satans Rige, det er nemlig givet i Sonnen Jesus Christus, og hvilke der blive denne Frelsnings uforsonlige Modstandere ogsaa i den sidste Tid og Time, Gud giver dem til Omvendelse, de falde ind under den evige Dom, som aabenbares, naar Klinten — Ondskaben — har naaet sin Modenhed, ligesaavel som Hveden — de Gudfrygtige — sin; thi det er Guds Villie, at de skulle begge voxe til Modenhed (Joh. Aabenb. 22, 11 og 12), og saa kommer Høsten. Man skulde vel synes, at Ondskaben havde naaet sin Modenhed, da man korsfæstede Herlighedens Herre; men derved kunde dog han, som er

Guds Sandhed og Naade, bede, og han bad: Fader! forlad dem; thi de vide ikke hvad de gjøre! og selv sagde han, hvem Faderen har overgivet al Dom (Joh. Evang. 5, 22) og beskikket til Levendes og Dødes Dommer (Apostl. Gj. 10, 42): «Al Synd og Bespottelse skal forlades Menneskene, kun Bespottelse mod Aanden skal ikke forlades Menneskene. Hvo, som taler Noget mod Menneskens Søn, det skal forlades ham; men hvo som taler imod den Hellig Aand, ham skal det ikke forlades, hverken i denne Verden, ei heller i den tilkommende» (Math. Evang. 12, 31 og 32). I Aandens Tidsrum fra Christi Himmelfart til Gjenkomsten, og besynderlig imod Enden af dette, vil Synden imod den Hellig Aand vise sig, skjøndt den laa ogsaa allerede for Døren i Herrens Kjøds Dage (see Marc. 3, 28. 29 og 30).

Enhver Forfalskning af det hellige Ord, som Faderen har givet Sønnen (Joh. 17, 8), og Sønnen har givet Menigheden gjennem Apostlerne (Joh. 17, 20), er igrunden af Antichristen; thi Helligaanden bevarer alle og forvansker ikke det Mindste af Herrens Ord — ja hvor stor Magt der ligger paa Intet at forandre hverken ved at lægge Noget til eller ved at tage Noget fra de af Gud givne Ord, kan sees af Joh. Aab. 22, 18 og 19 V. — men denne, Antichristen, søger at sætte en falsk, en Løgnens Christus mod den sande, ligesom han før Tidens Fylde satte Afguderne imod den sande Gud og drog saaledes Menneskenes Hjerter fra Gud til sig; og naar alle hans Ondskabs Anslag ere fuldbyrdede, og det sidste store Bedrag er fuldmodnet i Fortabelsens Børn, da opfyldes Forudsigelsen i Thessalonikernes 2 Brevs 2 Kapitel.

Saadanne Forfalskere af Guds og Christi Ord ere udgangne af vor Midte; men de vare ikke af os, havde intet Fællesskab med os i Aanden; thi havde de været af os, da

vare de vel blevne hos os, men det skulde aabenbares, at de ikke Alle (som kalde sig Christne) ere af os. De ere vel døbte og have været Gjæster ved Nadverbordet, men ikke med den Tro i et oprigtigt Hjerte, som alene kan modtage Velsignelsen og saaledes kjende og elske den Gud og Fader igjen, der elskede os først og hengav sin eenbaarne Søn for os, for at vi ved Troen paa ham skal, ikke fortabes, men have det evige Liv. I derimod har modtaget (nemlig ved Troen) Salvelsen, den Hellig Aand af den Hellige, og kjende Alt (hvad der er fornødent til Eders evige Frelse og Salighed). Derfor skrev jeg ikke til Eder som Saadanne, der ikke kjende Sandheden, men netop som til dem, der kjende den og vide, at der kommer ingen Løgn af Sandheden — Overtroen og alle dens Løgne komme ikke af Sandheden, Troen, men netop hvor den fornegtes. Og hvo er vel Løgneren, den som samler al Løgn i sig, om ikke den, som negter, at Jesus (af Nazareth) er den Salvede (Kongen og Frelseren); denne er Antichristen, som fornegter Faderen og Sønnen; thi hvo, som fornegter Sønnen, har intet Samfund med Faderen.

Derfor — hvad I hørte fra Begyndelsen ɔ: fra Daaben, som er det christne Livs Begyndelse; thi hvad der forbereder til at gaae ind i Daabs-Pagten og lade sig døbe, det er endnu ikke Christus i os, saalidt som den gamle Pagt er den ny — det blive i Eder; thi, dersom det I hørte fra Begyndelsen bliver i Eder, da blive ogsaa I i Sønnen og i Faderen. Og denne er Forjættelsen, han tilsagde os: det evige Liv! Dette har jeg skrevet med Hensyn til dem, som forfører Eder! Men den Salvelse — Helligaanden — som I modtoge af ham i Daaben — blive i Eder, saa I trænge ikke til nogen Læremester (see Math. 23, 8), men ligesom denne Salvelse — Helligaanden — lærer Eder Alt

og er Sandhed og ingen Løgn, saa bliver i ham, som den har lært Eder. Og nu mine Børn! bliver i ham, at naar han aabenbares (paa den store Dag i Herlighed), vi da kunne have Frimodighed og ikke skulle blive beskæm ede af ham i hans Tilkommelse. Naar I vide, at han (Jesus Christus) er retfærdig, saa vide I jo, at den Retfærdige er født af ham. Den Retfærdige, som gjør Retfærdighed, det er den, som bliver i Troen (Rom. 5, 1; Galat. 3, 8 og 11), bliver i Christo, vor Retfærdighed, i hvem han ved Daaben er indpodet (som Green i Viintræet, Joh. Evang. 15 Kap.); thi ved Daaben og den Tro, som har fulgt med den fra Begyndelsen, blive vi Guds Børn og have iført os Christus, vor Retfærdighed (Galat. 3, 26 og 27). Den Retfærdige af Troen behøver ikke at søge Christus i det Høie eller i det Dybe; thi Christus, hans Retfærdighed, er ham saa nær, som det Troens Ord er ham i hans Mund og i hans Hjerte (Rom. 10, 6—8), og den, der bliver og vandrer i Christus, i Lyset (see ovenfor 1, 7), gjør Retfærdighed og er født af Gud.

Tredie Kapitel.

1. Seer hvilken Kjærlighed, Faderen har beviist os, at vi skulle kaldes Guds Børn! Derfor kjender Verden ikke os, fordi den kjender ikke ham.

2. I Elskelige! nu ere vi Guds Børn! men det er ei aabenbaret endnu, hvad (hvorledes) vi skulle blive; men vi vide, at, naar han aabenbares, blive vi, som han, idet vi see ham, som han er.

3. Og hver den, som har dette Haab til ham, renser sig selv, ligesom han er reen.

4. Hvo, som gjør Synd, begaaer Overtrædelse af Loven, thi Synden er Lovens Overtrædelse.

5. Og I vide, at han er aabenbaret, for at han skal borttage vore Synder; thi Synd er ikke i ham.

6. Hver den, som bliver i ham, synder ikke; hver den, som synder, har hverken seet ham eller kjendt ham.

7. Børn! lad Ingen forføre Eder! Hvo, som gjør Retfærdighed, er retfærdig, ligesom han er retfærdig.

8. Hvo, som øver Synd, er af Djævelen; thi Djævelen synder fra Begyndelsen. Dertil er Guds Søn aabenbaret, at han skal udrydde Djævelens Gjerninger.

9. Hver den, som er født af Gud, gjør ikke Synd, fordi hans Sæd bliver i ham, og som han er født af Gud, kan han ikke synde.

10. Derpaa blive Guds Børn og Djævelens Børn aabenbare; enhver, som ikke gjør Retfærdighed, er ikke af Gud, ei heller den, som ikke elsker sin Broder.

11. Thi dette er Forkyndelsen, vi hørte fra Begyndelsen, at vi skulle elske hverandre.

12. Ikke som Cain var af den Onde og myrdede sin Broder. Og hvorfor myrdede han ham, uden fordi hans egne Gjerninger vare onde, men hans Broders retfærdige.

13. Lad det ikke forundre Eder, mine Brødre! naar Verden hader Eder.

14. Vi veed, at vi ere trængte igjennem fra Døden til Livet, idet vi elske Brødrene. Hvo, som ikke elsker sin Broder, er endnu i Døden.

15. Hver den, som hader sin Broder, er en Morder, og I veed, at enhver Morder har ikke det evige Liv blivende i sig.

16. Derpaa har vi kjendt Guds Kjærlighed, at han har sat sit Liv til for os; ogsaa vi ere skyldige at sætte Livet til for Brødrene.

17. Men den, som, i Besiddelse af denne Verdens Gods, seer sin Broder lide Nød og tillukker sit Hjerte for ham, hvorledes kan han have Guds Kjærlighed i sig?

18. Mine Børn! lader os ikke elske med Ord paa Tungen, men i Gjerning og Sandhed.

19. Og derpaa kjende vi, at vi ere af Sandheden, idet vi kunne stille vore Hjerter tilfreds for hans Aasyn;

20. thi om end vort Hjerte fordømmer os, da er Gud større end vort Hjerte og kjender Alt.

21. I Elskelige! naar vort Hjerte ikke fordømmer os, have vi Frimodighed til Gud,

22. og hvad vi bede ham om, annamme vi af ham, fordi vi bevare hans Befalinger og gjøre det, der er behageligt for ham.

23. Og denne er hans Befaling, at vi skulle tro paa hans Søns Jesu Christi Navn og efter Befalingen, han gav os, elske hverandre.

24. Og hvo, som holder (disse) hans Befalinger, bliver i Gud og Gud i ham, og derpaa kjende vi, at han bliver i os, af Aanden, som han har skjænket os.

«Hvad er Ord? en Lyd, som svinder.»

Fristerens Ord til Judas (hos Digteren).

Om ikke beherskede af Tidsaanden, ere vi dog Alle mere eller mindre paavirkede af den, og det holder mangengang haardt i en Tid saa fuld af «Navneværdi» som den nærværende at kunne skjønne paa Ord, i hvilke «Navnet aldrig er større end Gavnet«, men som fuldelig svarer til hvad de udsige. Et saadant Navn er Navnet «Guds Barn, Guds Børn.» For Johannes var det det Høieste, han kjendte. Visselig har han skjønnet paa Navnet, han bar, som en Guds Søns Apostel, og hvor har det ikke gjennemstrømmet hans Hjerte med en ydmyg Glædes livsalige Følelser, naar han med Sandhedens Aand over sig, turde kalde sig «Discipelen, som Jesus elskede». Men langt høiere end dette har det endnu været ham, naar han vidnede og skrev: Seer, hvor stor en Kjærlighed Faderen har beviist os, at vi skulle kaldes «Guds Børn!» I dette Navn kjendte han den største «Guds Kjærlighed», at vi skulle være eet i Sønnen og i Faderen, som Herren forkyndte i sin sidste Bøn mellem

Sine for hele Menigheden indtil Dagenes Ende, og som Johannes har opbevaret i sit Evang. 17, 22 og 23. «Jeg har givet dem den Herlighed, som du har givet mig; paa det de skulle være eet, ligesom vi ere eet; jeg i dem og du i mig, paa det de skulle være fuldkommede til eet!» Af denne Guds Kjærligheds Fylde, der gjør os til «Guds Børn», er det en naturlig Udvikling (nemlig af Gudsbarnets Natur), at vi skulle være, hvor Sønnen er og skue (nyde) den Herlighed, han havde hos Faderen, før Verdens Grundvold blev lagt ɔ: før Faderen udtalte det Ord, ved hvilket alle Ting ere blevne, og uden hvilket ikke een Ting er blevet til af det, som er (Joh. Evang. 1, 3). Denne Herlighed er endnu ikke aabenbaret paa Guds Børn; men de vide, at naar Christus aabenbares paa sin Dag i sin Faders Herlighed, da skal Guds-Børnene, som han kjøbte med sit Blod til Gud ud af alle Stammer og Tungemaal og Folk og Slægter (Joh. Aab. 5, 9), vorde ham lige og see ham, som han er. Det er hvad der ikke er opkommet i noget Hjerte, men som Gud har beredet sine Børn, dem, som elske ham. Men Navnet «Guds Børn» forstaaer Verden ikke, kjender det ei, fordi den kjender ikke Ham. Gud er for den kun et Begreb, Noget af Menneske-Forstanden dannet og sammensat (som Afguderne af Hedningerne); thi der er ingen sand og levende Kundskab om Gud uden den, som hans levendegjørende Aand meddeler, indaander; men denne Sandheds Aand kan Verden ikke annamme (Joh. Evang. 14, 17), og kun de, som har den Aand, som er af Gud (Guds Børn), kunne kjende, hvad der er dem skjænket af Gud (1 Kor. 2, 12). Men hvo, der lever i Sandhed i dette Haab til Gud, at skulle see hans Søn i hans evige Herlighed og dele den med ham og vorde ham lig, — den Samme renser sig selv, ligesom han er reen. Den rene og

retfærdige Jesu Christi Guds Søns Blod bliver ham, som vandrer i Lyset, en Renselse af al Synd (1 Kap. 7 V.). Men hvo, som ikke afviger fra Synden, ei hjerteligen afsiger den, som Djævelens Gjerning (V. 8), men gaaer frem i den, øver den, den Samme overtræder Loven, den Lov, om hvilken Herren har vidnet, at ikke en Tøddel af den skal eftergives, men det skal Alt opfyldes ved Ham, som er kommen ikke for at opløse, men for at fuldkomme Guds evige Kjærligheds Lov i Menneskeslægten (Math. 5, 17. 18); thi Synden er Guds Lovs Overtrædelse, og just dertil er Christus aabenbaret, at han skal tage alle vore Synder fra os, baade de som anklage os for Dommen og de som vilde forføre os til nye Overtrædelser, og i ham er ikke Synd, saa den, der bliver i ham, synder ikke; men hvo, som bliver i Synden, den Samme hverken seer eller kjender Christus; han bliver ikke i Christus (det sande Viintræ) ved Bortvendelsen fra Djævelen og Alt hans og ved Hengivelsen til den levende Gud, Fader, Søn og Helligaand i det Troens Ord. Lad Ingen forføre Eder mine Børn! hvo, som øver Retfærdighed er retfærdig, ligesom Christus er retfærdig; thi hans Retfærdighed er just Christi Retfærdighed, hvilken han har af og i Christus, i hvem han er og bliver, som Grenen i Viintræet, og strider den gode Strid for at blive ved at bevare sin Daabes-Pagt med Gud indtil Enden. Men denne Retfærdighed kjender og forstaaer Ingen, uden den, som troer; thi kun i Troen haves denne og leves i denne Jesu Christi Retfærdighed.

[Anm. Denne Retfærdiggjørelse af Troen alene uden Lovens Gjerninger — kan vistnok paa en Maade kaldes den lutherske Reformations Perle; men dens eensidige Udvikling i den saakaldte lutherske Theologi kan ikke bestaae som fyldestgjørende for Sandhedens Dom; thi Christus selv kan

Ingen tilegne sig stykkevis; man kan ikke losrive et eneste af de Guddoms-Ord i Troes-Ordet fra de andre for deri at ville have (selvraadig altsaa) Christus mere end i andre; men man maa modtage den hele Christus, som han er meddelt os og er hos os i det Troens Ord i vor Mund og i vort Hjerte (Rom. 10, 6—8), og lade Helligaanden opbygge os og deraf uddele til enhver især, som Han vil, der bedst forstaaer vor Tarv og kan lægge os det mest paa Hjerte, som vi mest trænge til. Naar vi tro paa Christus, som vi ere ham tildøbte, og hvile med Troen i ham, som han er skjænket os heel og holden, som Guds eenbaarne Søn, undfangen af Helligaanden, født af Jomfruen, pint og korsfæstet, død og nedfaren, opstanden og himmelfaren med al Magt i Himmelen og paa Jorden og beskikket til at komme igjen som Levendes og Dødes Dommer, — ja da have vi vistnok Retfærdighed i ham den levende Christus; men ikke mere Retfærdighed, end vi have Viisdom og Helliggjørelse og Forløsning (1 Kor. 1, 30); thi vi har Alt i ham, i hvem det behagede Faderen, at al Guddommens Fylde skulde legemligen bo (Koloss. 2, 9), saa vi har ogsaa Faderen i Sønnen, at hvo, der seer ham, seer Faderen (Joh. Evang. 14, 9), og Ingen kjender Faderen uden Sønnen og den, som Sønnen vil det aabenbare (Math. 11, 27).]

Hvo, som gjør Synd, — øver og lever i den, er af Djævelen (V. 8); men hvo, som er født af Gud (V. 9), synder ikke og kan ikke synde. Tvende uforligelige Herrer stride om os og søge hver ad sin Vei, den Ene af Ondskab, den Anden af Kjærlighed, at faae Herredømmet over os, og under denne Strid ere vi midt i Striden; thi den føres i os og faaer kun sin endelige Afgjørelse ved os, som enten maa hade den Ene og elske den Anden, eller holde os til den Ene og foragte den Anden af disse tvende Herrer, som

vi umulig kan tjene tilsammen. Gjennem det gamle Menneske i os, der fordærves ved de bedragelige Lyster, søger Djævelen at forsvare, hvad han er i Besiddelse af (det, hvori vi for vor Deel har syndet), og at udvide sit Herredømme over os ved at forstærke og formere Antallet af de Lyster, der binde os til Verden og de Ting, som ere i Verden; men gjennem den nye Pagt, Daabs-Pagten, hvori vi af Hjertet afsige alt Samfund med Mørket for at vandre i Lyset af det Guds Ord til os i Daaben, søger Christus at fremme sin Vext i Aanden hos os, det nye Menneske, der er skabt efter Gud i Retfærdighed og sand Hellighed. Forsaavidt derfor som vi blive i Christus, ligesom vi ved Daaben ere indpodede udi ham, som Grene i Viintræet (Joh. Evang. 15 Kap.), synde vi ikke og kunne ikke synde (V. 6). Hver den, som bliver i ham, synder ikke og (V. 7) kan ikke synde. Derfor gaaer ogsaa al vor Strid ud paa, at vi maa blive i ham og — om end Synden henrev os (2 Kap. 1 V.), da atter og atter fornye Samfundet med ham, for at hans Ord til os dog omsider, den Barmhjertige og Trofaste til Ære og os til evig Salighed, maa opfyldes i os, naar han siger: «Bliver i mig, da bliver ogsaa jeg i Eder!» (Joh. Evang. 15, 4. 5 og 6 V.).

Ved denne Strids Fortsættelse indtil Enden aabenbares nu Guds Børn og Djævelens Børn; thi hvo, der aldrig ved Daaben og Troen kommer til den Troens Retfærdighed, der ene gjælder for Gud, og kommer aldrig ved Nadveren til den Kjærlighed, med hvilken Gud i sin Søn Vorherre Jesus Christus har elsket os først og vil, at vi, blivende ved Troen i ham, skulle af hans Kjærligheds Fylde elske hverandre (Joh. Evang. 13, 34 og 35) — den, paa hvem saaledes Guds Naade i Daaben og Nadveren er spildt, naar Dommen engang frembryder, den Samme har da aabenbaret sig selv

som et Djævelens Barn, idet han ei alene, som vi Alle, har syndet, men har indtil det Sidste foragtet Guds Godheds og Taalmodigheds og Langmodigheds Rigdom, der vilde lede ogsaa ham til Omvendelse (Rom. 2, 4). Thi hvad der var Loven umuligt (nemlig at give os det Sind og Hjertelag, som Loven fordrer), det gjorde Gud, da han sendte sin Søn, født af en Kvinde og Loven underdanig, at han skulde forløse dem, som vare under Lovens Forbandelse (Rom. 8, 3; thi Loven forbander Enhver, der ei opfylder den, saaledes som Jesus opfyldte den), at vi maatte forløses til Guds Børns herlige Frihed. Paabudet i Loven giver ikke Nogen den mindste Kraft til at fyldestgjøre Lovens Fordring; men Tilbudet i Evangeliet, det giver os Aand og Naade til at leve i og fuldkomme, hvad Loven fordrer. Ved at modtage og bevare den Naade, Gud i Daaben og Nadveren tilbyder og uafladeligen meddeler den, som forbliver i Pagten med ham, voxer det nye Menneske (Christus i os) frem til og naaer sin Modenhed, som i hver enkelt saa ogsaa i den hele Menighed, indtil paa Vorherres Jesu Christi Dag, da Herren vil vise det aabenbarligen, at han var ikke kommen for at tilsidesætte den mindste af Lovens Fordringer, men for ved sin Aand at fuldkomme dem alle og indskrive Loven i alle Sines Hjerter, saa de leve evindelig det fulde Kjærlighedens Liv ved ham, som han lever ved Faderen. Hvorledes nu Hjertet, som tillukker sig for Troen og Kjærligheden, bliver i Døden, det gjør Apostelen klart ved Cains Exempel, der var af den Onde (forsagede ham ikke) og myrdede sin Broder og det netop af Had til den Retfærdighed for Gud ved Troen paa den kommende Forløser, som Abel beflittede sig paa (Hebr. 11, 4), og for hvilken Gud havde sit Velbehag i Abels Offer. Men dette samme Had er i Verdens Børn, der ikke kan fordrage Vidnesbyrdet om dens

store Synd og om Retfærdighed alene ved Troen paa Guds Naade i Christus Jesus, som Herren sagde til sine Brødre (Joh. Evang. 7, 7) og til sine Disciple (15, 18. 19). — Derfor maa dette Had ikke forundre de Christne (V. 13), der vide, at de ere overgangne fra Døden til Livet og har Vidnesbyrdet derfor i sig selv i Kjærligheden til Brødrene; hvorimod den, som ikke elsker sin Broder, bliver i Døden, efterdi enhver, som hader sin Broder, er en Morder i sit Hjerte (som Cain jo var det, førend han endnu havde myrdet Abel) og har ikke det evige Liv blivende i sig.

Men (V. 16) denne for os i vor af Synden fordærvede og formørkede Natur ukjendte Kjærlighed, den er kommen til os og er bleven kjendt og elsket af os i Ham, som har sat sit Liv til for os; hvorfor ogsaa vi, der ere skyldige at vandre, som han vandrede (1 Kap. 6 V.), og kunne det, naar vi blive i ham, som han i os, ogsaa ere skyldige at sætte Livet til for Brødrene (V. 16). Brødrene for os, det er dem, vi ansee og agte som Guds Børn, lige med os selv; men hverken Verdens eller Djævelens Børn ere Guds Børns Brødre og Søstre. Den, som endnu ikke har vendt sig fra Mørket til Lyset og fra Satans Magt til Gud (Apost. Gjern. 26, 18), kunne vi ikke elske, som den, der er født af den samme Aand, som vi, og har med os een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles (ɔ: sine Børns) Fader, og om hvem Christus vil sige paa den store Dag: «Hvad I har gjort imod En af disse mine mindste Brødre, det har I gjort imod mig» (Math. Evang. 25, 40); om en saadan — ogsaa den mindste — Broder gjælder (V. 17), at, dele vi ikke Brødet med ham i hans Nød, da er Guds Kjærlighed ikke i os; thi denne Kjærlighed er ei i den blotte Ordlyd paa Tungen (Jacob 2, 15), men i Gjerningen og i Sandheden.

Men ere vi — vidner Apostelen — af Sandheden, da

kjende vi det derpaa, at vi kunne stille vore Hjerter tilfreds for Hans Aasyn. Det, vi skal stille tilfreds, er jo ikke endnu tilfreds, som ogsaa Apostelen forudsætter, idet han vedbliver: «thi om end vort Hjerte fordømmer os, da er Gud større end vort Hjerte og kjender alle Ting.» — Apostelen veed, hvorledes det staaer til i et syndefuldt Menneskes Hjerte, veed, at der er meget baade af vort forbigangne og af vort nærværende Liv — ja ogsaa i Frygten for vor fremtidige Livsudvikling, som kan nedtynge og forurolige den, der for Alvor prøver sig selv og lægger sig Ordet i 1 Petr. 1, 17 og Philip. 2, 12 om «med Frygt at arbeide for sin Frelse» paa Hjerte, og derfor trøster han os med det usvigelige Kjendemærke, at, ere vi af Sandheden, da kunne vi stille det os og al vor Syndighed fordømmende Hjerte tilfreds for Guds Aasyn; thi Naaden er i Sandheden, i Vorherre Jesus, der er Sandheden selv (Joh. Ev. 14, 6), hvis Herlighed Disciplene saae, som den eenbaarne Søns af Faderen, fuld af Naade og Sandhed. — Loven, med alle dens hellige Fordringer og Forbandelse over dem, der ei opfylde disse, er sand, men den er ikke Sandheden; thi da vare alle Syndere fordømte for evig, saa vist som Gud aldrig kan gaae fra Sandheden; hvorimod Guds sande Fordringer paa os efter hans evige Retfærdighed, de kunne fyldestgjøres og ere fyldestgjorte for os i Christus Jesus, og de fyldestgjøres i os ved den os i Daaben under Daabs-Pagtens Vilkaar meddelte Helligaand, og **ere** fyldestgjorte i os, naar Loven i den store Opstandelse er af denne eneste Helliggjører indskreven i vore Hjerter, som den var i Jesus af Nazareths Hjerte fra Begyndelsen, og indtil det slog sit sidste Slag paa Golgathas Kors. At være af Sandheden, det er at være og blive i den Tro, paa hvilken vi ere tildøbte Ham, som er Veien og Sandheden og Livet, uden

hvilken Ingen (hverken Engel eller Menneske) kan komme til Faderen.

Om dette nu er lige gyldigt, hvad enten vi blive ved Troens Ord i Daaben, som vi ansee det overantvordet Menigheden allerlængst tilbage fra Begyndelsen, eller vi holde os til de ved dette Troens Ord i Tiden vitterligen gjorte Forandringer — det er jo et Stridsspørgsmaal i vore Dage, men som slet Ingen uden alene den Helligaand Selv kan afgjøre og afgjør formedelst den større eller mindre Velsignelse, han meddeler ved det Troens Ord i vor Mund og i vort Hjerte (Rom. 10, 8); men at den, for hvem dette ikke er lige gyldigt, skal være ligegyldig ved denne Sag, kan kun en Daare i sin Uforstand forlange, saa det gamle Ord: «Hver nyde, som han nemmer, da Ingen skeer Uskjel!» faaer her gjøre Udslaget; og saaledes holder Forfatteren sig med Guds Bistand ubrødelig til det, som efter hans Overbeviisning har været fra Begyndelsen (1 Joh. 2, 24), og hvorved han gjennem en lang Aarrække har befundet sig saa vel, at hverken tør han selv gjøre, eller tilraade Andre at billige, de ved det oprindelige Troens Ord ved Daaben — Apostlernes Troesbekjendelse — gjorte Forandringer. — Og naar vi nu har stillet vort Hjerte tilfreds ved Guds store Naade og Miskundhed, som os er skjænket med og i det Troens Ord, der er vort Hjertes Tillid og Klippe (Math. 16, 18), og vort benaadede Hjerte ikke fordømmer os, men vi have Frimodighed til Gud, — hvilken uudsigelig herlig Forjættelse er det da ikke, som det følgende 22. V. bestyrker i os, denne: «at hvad vi bede om, det skal vi annamme af Gud» og faae det, fordi vi holde hans Befalinger (εντολας) og gjøre det, som er behageligt for ham. Men hvilke disse Guds Bud og Befalinger ere, hvis Overholdelse forskaffer os en saadan Herlighed, derom maa dog vel enhver Christen

forsøge at komme til Vished, for at ogsaa han kan vidne med fuld Overbevisning (see Joh. Evang. 11, 41 og 1 Joh. 5, 15): Gud bønhører mig i Alt, fordi jeg holder hans Bud og gjør det, som er behageligt for ham. Og disse Befalinger (εντολας) (om Troen og Kjærligheden) fremsætter nu Apostelen i det 23. V., nemlig denne (εντολη), at vi tro paa hans Søns, Jesu Christi, Navn — saaledes som det med Faderens og Helligaandens er os overantvordet i det Troens Ord ved Daaben i vor Daabes-Pagt —, og dernæst denne Befaling (εντολη), at vi elske hverandre efter det Bud, han har givet os i Nadveren om at æde hans Legem og drikke hans Blod for derved at blive i hans Kjærligheds rige Fylde og af den og med den elske hverandre, ligesom han har elsket os (Joh. Evang. 13, 34. 35 V.). Denne anden Befaling er den «nye Befaling», som Herren gav Sine, (ἱνα) for at de skulle elske hverandre. Gammel var den efter Lovens Bud og Fordring: Du skal elske din Næste som dig selv! men umulig for ubenaadede Syndere at fuldkomme; men ny er den af Jesu Mund med Ordet: «Tager hen og æder det; det er mit Legeme, som gives for Eder! og drikker Alle af den nye Pagtes Kalk i mit Blod, udgydt for Eder!» thi deri og deraf er Kraften for enhver troende Nadvergjæst til at elske, som Herren har elsket Sine af Begyndelsen og elsker dem indtil Enden.

Hvo, der holder disse hans Befalinger, Troens i Daaben og Kjærlighedens i Nadveren, bliver (V. 24) i Gud og Gud i ham, og dette kjender den Samme og har beseglet af Helligaandens Vidnesbyrd, som de har Alle kjendt det og erfaret det i Tidernes Løb, Alle de, der bevarede denne Daabens Pagt, og som i denne gode Samvittigheds Pagt nøde i Nadveren det allerhelligste, Herrens sande Legeme og

Blod, hvorved de bleve i Jesus og han i dem, og levede ved ham, ligesom han lever ved Faderen (Joh. Evang. 6, 56 og 57).

Fjerde Kapitel.

---

1. I Elskelige! troer ikke hver Aand, men prøver Aanderne, om de ere af Gud; thi mange falske Profeter ere udgangne i Verden.

2. Derpaa kjende I Guds Aand: hver Aand, som bekjender den i Kjødet komne Jesus Christus, er af Gud.

3. Og hver Aand, som ikke bekjender den i Kjødet komne Jesus Christus, er ikke af Gud; og denne er Antichristens (Aand), om hvilken I hørte, at han kommer, og han er allerede nu i Verden.

4. (Mine) Børn! I ere af Gud og have overvundet dem; thi den, som er i Eder, er større end den, der er i Verden.

5. De ere af Verden, derfor tale de af Verden, og Verden hører dem.

6. Vi ere af Gud, hvo, som kjender Gud, hører os; hvo, som ikke er af Gud, hører os ikke; derpaa kjende vi Sandhedens Aand og Vildfarelsens Aand.

7. I Elskelige! lader os elske hverandre; thi Kjærligheden er af Gud, og hver den, som elsker, er født af Gud og kjender Gud.

8. Hvo, som ikke elsker, kjender ikke Gud; thi Gud er Kjærlighed.

9. Derudi er Guds Kjærlighed aabenbaret iblandt os, at Gud haver sendt sin Søn, den Eenbaarne, til Verden, at vi skulle leve ved ham.

10. Derudi bestaaer Kjærligheden, ikke at vi haver elsket Gud, men at han haver elsket os, og haver udsendt sin Søn til en Forsoning for vore Synder.

11. I Elskelige! haver Gud saaledes elsket os, da ere vi og skyldige at elske hverandre.

12. Ingen haver nogen Tid seet Gud; dersom vi elske hverandre, bliver Gud i os, og hans Kjærlighed er fuldkommet i os.

13. Derpaa kjende vi, at vi blive i ham, og han i os, fordi han gav os af sin Aand.

14. Og vi have seet og vidne, at Faderen udsendte Sønnen, at være Verdens Frelser.

15. Hvo, som bekjender, at Jesus er den Guds Søn, i ham bliver Gud, og han i Gud.

16. Og vi have erkjendt og troet den Kjærlighed, som Gud haver til os. Gud er Kjærlighed, og hvo, som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud, og Gud i ham.

17. Derudi er Kjærligheden bleven fuldkommen hos os, at vi have Frimodighed paa Dommens Dag, fordi, ligesom han er, saa ere og vi i denne Verden.

18. Frygt er ikke i Kjærligheden, men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud; thi Frygt bringer Pine; men hvo, som frygter, er ikke fuldkommet i Kjærligheden.

19. Vi elske ham, fordi han elskede os først.

20. Dersom Nogen siger: jeg elsker Gud, og han hader sin Broder, han er en Løgner; thi hvo, som ikke elsker sin Broder, som han haver seet, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke haver seet?

21. Og dette Bud have vi af ham, at den, som elsker Gud, skal og elske sin Broder *).

---

*) Redaksjonen af «Kirkeligt Folkeblad» har hertil föjet følgende anmærkning: «Skjøndt Forfatteren ikke dennegang, som ved de foregaaende Stykker, har sendt Afskrift af Teksten og heller ikke henvist til nogen bestemt Oversættelse, aftrykkes den dog her efter den norske Bibeloversættelse, hvorpaa Læseren gjøres opmærksom, da Forf.'s Oversættelse af de foregaaende Kapitler var noget forskjellig fra denne.» — Ved hele afhandlingens slutning i det nævnte «Folkeblad» tilföjede da Busck følgende anmærkning: «I Anledning af det 4de Kapitel af Johannes's 1ste Brev beklager Forfatteren, at han glemte at sende Oversættelsen til samme Kap.; thi ihvorvel han i det Hele kan slaae sig til Ro ved den givne

Naar Vorherre Jesus (Math. 11, 25; Luc. 10, 21) har takket og lovet sin Fader, for at Sandheden til Frelse og Salighed er gjort saa klar og tydelig, at den er aabenbar for de Umyndige, medens de Vise og Forstandige slet ikke kan faa fat paa den uden netop derved, at de blive som de Umyndige, og som Børn indgaa ved den i Guds-Riget, og naar Apostl. Joh. i sit Brevs 2, 27 har bevidnet for de Christne (de Salvede), at den Salvelse, de annammede af Herren (Helligaanden i Daaben), bliver i dem, saa de have ikke behov, at Nogen skal lære dem, men denne Salvelse lærer dem Alt — hele Sandheden, der udfordres til Frelse og Salighed —, saa maa det jo være os klart, at naar Johannes i dette fjerde Kapitel advarer de Kristne, at de ikke uden Prøvelse skal troe enhver Aand, som forkynder Christus, og han med det samme lærer dem, hvorledes de skal prøve Aanderne, saa at de kan kjende Guds Aand (Helligaanden) fra alle de Vildfarelsens Aander, Satan udruster til med Løgnens Bedrag at forføre de Christne, da maa denne Prøve med Sikkerhed kunne gjøres af enhver Christen, og saaledes ogsaa for den Enfoldigste være et guddommeligt Værn imod Sjelefjendens Helvedslist og Rænker.

Og betænke vi nu derhos, at der af dem, som ved

Oversættelse, saa er der dog eet Sted, nemlig 2det Vers, som han maa bede rettet nu ved det Heles Slutning: Kjendemærket nemlig, som Johannes giver paa Guds Aand, er, at han bekjender **den i Kjødet komne Jesus Christus**, at han viser hen til denne Guds og Marias Søn, og ikke, som det hedder, «Jesus Christus at være kommen i Kjødet», hvilket ikke rammer Tanken klart og ret, og som desuden har en saa dogmatisk Smag, at Johannes vist aldrig vilde billige det». — I overensstemmelse hermed have vi rettet oversættelsen af det 2det (og 3die) vers, men have heller ikke turdet indlade os på flere rettelser.

Daaben ville annamme Guds faderlige Velsignelse for Tid og Evighed, ikke fordres mere, end at de give deres Hjerters: «Ja» til de Spørgsmaal, der indeholdes i Daabspagten og bevare dette «Ja» levende i sig i Aandens Kraft og derved have hans, den Helligaands, Vidnesbyrd, for at de ere Guds Børn og, som Born, Guds Arvinger og Christi Medarvinger, der, naar de lide med ham, ogsaa skulle helliggjøres med ham (Rom. 8, 16—17), da maa vi jo kunne indsee og forstaa, at Bevarelsen mod Forforelsens Aander (Antichristen) maa med selve Prøven ligge i Daabspagten; thi ellers blev jo denne ikke den eneste Betingelse for Frelsen og Saliggjørelsen, men der maatte jo foruden den gives Noget, som man ligesaa nødvendigt maatte kjende og bevare for at kunne undgaa Løgnerens Kunstgreb, hans Forførelse, der forstaaer at komme i Skikkelse af en Lysets Engel (2 Kor. 11, 14); thi af Lysets Skin har han (Lucifer) sikkert nok overordentlig meget i sin Magt, men aldeles Intet af det sande Lys selv med den fra det uadskillelige Varme, som er Kjærligheden. Men dette, at Provelsen, paa hvilken Guds Aand kjendes fra alle Vildfarelsens Aander, er i Daabs-Pagten, det er ogsaa hvad Apostelen Johannes lærer de Christne med disse Ord (2 V.): «derpaa kjende I Guds Aand, hver Aand, som bekjender den i Kjødet komne Jesus Christus, er af Gud». Thi her henviser han dem til den Bekjendelse af Apostlernes Tro, som ogsaa de vare dobte (som vi) til Troen paa.

Til den havde Guds Aand bekjendt sig og givet den sit Vidnesbyrd, da han med denne Tro, ved Daaben i Faderens og Sønnens og Helligaandens Navn, indgik i deres Hjerter, og den Tro skal og vil alle de Aander, som ere af Guds Aand, bekjende; og derpaa, paa denne levende Bekjendelse i Aands og Krafts Bevisning — skriver Apo-

stelen — skal de Christne kjende Guds Aand fra alle Vildfarelsens Aander. — Her er ingen Tale om Overhørelse af en Fremplapprelse og Fremsigelse af Troesbekjendelsens Ord — thi det kan jo enhver Dødbider gjøre, som aldrig er nogen Prøve værd; — men Talen er om at prøve Aander, saadanne, som med Liv og Kraft og Varme tale i christelige Toner og gjøre Indtryk paa os, tiltale os, — prøve, om vi tør have Broder-Samfund med dem eller maa betragte dem som de, der vel ere brændende i Aanden og tale med Indsigt om Herren (ligesom Apollos, see Apost. Gjern. 18, 24—26), men ere dog kun endnu paa Veien til det Broder-Samfund, der er eet Legeme og een Aand, har kun een Herre, een Tro, een Daab og heri kun een Gud og alles Fader, som er over alle og ved alle og i dem alle.

Men kunde dog ikke ogsaa Antichristens Aand, naar han vilde forføre de Christne med falsk Tunge og hyklet Varme, bekjende denne Tro, for netop under denne Maske at snige sig med Løgn ind i deres Hjerter? Nei, han kan det ikke! derfor borger os Vidnesbyrdet: at hver Aand, som bekjender denne i Kjødet komne Jesus Christus, er af Gud, og at det er Antichristens Kjendetegn, at han bekjender ikke denne i Kjødet komne Jesus Christus — Troens 2den Artikel. Men sætter du ogsaa det for vor Tro umulige: hvorledes kunde han (Antichristen) dog ved med Varme og Kraft at bekjende denne i Kjødet komne Jesus Christus som Frelsens nødvendige og eneste Vilkaar, dermed bedrage Nogen? Bedraget kunde først opstaa, naar han ved Siden af Troen lagde Vægt paa nogetsomhelst andet, som nødvendigt til Frelse og Salighed, og saaledes skjød den eneste saliggjørende Tro tilside.

Saalænge Djævelen i Slangen kun havde gjentaget for

Eva og lagt Vægt paa Guds-Ordet: «du skal ikke æde af Kundskabens Træ paa Godt og Ondt; thi paa hvilken Dag du æder deraf skal du visseligen dø!» hvorledes havde han da dermed kunnet forføre hende? Men da han reiste Tvivlen ved Siden af Forbudet: «Ja, skulde Gud ogsaa have sagt o. s. v.», da kunde han, naar Tvivlen med Hensyn til Forbudet, om det dog ikke havde en anden Mening end den ligefremme i Ordet, var vakt, herved bane, og banede virkelig, Vei for sit siden udtalte Løgnens Ord: «I skal ingenlunde dø; men Gud veed, o. s. v.» Saaledes ogsaa med den apostoliske Tro, det Troens Ord, den hellige almindelige Kirkes Credo! Saalænge og saavidt Nogen med Aandens Liv og Kraft frit og rentud bekjender dette Troens Ord — denne i Kjødet komne Jesus Christus med hans Fader og den Hellig-Aand, som den eneste sande Gud, og vor Tro paa ham, som den eneste Betingelse, givet i Daabs-Pagten, for vor Fred og Salighed, saalænge og saavidt kunne vi trøstigen gaa med den Samme; thi saalænge er han med os paa Veien (den sande og levende til Faderen — Joh. Evang. 14, 6) og vi ikke med ham paa nogen Afvei; men kommer der et Tvivlens: «Ja men!» (Moseb. 3, 1) paa hans Tunge, da skal vi vaage over de Ord, vi ere døbte til Troen paa, som vor Frelses og Saligheds eneste Vilkaar, og bede Gud styrke os i vor Daabes-Pagt, og da skal (som Johannes skriver 5, 18) «den Onde ikke røre os».

Saalænge derfor de Christne efter Apostlernes Formaning holdt sig (som Paulus skriver 2 Kor. 11, 3. 4) eenfoldigen, med oprigtigt Sindelag, til den dem forkyndte Christus, saalænge frygtede Apostelen ikke, for at de skulde hendrages til en anden Christus eller faae en anden Aand eller modtage et andet Evangelium; men naar de ikke holdt alvorlig fast ved Troens Ord, som det var dem over-

antvordet fra Apostlerne, da frygtede han, at de vilde blive bedragne af Slangen, som denne havde bedraget Eva ved sin Træskhed, og da han vidste, hvormeget det gjaldt om, at de bleve i Christus, ligesom de i Daaben ved Daabs-Pagten vare indpodede i Christus, saa lyste han, som en Herrens Tjener, Apostel-Forbandelse over hver den — var det end en Engel fra Himmelen —, der forkyndte dem Evangeliet anderledes (Galat. 1, 8. 9), end de havde modtaget det. Og siden de mange i den hellige almindelige Kirke ikke lode sig nøie med den jævne, men guddommelig sikre, af Herren til alle givne og for alle (ogsaa Umyndige) tilgængelige Tro, der i Daaben var dem overantvordet, men tragtede mere efter en særlig Høide i Kundskab, der opblæser, end efter den Ydmyghed, der er den gode Jordbund for det christelige Livs Fremvext, da kunde de ikke med Herren lovprive den himmelske Fader, der havde skjult for de Vise og Forstandige, hvad han aabenbarede de Umyndige, og maatte da henfalde til at danne sig Troesbekjendelser, der bedre og sikrere end den fra Apostlerne overantvordede, skulde kunne lære dem at prøve Aanderne, om de vare af Gud; og saaledes har efterhaanden menneskelige Tilsætninger og Forklaringer af den ene saliggjørende Tro for Mange opnaaet en Betydning, der har undergravet den barnlige Ærefrygt og fulde Tillid, hvormed det Ord maa modtages, som Gud i den oprindelige af Herren anordnede Daabs-Pagt taler til Menneskesjele, for ved dette sit Ord, **der er Aand og Liv**, at udfrie dem fra Synd og Satans Rige og gjenføde dem til sine Børn. Hvor de Døbte fastholder dette Troens Ord i Daabens Pagt, som Guds eget Ord, der er i Helligaanden. som altid vedkjender sig og bekjender dette Ord, Samfund med Faderen og med hans Søn Jesus Christus, hvorfor ogsaa Apostelen Johannes forsikrer de

Christne (2, 24), at naar de Ord, de hørte fra Begyndelsen — ingen ny opfundne eller med Klogt udtænkte — bliver i dem, da blive de i Sønnen og i Faderen. Og han trøster dem nu i 4de Vers med, at de ere af Gud og har overvundet den Antichristens Aand, der allerede er i Verden.

Overvundet ham har I — skriver Apostelen — thi han, som er i Eder, er større end den, der er i Verden. Seieren over Verdensaanden og alle Vildfarelsens Aander er ikke givet de Christne ved nogen ny Lærdom af Kirkeforsamlinger og Paver eller lærde Theologer, men Seieren er i den Aands Storhed, der boer i dem, i Helligaanden, der er og bliver i dem, saalænge de tro og bekjende den Tro, hvorpaa de ere døbte, og med hvilken den Helligaand kom i deres Hjerter.

Det er bekjendt fra Kirkefædrene, at de Christnes Troesbekjendelse, foruden hvad den monne være, som Aand og Liv og Lys, ogsaa var det Løsen, hvorpaa de kjendte hverandre, Feltraabet i de Christnes Leir. Det udtaler Johannes i det sjette Vers: «Hvo, som kjender Gud, hører os; hvo, som ikke er af Gud, hører os ikke. Derpaa kjende vi Sandhedens Aand og Vildfarelsens Aand.»

Den, for hvem Daabs-Pagtens hjertelige Bevarelse og frimodige Bekjendelse for Fjender, som for Venner, ikke er nok til Frelse og Salighed, han skiller sig fra de Christne, hører dem ikke til, men laster deres Tro som udygtig til at frelse, og optænker sig efter Skriften eller Andres Indskydelser den Forandring eller **de Tillæg**, som han formener skal sikre ham Freden med Gud og det evige Liv, og, naar han vidste, hvad han gjorde, syndede han i Lighed med Overtræderen i Johannes' Aab. 22, 18 og 19 V. At nu den Bekjendelse, Vorherre har bundet den Helligaand og

den Helligaand sig selv til, og paa hvilken alle Christne, de læge som de lærde, de lidt begavede som de høit flyvende, skal kunne kjende Guds Aand fra Vildfarelsens Aander, maa være klar og bestemt, det kan man vide forud, og begge Dele finder man i den Troesbekjendelse, der med Apostlernes Navn er med Daaben kommen til os fra Kirkens første Tid. Alle Led i den ere historiske Kjendsgjerninger. Den indeholder ikke eet Led, der ikke ligesaa godt kan forstaaes til hjertelig troende Tilegnelse af den Umyndige, som af den Viseste; og, kan da enhver troende Sjel under den Helligaands naadefulde Veiledning gjennem den faae fat paa den almægtigste Gudfader, vor Skaber og Opholder, og paa Jesus Christus, hans Søn, i hvad han har gjort for os, og paa den Helligaand med sine Kjendsgjerninger: Daaben, hvorved vi indlemmes i den hellige almindelige Kirke, og Nadveren, hvori vi deelagtiggjøres i de Helliges Fællesskab, — communio sanctorum — og den daglige paa hver Christensjel saa velsignelsesrige Kjendsgjerning, hvormed han skjænker os en — under Daabs-Pagtens Bevarelse eller Fornyelse — uafbrudt Syndsforladelse af Guds Naade og det store Herlighedens Haab, som han vil opfylde paa os, naar han paa Dommedag opvækker os af vore Grave ved Guds Søns Røst til Kjødets Opstandelse i det evige Liv, og kan da hver troende Sjel, gjennem dette Guds Ord til sig i Daabs-Pagten, komme i et altid inderligere Samfund med den eneste sande Gud, den hellige udelelige Treenighed, maa man da ikke kalde dette Troens Ord, hvad det i Sandhed er, en Guds Kraft til Salighed, den saliggjørende Tro?

At man nu ikke behøver at vedkjende sig hele den apostoliske Tro — som uden Modsigelse er Vilkaaret for den Daab, vi have modtaget, kommet fra den romersk-

katholske Kirke til os ved Ansgar — det er jo i vore Dage Fleres Mening, der, ligesom hin Apollos, ere brændende i Aanden og tale og lære med Indsigt om Herren, men det var ikke Luthers og er ikke hans rette Efterfølgeres; thi Luther betragter Troens Ord som en Kjæde, der brister, naar et eneste Led mangler, og han lærer, at alle, som vil frelses, maa bevare eller inden Dommedag vende om til denne eene Tro og efter Samme blive ligedannet (gleichförmig) med den hellige almindelige Kirke, som han bekjender det i de Christnes Børnelærdom: «Ich glaube, dasz da sey auf Erden, soweit die Welt ist, nicht mehr denn eine heilige gemeine (catholische) Kirche. Ich glaube, dasz niemand kann selig werden, der nicht in dieser Gemeinde erfunden wird, einträchtlich mit ihr haltend in einem Glauben, Wort, Sacrament, Hoffnung und Liebe, und kein Jude, Heyde Ketzer oder Sünder mit ihr selig werde, es sey denn, dasz er sich mit ihr versöhne, vereinige und ihr **gleichförmig** werde in allen Dingen». Men hvad man skal blive ligedannet i med den hellige almindelige Kirke, det kan jo kun være det Almindelige, som det lød i Menighedens gamle Dage, qvod semper, ubiqve et ab omnibus, d. e. hvad der var altid og overalt og for Alle.

Efterat Apostelen nu saaledes har viist os hen til den urokkelige Klippe (den i Kjødet komne Guds eenbaarne Søn Jesus Christus; Math. 16, 18) og lært os at prøve Aander, saa vi kjende Sandhedens Aand og Vildfarelsens Aand, saa fører han os ind i det Liv, der leves paa denne Klippe, leves udaf den Tro, der, som Paulus vidner (Gal. 5, 6), er virksom ved Kjærlighed. Men til disse Apostelens Ord i 7de og 8de Vers kan ingen Forklaring gives med andre Ord; disse hans Ord kan kun **den Aand**, af hvilken han skrev dem, gjøre klarere i det Lys og fyldigere i den

Varme, hvormed Gud udgyder sin evige Kjærlighed i Christus Jesus i vore Hjerter ved den Helligaand, som er os given i Daaben.

V. 7. I Elskelige! lader os elske hverandre; thi Kjærligheden er af Gud, og hver den, som elsker, er født af Gud og kjender Gud.

V. 8. Hvo, som ikke elsker, kjender ikke Gud; thi Gud er Kjærlighed.

Af Kjærligheds-Fylden, hvoraf disse Ord ere oprundne, kan kun den Aand, som Verden ikke seer og ikke kjender (Joh. Evang. 14, 16. 17), meddele os; men vor Forstands alvorlige og samvittighedsfulde Betragtning af disse Ord kan lære os, hvor overordentlig ringe vor Gudskundskab er, hvor lidt vi i Sandhed kjende Gud; thi — vidner Johannes — kun saavidt vi ere komne i Kjærligheden, kun saavidt vi elske, kjende vi Gud. Han benegter aldeles, at man kan have en stor Gudskundskab ved Siden af en lille Kjærlighed; den første naaer efter hans Vidnesbyrd slet ikke længere, end den Sidste gaaer. Ja var alt det, som man med sin Forstand kan uddrage og samle og med sin Skarpsindighed bearbeide og sammenstille af de hellige Skrifter, Gudskundskab, da vare der mange Gudskundskabs-Mestere (sande Theologer) i denne Verden; men denne Tanke er netop den store Fristelse, som har bedaaret Mange og vil (Aabenb. 3, 14 indtil Enden) bedaare den sidste og syvende Menighed, saa den drømmer, at den er rig og har Overflod og fattes Intet, og veed ikke af, at den er elendig og jammerlig, fattig og blind og nøgen, saa den naaer ei Maalet, dersom den ikke ved den Straffedom (V. 10) og Tugtelse, Herren lader gaae ud over den, kommer til Besindelse og kjøber af Herren det (Kjærligheds) Guld, som er lutret i Ilden, og lukker op for ham, der ved Tidens Ende

(V. 20) indbyder til det samme Kjærlighedens Maaltid, hvortil han indbod fra Begyndelsen, da han indstiftede det, for at (ἵνα; Joh. Evang. 13, 34) hans Disciple skulde elske hverandre, ligesom (med den samme Kjærlighed, hvormed) han elskede dem.

Verdens Begreb om Kjærligheden indskrænker sig til nogle blide og velvillige (stærkere eller svagere) Følelser i det menneskelige Hjerte, men vel at mærke af den Art, at de ere forenelige med Vellysten, og at Tanken paa Helved-Straffenes Evighed er oprørende for denne Blidhed og Noget, som den ikke kan tiltroe Skaberen, men finder uforenelig med Guds Kjærlighed, endskjøndt hans største Kjærligheds Aabenbarer, hans Søn Jesus Christus har forkyndt Ordet om en evig Ild, der er beredet Djævelen og hans Engle, og hans Ord i Aabenb. 20, 10 stadfæster det, «at Djævelen, som forførte Mennesket, bliver kastet i Søen af Ild og Svovl, hvor Dyret og den falske Profet var, og de skulle pines Dag og Nat i al Evighed». Nei Guds Kjærlighed, af hvilken han hengav sin eenbaarne Søn for ved Troen paa ham at frelse Menneskene fra Synden og den evige Død og Satans Rige, er af den Art, at den forkaster og udrydder alt hos Menneskene, som ikke har sin Rod i og er oprundet af denne Kjærlighed («Hver Plantning, som min himmelske Fader ikke har plantet, skal med Rod oprykkes», Math. Evang. 15, 13); og naar det forkyndes, at Troen alene uden nogen Gjerning frelser, da er det jo ikke den Tro, der flytter Bjerge og gjør store og kraftige Gjerninger (see Math. Evang. 7, 22), Talen er om, men kun den Tro, som hviler i og lever af denne Guds Kjærlighed til os i Christus Jesus, af hvilken denne frelsende Tro med det evige Livs Haab er selv en Spire og Plantning i de Hjerter, der aabne sig for Gjenfødelsen af Aanden. Alt

forkaster Gud, der ikke har sin Rod og sit Liv i denne Kjærlighed. Saaledes ere de herligste Naadegaver kun til Velsignelse for den, som besidder dem, **forsaavidt** som de besiddes og bruges i denne Kjærlighed. Ved al min Veltalenhed — vidner Apostelen Paulus (1 Kor. 13) — var den end som en Engels, er jeg dog kun en lydende Malm og en klingende Bjælde, naar det ikke er i og af denne Guds Kjærlighed jeg taler. Og har jeg profetiske Gaver og veed alle Hemmeligheder og al Kundskab, og har jeg en Tro saa stærk, at jeg kan flytte Bjerge — er jeg dog Intet, agtes for Intet i Guds Øine, hvis jeg ei besidder og bruger disse hans Gaver i denne Guds Kjærlighed. Og uddeler jeg alt mit Gods til de Fattige og giver mit Legeme hen for at brændes, men det ikke skeer i og af denne Guds Kjærlighed, da gavner det mig aldeles Intet.

Men at den Kjærlighed, som Apostelen giver Vidnesbyrdet, at hver, som har den, er født af Gud og kjender Gud, kun er den Kjærlighed, hvormed Gud elsker os i Christus Jesus, det gjør Apostelens Ord i de to følgende Vers klart, hvor det hedder:

V. 9. Derudi er Guds Kjærlighed aabenbaret iblandt os, at Gud har sendt sin Søn, den Eenbaarne, til Verden, at vi skulle leve ved ham.

V. 10. Derudi bestaaer Kjærligheden, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket os og har udsendt sin Søn til en Forsoning for vore Synder.

Og paa Grund af denne Kjærlighed gjentager Apostelen Ordene i V. 7, hvilke, som sagt, kun Helligaanden kan med sin Klarhed og Fylde gjøre levende i vore Hjerter, saa det skeer, at vi elske hverandre med den Kjærlighed, med hvilken Gud har elsket os først, og som han ved sin Aand udgyder i vore Hjerter (Rom. 5, 5).

Men hvor denne Guds Kjærlighed formedelst en levende Tro derpaa udfolder sig i Hjertet, der opstaaer Længselen efter at see Ham, som saaledes har elsket og elsker os — en Længsel, som den, af hvilken Philippus udbrød (Joh. Evang. 14, 8) og sagde: «Herre! viis os Faderen, og det er os nok!» — og denne Længsel stiller Apostelen tilfreds, saavidt den kan tilfredsstilles herneden, idet han (V. 12) skriver: Ingen har nogentid seet Gud; men, dersom vi elske hverandre, bliver Gud i os og hans Kjærlighed er fuldkommet i os. Og derpaa kjende vi (V. 13), at vi blive i ham og han i os, af hans Aand, som han har givet os. Hos Johannes er det Aanden først og Aanden sidst, Salvelsen, som lærer Alt og stadfæster Alt, hvad Herren har sagt; det er Aanden, som vidner om Sandheden (5 Kap. 6 V.) og forener sig med Vandet (Daaben) og Blodet (Nadveren) til eet Vidnesbyrd (5, 8), det Guds Vidnesbyrd, som hver den, der troer paa Guds Søn, **har** (5, 10) **i sig selv**, og hvis salige Indhold er (5, 11), at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv er i hans Søn, saa at (5, 12) hvo, der har Sønnen, har Livet, men hvo, som ikke har Guds Søn, har ikke Livet.

V. 14. Dette har Johannes med de andre Apostler seet, og det vidne de, at Faderen udsendte Sønnen at være Verdens Frelser, og (V. 15) hvo som af Hjertets Tro bekjender, at Jesus er Guds Søn — altsaa troer paa ham som Guds Søn —, i ham bliver Gud og han i Gud. Og (V. 16): vi Apostler har erkjendt og troet den Kjærlighed, som Gud haver til os. Gud er Kjærlighed; den er hans Væsen, er, hvad der leder og styrer alle hans vise Tanker og almægtige Gjerninger.

«O Kjærlighed Selv,
Du rolige Kilde for Kræfternes Elv!»

Gud kan kun tænke og tale — hans Ord er Gjerning (1 Moseb.: «Bliv Lys, og Lyset blev») — af Kjærlighed, og hvo, der troer Andet om Gud, troer Løgn og er under Løgnens Faders Magt; men hvo, der bliver i Kjærlighed, det er: bliver med Troen i den Kjærlighed, hvormed Gud har elsket os først (see V. 10 og V. 19), den Samme bliver i Gud og Gud i ham.

V. 17. 18. Derudi fuldkommes Kjærligheden hos os, at vi har Frimodighed paa Dommens Dag. De, der ved den Helligaands Naade fuldeligen har tilegnet sig Troen paa Guds Kjærlighed til os i Christus Jesus, møde frimodige for Guds hellige Aasyn; de staae for Thronen i de lange, hvide Kjortler, som de have tvættet og gjort hvide i Lammets Blod (Joh. Aab. 7, 14), dem har Jesu Christi Guds Søns Blod renset af al Synd (1 Kap. V. 7), og Frygten, som har Pine, er ikke i dem, thi Guds fuldkomne Kjærlighed, i hvilken de leve, har drevet Frygten ud, og hvo, som endnu har Frygt, er ikke fuldelig gjennemtrængt af Troen paa Guds Kjærlighed, han er — siger Apostelen — ikke fuldkommen i Kjærligheden; var han fuldeligen inde i denne Guds Kjærlighed, da kunde han ikke frygte.

V. 19. Vi elske ham, fordi han elskede os først. Al vor Kjærlighed til ham udspringer af hans Kjærlighed til os. Men (V. 20) siger nu Nogen: «jeg elsker Gud», og han hader sin Broder, saa vide vi, at den Samme er en Løgner; thi elsker han ikke sin Broder (Mennesket i Guds Billede), som han seer, hvorledes kan han elske Gud, som han ikke seer? Hader han Gudsbilledet, saa hader han ogsaa Gud, af hvem vi have Budet, at den, som elsker Gud, skal og elske sin Broder. Men Broder for os er ikkun Mennesket, forsaavidt det er i Guds Billede eller i Haabet sees i det. Bliver Mennesket et Djævelens Barn

og bærer i Alt denne sin Faders Billede, da hverken kan eller skal vi elske ham. Var Judas Iskarioths Moder en from Qvinde, og staaer hun frelst ved Guds Naade i Christus Jesus paa hin Dag, da vil hun Intet lide ved at see sin Søn, om han findes mellem de Fortabte; thi hvo der elsker Gud og hans Billede, afskyer Djævelen og hvad der er i hans Lignelse, og ønsker, opfyldt af Guds Retfærdighed og Hellighed og Kjærlighed, intet andet, end hvad alle Guds de hellige Engle ønske: «Dom over den fuldendte Ugudelighed og over al den Ondskab, som er fuldmoden til Dommen og Gjengjældelsen af ham, hvis Thrones Befæstning er Retfærdighed og Dom evindeligen og altid». Sparede Gud ikke sin eenbaarne Søn, som gav sit Liv til Alles Frelse, saa sparer han intet Middel, som kunde lede Mennesket til at modtage og nyde Frelsen i Christus Jesus.

Femte Kapitel.

1. Hver den, som troer, at Jesus er Christus, er født af Gud; og hver, som elsker Faderen, elsker ogsaa den, som er født af ham.

2. Derpaa kjende vi, at vi elske Guds Børn, naar vi elske Gud og holde hans Bud.

3. Thi deri viser sig Kjærligheden til Gud, at vi bevare hans Bud, og hans Bud ere ingen tung Byrde.

4. Fordi hele Guds Afkom seirer over Verden, og vor Tro er Seierinden, som har overvundet Verden.

5. Hvo er den, som overvinder Verden, uden den, som troer, at Jesus er Gudssønnen?

6. Denne Jesus Christus er det, som kommer ved Vand og Blod, ikke i Vandet alene, men i Vandet og Blod(et); og Aanden er den, som vidner, efterdi Aanden er Sandheden.

7—8. Thi (ligesom) der er tre Vidner i Himmelen: Faderen og Ordet og Helligaanden, og disse Tre ere eet; (saaledes) er der og Tre, som vidne paa Jorden: Aanden og Vandet og Blodet, og disse Tre ere (forene sig til) eet.

9. Antage vi nu Menneskenes Vidnesbyrd, da er Guds Vidnesbyrd større; eftersom dette er Guds-Vidnesbyrdet, som han har vidnet om sin Søn.

10. Hvo, som troer paa Guds Søn, har Vidnesbyrdet inden i sig; (men) hvo, som ikke troer Gud, har gjort ham til en Løgner, idet han ikke har fæstet Tro til Vidnesbyrdet, som Gud har vidnet om sin Søn.

11. Og dette er Vidnesbyrdet, at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv er i hans Søn.

12. Hvo, som har Sønnen, har Livet; hvo, som ikke har Guds Søn, har ikke Livet.

13. Dette skriver jeg til Eder, som troe paa Guds Søns Navnet, for at I kan vide, at I har det evige Liv, og for at I skal slaae Lid til Navnet paa den Guds Søn.

14. Og dette er den frimodige Fortrøstning, som vi have til ham, at, dersom vi bede om Noget efter hans Villie, bønhører han os.

15. Og dersom vi vide, at han bønhører os, i hvad vi bede ham om, da vide vi, at vi erholde de Ting, om hvilke vi har bedet ham.

16. Dersom Nogen seer sin Broder synde ikke til Døden, han bede, og han skal give ham Liv, dem (nemlig) som ikke synde til Døden. Der er Synd til Døden, for hvilken jeg ikke siger, at Nogen skal bede.

17. Al Uretfærdighed er Synd, og der er Synd, som ikke er til Døden.

18. Vi vide, at hver den, som er født af Gud, synder ikke; men hvo, som er født af Gud, vogter sig selv, og den Onde rører ham ikke.

19. Vi vide, at vi ere af Gud, og den ganske Verden ligger i det Onde.

20. Men vi vide, at Gudssønnen er kommen og har givet os Forstand, saa at vi kjende den Sande, og vi ere i den Sande,

i hans Søn Jesus Christus. Denne er den sande Gud og det evige Liv!

21. Børn! vogter Eder for Afguderi! Amen.

Denne Uskik at læse det nye Testament under en usand Forudsætning, nemlig som den christelige Aabenbarings Kilde for Hedninger og Jøder, istedetfor at læse det, som den nye Pagtes Bog, skrevet til Christne — **hvad den jo unegtelig i Sandhed er** — har fremkaldt saa mange vrange Fortolkninger, der bringe den i klar Modsigelse med sig selv og paatrykke saaledes den sandeste Bog i Verden Løgnens Kjendemærke, den aabenbare Selvmodsigelse. Et Beviis herfor, klart som Solen for dem, der ikke tillukke Øinene, kan dette Kapitels første Vers give.

Har vi rakt nogen Udøbt det nye Testament, som Aabenbaringens Kilde, som de skrevne Guds-Ord til Menneskene, der skal tages ligefrem, som de lyde, uden Hensyn til nogetsomhelst Andet, og det samme Menneske er kommet til den Overbeviisning, at Jesus i Sandhed er Christus, den Verdens Frelser, da maa han og med god Grund negte at modtage Daaben, som den findes hos os, naar den tilbydes ham.

Vi — det er vort Kirkesamfund — erklære nemlig Daaben for et Igjenfødelsens Bad, og **som et Saadant** fornøden til Frelse, og for den eneste Indgang i Guds Rige; men han kan og maa, naar Skriften er Aabenbaringens sikre og klare Kilde, støtte sig paa dette Ord i Joh. 5, 1, at, naar han troer, at Jesus er Christus, som han troer, da er han allerede født af Gud, som her staaer skrevet: «Hver den, som troer, at Jesus er Christus, er født af Gud», og han kan da ikke gaae ind paa at lade sig andengang føde af Gud ved at lade sig døbe. Daaben kan da for ham

kun blive en ydre Skik, som fordres iagttaget, men derved er jo Daabens Væsen, saaledes som vort Kirkesamfund lærer om den, aldeles fornegtet, ligesom dette 1ste Vers da paa det klareste modsiger Herrens Ord i Joh. Evang. 3, 5, der forkynder Daaben, som den eneste Indgang i Guds Rige. Læse vi derimod dette Kapitels første Vers, som det læres os af Sandhedens Aand, der aldrig fornegter nogen Sandhed og da heller ikke denne, at dette Brev er skrevet til Saadanne, der allerede ere Christne — til den almindelige (katholske) Guds Menighed, der har annammet Daaben, som et Igjenfødelsens Bad — da bestyrker Apostelen os med dette Ord i, at vi ere fødte af Gud, at hver den iblandt os, som vedvarende har denne Tro, at Jesus er Christus (V. 5), Guds-Sønnen, skal betragte denne sin Tro som et Vidnesbyrd om sin Fødsel af Gud i Daaben, af den Aand, der ene kan give os at kalde Jesus Vor Herre og komme til ham og troe paa ham (1 Kor. 12, 3). Men (V. 2) troe vi os efter Aandens Vidnesbyrd fødte af Gud, da elske vi jo ogsaa vor Fader, som gjenfødte os til sine Børn af Vand og Aand formedelst den uforkrænkelige Sæd, det levende Guds Ord, som bliver evindelig (1 Pet. 1, 23), og, elske vi Faderen, da elske vi og Brødrene (ɔ: Børnene, som ere gjenfødte af ham og bære hans Billede), som Apostelen skriver: «hver den, som elsker Faderen, elsker og den, som er født af ham, ligesom den, der hader Sønnen, hader ogsaa Faderen, som fødte ham, og hvis Billede han er (Joh. Evang. 15, 23).

V. 2. Dette, at vi elske Gud, er da Kjendetegnet paa, at vi elske Guds Børn, ligesom vi derpaa kjende, at vi blive i Gud, og Gud bliver i os, at vi holde hans Befalinger — Daaben og Nadveren. See 3, 23 og Joh. Evang. 14, 23.

Thi (V. 3) dette er og derudi viser sig vor Kjærlighed

til Gud, at vi holde hans Befalinger (εντολας); thi hans Befaling (εντολη) er et evigt Liv (Joh. Evang. 12, 50), som er hans barmhjertige Tilbud, Naadegave til os (Rom. 6, 23), og hans Bud, disse Befalinger i Daaben og Nadveren, ere ikke svære. Nei sandelig! Christi Evangelium er ingen Byrde, som nedtrykker! thi Christi Aag er mildt (χρηςτος) og hans Byrde er let (Math. 11, 30). Forsagelsens og Troens Aag, som Christus rækker os i Daabs-Pagten, er mildt, saa et Barn kan bære det! «Jeg sender Dig» — sagde Vorherre til Paulus; Ap. Gj. 26, 18 — «til Hedningerne, at oplade deres Øine, at de omvende sig fra Mørket til Lyset og fra Satans Magt til Gud», og til saaledes at vende sig fra Satan og alt hans, og til ved Troen at træde i Samfund med den levende Gud Fader, Søn og Helligaand, giver Ordet, som Herren taler til alle i Daabspagten, Kraften og Velsignelsen, saa enhver Oprigtig af Hjertet (hvo, som er af Sandhed, Joh. Evang. 18, 37) kan modtage og følge det. Derfor er Troen, som tilegner sig Livet i Christus: den levende Christus i dette Troens Ord, Troen er derfor Seiersken, som har overvundet Verden. Men denne Magt — den levende Christus med Aandens levendegjørende Magt — er ogsaa den eneste Magt, der overvinder Verden, som Apostelen frimodig vidner i det 5te V.: «Hvo er den, som overvinder Verden, uden den, som troer, at Jesus er Guds-Sønnen?» troer, hvad alle Christne fra Begyndelsen har troet og bekjendt i den os fra Apostlerne overantvordede Troens 2den Artikel, det Troens Ord, i hvilket Christus er selv lyslevende tilstede hos Sine (Rom. 10, 10).

Men som Apostelen i Begyndelsen af det 4de Kap. har imod a den falske Aandelighed og de falske Propheter fremhævet Bekjendelsen af den i Kjødet komne Jesus Chri-

stus, som Kjendemærket paa Guds Aand, saa fører han ogsaa i 6te Vers os hen til det Daabens Vand med Troens Ord, hvori Aanden meddeles de Troende, og til den Nadvere, der vedbliver formedelst Troen at være Delagtiggjørelse i det Christi Blod, som blev udgydt til Syndernes Forladelse og er tilligemed hans Legeme den Mad, der varer til et evigt Liv (Joh. Evang. 6, 27).

For at komme i en levende Betragtning ind i Apostelens Vidnesbyrd i det følgende 6te Vers: «denne er den Jesus Christus, som kommer (ἐλθὼν) formedelst (δια) Vand og Blod; ikke i (ἐν) Vandet (τῷ ὕδατι) alene; men i Vandet og Blodet og Aanden er den, som vidner, fordi Aanden er Sandheden» — ville vi agte paa samme Apostels Ord i hans Evangeliums 19, 34: «Men en af Stridsmændene stak ham i Siden med et Spyd, og strax udgik Blod og Vand». For Stridsmændene var Blodet og Vandet, der udstrømmede af den Korsfæstedes Side, kun et Vidnesbyrd om hans Døds Vished: for Johannes, som deri saae det Samme, var det i hin Stund vel kun eet Hjertesaar mere ved dette Stik at see en ny Mishandling af hans elskede Herres Legeme; men siden, da Johannes beskuede den opstandne Frelser med de hellige Saar paa hans forklarede Legeme, hørte den kjendte livsalige Røst: Fred være med Eder! og hørte Kjærlighedens Alvors-Ord til Thomas: «Syn mine Hænder og stik din Haand i min Side!» da har jo sikkert Mørket fra hin Rædsels-Stund paa Golgatha klaret sig for ham i en livsalig Morgenrøde, og i Aanden, som kom over ham og de andre Herrens Venner, har han forstaaet Forbilledet af Daaben og Nadveren i Vandet og Blodet, som udgik af Jesu Side, Vandet i Daaben, som Luther kalder Livets Vand, og Blodet i Nadverens velsignede Kalk — og det er da Daaben og Nadveren, disse hans

Ord om Vandet og Blodet gaae paa, ligesom ogsaa disse Ord saaledes ere udlagte og forstaaede af Menigheden fra de ældste Tider.

Og Aanden er den, som vidner, efterdi Aanden er Sandheden. De Gamle, som en Irenæus, kaldte dette Troens Ord Sandheden: og i og med dette i Daabs-Pagten kommer Aanden til hver den, som med en oprigtig Tro begjærer Daaben, som Herrens Indstiftelse, og Aanden forbliver altid hos den Døbte med disse Ord, hvilke derfor ere Aand og Liv, hvor og naar den Troende tilegner sig dem [den uforkrænkelige Guds Ords Sæd, som lever og bliver evindelig, 1 Pet. 1, 23], ligesom Herrens Ord i Nadveren (Joh. Ev. 6, 63); men naturligvis ere disse Ord kun Aand og Liv, hvor der døbes paa hans Bud efter hans Indstiftelse, og hvor der holdes Nadvere til hans Ihukommelse efter hans Indstiftelse. Til de to Sakramenter, som alene ere Herrens egne Indstiftelser, hører der, som Luther ogsaa vidner, tre Ting, som ere 1) Elementet (Vand, Brød og Vin), 2) Guds Ord og 3) Guds Befaling.

Sluttes nu Pagten, og Mennesket døbes i Faderens og Sønnens og den Helligaands Navn, saa bliver den Samme, som Grenene i Vintræet, indpodet i Jesus Christus, der kommer aandeligen til ham i Vandet — Daaben — og baade aandeligen og legemligen til ham i Blodet — Nadveren — for at han baade aandeligen og legemligen skal leve ved Sønnen, ligesom Sønnen lever ved Faderen (Joh. Evang. 6, 57), og det skeer Alt, for at Menigheden (den hellige almindelige Kirke) maa blive eet med Sønnen, som han er med Faderen; thi da er Fuldendelsen, naar Menigheden (Bruden) bliver fuldelig eet med Herren (Brudgommen), af hans Kjød og Ben, som Kvinden blev i Be-

gyndelsen *af* Manden. I det 7de og 8de V. ere jo Ordene fra: «i Himmelen» og til: «paa Jorden» bestridte som ægte. men det er ikke min Agt her at ville forsvare en Læsemaade, der. hvad enten den maatte befindes ægte eller uægte, dog indeholder en uægtelig Sandhed, som Ingen, der bliver i sin Daabes Pagt, kan betvivle: at Faderen og Ordet — den eenbaarne Søn Jesus Christus — og Helligaanden ere i Himmelen og ere eet, saa Faderen lever og regjerer med Sønnen i den Helligaands Enighed, en sand Gud fra Evighed og til Evighed, som det altid lyder i og for Menigheden. Men det treenige Vidnesbyrd, som Aanden og Vandet og Blodet afgive for os herneden, ville vi betragte noget nøiere, baade med Hensyn til dets Styrke og til dets Indhold. Dette Vidnesbyrd er, som Guds eget, saa stærkt efter Apostelens Ord, at han skriver om den, som ikke troer det, altsaa forkaster det. at det samme Menneske gjør Gud til en Løgner.

Men om hvilketsomhelst andet Ords Vidnesbyrd skulde vel Apostelen og vi med ham turde udsige en saadan Dom, uden alene om Sakramenterne, Herrens egne Indstiftelser, om hvilke vi ogsaa i Skrifterne har Herrens egne Ord for, at Forkastelsen af dem medfører Fordømmelsen, Udelukkelsen fra det evige Liv i Guds Naades Samfund i Jesus Christus: kun hvo, der annammer Troen heel og holden med Daaben, indlemmes i den hellige katholske ɔ: almindelige Kirke og bliver frelst — extra ecclesiam nulla salus —; hvo, der forkaster Vidnesbyrdet, bliver fordømt (Marc. 16, 16). Men det Christi Liv, som er begyndt i os i Daaben formedelst Troen, det fuldendes i Nadveren, de Helliges Fællesskab (communio sanctorum), hvorpaa vi ogsaa døbtes til at tro, og dets Indhold hører væsentlig med til Troen; thi kun Christi Kjød og Blod er Mad og Drikke til

et evigt Liv (Joh. Evang. 6, 27), og derfor siger Herren (Joh. Evang. 6, 53): Sandelig siger jeg Eder, dersom I ikke æde Menneskens Søns Kjød og drikke hans Blod, have I ikke Livet i Eder selv (εν ἑαυτοῖς). Naar vi med den hellige almindelige Kirke og Menighed erklære, at udenfor Kirken er ikke Frelse for nogen Sjel, som Luther skriver, at Ingen frelses, som ikke forener sig med den (Menigheden) og bliver den ligedannet i Alt (gleichförmig in allen Dingen), da lægge vi ikke til, at det maa skee før hans Død, ellers er han fortabt; thi vel kan vi ikke sige, at vi har Fuldmagt fra Herren til at forkynde, at hvo, der ei bliver frelst her, kan blive frelst hisset; men vi har heller ikke nogen Fuldmagt til at sige, at hvo der ikke frelses i sin Tid herneden, skal blive fordømt i Evigheden: men alt Saadant maa vi overlade til Guds Barmhjertighed og Retfærdighed, og om vor Forhaabning i saa Henseende maa enhver tale, efter som han har Tro derpaa i sit Hjerte for den Alvidendes Aasyn.

V. 9. Vi antage Menneskers Vidnesbyrd, men større er jo dog Guds Vidnesbyrd, og denne (αὕτη ɔ: Troen) er Guds Vidnesbyrd, som han har vidnet om sin Søn, derfor (V. 10): Hvo, som troer paa Guds Søn, har dette Vidnesbyrd (sin Tro) i sig selv; thi Aanden er Sandheden (Troen), og større Vidnesbyrd end det, Gud giver med sin Aand for Troens Ord i de Troendes Hjerter, kan ikke gives, og derfor, hvo som ikke troer Gud (i dette hans Aands Vidnesbyrd i Troen), har gjort ham til en Løgner, fordi han har ikke troet paa det Vidnesbyrd, som Gud har vidnet om sin Søn — den Eenbaarne, af Helligaanden avlede (Math. 1, 20), af Jomfru Maria fødte og den — efter alt det i Bekjendelsen Mellemliggende — fra Himmelen gjenkommende Levendes og Dødes Dommer.

Dette om Vidnesbyrdets Styrke! og nu dets Indhold! Det er, skriver Johannes (V. 11), at Gud har givet os det evige Liv, og dette Liv har vi i hans Søn, der selv er det evige Liv (1, 2), saa hvo, der har Sønnen, har Livet, og hvo som ikke har Guds Søn, har ikke Livet. — Og ligesom Apostelen vidnede (2, 21), at han skrev ikke til dem, fordi de ikke kjendte Sandheden, men netop kun for at bestyrke dem i den af dem erkjendte Sandhed, saaledes vidner han atter i det 13de V. ligesom i hans Evang. 20, 31, at hans Skrift er for at befæste dem i hvad de allerede troede, hvad vistnok de, ligesom alle Christne, trænge til at bestyrkes i, saalænge Troen prøves og øves. Det er ikke et overflødigt Ord, naar Apostelen gjentagende skriver, at det er paa Guds Søns Navn, de skulle tro (see og Evang. 1, 12); thi Ingen kan tro paa Guds Søn, som han er i sin evige Guddoms Herlighed hos Faderen, Ingen uden hvo, som troer paa ham i **Jesus Christus**-Navnet, det Eneste Navn under Himmelen, givet blandt Mennesker til Frelse (Ap. Gj. 4, 12), det **Jesu Christi** Nazaræi Navn (V. 10), hvorved den fra Moders Liv aldeles lamme, mere end 40 Aar gamle Mand stod helbredet for Alles Øine.

Da Herren (Joh. Evang. 14—17 Kap.) i den sidste Nat mellem Sine styrkede dem med sit kjærlige Sandhedens Ord i Tro og Tillid (Troer paa Gud og troer paa mig; 14, 1), da opfordrede han dem ogsaa saa inderlig og vedholdende til i denne Tro at bede til Gudfader og **være visse paa** Bønhørelse (16, 23), og det Ord fæstede Rod i Johannes og gjør saa i alle sande Christne; derfor skriver Apostelen (V. 14): Dette er den Fortrøstning, som vi have til ham, at dersom vi bede om Noget efter hans Villie, hører han os. Og (V. 15), naar vi vide, at han bønhører os i det, vi bede om, da vide vi, at vi erholde det, om hvilket vi har bedet ham. Gud-

fader holder Intet, af hvad han har, for altfor godt til at give os det; saaledes maa den tænke om Ham, der troer paa: Saa elskede Gud Verden, at han gav sin eenbaarne Søn! og hvo, der har denne Tro, siger derfor med Paulus: Sparede Gud ikke sin egen Søn, men gav ham hen for os Alle, hvorledes skulde han ikke ogsaa skjænke os alle Ting med ham (Rom. 8, 32).

Og naar vi da staaer saaledes for Gudfaders Aasyn med fuld Børneret i hans eenbaarne Søns Vorherres Jesu Christi Navn — hvad leder saa Apostelen først vor Tanke hen paa at bede om?

Dersom (V. 16) nogen seer sin Broder begaae Synd, som ikke er til Døden, han bede, og han skal give ham Liv, dem nemlig, som ikke synde til Døden.

Sandelig, denne Apostel, Discipelen, som Jesus elskede, det er ingen Lovens Mand til Dom, men det er ret en Evangeliets Mand, der har forstaaet i Aand og Sandhed og tilegnet sig i Hjertedybet Ordet (Joh. Evang. 1, 17): Loven er given ved Moses; men Naaden og Sandheden ere blevne til ved Jesus Christus: thi hans første Tanke ved den Synd, han seer sin Medchristen begaae, den er ikke at straffe ham med Lovens skarpe Tiltale, men at bede for ham hos Gud, nedbede Tilgivelse og Liv fra den evige Forbarmer over dem, som synde, ihukommende hvad han skrev til Menigheden (2, 1): Dersom Nogen synder, have vi en Talsmand hos Faderen, den retfærdige Jesus Christus.

Saaledes beviser Johannes sig at være en ret Discipel af den Mester, der aldrig tiltalede Folket til Opvækkelse af Synden med Lovens Tordenrøst, uden at hans Hjerte med det Samme oplod sig i Forbarmelse, og hans Ord hensmeltede i Kjærlighedens Røst, som da han, Math. 23 Kap., efter sit flere Gange gjentagne «Vee Eder!» og det strenge

Slutnings-Ord: «I Slanger! I Øgleunger! hvorledes kunne I undflye Helvedes Dom?» udbryder: Jerusalem! Jerusalem! Du, som ihjelslaaer Propheterne og stener dem, som ere sendte til Dig; hvor ofte vilde jeg forsamlet dine Børn, som en Høne forsamler sine Kyllinger under sine Vinger — og I vilde ikke! et Ord, hvis Røst ganske sammensmelter med hvad han talede, da han paa sin sidste Reise til Jerusalem fik Øie paa Staden, græd over den og sagde: O at du vidste, ja end paa denne din Dag, hvad der tjener til din Fred, men nu er det skjult for dine Øine (Luc. 19, 41. 42). Men i de Christnes Forbøn for dem, som synde, skulle de dog ikke glemme, at der er Synd til Døden, for hvilken det ei nytter os at bede, saa de skulle ikke fortære sig selv ved med deres Bønner at ville opnaae det uopnaaelige.

Der er — skriver Johannes V. 5 — Synd til Døden, for hvilken jeg ikke siger, at han skal bede. Disse Ord, hvormed han vil lede os bort fra den unyttige Forbøn, har Flere forstaaet saa vrangt, som om der stod: Der er en Synd til Døden, for den siger jeg, at han skal ikke bede — og der saaledes var givet et Forbud imod saadan Bøn; men Apostelens «skal» er ikke et Lovens Bud, men som al hans Tale Evangeliets opmuntrende Tilskyndelse i Kjærlighed formedelst den Aand, der, naar vi blive i Herrens Bud og Indstiftelser — Daaben og Nadveren 3, 23. 24 — bliver i os, at fuldkomme den Lov, hvis Fylde er Kjærlighed. Naar nu en Broder beder for sin Broder, der synder ikke til Døden, da har Apostelen givet ham, som beder, Forvisningen om, at Gud skal give Synderen Liv, udslette hans Synd paa den Broders Forbøn (der med alle Forbønner er indesluttet i den mægtige Forbøn, til hvilken Apostelen har henvist de Christne i 2 Kap. 1 V.); men denne glade Forvisning kan den Bedende ikke faa af Sandheds-Aanden,

naar den beder for Saadanne, for hvilke Herren (Forsoneren og Talsmanden) ikke beder, som han selv sagde (Joh. Evang. 17, 9): «Jeg beder ikke for Verden!» det er: beder ei for dem, der saaledes gjøre sig til eet med denne Verden, der ligger i det Onde, at de maa undergaae med Verden paa Guds retfærdige Vredes Aabenbarelses Dag. Thi hvad er vel Synden til Døden, hvori bestaaer denne Synd mod den Helligaand, som udelukker al Tilgivelse baade her og hisset, dersom den ikke bestaaer i at forblive i Samfund med denne Verdens Fyrste (Joh. Evang. 14, 30) og aldrig i den Naadens Tid, Gud tildeler et Menneske, at ville afsige ham, Djævelen med alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, hvilket jo er den første og nødvendige Betingelse, for at en Synder kan ved Troen træde ind i det Guds Naades Samfund, som er aabnet i Jesus Christus, der har baaret Verdens Synder (paa sin Sjel for Gud i Gethsemane og paa sit Hjerte og Legeme paa Korset), for at vi, som Apostelen Peter skriver: «skulle afdø fra Synden» (omvende os) og leve i Retfærdighed (tro paa Gud), og hvis Navn er det Eneste under Himmelen, som er givet os til Frelse fra Synd og Død og Satans Rige. «Omvender Eder og troer Evangelium!» Det var Herrens Ord fra Begyndelsen og er det Samme indtil Enden, hvori al Frelsen ligger; uden denne Omvendelse og Tro, hvis klare og fuldstændige Udtryk er givet i Daabs-Pagten, som Herren selv har indstiftet den, er der ingen Frelse for nogen Sjel, men en evig Undergang i den Herres Jesu Aabenbarelse af Himmelen med sin Magtes Engle med Ildslue, naar han bringer Hevn over dem, som ikke kjende Gud, og over dem, som ikke ere Vorherres Jesu Christi Evangelium lydige, hvilke skulle lide Straf, en evig Fortabelse fra Herrens Ansigt og fra hans Magtes Herlighed (2 Thess. 1, 8).

Jeg udsender dig, sagde den opstandne og himmelfarne Jesus Christus til Paulus (Ap. Gj. 26, 17. 18), til Hedningerne «at oplade deres Øine, at de omvende sig fra Mørket til Lyset, og fra Satans Magt til Gud, paa det de kunne annamme Syndernes Forladelse og Lod iblandt dem, som ere helligede ved Troen paa mig«. Uden Hellighed kan Ingen see Gud, og Troen, alene Troen paa Jesus Christus, helliger Syndere, saa dens Forkastelse indtil Dommedag medfører nødvendig Fordømmelsen, som Herren selv har vidnet: «Hvo, som ikke troer, skal fordømmes!» (Marc. 16, 16).

Der er da en Synd til Døden, en Synd mod den Helligaand, som ingen Forbøn kan forskaffe Tilgivelse; men, naar den Synd er begaaet, kan Ingen uden alene Gud afgjøre, kun han alene kan see, om et Menneske er bleven saa forhærdet i Vantroens Synd, saa der er ingen Redning ved Omvendelse og Tro mere mulig for den Samme. Ikkun han, som randsager Hjerter og Nyrer og veed hvad der er i Mennesket (Joh. Evang. 2, 25), ikkun han kan sige: Det var det samme Menneske bedre, om han var aldrig født (Math. 26, 24). Men Veien til at undgaae den Synd, som er til Døden, den er en og den samme for os Alle, er denne at afstaae fra Synden — blive i Daabspagten og vandre i Lyset af det Troens Ord, Apostlernes Troesbekjendelse, hvori vi har Fællesskab med dem, hvis Fællesskab og Samfund er med Faderen og med hans Søn Jesus Christus (1 Kap. 3 V. og Joh. Evang. 17, 20), og i hvilket Fællesskab Jesu Christi Guds Søns Blod renser os fra al Synd (1 Kap. 7 V.).

V. 18. Den, som er født af Gud, vandrer i Lyset ɔ: bliver i sin Daabes Pagt og synder ikke (3 Kap. 9 V.); thi hvo, som er født af Gud, vogter sig selv, og den Onde rører ham ikke, det er: skader ham ikke; thi om end Fri-

steren bringer den Christne til at synde, saa har denne sin Talsmand (2, 1), og som en gammel Lærer har sagt: En Christens Fald er kun til Befæstelse i Ydmygheden og i Naaden og i Kjærlighedens Forøgelse til den Fader, som opreiser Sine og skriver saaledes altid dybere og fastere i deres Hjerter: «Derudi bestaaer Kjærligheden, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket os og sendt sin Søn til en Forsoning for vore Synder» (4, 10).

V. 19. Vi vide, at vi ere af Gud (3, 24), og den ganske Verden ligger i det Onde. Saadan Tale af de Christne kalder Verden «Hovmod»; men denne Paastand kommer af stor Uforstand, naar den ikke er af Ondskab og en bitter Stemning mod Frelsen i Christus Jesus: thi Apostelen udsiger slet ikke dermed Noget til Ros for sig eller de Christne, men kun til Ros for Herren, at han, som vil udfrie Alle af den onde Verden, hvori ethvert Menneske efter Fødselen ligger, har allerede gjort det af sin uforskyldte Naade med ham og de Andre, der have omvendt sig paa hans Ord og troet det Evangelium, de ved Daaben døbtes til at tro paa, og hvortil Gud i Daaben skjænkede dem sin Aand, der har givet den Forstand (V. 20), at de kjende den Sande (Sandheden, Guds Søn, Jesus Christus, Joh. Evang. 14, 6 V.) og ere i ham: thi denne Jesus Christus er den sande Gud — hvo, der seer ham, seer Faderen; thi han er i Faderen og Faderen er i ham, saa hans Ord er Faderens, der bliver i ham og gjør Gjerningerne (Joh. Evang. 14, 9. 10); og vi sige trøstige om ham, der er eet med Faderen (Joh. Evang. 10, 30), og hvem alle skulle ære, ligesom de ære Faderen (Joh. Evang. 5, 23), sige med Johannes: Denne er den sande Gud og det evige Liv! Derfor er Alt, hvad der i det allermindste vil afdrage vor Tro paa og tillidsfulde Tilbedelse af Jesus Christus, kun Afguder for os, om hvilke Apostelen

formaner os i Brevets Slutning med Ordet: Mine Børn! vogter Eder for Afguder! thi paa Jesus Christus pege vi frimodigen og sige til Fristeren, som han selv sagde til ham om den levende Gud: Pak dig Satan; thi der staaer skrevet: Du skal tilbede Herren din Gud og tjene ham alene! thi Menneskesønnen Jesus Christus, som ikke modtog Tilbedelsen, da han vandrede herneden, han modtager nu Engles og Menneskers Tilbedelse, efterat Faderen har ophøiet ham og skjænket ham et Navn, som er over alt Navn, at i Jesu Navn skal alle Knæ bøie sig, deres, som ere i Himmelen, og paa Jorden, og under Jorden, og hver Tunge skal bekjende, at til Gudfaders Ære er Jesus Christus Herre! (Phil. 2, 9—11).

Indhold.

Brevene, som ere meddelte i de to første Afdelinger, findes paa hosføiede Sider: